

Тоня Трайкова

*Мухата светлина
в процепна под вратата*

РОМАН

ТОНЯ ТРАЙКОВА
ТИХАТА СВЕТЛИНА В
ПРОЦЕПА ПОД ВРАТАТА

chitanka.info

Романът представя под необичаен ракурс нашата съвременна действителност. По силата на обстоятелствата един чужденец, марионетистът Мишел Марсо, е принуден да се изправи срещу представител на българския мутренски свят. Артистът е изгубил малката си дъщеря в неговата вила на Лазурния бряг при инцидент, станал по вина на домакинята.

Налице е погазване на обществения договор, нарушаване на хармонията и размисълът се движи около пътищата за нейното възстановяване и проблема за престъплението и възмездието. Героят попада в една изкривена реалност, чиито измерения са противопоставени на идеята за нещо изгубено: свобода, Бог, любов, тиха светлина...

Тоня Трайкова прави поетичния си дебют през 1985 година в издателство „Христо Г. Данов“ със стихосбирката „Участ“. През 1987 година публикува статията „Безсмъртието и смъртта в творчеството на Теодор Траянов“ в сборника „Теодор Траянов, нови изследвания“, Издателство на БАН. Романът „Сакатите и светците“ е отпечатан през 1992 година в издателска къща „Кронос“, а стихосбирката „Прашните контури на светлината“ — през 1998 година в издателска къща „Христо Ботев“. Следват „Понякога поглеждам към небето“ (Издателство „Дамян Яков“, 1993), „Над болката“ (Библиотека „Орфеева лира“, 2008). През 2013 година издава в съавторство с Мари Байе романа „Наблюдателят на морето“ в „Сосиете дез Екриван“.

„Аз съм част от една светлина, която е музика... Нейните звуци са послания, отправени към разума, за това, че животът има смисъл, че Вселената съществува в съвършена хармония и нейната красота е причина и следствие на Сътворението.“

„Всичко е Светлина“, интервю на Никола Тесла,

„Immortality“, 1899

I

Това нещо, което блъскаше с юмруци слепоочията му, беше като джудже, попаднало в сляпа уличка. Всеки негов удар отекваше като ехо на музиката в нощния бар. Звукът в колоните беше надут до дупка, извивките на соло китарата стържеха по нервите, а басът и барабаните конкурираха мъчението с китайската капка. Към думкането се прибавяха илюминациите — гирлянди от червени лампички, които светваха и угасваха в същия ритъм, дразнеха очите и предизвикваха главоболие. Бе доловил чужда реч, а повечето клиенти на бара изглеждаха като бегълци от отвъдното — коса, грим, дрехи, обувки, всичко като че ли трябваше да бъде от черно по-черно.

По пътя от Антиб за Кан го връхлетя силна гръмотевична буря и го принуди да спре тук. Ако беше продължил по-нататък по крайбрежния булевард, щеше да намери местенце, където обстановката ти помага да се отпуснеш, а музиката служи само за фон. Уви, Лазурният бряг беше желана дестинация за всякакви туристи, този бар го доказваше, а италианците заливаха плажовете още от пролетта. Каквото и да говореха, Ривиерата не беше се превърнала в заспала долина. Старата богата дама продължаваше успешно да оборва представата за буржоазна консервативност, която някои се опитваха да ѝ припишат. Shopping фестивалът, сауната, популярният клуб в Palais des Festivals, възраждането на електронните плажове, кабаретата, където гостуваха артисти-трансформисти^[1] — всичко това поддържаше интереса и привличаше със средиземноморското разбиране за dolce vita.

Влизайки в бара, бе усетил полъха на агресивност и бе хвърлил поглед към по-отдалечените сепарета, но там местата бяха заети. На високите столчета пред бармана също имаше клиенти. В навалищата някои сновяха насам-натам с чаша в ръка, а повечето танцуваха. Той беше човек без предразсъдъци, по-скоро толерантен, но тази вечер го дразнеха най-незначителни поводи като например потни петна под мишниците. Получаваше световъртеж от шума и мигащите светлини, намираще нещо потискащо в обстановката, като че ли бе се озовал

сред актьорите на кошмарна пиеса. С малко въображение можеше да си представи фаталната жена, демона, звяра, падналия ангел, прокълнатия, вампира. Видът и облеклото на хората от групата, завзела централно място на дансинга, бяха ярки и шокиращи, в тях преобладаваха елементи, които бе определил най-общо като присъщи на готиката. Знаеше, че това направление е повлияно от пънка и отклоненията в сексуалните практики. Неговите фенове обожаваха смъртта, движеха се на тумби, криеха белотата си под няколко ката дрехи, никога не стъпваха на плажа, предпочитаха да посещават гробищата и да говорят за ада. Колкото и да беше невероятно, те очевидно полагаха особени грижи за външния си вид. Държаха да изглеждат атипично в общество, което беше стъпило върху здравите основи на традиционните си представи и предпочиташе сигурните граници на нормата.

Макар че на дансинга се смесваха всякакви стилове и подражания на различни моди, простите джинси и коженото яке, присъщи на далечната епоха на хард рока, изглеждаха тук демоде. В движението на танца изпъкваша като дръзки украшения ту щампа на ковчег или призрак, ту тежка верига и сребърно бижу с форма на череп, ту малка фантазия — червен кичур с цвят на кръв, който се плъзва в разрошената коса. Е, да, нищо не бе оставено на случайността. Сред клиентите имаше и хора с най-обикновен вид, по-незабележими с ежедневно си облекло, някъде в множеството мярна бръсната глава и ярки скинарски тиранти, но готиците преобладаваха и му напомняха точно за това, което се мъчеше да забрави. Самият той носеше обичайното си сако и даже беше си сложил вратовръзка. Чувстваше се самотен, изолиран и стар. Фигурите и лицата се деформираха в съзнанието му като отражения в огледалната повърхност на топка за елха.

По стъклата на големите прозорци с изглед към брега още се стичаха струйките на поройния дъжд. Някъде над морето, почти до хоризонта, проблясваше светкавица, поривите на вятъра клатеха клоните на редицата от палми, под една от които беше паркирал старото си „Рено“. Предпочиташе да бъде навън и да остави бриза да отрее мислите му.

Днес беше получил съобщение от своя позната, която не бе виждал отдавна: „Едва сега събрах кураж, мили приятелю, да ти

съобщя, че нашето прекрасно момиче, Розали, ни напусна миналия март“. Съобщението му помрачи деня, по-скоро нанесе още мрачни краски. Беше зърнал момичето Розали да придружава майка си на спектакъл в Theatre de la Cite, загубата в никакъв случай не го засягаше пряко и все пак му беше трудно да я приеме. Изпрати в отговор букет хризантеми и съболезнования, без да се интересува от повече подробности. Хората не се замислят колко крехко е нашето собствено равновесие, когато ни захвърлят в лицето своето нещастие. Понякога това равновесие се държи на косъм. Външните фактори не биха ни повлияли до такава степен, ако не намираха благодатна почва в нашата уязвимост. Един случаен повод, колкото и той да е трагичен, не би отприщил цял порой от мисли у човек със стабилна психика, който се радва на пълноценен живот, добро здраве и душевно спокойствие. Разбира се, всеки си има проблеми, но за някои те са само препятствие за преодоляване, етап от развитието: нова инвестиция, по-голям дом, по-добър колеж, по-екзотична ваканция. Вроденият им оптимизъм ги кара да виждат чашата наполовина пълна и водени от положителното си мислене, подкрепено от подходящ произход, добри връзки, успешна кариера и съответната на всичко това съпруга, някак си я карат. И нека някой да ходи да казва, че си правели за всичко сметката, че били натрупвачи на съкровища, ограничени буржоа, еснафи, затворени в черупката на собственото си самодоволство, и да се бунтува срещу сигурния им и подреден живот. Това си е негова работа. Буржоата е този, който неизменно оцелява. Още от време оно користолюбивият буржоа е притежавал нещо много ценно — своя предприемачески дух. Адептите на този дух — земевладелци, крупни феодали, държавни служители, спекуланти, търговци, занаятчии — са докарали на историческата сцена Новото общество. Именно те, а не някой друг. Социалният тип на буржоата освен еснафски манталитет е имал добродетели, бил е пуритан, подчинявал се е в религията си на постулатите на някаква етика и е притежавал умереност, решителност, пестеливост, трудолюбие, въздържаност, чистоплътност, спокойствие на духа, целомъдрие и смирение. Тях е предал като най-завидно наследство на децата и внуците си, за да пребъдат и те като стожери на съвременното общество.

В интерес на истината, той беше реалист, разбираше какъв трябва да бъде и какво да прави, за да се впише в схемата и да стане

част от работещия механизъм. Имаше и нужните предпоставки, поне що се отнася до произхода. В родословното си дърво имаше английска баба, дъщеря на строителен предприемач, който бе натрупал в началото на миналия век състояние от изграждането на фамилни къщи в предградията на Ливърпул. Тя беше се омъжила за фламандец от Де Хан, който пък бе отдал дължимото на процъфтяването на шоколадовата индустрия в Остенде.

Летните му ваканции в техния дом на брега на Северно море бяха обгърнати от благополучие и безметежност, вечер бабата го приспиваше с разкази за рицарски подвизи, а дядото му носеше ръчно изработени шоколадови фигурки. Те двамата винаги бяха бърчили гнусливо устни в присъствието на зет си, пратен от капризната съдба по време на едно летуване на френската Ривиера, сякаш за да подчертаят факта, че риболовният му бизнес не притежава нужната класа. Баща му си беше почтен и уважаван гражданин, имаше риболовни лодки и малък риболовен кораб, снабдяваше с прясна стока много заведения в областта, редовно плащаше данъците си и заплатите на екипажите. Както и да е, като поотрасна, родителите му счетоха за нормално той да надене белите ръкавели на висш чиновник в някое министерство, агенция или банка. Тези амбиции, както и сериозността на подготовката и съответното образование, го бяха подложили на сериозен стрес. Той не беше омесен от тестото на онези, които са призвани да успеят в живота по начина, по който повечето хора го разбират. Откакто се помнеше, играта му беше в кръвта и имаше една-единствена мечта — да стане артист и да изнася спектакли с марионетки.

Представленията бяха изцяло плод на собствените му усилия. Сам изработваше куклите в ателие, което приличаше на ателие на шивач, ваятел и художник едновременно, там се смесваха различни техники, способности, средства и пособия. Феи, дракони, романтични клоуни се раждаха в това ателие, където цареше симпатичен безпорядък. По стените имаше лавици с гипсови маски, ръце, шии и нагръдници, по рафтовете бяха подредени парчета плат от най — причудливи материи, готовите костюми бяха облечени върху торсове на шивашки манекени. На работната му маса боички и четки съжителстваха с албуми, длета за моделиране, лепила, конци, ножици, напръстници, отвертки и какво ли не още. В най-добрите години,

когато беше на върха на кариерата, наемаше помощници за отливките и костюмите, но държеше всичко под контрол до най-дребните подробности. Независимо от това дали е с размер на детска играчка или с човешки ръст, за него марионетката беше произведение на изкуството, тя трябваше да отговаря изцяло на предварителната му представа за нея. Беше способен да обикаля до припадък антикварните магазини в търсене на брюкселска дантела, лъскава брошка или друг ефектен детайл. Спектаклите му бяха изцяло автентични, негови си от зараждането на идеята до самото изпълнение. Той вплиташе в цирковите номера, в танците, във феерията на лунапарка или в чудния свят на някоя приказна градина разбирането си за детството, такова, каквото му се искаше да бъде. За известен период от живота му миризмата на прашна завеса бе го съпътствала. Отзивите на критиката бяха положителни, печелеше достатъчно, за да издържа семейството си; канеха го на фестивали, излагаха марионетките във фойета на хотели и галерии; участваше в синкретични изяви на няколко изкуства като придружаваше с марионетна пантомима музикално изпълнение или рецитал, имаше почитатели. Чувстваше се истински щастлив на сцената, даваше много, но и получаваше, всъщност, като си помислеше, това бяха най-щастливите моменти от живота му. Изкуството му бе достигнало своя апогей, залата се пълнеше и той усещаше връзката с публиката, изразяваше пред нея най-съкровеното от себе си, своята нежност.

— Едно перно, моля! — поръча на притеклия се сервитьор и се постара да си придаде вида на някой, който се забавлява. Това не беше лесно. Постепенно денят му, заченат под миролюбивите струйки на душа, бе започнал да се зъби. Секретарката го извика при шефа, който го посрещна намусен — след оглед на вила от клиент сделката беше пропаднала отчасти по негова вина. Това можеше да се отрази негативно на доходите му. Много трудно бе получил мястото в частната агенция за недвижими имоти, за да си позволи да го загуби. Наистина, животът му приличаше на купчина заплетени конци. Кратката бележка от неговата позната бе упражнила ефекта на доминото върху усилията му да поддържа оптимизма си. Понякога и малкото камъче обръща колата. Търсейки отдушник от

неприятностите, шофира дълго из града, изненада се колко ведри са огрените улици, бистрата, бутиците, парковете, къщите със саксии по первазите, лицата на хората. Цветовете бяха ярки, синьото на морето се преливаше в зеленото на палмите, то — в бялото на заснежените алпийски върхове. На път към пазара, където трябваше да купи продукти за вечерта, (имаше отпреди седмица уговорка със сина си), бе минал с колата край старата баня, преустроена в сауна. Сградата беше обгърната в мистерия заради това, което се случваше зад стените ѝ. Безмълвна, каменна, с купол на покрива, тя беше издигната върху основи на антични терми. Вътре хора от същия пол и с желание за сексуална връзка намираха дискретно кътче. Поколеба се дали да спре, желанието надделя и след кратък преглед на тарифите, заплати таксата. В дългия празен коридор температурата видимо се покачи, чуваше се плисък на вода, откънтяваха гласове, вратите на повечето кабинни бяха затворени. В съблекалнята намери свободен шкаф, свали дрехите, уви кърпа около талията си. Измери се от глава до пети в запотеното огледало и нарисува в горния ъгъл усмихнато човече, така, за късмет.

Докато стоеше пред въпросното огледало, си каза, че прилича на остаряло момче към петдесетте, момче, което още си играе с кукли. Косата му се къдреше немирно, но погледът издаваше умора. Направи гримаса на страх, гримаса на учудване. Опита се да изрази блаженство: разтвори устни в усмивка, примижа, кръстоса китки пред брадичката си и помахаша с ръце. Напълно се преобрази, идваше му отвътре. Иначе беше добре сложен, тялото му беше жилаво, макар че тъмните торбички под очите и приведените рамене придаваха известна имагинерност на здравия му вид. Мишел не беше от хората, които хипохондрично се вглеждат във всяка boleжка, и по-скоро беше небрежен към начина си на живот. Винаги беше приемал, че ще мине и той един ден по реда си. Но днес бе осъзнал, беше си *спомнил*, че това може да се случи във всеки един момент. И на него, както на младата Розали. И беше цяло чудо, че тя, а не той...

Душът беше задължителен. Изплакна се набързо, като зяпаше нагоре към мотивите на витража, и нетърпеливо закрочи към хамама. Вътре беше душно и влажно, басейнът се пълнеше от два чучура, които бликаха от черни лъвски глави. Под едната струя се пареше някакъв тип и зяпаше по посока на двойка красиви юноши; около тях по повърхността на водата се разстилаха концентрични кръгове. По-

високият току-що беше изпълнил великолепно салто. И други ги гледаха, те явно се стремяха да привлекат внимание, но се преструваха, че никой не ги интересува. Ту единият, ту другият изскачаше от басейна, помотаваше се горе, излагаше на показ тялото си и след зрелищен скок достигаше до партньора си. В любовната им игра имаше нещо хлапашко. Още с влизането беше забелязал недалеч от тях кандидат, който го фиксираше, и тъй като беше без очила и искаше да го прецени по-добре, слезе по стълбичката, като метна пътьом препаската си на перилото. Съвсем гол, стана беззащитен и това усещане нарасна, като погледна отблизо потното лице на другия. Стори му се, че го е срещал и преди. Изпод дебелия вежди с увиснали косъмчета очичките му шареха нахално, собственически, като че ли птичката беше вече кацнала. „Сори!“ — каза си с пренебрежение, предпочиташе той да избере, а не да се оставя да се възползват от него. Мястото под чучура беше се освободило и въпреки че леко му прилягаше и струйка пот се плъзгаше по челото му, се отпрати нататък, за да избегне по-нататъшния контакт. Огледа се наоколо, оцени мимоходом контраста между белотата на телата в овалната ниша и нейния наситен керемиден цвят, видя увереното движение, с което един тъмнокож тип с вид на мачо праметна през рамо хавлията, както римлянин тогата си. Забеляза и това, че черната лъвска глава приличаше поразително на маска, боята беше се олющила по изпъкналите части, по гривата и носа, а вътре в зейналата паст личаха зеленията петна. Намери я изразителна и се постара да я запомни, за да използва идеята.

Тежкия въздух изведнъж го премаза и му примая. Стъпалата и пъстрата мозайка, арабските по керамичната облицовка на стените, високият свод, покрит с блестящи капки, всичко помътня. Призрачната сцена на хамама, събрала атавистични превъплъщения, които сякаш извираха от началото на времето, се завъртя и мекотата на мрак я попи за няколко мига. В пристъп на паника той се втурна навън, прекоси с несигурна походка басейна, подхлъзна се, докопа перилото. С благодарност посрещна хладния полъх откъм коридора. Облегна се на цокъла, за да даде възможност на пулса да се нормализира. Като се посъвзе, се почуди дали да не надникне в сауната, но се отказа, горещината му идваше в повече. Стичаха се още посетители, някои

проявяваха бегло любопитство, после подминаваха, а и той беше загубил интерес.

В съблекалнята някакъв записваше с червило телефонен номер на дланта си, имаше пръстени на показалеца и кутрето. Онзи с вид на мачо от хамама беше го последвал и остана да го наблюдава мълчаливо, докато той се обличаше. На изхода върна ядосано ключа и си погледна часовника. Не беше стоял и половин час.

Много му се искаше да се обади на сина си, че е възпрепятстван. Ерик още живееше с майка си в стария им апартамент, в квартал, който се намираще недалеч от летището край Ница. Той не беше стъпвал там от години. Нищо не бе отнесъл със себе си, само една малка картина — евтина репродукция на Лотрек: Жана Аврил, облечена в синьо, излиза от „Мулен Руж“. Защо точно нея? Може би, защото искаше да остави там нещо от себе си, едно петно върху тапета, своето отсъствие.

В началото чакаше момчето пред лицеза, по-късно пред магазина за шезлонги и други плажни пособия, където то работеше. Обичаше моментите, когато то се появяваше, радваше се да види лицето му. Малко празници бяха останали в спомените му от онова жилище. Жена му, Едит, го намираще мрачно и твърдеше, че има лошо излъчване. Вероятно на това се дължаха нейните променливи настроения. Справедливостта изискваше обаче да ѝ се признаят детските партита, които организираще в извънградската къща на родителите си. Тя обожаваше да доставя радост и влагаше в приготовленията голямо старание. Раирани близалки, завързани с цветни панделки, червени гъби с бели точки, декоративни цветчета с розова глазура и всякакви шедьоври от захар красяха масата в градината. Имаше и фигурки, поръсени с кокосови пръчици и затворени в старовремски буркани за бонбони. Едит откриваше на тавана какви ли не чудесии, дървено конче-люлка, рамка на велосипед, елипсовидно огледало с орнаменти, реставрираще ги и ги поставяше на най-неочаквани места. Чашките, чинийките, салфетките — всичко се превръщаше в обект на грижлива намеса.

От жилището той помнеше камина, коледна украса и маса, чинии с ордьоври, хапки, от които стърчаха клечки за сандвичи, Ерик и малката му сестричка Селестин, седнали до масата. И по-нататък, по-нататък всичко беше като в песента на Пол Маккартни „Mistress and maid“^[2], или нещо такова. С Ерик не разговаряха за сестричката на

тези вечери, на които сервираше все същите макарони, закупени в големи количества по време на някое от неделните им пътешествия до Вентимиля. Беше се специализирал да ги приготвя, избираше си сам домати за соса, сиренето, босилека и подправките. Бяха уникални, по-вкусни от тези в ресторантчетата на Вентимиля. Обикновено споделяше с Ерик плановете си за ново представление, описваше му надълго и нашироко концепцията, сюжета и се впускаше в подробности за отделните персонажи, чертаеше му скици на костюмите и лицата на марионетките. Въображението му се вихреше около озвучаването, осветлението, мизансцена, декорите, хореографията. Момчето се включваше в играта и обсъждаше с него пиесата, афишите, цената на билетите, предварителната реклама, театрите, където шоуто можеше да се състои. То знаеше колко му пречи работата в агенцията за недвижими имоти, как му гълта цялото време и как не се чувства там на мястото си, знаеше също така колко е уморен, съкрушен и прекършен. Понякога той отскачаше до ателието, където беше складирал реквизита от стари спектакли, грабваше няколко прашни кукли и ги отнасяше в студиото, за да изпълни пред него любимите си откъси. За тази вечер беше му подготвил изненада. И така, вместо да отмени срещата, отиде до пазара, мина на връщане по крайбрежния булевард, прибра се, хвърли пакетите на масата, полегна за малко, както си беше с дрехите в неоправеното легло. Като се събуди, беше вече късно да ходи където и да било. Ядоса се много, тоя път на себе си, даде си също така сметка, че не точно съобщението на неговата позната беше така го разстроило, а онова, другото, което беше заровил дълбоко в себе си. Нелепата, закъсняла с три месеца новина за смъртта на момичето Розали, само го беше изровила. Той остана дълго седнал на леглото, с лакти, опрени на коленете, като държеше главата си с ръце.

Не можеше да преодолее болката, тя го гризеше както гъсеницата гризе листо, постепенно го унищожаваше. Беше изтощен от дългата неравна битка с нея. Тя го вцепеняваше, пречеше му, изпиваше и последната му сила. Той не спеше, пушеше много и пиеше. Вярно, бе направил ангела, но подготовката на един спектакъл изискваше енергия, каквато той вече не притежаваше. Всъщност, той не беше неспособен, нито нерешителен, и Бога ми, беше опитвал толкова пъти. Бе намирал кураж да поеме към осъществяването на поредната идея,

нахъсан, готов да премести планина, ако се наложи. После нещо го спъваше, непредвидено препятствие го обезкуражаваше. Вместо да се амбицира, или защото се бе амбицирал прекалено, той се отказваше, оставяше се отново да потъне и така постепенно се превръщаше в loser^[3]. Мъглявите намерения, плановите отново да успее или дори да се опита да бъде щастлив и въобще всичко, което имаме навика да прехвърляме за утре, бе останало да виси във въздуха. Светът още си беше там и уж беше нужна само стъпка, за да прекрачи в него. Възможността тепърва да открие смисъла, която досега беше съществувала някак си в условно наклонение, още го привличаше със съвършенството на статуя. Да съзреш обаче в твърдия къс мрамор статуя беше едно, а да я извадиш от мрамора — друго. Как да надскочи себе си, да навакса пропуснатото, да се възползва от своя последен шанс?!

Светът още си беше там, градът също. Наситените тонове на морето, палмите и заснежените върхове на крайбрежните Алпи бяха потъмнели, а на тяхно място от прозорци, улични лампи, ресторанти, кафенета, фенери, реклами, неони, витрини като на пощенска картичка блестяха светлините на Антиб. Те го мамеха да избяга от страховете си, да се вслуша в поривите на желанието, което отчаянието отново бе събудило в него. Може би с малко късмет. Той си спомни фигурката, която беше нарисувал на огледалото в съблекалнята. Да, с малко късмет, човече!

Входната врата изщрака. Все още заслушан в стъпките надолу по стълбището, той се поколеба дали да не мине през банята. Чувстваше се напълно изтощен. Дори не бе запалил лампата, но и така, пристъпвайки в сумрака, различи силуета на бутилката и чашите върху масата, долови мимоходом дъха на угарките в пепелника, насили се да преглътне, за да заличи сухотата в устата си.

От късче небе луната надничаше в стаята, поиска му се някой ден да погледне нагоре и тя и звездите да не са повече там, а с тях да е изчезнал и целият му предишен живот. Поиска му се да стане чудо и смъртта, неясният промисъл, мистерията на космоса от първоначалното зараждане до него самия да се окажат само кошмарен сън. А светът да стане обикновен, прост и сигурен, какъвто е в

детството. Едва достигнал леглото, се сви като ембрион в него, за да премине криво-ляво през миговете, които го деляха от разсъмването. Беше толкова уязвим в този момент, крехък като яйце. В черупката се спотайваха инкарнациите на неговата двойственост, бялото и жълтото, благословеното и прокълнатото, морето и сушата, ангелското и дяволското, мъжкото и женското. Ин, пасивният елемент на водата, въздуха, нощта и упадъка обгръщаше като белтък Ян, активния елемент на огъня, земята, деня и създанието. Всеки един търсеше надмощие, противоречаха си и съставляваха неустойчивата хармония на неговото съществуване. Той не можеше нищо да промени, приемаше се такъв, какъвто е.

Изведнъж скочи и се удари по челото. Онзи от сауната?! Беше го виждал и преди, не беше ли *оня тип*? Представи си как склучва пръсти около дебелия му врат. Стори му се, че ако го види мъртъв, болката малко ще се притъпи.

Удовлетворението беше изчезнало яко дим и от тъмната предутрин, която не можеше да бъде наречена с обичайния епитет чиста, отново изникна неговата самота. В желанието си да я прогони, той затананика, като се спираше от време на време, за да си припомни думите на „Mistress and maid“:

*„... ела, скъпи, имаш уморен вид днес,
ваната ти е готова, нека ти разхлабя
вратовръзката,
да ти приготвя любимото питие.
Но къде са цветята, които обикновено ѝ носи?“*

На места прескачаше пасажи или повтаряше предишната фраза. Самотата си стоеше там и го зяпаше, това го изнерви и запя на висок глас:

*„Но къде са цветята, които обикновено ѝ носи?
Виж ме само, виж ме само, виж ме само. Виж какво
се случува, виното е топло, а вечерята е истинска.“*

Не го беше грижа за съседите. Беше готов да ги прати по дяволите заедно със самочувствието, добрите им служби, приличните им доходи, с колите, дрехите, обувките и напевните им поздрави по коридорите, заедно с ваканциите им на Карибите, за които после разказваха на приятелите си в бистрата, кафенетата и ресторантите, заедно с любовниците им, със социалното им лицемерие и френския им петел. Той беше фенът на Манчестър Юнайтед, на Джек Даниелс и на Бийтълс, сладкодумецът, който знаеше как да вкара някой абдал в леглото, джентълменът, който изпращаше хризантеми, във вените му течеше повече рицарска кръв, отколкото ако беше син на сър Томас Малори^[4]. Той беше бардът, английският хулиган, яйцето-запъртък, дивото дете на вселената, което отдавна бе престанало да се съобразява с привидностите. Вече се дереше с цяло гърло:

*„В леглото тя иска да крещи в тила му.
Виж ме само, виж ме само, сега не се боя.
Аз не съм ти просто метреса и слугиня.“*

Някой захлопа по вратата и, тъй като той не спираше, женски глас му извика ядосано отвън:

— Хей, господин циркаджия, или какъвто там си мислите, че сте, оставете ни да спим!

При тези думи той стана с изненадваща пъргавина, грабна визитна си картичка от бюфета, прекоси коридора, отключи външната врата и както си беше чисто гол, я поднесе на дамата:

— Името ми е Мишел Марсо. Аз съм марионетен артист, госпожо — каза с достойнство, но тя изписка и се завтече към жилището си, а двата края на копринения ѝ шал затрепкаха след нея. — Колко е хубаво, че си го спомням, — добави на себе си и се заля в тих, клокочещ смях, който отприщи сълзите му.

Вилата, където марионетният артист Мишел Марсо беше поканен да изнесе частен спектакъл, принадлежеше на някакъв бизнесмен от Източна Европа. Контактът с него бе осъществен от агента на домакина. Той му предаде комплиментите на господина и

съпругата му, каза, че са почитатели на неговото изкуство. Добави, че е поканена и известна певица, която ще долети от Париж след концерта си в зала „Олимпия“. Малката Селестин обожаваше певицата. Това наклони везните. Пристигайки с „Реното“, което тогава не беше чак толкова старо, от жилището си в квартала недалеч от летището край Ница, бяха посрещнати от мълчаливи прислужници. Те разтовариха кутиите с реквизита, понесоха ги нанякъде, а един от тях ги поведе към официалния вход. Вилата, осветена от прожектори, се извисяваше сред пищна градина от палми, кипариси и лаврови дръвчета. Към нея водеше мраморно стълбище, оградено с балюстради, по които се виеше бръшлян. Горе звучеше музика и се чуваха смехове. Като че ли, за да можеш да си поемеш дъх от изкачването, стълбището беше прекъснато от тераса с фонтан, целият в светлина, украсен с мраморни амурчета.

Мишел беше разколебан. Беше чувал за бароните от посттоталитарните страни, които бяха стъпили на Ривиерата. Не желаше да влиза в досег със съмнителни субекти. Запита се какво прави на това място. Жена му, Едит, с нищо не показваше, че е впечатлена от обстановката. Беше със семпла вечерна рокля, обувки с плоски подметки и водеше за ръка Селестин, която пристъпваше с детска сериозност, наподобяваща изражението на майка ѝ. Те си бяха на родна земя. Високата ограда, издигната от чужденеца, всъщност представляваше границата на неговата купена с пари територия, нашествието му не можеше да се разпростре извън обширния имот. Колкото и да беше влиятелен в страната си, каквито и сметки да имаше в швейцарски банки, той не можеше да купи цяла Франция.

Когато изкачиха и последните стъпала, те се спряха да изчакат и разгледаха вилата отблизо. Входната врата беше широко отворена и вътре в салона се виждаха дълги маси, отрупани с цветя, плодове, напитки и блюда; имаше столове от времето на Наполеон III с червени пискюли и абаносов сатен, украсени с разхвърляни по облегалките испански шалове и с разтворени ветрила. Диамантени снопове осветяваха мизансцена на коктейла, аранжиран като декор на ревю от висшата мода и най-вероятно заимстван именно оттам. Отвътре излизаха сервитьори в черни сака, общити с редици пайети, с бели нагръдници и бели кърпи, преметнати през ръкава. Носеха големи сребърни табли със звънтящи чаши и ги поднасяха на гостите, които

бяха предпочели свежия морски бриз в градината. Между по-зрели дами, придружени от кавалери с присвити очи и запалени пури между зъбите, дефилираха по-млади момичета в облекла, които трябваше да представляват нещо като ода за парижкия шик. Но вечерните рокли от шифон и коприна, сатенените панделки и блестящите украшения не се връзваха като стил с лицата на повечето жени, а още по-малко с фигурите им. Повечето бяха едри и трътлести, носеха ярки червила и бяха омазани с пудри и фон дьо тени, които не можеха да скрият грубите им черти. Скъпите дрехи не променяха обноските им, говора и смеха им, отсечените движения, непремерените жестове, бързия поглед, който хвърляха към събеседниците, за да видят ефекта от думите и шегите си. Дори и тези, които имаха по-оправдано самочувствие, пак излъчваха, дори повече от останалите, нещо парвенюшко. Дали в унисон с предстоящото парти, или именно защото бе декор за балове и празненства, фасадата на вилата беше увенчана от фриз, изобразяващ пир на олимпийските богове. Можеше да се различи брадатото лице на Зевс, хитонът и къдриците на Хера, лъкът на Аполон, бойното снаряжение на Арес, венецът от лозови листа на Дионис.

Отнякъде се появи агентът, приближи и им представи друга сътрудничка, преводачка, която единствена в това безумно множество изглеждаше нормално в деловия си костюм. Тя щеше да го разведе, да му покаже сцената, издигната в близост до игрището за голф, и да го упъти към неговата гримьорна. Преводачката обясни, че гостите тази вечер са представители на българския елит и са долетели от София с чартърен полет. Тя се здрависа с Едит и направи шеговит комплимент на Селестин. Селестин беше настояла да облече любимия си тоалет, шит специално за едно от детските партита, които Едит организираше в извънградската къща на родителите си. Денят на птичките — това беше темата на празника и затова рокличката на Селестин — бюстие с широки презрамки и разкроена пола от бледосиня тафта, беше декорирана на раменете с две птичета в същия цвят. Светлорусите пухени коси на момиченцето бяха пуснати свободно, само един кичур отляво беше отделен с помощта на необичайна панделка — официална копринена папионка на повече от столетие. Едит познаваше изкуството да придаде живот на предмети от миналото. Именно за тази панделка-

папионка беше комплиментът на преводачката, но Едит го прие сдържано.

Акламации и аплодисменти посрещнаха появата на домакина, който държеше чаша в ръка. Носеше строг черен костюм, синя риза и червена вратовръзка. Яката явно го стягаше и видът му излъчваше добродушно примирение с неудобствата на етикета. Като гледаше оядената му двойна гуша, Мишел се запита на каква цена беше се изкачил на своя Олимп? Докато вдигаше кратка наздравица, произнесена на родния му език, ръкоплясканията, смеховете и възгласите се подновиха, явно беше популярен сред своите гости. Преводачката обясни, че говорел за предстоящата си изборна кампания, Едит кимна едва доловимо, Селестин зяпаше нагоре, чакаше да долети любимата ѝ певица след концерта в зала „Олимпия“. А той вече се кореше, че е приел лекомислено този ангажимент. Така или иначе, беше късно да се отказва, преводачката го покани да я последва, за да го представи на домакина, и той остави жена си и дъщеря си сами на чуждата територия, заобиколени от празничната шумотевица наоколо.

В гримьорната машинално изтри в хълбок ръката си. Домакинът бе се ръкувал с него с потна длан и беше го измерил някак отдалеч и отвисоко с поглед, който сякаш преминаваше през стъкло. Като че ли Мишел беше в друго измерение, където хората са миниатюрни и контактът с тях го поставя в досадното положение да ги наблюдава през оптичен уред. „Противен тип“ — каза си Мишел и се зае да разопакова нещата си от чантата, килната на пода в средата на тясното помещение. Другите кутии с реквизита ги нямаше и той беше неприятно изненадан от липсата на коректност. Върху проста дървена маса беше поставено портативно огледало и той видя в него ядосаното си изражение.

Реши първо да се гримира. После щеше да се погрижи за останалото. Облече си трикото и внимателно покри лицето си с равен слой бяло, очерта с черно очите и веждите, с червено — устата, като удебели контурите. Дължеше уважение ако не на публиката, то поне на себе си и на своето изкуство. Излезе от гримьорната, прекоси дългите коридори на партерния етаж, с окачени по стените портрети на френски благородници, които не бяха предци нито на домакина, нито на когото и да било от присъстващите. Мина през салона, като се

оглеждаше за преводачката, за да изясни недоразумението с реквизита. Там нямаше никой, букетите бяха навсякъде и ухаеше силно на лилиум. Запъти се към белия шатър от корабно платно, опънат над сцената. Още не беше стигнал до моравата, когато чу тревожна гълчава и писъци, забеляза, че се стичат охранители. Забърза към скупченото множество, проправи си път откъм сцената и видя в широкия кръг, образуван от присъстващите, един от охранителите, застанал разкрячен в самия му център. Той носеше на ръце малката Селестин. Момиченцето като че ли беше припаднало, ръцете му висяха, главата беше отметната назад, очите — затворени, косата — мокра, а от бледосинята рокля се стичаха струйки вода. Едит не се виждаше. Мишел се втурна нататък като обезумял, разблъска зяпачите, охранителите, но точно тогава се препъна в някакво въже, размаха ръце, залитна, удари си главата в дървения рѣб на подиума и изгуби съзнание.

Когато се свести, лежеше на носилка, положена върху моравата, наоколо нямаше жива душа. Над него беше само небето, обсипано със звезди. Те трепкаха безучастно. За няколко мига се загледа в тях. Нищо не мислеше, нищо не чувстваше, нищо не искаше, само времето да спре. Но се приближиха стъпки и над него се надвеси една монахиня. Извивките на бялата ѝ колосана шапка се откроиша върху фона на звездния купол. Тя му каза, че трябва да бъде силен и да се уповава на Бога. После му съобщи, че дъщеря му, Селестин, е починала. Тъй като той не отговори и не показа с нищо, че я е чул, монахинята се отдалечи на няколко крачки встрани и, като мърдаше беззвучно устни, запрехвърля зърната на броеницата си. Той отново се почувства съвсем сам под небето и се запита дали това, което се случва, е действително. Осъзна, че вече не може да се моли или да очаква пощада, че е застигнат от нещо ужасно и е късно да го предотврати. То се разпростря по всички кътчета на тялото и съзнанието му, покри го с хладния си саван, той зъзнеше и това беше единственото свидетелство, че е жив.

Докато гледаше към звездите, се запита дали смъртта на Селестин наистина е била пожелана от Бога. Той ли бе я записал горе в голямата си книга, беше ли възможно това, беше ли възможно въобще. Ако беше той, как бе протегнал ръката си, как бе изписал знаците с перото си, какви висши непонятни цели бяха му я продиктували?

Мишел търсеше отговор, взираше се в небето, където далечният блясък на съзвездията сякаш очертаваше неведомите пътища Господни. Опитваше се да проникне в тях, да си ги представи, да повърви по настилката им от дребни камъни, сякаш бяха осветени нощни улички. Ала те му се изплъзваха, техните серпантини се виеха като пепелянки и той нахалост търсеше в студенината им упованието и утехата на Божията любов. Отровата парализираше крайниците му, мислите му, цялото му същество. Ако можеше да стане от носилката, да намери Едит и Селестин, ако можеше дори да помръдне. Но той беше напълно обездвижен, вцепенен, неспособен да направи каквото и да било. Някой бе угасил живота, надеждата, спасителната светлинка на пламъка на свещта, а с нея и светлинките на всички пламъци, които някога бяха огрявали молитвите му от светилниците пред олтарите. Мракът бе скрил от купола дори образа на Бога.

Полицейското разследване установи, че смъртта на Селестин Марсо е настъпила вследствие на токов удар, получен поради неизправност в електрическото захранване на малкия фонтан. Как бе паднала, защо беше отишла там, никой не знаеше. Едит не осветли следствието по случая, беше в шок и само повтаряше: „Седеше на столчето до мен, обърнах се и я нямаше... — и разширените ѝ зеници изразяваха учудване. Наложил се да постъпи в клиника. Отказваше да го види, а като се възстанови, подаде заявление за развод. Обаждането в SOS medecins^[5] — град Ница бе регистрирано петдесет минути след вероятния час на смъртта, непосредствено преди това бе поискан въздушен коридор. Самолетът беше нает от частно лице от мюнхенския клон на международната авиокомпания «Europe sky air», радарите бяха го уловили за последно да се отдалечава в южна посока. Няколко случайни минувачи бяха се отзовали на апела за свидетели, те, както и шофьорите на колите, откарали гостите на партито до летището край Ница, споменаваха за чужденци в официално облекло, които носели багажи и видимо бързали. На пода на една от лимузините бе открит размазан фас от недопушена пура. Тютюневият лист, с който бе обвита, беше начупен и не успяха да снемат отпечатъци. Разследването бе стигнало до една фирма за почистване, «Office and commercial cleaning»^[6], регистрирана в Мюнхен на името на руски гражданин, някой си Гюнтер Давидоф. Откриха офиса на фирмата, от нея бе останала само табелката на входа. Адресът на временното

местопребиваване на собственика беше фиктивен. При сделката по закупуването на имението на Ривиерата сламеният човек Давидоф бе платил в брой. Оказа се, че той е частното лице, наело самолета, но не фигурираше в базите данни на полицейските служби. По описанието на притежателя на вилата, направено от Мишел, беше изготвен портрет, който не доведе до конкретна следа. Гюнтер, или както там се казваше, бе вървял на крачка пред разследващите и бе препродал нежелания имот на действително юридическо лице чрез посредник и без банкови преводи. Цялата работа вонеше, а следствието стигна донякъде и удари на камък. Бе повдигнато обвинение за убийство поради небрежност срещу неизвестен извършител. Точната самоличност на мистериозния домакин на приема така и не се установи.“

Мишел ходеше до вилата всеки ден, обикаляше около оградата, гледаше през пречките на масивната входна врата навътре към мраморните стълби и балюстрадите, обвити в бръшлян, към фонтана, който беше убил детето му. Представяше си как тримата, Едит, Селестин и той, следвани от мълчаливите слуги, се изкачват нагоре, в пълно неведение, спокойни и уверени в своята сигурност. Сеансите с психолог не му помогнаха, не искаше психолози, искаше си детето. Те не бяха сами в нещастията, близките им се погрижиха за погребението, което беше последвано от спонтанно зародили се мълчаливи шествия и бдения, много хора ги подкрепяха и изразяваха съпричастие.

Десет години бяха минали оттогава. Той се премести в Антиб, където си намери място в агенцията за недвижими имоти. Повече не стъпи в жилището в квартала близо до летището край Ница, нито на сцената, не направи нито един спектакъл, не прекара нито една любовна нощ с жена. Понякога получаваше писма от майка си, която, след като овдовя, беше се върнала във фамилната къща в Де Хан. Канеше го да ѝ гостува и се тревожеше, доколкото старческият егоизъм ѝ го позволяваше. Едит бе се омъжила повторно. Единственият близък човек, който му остана, беше Ерик. Той го обичаше безусловно и никога не го обвини като другите нито за случилото се, нито за каквото и да било. И докато Ерик растеше и се превръщаше постепенно в младеж, Селестин неизменно си оставаше все същото малко момиченце.

Беше се вторачил в стената на коридора. Вече не се смееше, нито плачеше. Колко време бе стоял така? Босите му стъпала бяха измръзнали. Той се размърда и отвори вратата на дрешника, където беше скрил изненадата за Ерик. Върху него се стовари купчина от тюл, разхвърчаха се панделки, посипаха се пайети. Разгърна диплите на леката материя, тя полетя във въздуха и зад гънките на тънкия воал пред него изплува лицето на Черния ангел. Названието на марионетката идваше от наметалото от черна прозрачна материя, извезана с фини нишки, които проблясваха на светлината в различни нюанси. Костюмът беше издържан в пастелни тонове, само богатата пола беше пъстра. Блузата имаше цвят на праскова, беше с обло деколте, а отгоре бе покрита с фин тюл. От него бяха набрани висока яка до брадичката и буфан ръкави до лактите, които след това се спускаха надолу, без да бъдат много дълги. Стигаха малко над китките на ръцете, чиито пръсти бяха застинали грациозно. Ръкавите бяха широки и заедно с белия прозрачен воал, с пелеринката от шифон, с тънките копринени ресни и панделки, даваха възможност за голям размах. Черното наметало допълваше ансамбъла и, когато ангелът се задвижеше, наставаше истинска феерия. „Получил се е!“ — не се съдържа да отрони, като гледаше преценяващо творението си. Работата по марионетката беше му отнела месеци, а най-много време бе отделил на лицето. Търсейки вдъхновение, бе прелистил сума ти албуми с маски и творби на антични и ренесансови майстори, беше стоял с часове в музеи и катедрали да съзерцава статуи и фрески, бе изучавал черти и изражения. Когато се почувства готов, седна да моделира глината и тъй като отдавна нямаше асистент, сам направи отливката, после я оцвети. Не беше нито скулптор, нито живописец, но имаше опит зад гърба си, а и в крайна сметка това беше само една кукла и цялото старание започваше да става маниакално. Само че на него не му пукаше. Имаше нужда точно от нещо такова и успя да вложи в изработката на марионетката освен умение, и чувство. Сега именно чувството, което се таеше в лицето на Черния ангел, го порази.

Това беше едно женско лице. В мекия сумрак воалите хвърляха сенки върху бледия заоблен контур на брадичката и високото чело, украсено с венче от стилизирани рози. Съчетанието на големите сини очи и малката розова уста придаваше особен израз, който се

прибавяше към цялостното излъчване. Това беше едно тъжно лице, но не прекалено, точно колкото беше подходящо за кукла. Мишел задвижи марионетката и Черният ангел затанцува. Хармонията на движението ги обгръщаше, свързваше ги по неведоми пътища с избледняващите звезди, с цялата самота на света. Черният ангел и той представляваха едно цяло и той удължи още малко танца, любувайки се на творението си, доволен, че го е създал. „Получил се е“ — повтори след малко и добави: — „Прекрасен е.“ После, колкото и да си забраняваше да мисли за онова, което бе вложил като чувство в Черния ангел, се остави на болката. Марионетката, положена в креслото до него, сякаш присъстваше на бдение. Макар и неподвижна, тя продължаваше да бъде експресивна, приличаше на привидение и в предутринния сумрак лицето, застиналите ѝ ръце и цялата ѝ стойка изразяваха съпричастие и състрадание. А той се гушеше в леглото, свит на кълбо, с разрошена коса, със забоден във възглавницата нос, в чиито ноздри проникваше отглас от парфюма, който в полунощ, кой знае по каква идиотска прищявка, бе му се сторил приятен.

Някъде навън първите дрезгави лъчи докосваха заснежените върхове на крайбрежните Алпи. Сънят идваше при него толкова рядко и обикновено той седеше призори на твърдото кресло, посрещаше слънцето и го гледаше втренчено, а дните нямаха никаква милост. Но сега, победен от умората, се унесе за миг и му се стори, че от летището край Ница, някъде на юг от нощта, се издига самолет. Той беше в него, закопчаваше колана; пистата и контролната кула се отдалечаваха, а през илюминаторите проникваше синева. Горе нямаше опасности. Всички изпитваха облекчение, тревогите им изчезваха и се чувстваха някак неопределени, безкрайни. Той не искаше да се връща обратно, да продължи отново да живее живота си. Толкова приятно беше да го сънува, да се приюти в спрялото време, да отвори стария сандък на тавана и да прогони оттам мрака.

Лицето на Селестин изплува пред него. Виждаше я край дървеното конче-люлка, сред децата в градината, зачервена от лудуване. Тя беше палаво дете, пишкаше права редом с брат си и другите момчета, катереше се по дърветата и участваше наравно с тях в игрите; плуваше прекрасно, защото Едит беше започнала да я учи още в най-ранна възраст. Но Селестин беше и фея, принцеса, от онези момиченца, които предизвикват възхищение и носят отрано вродено

кокетство. Тя притежаваше и сериозност, неприсъща за годините ѝ, понякога се усамотяваше, наблюдаваше майски бръмбар или просто размишляваше за нещо свое. Беше толкова крехка, че всеки би поискал да я защити и много рицари — да я закрилят. А той, Мишел, — повече от всички, защото тя беше негово дете, негова отговорност.

В нощта, когато дойде в съзнание на носилката върху моравата и видя над себе си звездното небе, отровата проникна в цялото му същество и остана там, а времето беше безсилно срещу нея. Защо той, Мишел, бе позволил това да се случи, защо бе завел дъщеря си на онова опасно място, на онази чужда територия, където общественият договор не струваше пукната пара?! Той, Мишел, бе отдал априори на общността естественото си право да защитава живота си, семейството си и очакваше нейната закрила в замяна. Само че в купената с пари територия действаша закони от друго измерение, където цялата плеяда мислители от Хобс до Волтер и Русо никога не бяха припарвали и техните идеи с нищо не бяха повлияли на развитието. Собственикът съществуваше, без да спазва никакви правила, някаква тъмна сила го издигаше над всичко. И защо, по дяволите, бе дошъл със зловеците си порядки точно тук, в този град, защо бе застанал на неговия път... защо? Той бе успял да се изплъзне от френското правосъдие, без да остави никаква следа, име, снимка, адрес. Комисар Бертолди, който се занимаваше със случая, беше се заинатил и направи чудеса, за да го открие. Как беше възможна подобна безнаказаност?! Мишел бе се озовал в една напълно непривична ситуация и трябваше да действа според обстоятелствата, сам да си бъде закон и морал, да скъса обществения договор.

---

[1] Терминът *transformisme* означава интерпретация на женски роли от мъже, а в една по-съвременна версия — бърза смяна на сценичния костюм. ↑

[2] „Метреса и слугиня“, англ. ↑

[3] Неудачник, англ. ↑

[4] Сър Томас Малори, (ок. 1415–1471), е английски писател, автор на един от най-популярните рицарски романи „Смъртта на Артур“. Името Малори произлиза от старофренската дума *maleure*, означаваща „злощастен“ или „злочест“. ↑

[6] Служба за спешна медицинска помощ, фр. ↑

[6] Почистване на офиси и търговски обекти, англ. ↑

II

Човек би казал, че къщата се намира на ъгъла на нищото. Както беше осветена от уличните лампи на шосето, тя изглеждаше сгушена в нощта. Отстоящо недалеч от един пуст плаж, това обиталище принадлежеше по-скоро на покрайнините на фландърското крайморско селище Де Хан. Никак не приличаше на къщите и вилите, обичайни за областта, с островърхи покриви и оцветени фасади, с външни греди, кулички и орнаменти. Светлината разголваше висока стена, изронена от дъждовете и от ветровете, идващи откъм Северно море. Затворените капаци свидетелстваха за изоставеност, самотата се наслаждаше по стените, изпълваше стаите, изкачваше стълбището, проникваше на тавана и достигаше до комина, където проклятието гнездеше като кукумявка.

Прозорецът на партера рамкираше портрета на жена, тя беше залепила нос на стъклото и гледаше навън. Никой не минаваше по широкия път, край който се открояваха пълзящите релси на трамвая. Високите треви на дюните отсреща не закриваха хоризонта и там се забелязваха светлинки. По-близките бяха на малки кораби, които се връщаха към брега с товара си от скумрия, лаврак, зарган и треска. Имаше и други, неподвижни, които принадлежаха на риболовни лодки, заети с улов на калмари. Като ги гледаше, Ема можеше да участва по свой начин в морския живот на този късен час. Тя проследи мрачния ход на един петролен танкер по посока към пристанището на Зеебрюге. Илюминациите на някакъв круиз ѝ вдъхнаха желание да бъде сред неговите пътници. Да посети музеи и катедрали, да се възхити на картини от братята Ван Ейк в Ганд, да поспре пред модели на всякакви дантели в Брюж или пред диамантена гривна в Анверс. Беше виждала реклами, които обещаваха всичко това, както и истинска почивка, и говореха за уютни каюти, ресторанти, басейни, дискотеки и казина. Те хвалеха впечатляващите размери на корабите — цели плаващи градове, където се предлагаха всички услуги, които можеше да ти дойдат на ума, и всякакви развлечения.

Тя не беше от хората, които се впечатляват от лукса. Беше имала възможността да се докосне до среди, които гравитират в неговата изолирана вселена, познаваше жени, които си купуваха за една вечер рокли, каквито самите им парижки дизайнери не можеха да си позволят. Тя винаги беше живяла скромно и умееше да се задоволява с малко. Вечерни тоалети, кожени палта и ковчеже с бижута — такива неща никога не бе имала, освен това не ѝ се удаваха поводи да се кичи със скъпоценни камъни. Понякога, преди да си легне, заставаше пред тоалетката, гледаше отражението на лицето си, покрито с нощен крем, и се оприличаваше на мим, а в погледа ѝ се четеше мълчалив вик. С времето тя все повече придобиваше впечатлението, че е пропуснала спектакъла, и я плашеше идеята, че някой ден епитафът ѝ ще гласи: „Тук почива Ема, която мина встрани от живота си“. Не, луксът не беше това, което би я привлякло в един круиз. Любознателността и живият ѝ темперамент я тласкаха да живее интересно и пълноценно, но, по ирония на съдбата, точно това ѝ беше отказано.

Чужденка в тази страна, Ема дойде тук след като се омъжи за белгиец, Никола Нивел. Бяха се срещнали в София, по време на негово пътуване с група туристи. Тя отдавна искаше да напусне родината си, всъщност дълбоко в себе си вече бе емигрирала. Беше се родила близо десетилетие преди падането на Берлинската стена, имаше поглед върху промяната, помнеше пълните с народ площади и голямата радост, попарена след това, хиперинфлацията. Работата като преводачка бе ѝ дала възможност да види другата страна на медала, да надникне отблизо в живота на представител на родния елит и в мътните води, където се ловяха златните рибки. Кой стоеше зад този новобогаташ, какви далавери, банкови спекулации, тъмни машинации беше правил, тя можеше само да се досеща. Поверителните разговори винаги се водеха зад затворени врати. След един трагичен инцидент Ема бе напуснала добре платената служба, задграничните командировки и всички екстри, които я съпътстваха, и работеше като обикновен екскурзовод. Дълго време имаше чувството, че е следена и подслушвана, разви нещо като мания за преследване. Никога не говореше за случилото се, нито за своя именит бивш шеф, знаеше, че само така ще я оставят на мира.

Още при първата среща с Никола беше запленена от човечността, която симпатичният белгиец излъчваше, от чувството му

за хумор, от жеста, с който отмяташе назад косите си. Той не беше като мъжете, които познаваше, в него нямаше никаква преднамереност, беше естествен и непринуден. Силуетът му, очертан върху фона на римски амфитеатър или тракийска гробница, я привличаше. Между тях имаше тръпка. Беше склонна да му се довери. Посещението на руините приключи една съботна вечер в хотелската стая на Никола. Нощта бе последвана от отрезвяването на една хладна утрин, когато двамата любовници зъзнеха пред портата на още затворена черква. Чакаха свещеника да им даде съвет относно формалностите за сключване на брак. Бяха решили повече да не се разделят и да се обичат в богатство и бедност, в радост и мъка, в болест и здраве, чак до края на дните си.

Следващата година беше оцветена с тоновете на морето. Песъчинките, които весело се стичаха в часовника, бяха позлатени като дюните срещу старата къща. Ема беше доволна, че живее на морския бряг и шумът на вълните леко я люлееше и приспиваше носталгията ѝ. Всеки ден тя се събуждаше усмихната, с душа, пречистена в дълбините и пропастите на това море, което разстиляше синкавата си мекота чак до хоризонта. Никола работеше в пекарна и излизаше призори, като я оставяше излегната върху чаршафите, които носеха още мириса на техните ласки. Ема се възползваше от новия ден, разхождаше се по плажа или хващаше трамвая по посока към центъра на някой близък град. Мотаеше се по улиците, надникваше в малки магазинчета, изгубваше се и внезапно се озоваваше на място, което ѝ даваше усещането за дежавю. Тя си представяше, че върви по заснежен тротоар, детски глас долиташе до слуха ѝ от открянатата порта на катедрала и малък бял ангел ѝ се явяваше. Щом се върнеше, тя отваряше чекмеджето на скрина, изваждаше оттам дневника си и оставаше пред празния лист или рисуваше машинално абстрактни линии в полето, търсейки думи да изрази потока от мисли. Миризмата, свързана с тази година, беше на пресния хляб, който Никола донасяше всяка вечер. Вместо да го сложи в торбата с покупките, увесена на дръжката на велосипеда, той го държеше в едната си ръка и управляваше с другата. Ема се втурваше да го посрещне, хвърляше се в прегръдката му и оставаха така за момент, без да обръщат внимание на разпилените зеленчуци и счупените яйца в краката си. Усещаха само топлината на хляба, притиснат до гърдите им.

И после дойде денят, в който Никола се прибра по обед и пеша. Пристъпваше несигурно, оплакваше се от главоболие. „Ще кажеш, че разпъват Христос“ — обясни ѝ той състоянието си. Каза, че вижда светкавици, мъгла и ореол около слънцето, имаше болки в очите. За времето, нужно да стигнат до офталмологичния кабинет, бурята беше минала, завесата бе се раздрала на две, тъмнината бе се отдръпнала. Светлината се върна за небето и земята, за рибарите и светците, за всички, освен за Никола. От този ден, в който той загуби зрението си, бе запомнила една старогръцка дума. Произнесе я специалистът, докато обясняваше причината с остра криза на глаукома. Glauх. Ема се опитваше да прогони от съзнанието си тая дума, която отново се завръщаше натрапчиво като вик на нощна птица, като мрачно предсказание. Glauх, glauх, glauх... Кукумявка.

Ставаше късно, но Ема продължаваше да стои пред прозореца. Старата къща я притискаше с тъмнината си и тя искаше да забави момента, в който ще си легне до Никола. Напоследък той толкова беше се променил, че тя вече не можеше да го познае. Беше посегнал безуспешно на живота си, периодите на апатия се редуваха с бурни нервни кризи. Всеки път, когато той се отдаваше на демоните си, тя получаваше усещането, че я залива вряла вода. Никой не може да свикне с подобно усещане, то беше неприятно и я караше да иска да избяга. Въпреки това, тя храбро устояваше и с неизменна вяръност събираше останките на потъналия кораб.

Понякога започваше да се моли, но никой не чуваше молитвите ѝ. Беше ѝ мъчно да гледа Никола да страда, разбираше отчаянието му и правеше всичко по силите си, за да му вдъхне вяра. След работа и в почивните дни му отделяше цялото си време, обгръщаше го с внимание и му беше отдадена изцяло. Беше купила от оказион няколко плочи с класическа музика и ги пускаше на един стар грамофон. Никола не прояви интерес. Звуците, които се разливаха в стаята и приканваха да бъдат почувствани и изживени, като че ли въздействаха само на нея. Опитите да отвори на Никола вратата към утехата на един свят, който му беше достъпен, се оказаха неуспешни. Изгубила въодушевлението си, Ема отнесе все пак грамофона и плочите в стаята му с надеждата той сам да посегне към тях някой ден.

Затворен в себе си, Никола рядко проронваше някоя дума и само повтаряше, че не иска повече да живее. Ема обичаше силно съпруга си,

но не одобряваше слабостта му. Фактът, че той ѝ вдъхва съжаление, не ѝ пречеше да го възприема както преди. Тя имаше нужда да намери отново сигурността на прегръдката му, но той вече спеше неподвижен, завит до брадичката с одеялото. Един кичур падаше върху челото му, дишането му едва се чуваше. След малко тя щеше да направи няколко стъпки до леглото, щеше и тя да се отдаде на неподвижността, да изчезне в слепотата на старата къща, която беше станала нейна клетка, неин затвор. Ема вдигна ръка и докосна гърдите си под леката материя на нощницата. Топлината на неясно желание се разля по тялото ѝ и се събра като буца в гърлото. Далечните светлини оредяваха. Тя се взря в тях и ѝ се стори, че лодките, корабите, самолетите и даже луната и звездите са част от едно непрестанно движение, от една осветена въртележка. И тя не можеше да се откъсне от това малко чудо.

Ема отвори чекмеджето на скрина. Извади оттам няколко пожълтели фотографии и започна да ги разглежда. Припомняше си най-конкретни неща: лимоново дръвче в саксия, каменен дувар, сладкиш с вишни, който ухаеше на детство. Някои от хората вече ги нямаше. Други бяха се променили с годините. Всички те, дори тези, които познаваше от разказите на другите за тях, ѝ бяха скъпи поради силата на кръвната връзка. Взираше се в чертите им, намираще в тях нещо от себе си. Облеклата, прическите и израженията им носеха отпечатъка на своето време, веднага се забелязваше коя снимка е от началото на миналия век и коя — по-късна. Ема се абстрахираше от подробностите, възприемаше роднините си по-скоро като близки същества, които населяват миналото, и изпитваше умиление. От висотата на настоящето знаеше датите на смъртта им, знаеше каква е била съдбата им и, като размишляваше върху техния живот, можеше да разгадава по-добре своя. Нещо повече, тя ги възкресяваше. Времето, което ги разделяше, се стапяше, те заживяваха за кратко чрез нея и върху застиналите им изображения по снимките оставаха само отличителните белези на епохите.

Ангел ѝ се падаше прадядо по майчина линия. Интересът ѝ към неговата история се подхранваше от факта, че той сам бе пожелал да умре. Ема не приемаше, че подобно желание може да се зароди в човека. Ако успеше да проникне в лабиринтите, където се губят

отгласите на страданието, може би щеше да разбере опита за самоубийство на съпруга си. Тя често се питаше дали Никола не ѝ се сърди, че го е открила навреме и по този начин му е отнела правото сам да вземе своето решение. Не искаше да го изгуби, но нейните собствени страхове и съображения бяха в случая без значение. Самоубийството беше нещо много лично. Църквата се разграничаваше от него; бягството от непосилното страдание към покоя обаче не беше повод за осъждане от писанията.

Тя се загледа в открития поглед на Ангел, в мустачките и в наивната му усмивка, стори ѝ се жалко, че млад човек като него си е отишъл твърде рано. В левия долен край на снимката се забелязваше рамо на жена. Отзад, с калиграфски почерк бе изписано с лилаво мастило: „Пловдив, 1932 година“. Това беше епоха на възход, страната бе разцъфтяла след векове, прекарани в робство. Полъхът откъм Европа беше станал видим по улиците, в сградите и техните фасади, в магазините, където човек можеше да намери всякакви екзотични стоки от далечни краища, в европейската мода и в духа, който се измъкваше постепенно от какавидата на провинциализма. В прохладните вечерни часове дами и кавалери излизаха да видят цирково представление, ням филм или да изпият една лимонада в градината на някой ресторант. Зиме, работници копаеха край Марица дупки, където водата проникваше и се заледяваше. Оттам идваха ледчетата в чашите с напитки и епидемиите от тиф.

Единствено дете на търговец от средната класа, който имаше лозя и произвеждаше вино, Ангел живееше като бонвиван, прекарваше времето си в модерния тогава хотел „Молле“. Беше влюбен в една певачка от кафе-шантан. Ема не знаеше как е изглеждала, но със сигурност не бе получила одобрението на родителите му. За да го откъснат от нежеланата връзка, те бяха му избрали съпруга. Тя се казваше Мария, беше слабичка, с дълги плитки и забързана походка. В деня на сватбата бе облечена с рокля от бяла батиста, а косите ѝ бяха отрязани късо и фризирани. Мария никога не каза лоша дума за него, но не беше щастлива. Изчезваха ѝ накити, младоженецът закъсняваше вечер, настоя да кръстят дъщеря им Анет — име без традиция в двете семейства, никой не се казваше така. Покосена от мъка или от тиф, тази, на която принадлежеше рамото от снимката, си беше отишла. В деня на нейното погребение един файтон бе спрял на заснежения път

пред дома им. Ангел бе поканил майка си да го придружи и да положи на гроба ѝ цветя. Това беше последният ден от живота му. Ема се запита какво ли бе изпитвал тогава, колко ли бе страдал. И, без да иска, в съзнанието ѝ проникна още една мисъл: колко ли страдаше Никола?

Тя въздъхна и пое в ръцете си някогашен семеен портрет. Спомни си почти осезателно миризмата на пране, проснато на слънце: бродирани нощници, покривки и кувертюри, плетени на една кука. Видя маминка Емануела, но не като девойката с панделките, каквато беше на портрета, а така, както беше останала в нейната памет. Силуетът ѝ скриваше планината, очилата на носа ѝ бяха подобни на метално пенсне с дръжки, държеше игла и вдяваше конец. „Кърпеж къща крепи“ — обичаше да поучава тя, докато правеше реприз на някой чорап, надянат върху изгоряла крушка.

Емануела също ѝ беше прабаба, но по бащина линия. Родителите на Ема я наричаха маминка, бяха предпочели да свият гнездото си в нейния дом и се възползваха от добрината ѝ, за да си поживеят. Вечер излизаха с приятели от бохемската си среда, а те двете оставаха да си приказват. Емануела избягваше да светва лампата, за да пести ток, стояха в тъмната кухня и гледаха запалената печка и отраженията на огъня по тавана. Ема винаги беше възприемала търпеливата старица като тази, която ѝ сервира закуската, без да си дава сметка, че тя е много повече от това, някога също е била млада и си има и чувства, и спомени. Една невъзможна любов беше докоснала и нея, бе се омъжила въпреки неодобрението на обществото и каноните на ортодоксалната църква. Избраникът ѝ, Стефан, беше царски офицер, кавалерист и неин братовчед. Бяха изгубили две деца.

По подобие на мода от края на викторианската епоха хората да фотографират за спомен своите мъртъвци, те също бяха направили на децата си снимки, които пазеха в албум — една своеобразна книга на мъртвите. Едва третото им момченце бе оцеляло. Но и тази милост не бе траяла дълго. По време на пролетен излет с каруца, бе ги връхлетяла буря. Стефан бе загърнал малкия си син с връхната си дреха. Конят бе се уплашил от придошлата река по пътя и той бе нагазил в дълбоката вода, за да го изтегли за поводите. Скоро болестта бе го отнесла.

В една от следващите сутрини неговото сираче бе забелязало, че всичко е станало различно: покритите огледала, разните госпожи, които идват да го гаят по главницата, Емануела, облечена в черно,

която го държи за ръка. „Различно и странно“ — тези думи бе употребил дядо й, когато описваше как се е чувствал.

Различно и странно — точно така се почувства Ема сега. Може би беше настроена носталгично и вниманието й се задържаше все върху тъжни неща. Като че ли самите мигове имаха свойството да се държат за ръка, да прекосяват безвремието, да се появяват отново при други подобни обстоятелства. Сякаш времето имаше свои недостатъци, грапавини и шупли, черни дупки, през които тъжните мигове преминаваха. И тогава човек попадаше в тях, подушваше пръстта, ставаше проникателен, вникваше в своята тленност и си задаваше все същия въпрос — *защо*.

Въоръжен с тояжка, Никола слизаше по трите стъпала към тротоара. Панамена шапка хвърляше сянка върху лицето му. Като следеше мъжа си с поглед, Ема завъртя ключа и после вдигна кошницата от площадката пред входната врата. Тя постоя за миг, очарована от светлината, вдъхна мириса на морето и различи аромата на орловия нокът, който красеше желязната ограда. Дворът на къщата беше в лошо състояние, прикрито отчасти откъм улицата от декорацията с него. Въпреки хладния климат, той се развиваше добре на това огряно от слънцето място. Белите цветчета докосваха въздуха, листенцата галеха оградата, чиито цвят напомняше на ръждясала котва, изоставена някъде на брега.

Никола се отдалечаваше вече по пътя, потропвайки с тояжката пред краката си. Беше научил техниките за движение, преподавани от Брайловата лига, и можеше сам да излиза, но не използваше тези свои способности. Отстъпваше само ако Ема дойдеше да го придружи. През по-голямата част от времето предпочиташе да си стои у дома. Дългата снежна зима и дъждовната пролет бяха влошили депресията му. Най-незначителният повод можеше да предизвика гнева му, който той не успяваше да контролира. Когато яростта го връхлетеше, се прибираше в стаята си, откъдето долитаха глухи викове и шум на прекатурени предмети. Щом кризата отшумеше, той отново потъваше в обичайната си летаргия. Ема не се оставяше да бъде заблудена, когато някакво подобие на усмивка се появяваше на устните му. Тя знаеше от опит, че той просто се преструва, за да я успокои. Въпреки това, се

възползваше, за да му говори, разказваше му смешни истории, белеше му плодове, режеше му ноктите и ако времето позволяваше, не пропускаше случая да го убеди да излезе навън. Един ден на открито беше най-добрият лек.

Тази неделя тя искаше да подари малко мир и спокойствие на своя Никола. Още рано сутринта беше приготвила кафе и палачинки с конфитюр от ягоди, после беше изчакала Никола да си вземе душ и беше го обръснала. На Ема ѝ харесваше да се прави на бръснар. Беше научила това изкуство, започваше винаги от бузите и шията и продължаваше с брадичката и мустачките, които се нуждаеха от време, за да омекнат от пяната. Ема изпълняваше това задължение с умение и намираще в него частичка чувственост. Тя избираше най-добре осветеното ъгълче в банята и без да бърза, придаваше на Никола вида на някой, който добре се грижи за себе си. Ако той започнеше да шава, го молеше за още минутка търпение. И тази сутрин не беше пропуснала да удължи лекия масаж с четката и после да провери дали са останали необръснати участъци. Накрая, преди да измие лицето му обилно с вода, беше го мацнала със смях по носа. Толкова много ѝ се искаше да увлече Никола в правилната посока и не се оставяше да я обезкуражат нито неговите изблици на нервност, нито упоритостта, с която отказваше да вземе отново живота си в ръце. Ема трябваше да проявява гъвкавост на духа, да предвижда изискванията на Никола, които се променяха според неговите настроения. Тъй като чувствителността му беше крайно изострена, той беше непредсказуем. Случваше се да приема малките ѝ жестове на внимание, но най-често съзираше в тях нещо преднамерено. Тогава стигаше дотам, че да подозира Ема в неискреност. Смяташе, че тя иска чрез своите натрапчиви грижи да компенсира факта, че вече не го обича както преди. Следвайки интонациите на гласа ѝ, Никола откриваше фалшиви нотки и имаше усещането, че се е превърнал в очите на съпругата си в някакъв крехък съд, който тя се бои да доближи. Никола признаваше, че Ема също търпи последствията от това, че е ослепял. Продължителните усилия да се адаптират към ситуацията обаче не бяха се увенчали с успех и предишното съзвучие в тяхното съжителство бе започнало да изчезва.

Разочарованието на Ема, което беше по-скоро екзистенциално, не можеше да се сравнява с чувствата, които изпитваше Никола.

Пропадането в слепотата беше станало брутално и Никола беше напълно обезоръжен пред тази непозната действителност. Първоначалният шок бе последван от усещане за безредие и хаос, което не го напускаше. Цветовете на света бяха изчезнали в тъмнина, но това не беше всичко. Тъмнината, прекъсвана понякога от илюзорни просветления, изчезна на свой ред. После нямаше нищо. Не може поточно да се каже: нямаше *нищо*.

И тук започваше уловката. Съзнанието за нищото плашеше Никола и той губеше своето душевно равновесие, не беше способен да контролира реакциите си. В момент на криза се чувстваше затворен в празно пространство, лишено от измерения. Това беше едно меко, изкривено и заплашително пространство, където законите на перспективата не съществуваха. Опитваше се да избягва всяка мисъл, която би могла да го отведе там, но поводи не липсваха и най-малката капка правеше чашата да прелее. Самата слепота не му се струваше толкова страшна. Не светлината му липсваше така отчайващо, нито цветовете, нито небето, нито морето, а му липсваше светът като цяло, реалният стабилен свят, който беше заместен от тази адска дупка. Фактът, че не може да се измъкне от нея, го подлудяваше. Чувстваше се като погълнал отрова плъх и търсеше начин да излезе някъде на открито. Никола изпитваше необходимост да проумее ситуацията, да я анализира на спокойствие. Но вече не можеше да се опре на оптимистичния си характер. Празнотата, на която бе станал заложник, бе се разпростряла върху цялата му личност, завземаше все нови и нови територии като пустиня и унищожаваше всичко по пътя си. Всяко изворче се изпаряваше, щастието и радостта бяха умрели като растения, лишени от фотосинтеза. Никола прекарваше времето си да гледа в празното, което го хипнотизираше. Беше му трудно да го разбере, защото това неуловимо *нищо* притежаваше характеристики, подобни на тези на смъртта.

Ема побърза да настигне Никола и го хвана под ръка. Тя се чувстваше чудесно, защото денят беше слънчев и беше решила да не позволява да бъде помрачен. Свежестта се разстилаше над акациите и дивите кестени, над тревите и цветята в малката градинка на пътя им. Срецнаха възрастен господин, който повдигна шапката си за поздрав. Ема му се усмихна в отговор и зарея поглед към брега. Тя си спомни за пътешествията с Никола из областта, за лова на скариди с коне в

Остдюнкерк, за процесията с кръста във Вендуин, за разходките им, когато двамата вървяха напълно безгрижни и се смееха на висок глас. Оставяха следи в пясъка на дюните и в тинята, при отлив, притихваха с настъпването на вечерта. Никола я водеше на местата, където акостираха лодки. Ема се застояваше пред панерите на рибарите, които изпразваха мрежите си, и често поставяше някой наивен въпрос, колкото да завърже разговор. Искаше да научи повече за пасажите на рибите, за скалистите брегове, за естуарите, за солените езера и бекасите, за капризите на времето и големите наводнения. Тя обичаше легендата за екипажа на изгубен кораб, открил пътя към брега благодарение на един петел. Бедната птица намерила смъртта заради усилията да кукурига силно, за да спаси екипажа и кораба. Приятелството на рибарите, които знаеха толкова за морето, ѝ помагаше по-добре да вникне в живота в тази страна, точно както разходките с Никола придаваха особено значение на тяхната връзка. Колко беше хубаво да са заедно в сивите утрини и в следобедите, когато гларусите се събираха на групи по няколко, летяха с неподвижни криле и изпълваха въздуха с острите си кръсъци. Но това беше преди.

Ема хвърли бърз поглед към Никола, който вървеше до нея, а лицето му изглеждаше чуждо и непристъпно. Той беше един непознат, безразличен към света наоколо, безчувствен към миризмите и звуковете точно толкова, колкото беше безчувствен към спектъра и светлината. Тя го остави на мира и се задоволи да го следва, като се опитваше да не обръща внимание на безпокойството, което отново започна да я човърка.

Небето тежи върху морето, а то — върху ловеца на перли, който съм. Тези думи бяха узрели в нейните предутрини като черници — зеленикави и горчиви в началото, после с цвят на бисерни сълзи и накрая тъмни като кръв. Седнал върху кашмирения ѝ шал, Никола се хранеше мълчаливо, няколко трохи бяха полепнали по брадичката му. Беше му сервирали чиния със сандвичи със студено пилешко и друга — с палачинки върху покривката, постлана направо върху затопления пясък. Тя не беше гладна. Босите ѝ крака бяха зарити в пясъка, мислите ѝ се лутаха без посока.

Неясният цвят, който имаше морето в часа на прилива, беше изчезнал и сега повърхността му, спокойна като езеро, се оживяваше от отблясъци. Небето се отразяваше в тази повърхност и водата добиваше дълбок син цвят там, където то беше чисто, и сребрист там, където то беше покрито с облаци. Все още духаше лек бриз и морето приличаше на голямо магическо огледало. Ема искаше да говори на съпруга си, да му опише пейзажа и заедно да придадат смисъл на тази безценна картина на любов, която природата им показваше. Но нещо я възпря. Отнасяше се предпазливо към всякакви жестове или думи, които можеха да му напомнят за неговия недъг.

Щом Никола се нахрани, тя прибра остатъците от обяда в кошницата, подаде му салфетка, извади термоса с кафе, сипа в порцеланова чаша и му я сложи в ръката. После пак се загледа към хоризонта. Запита се за какво са послужили всичките ѝ усилия, защо ѝ се случва това, защо трябва да живее винаги с чувството, че като нереидите налива вода в продънен съд.

Когато съзерцаваше морето, Ема изпитваше носталгия по родния дом, викаше своите скъпи мъртъвци. Сред тези, на които палеше свещички в черквата, имаше и едно малко момиченце. И докато тъгата за хората от рода ѝ бе потъмняла с времето, болката за него бе останала непроменена. Случилото се до ден-днешен я преследваше. Тогава тя бе проявила страх, беше си замълчала и това я караше да се чувства като съучастница. Търсейки суеверно причините за ослепяването на Никола и сполетялото ги нещастие, за *проклятието*, както го наричаше, тя преминаваше през живота и смъртта на своите предци, надяваше се, че Бог е опростил греховете им, и стигаше неизменно до живота и смъртта на момиченцето, до своя собствен грях, до своето мълчание.

Рут сортиреше вещите, купени сутринта. Беше ги складирала във вътрешната стая, чиято врата към магазина бе отворена. Явно беше удовлетворена от сделката, бе взела всичко на добра цена. Бе видяла стойност в боклуците на тавана, от които клиентите бързаха да се отърват: абажур с липсващи висулки, продънен стол или лъхаци на нафталин парцали. Тя отделяше от купа тъканите от чист памук, сгъваше и сортиреше бродирани калъфки и чаршафи, покривки, салфетки за хранене, носни кърпи, нощници, кръщелни роклички.

Търговката на антики беше запазена и жизнена, въпреки годините си. Малката ѝ кокетна шапка и дребничкият ѝ силует се отразяваха под различни ъгли в огледалата зад нея. В нейното царство витаеше атмосферата на миналото, животът, придружен от предметите и сенките на нечий предци, се разкриваше в рамкирани снимки, полилеи, нощни лампи, мебели, сребърни свещници и канделабри, стенни часовници, съдове, прибори и покъщнина, порцеланови статуетки. На входа имаше звънец, който предупреждаваше за посетители. Рут оставяше трофеите си, посрещаше ги; ако бяха познати, обсъждаше с тях времето или здравето им. Не спираше да приказва и винаги намираше някоя пикантна подробност за тях, щом си тръгнаха, особено ако не бяха купили нищо.

Ема лъскаше витрината на щанда. Под стъклото, върху елегантно надиплен фон от червено кадифе бяха наредени украшения: ювелирни обеци и брошки, сребърни бутонели и гривни с филигранна изработка, камеи с релефни изображения на ангели и цветя. Откакто бе започнала работа в антикварния магазин, беше заета по цял ден, но тук ѝ харесваше и се възползваше от шанса си да придобие опит. Тя вече установяваше безпогрешно дали една масичка е от акажу, като проверяваше да не е проядена от дървесни червеи, развинтваше внимателно окуляра на моряшкия далекоглед, за да провери състоянието на лещите, придружаваше възрастната дама на малки сутрешни експедиции по мазета и тавани, посещаваше битпазари и разпродажби.

— Трябва да звънна на мадам Жариел за супника за буйабез — нареждаше Рут. — Надявам се, че се е върнала от поклонението в Лурд и там е намерила изцеление.

— Болна ли е?

— Не мисля, отиде да търси цяр за разбити сърца.

На Ема не ѝ беше до смях. Беше напрегната, притесняваше се за Никола, за това как се справя без нея. Тя самата едва смогваше. Сутринта беше забравила филийките в тостера и навсякъде замириса на изгоряло, банята плачеше за почистване; кухня, пране, покупки, трябваше да се занимава с толкова неща и на всичкото отгоре да живее в постоянна тревога. Тя, която беше толкова жизнена и весела по характер, не разбираше защо ѝ е отредена подобна участ. В магазина гледаше лицата на хората, разпознаваше в тях ведрина и се питаше как подобно спокойствие може изобщо да съществува. Винаги забързана, тя се хранеше в крачка. Беше много отслабнала и трябваше да стеснява дрехите си с игла и конец, чиито цвят невинаги подхождаше на този на плата — доказателство за бъркотията в живота и в главата ѝ. Имаше моменти, когато губеше кураж, хапеше си устните, наслоената умора я връхлиташе и повече не можеше да издържа. Толкова много ѝ се искаше да си почине, да се смали и да полегне под заскрежена паяжинка, да заспи.

— И да не забравя да се обадя на Пиер Льоблан за новата брошка — додаде доволно Рут. — Мястото ѝ е в неговата колекция, прекрасен екземпляр!

Говореше за старинна камей от края на 19 век. Тя беше във форма на елипса и беше изработена от цветен седеф. Релефната гравюра изобразяваше танц на балерина. Тоновете бяха топли и брошката излъчваше мека светлина, напомняше на прозорец в нощта, може би затова Ема, която напоследък се чувстваше като улично коте, толкова я харесваше.

Антикварката докосна с възлестия си показалец гирлянда на един бордюр, където се смесваха извезани с фестон мотиви на листа и клонки, и вдигна светлите си очи:

— Ще колосам всичко с нишесте, ще стане като ново! В това е голямата сила на старите тъкани, те са вечни.

Ема кимна в знак на съгласие и си помисли:

„В това е и голямата сила на злото. То също е вечно, има много лица, те се преливат едни в други, егоизмът става лицемерие, лицемерието — алчност, тя пък е нетърпелива да се превърне в жестокост. Хората идват и си отиват, бебето, кръстено с тази дрешка, отдавна е пораснало и може би вече не е между живите, а спиралите на ада продължават да се разгръщат. Силните изяждат слабите, помитат ги като безпощадни вълни. И ние се губим във вечния маскарад, търсим пътища, за да избегнем ударите, искаме да открием по-добро място, да намерим сигурност...“

От известно време Ема беше разсеяна, унасяше се в мисли, изтощението си казваше думата, ала имаше и друго. То беше толкова ефимерно, че приличаше на пясъчен замък, в който тя се стремеше да се приюти. На летния пикник с Никола, заривайки босите си стъпала в пясъка, бе открила писмо в бутилка. Необичаното съобщение не беше хвърлено в морето, а заровено на плажа, сякаш този, който бе го написал, бе изоставил идеята си, без да довърши започнатото. Възкликанието ѝ привлече вниманието на Никола, тя му каза за необикновената находка, извади корковата тапа и листа синя хартия, разгърна го и прочете на глас: *„Това писмо е самота, свобода, небесна сълза и ако намери своя получател, толкова по-добре.“*

— Колко поетично — бе забелязал Никола със зле прикрита ирония. — Ако си чак толкова самотен, наистина ти трябва бутилка, но да е пълна с уиски!

Въпреки скептицизма на Никола, Ема бе отговорила с няколко реда. Бутилката започна да служи като пощенска кутия на нейната кореспонденция. Всеки път, когато видеше гърлото ѝ да стърчи край дюната, тя се чудеше каква ли душа трябва да притежава човек, за да търси подобен начин на общуване. Не че получаваше конкретна представа за непознатия, освен че беше мъж и беше особен, но тя приспиваше своята бдителност. Желанието на всеки един от тях да направи впечатление на другия се разкриваше в начина, по който се изразяваха с отвлечени фрази, и така придаваха галантен привкус на авантюрата. Ема се питаше дали е редно да го прави, но беше толкова увлечена, че нямаше търпение да избяга от задълженията и да се спусне към плажа. Вятърът си играеше с косите ѝ, морето се разстиляше надалеч, докдето ти стига погледът, и тя стъпваше боса

по пясъка. Струваше ѝ се, че това са единствените мигове в денонощието, в които попада в собствения си живот.

Няколко дни след пикника намери ново послание. Искаше ѝ се да го чете пак и пак, докато разбере символиката на думите, тяхната странност. Беше нещо като поема в бял стих. Започваше с ранно утро, рисуваше се зимно поле, имаше лека мъгла, извисяваше се старо дърво. Черните му клони се поклащаха всеки път, когато от тях отлитаха птици. Този пейзаж не беше затворен в рамка, пространството не беше нито импресионистично, нито изписано с точки или с кубове. Единственото му своеобразие беше появата на някакво същество, наречено учуденото дете на природата. То търсеше начин да мине край зимата и смъртта, без да ги гледа. Казано другояче, то искаше да се противопостави на мрачните тонове на живота си. Споменаваше се едно бъдеще, което не е достигнато в момента, когато скалите спят под замръзвания сняг. Учуденото дете от началото се бунтуваше, превръщаше се в дете-маг. То можеше да направи така, че времето да реагира по начин, различен от този, който е бил предвиден. Дали щеше да успее да промени предначертаното, да престане да бъде част от хората, които плачат?

„... Те може би плачат с очите на дете, което не знае какво представляват сълзите за фонтана.“ — бе написала на същия лист, след като бе поставила многоточие. Известно време нямаше отговор и тя се питаше защо ѝ е трябвало да се забърква. Даже се кореше, че е ходила да проверява заради тоя, дето духа. Ако ѝ беше нужен тъжен и раним събеседник, тя си имаше Никола. Разликата беше само в това, че той никога не изразяваше своите мисли и чувства, освен когато се затваряше в стаята си.

После тайнственият непознат отново се появи:

„... Пословицата гласи, че не виждаме сълзите на рибата, която плаче, защото е във водата.“

Ема си отдъхна. Отнесе синия лист със себе си, вечерта, когато Никола си легна, дълго стоя да съчинява. Не ѝ беше лесно да намери верния тон. Стана нещо съвсем кратко:

„... Моето колие от перли го потвърждава.“

Чувстваше се заинтригувана. Вече не се интересуваше дали си струва. Тя се улови за случващото се, започна да събира миговете и си изгради от тях убежище. Там можеше да разсъждава, да импровизира,

да разкрие себе си и да бъде разбрана. Човекът, който и да беше той, ѝ се струваше близък, все едно че усещанията му бяха отражение на нейните. Постепенно заживя чрез него. Контактът им се осъществяваше на абстрактно ниво, чрез образи и символи, които най-общо показваха лутане и търсене и бяха по-скоро присъщи на поезията. Пред тях се разстилаше студена равнина, там властваше изначална самота и перспективата на гледките беше замрежена от снежни вихри. Те не позволяваха да бъде открит пътят, а и липсваше вяра. Въпреки цялата обреченост, присъстваха светлинки, прозорци на странноприемница, зад които имаше камина и огън. Явяваха се птици и носеха знамения ту за красота или щастие, ту за гибел и жертвоприношение. Като цяло, смисълът можеше да бъде намерен в сътворяването на нещо, без да бъде определено какво. От разменените им писма Ема състави импресия. Нарече я „*Полето и неговите малки пътеки*“. В нея двата гласа се различаваха и същевременно звучаха в унисон. Понякога си я препрочиташе, а преди да заспи, си повтаряше отделни пасажки. Не бяха си казали нищо конкретно, но в посланията им личеше желание за взаимност. То се потвърждаваше от последното писмо, което беше в джоба ѝ. Замислена за своите неща, Ема едва изчака Рут да приключи телефонния си разговор с Пиер Льоблан, който се проточи неимоверно с обсъждането на менюто за някаква предстояща вечеря. После изгледа оживеното ѝ лице, помогна ѝ да направи една бохча, където наредиха памучните тъкани за пране. Отнесе я в колата ѝ и, щом Рут потегли, се върна на мястото си зад щанда. Извади синия лист, на него беше написано:

„... Трябва да Ви видя!“

Ема не знаеше как да постъпи. Досега всичко беше минало като насън. Нуждаеше се от свобода, но и от сигурност и беше съумяла да примири тяхната несъвместимост. Но вече ставаше различно. Реалността напираше да очертае своите контури.

Тя отвори витринката, пое старинната камей. Украшена с четири позлатени панделки, брошката правеше чест на изкуството за гравирание на камъни. Седефът беше кремав на повърхността и с преливащи се оранжево, жълто и алено в дълбочина. Сцената на танца

бе рамкирана от релефни цветя, по-изпъкнали в десния горен край. Имаше нещо сковано в декоративния начин, по който беше изобразена балерината, с ръце, вдигнати над главата, с тънка талия и широка пола. Движението идваше по-скоро от играта на по-светлите и по-тъмни тонове, които придаваха на глиптиката някакво сияние. На Ема ѝ се поиска да потъне в този прост и недостижим свят.

Докато отиваше към дюната, Ема мачкаше с пръсти в джоба си хартията, на която не бе написала нищо. Не взе трамвая, въпреки че продължаваше да се тревожи за Никола. Имаше нужда от въздух, надяваше се разходката по плажа да проясни мислите ѝ.

Селището Де Хан не беше голямо, но се славеше с архитектурата си и с добре запазените и поддържани автентични сгради. Навремето крал Леополд II^[1], бе предоставил на концесия своите земи в областта на общината и така бе дал началото на създаването на крайморския курорт. Бяха изградени стотина вили в англо-нормандски стил, които бяха обособени в отделен квартал, наречен „La concession“^[2]. Някои от тях се извисяваха в челната му част, която излизаше на крайбрежното авеню.

Ивицата на плажа беше широка и краят му не се виждаше. Отляво кабините, боядисани в бяло, пустееха в този час на деня. В далечината една рибарска гемия оставяше светла диря. Вероятно имаше спад на цените на пазара и тя бе изхвърлила улова си зад борда, защото я съпътстваха гларуси, гмуркаха се стремглаво и грабеха плячката. Долитаха и други, привлечени от богатия пир. Морето полека се отдръпваше. Задмина я ездач, който премина от тръст в галоп.

Ема следеше с поглед една черна птица, която се виеше в небето. Колкото повече приближаваше, толкова по-добре я виждаше. Прозрачните ѝ криле бяха направени от креп и смелата линия на застиналата им форма беше предназначена да придаде нещо като устрем на полета. Тя се спускаше и се издигаше високо над всичко, безучастна към боричкането и страстите на живота, сякаш принадлежеше на други селения. Хлапето, което тичаше по брега, беше русоляво, рошаво и въодушевено. То не забелязваше призрачните линии, които чертаеше с хвърчилото си на фона на първите багри на залеза.

— Шарл! Не се отдалечавай! — извика му един мъж, който стоеше леко прегърбен край дюната. — А, ето ви и Вас — обърна се той към Ема, като разпери театрално ръце.

Ема беше толкова изненадана, че не знаеше какво да каже. Познаваше този човек. За последен път бе го видяла гримиран като клоун и сега се опита мислено да повтори върху лицето му голямата червена уста, черните извити вежди, нарисуваната под лявото око сълза.

— Вие?! — сконфузи се тя. — Аз...

— Оставете — прекъсна я той и синият му студен поглед я прониза. — Да не усложняваме! Трябва ми само едно име. В продължение на години бях изправен срещу призрак. Поне да знам как му е името.

— Вие ли оставяхте писмата? — попита Ема след кратко колебание.

— Да, разбира се, хубава шега се получи!

Той се разсмя, вдигна празната бутилка, засили се и я запрати към морето; тя изписа полукръг и се заби в тинята.

— Шега? — едва промълви Ема.

— Е, да речем, че съм искал да Ви опозная, за да не умра идиот!

Ема се сети за всичките усилия, които беше правила през последния месец, за да участва в размяната на писма, за безсънните нощи, прекарани в мечтания, за думите, които беше му написала. Бе я подвел, беше се подиграл с нея.

— Защо постъпвате така?!

Той вече не се смееше:

— Знаем ли защо правим това или онова...

Не го остави да довърши, извади листа от джоба си, надраска нещо с неравен почерк, подаде му го и бързо се отдалечи. Той не я последва.

Мишел Марсо беше избягал от агенцията за недвижими имоти, от студиото си в Антиб, от всичко, което го заобикаляше, само от себе си не можеше да избяга. Домът на детството му го приюти, тактичното и щедро гостоприемство на майка му облекчи неговия товар. Тя изглежда бе приела смъртта на Селестин като неизбежност,

продиктувана от Божията воля, и бе успяла да продължи напред. Той не можеше да намери утеха като нея. В неговото виждане за света картината на Бога, изписан по фреските в катедралите като брадат старец, бе заменена от неясни представи за първоначалния взрив, неуловимата безкрайност, движението на галактиките и въобще от мъглявата идея за вселената. Вярваше обаче, че Селестин продължава да съществува и се намира на небето, каквото и да означава това.

Всеки ден правеше дълги преходи с един очукан велосипед, който бе открил в хангара с моторната яхта зад къщата. Често напускаше жълтата колоездачна алея по централната магистрала и се изгубваше по малки живописни пътища. Ако се задъхаше и усетеше умора, спираше, лягаше направо на тревата и гледаше движението на облаците. Така откри една китна местност, където се почувства спокоен за първи път от дълго време насам.

Имаше вир, скрит зад дърветата, водата беше чиста, силуетът на една бреза се оглеждаше в нея. Отгоре прелиташе водно конче. То му се видя различно от целия останал свят. Не приличаше нито на мушиците, които бръмчаха наоколо, нито на жабата, която подскочи и се изгуби в синкавата купел, нито на листото, което се поклащаше на повърхността. Водното конче като че ли беше дошло отникъде, сякаш беше създадено от лекия повей на вятъра или от въздишката на някой клисар. Тялото му беше оцветено в охра, крилцата му имаха удивителна прозрачност. После още едно водно конче се появи, като някакъв знак свише, и чудото на тяхната игра започна. Те се отдалечаваха в различни посоки, срещаха с устрем, благословен от лъчите на слънцето, от дълбочината на небето, от самата свобода. Той ги погледа за известно време. Когато изчезнаха, продължи да мисли за тази незначителна случка.

Пътешествията с велосипед го отведоха и по-далеч, до Брюж, където не беше ходил от дете. Да посетиш един град след време е все едно да прочетеш отново книга на друга възраст и от висотата на опита да проникнеш в нейните послания. Беше вълнуващо да се залута по сенчестите улички, да поскита в техния лабиринт, да се озове ту пред строгия силует на готическа църква, ту пред украсения с пълзящи храсти вход на варосана странноприемница. Каналите следваха своя път, отразяваха в импресионистични табла островърхите фасади на столетните сгради. Примижал от ярката светлина на пладнето, той

наблюдаваше архитектурните детайли, които се откриваха пред погледа му в най-необичайни ракурси, богатата украса над сводовете, скулптурите и барелефите, каменните дантели, които се стичаха като струи на водопад по високите кули. Изкачваше се и слизаше мислено по изрязаните като стъпала горни краища на фасадите; изпитваше радост при вида на слънчевите снопове, които се процеждаха под необичаен ъгъл в короната на някое дърво и изсветляваха листата по нейната периферия или се плъзгаха по водата, като рисуваха светла диря. Запазваше в себе си и най-слабия полъх, и най-бледия тон, и най-беглото движение, а това, което бе го впечатлило, оставяше настрана, за да може да се върне отново към него, размишлявайки върху скрития му смисъл.

В музея се застоя пред портрета на Маргарета, съпруга на Ян Ван Ейк. Мишел предпочиташе да разгледа една-единствена картина, но да я почувства, вместо да препуска от зала в зала, накрая в главата му да гъмжи от епохи, стилове и изображения и той, изгубен в огромното разнообразие, да усеща лек световъртеж като сред множеството на някакво пазарище. Затова се съсредоточи върху творбата. Обърна внимание на фигурата и облеклото. Младата жена носеше червена вълнена рокля, подплатена със сива кожа. Пребрадката ѝ бе украсена от фина дантела и се димпеше край два рога. Фонът беше много тъмен, направо черен. Първоначално Мишел откри нещо сбъркано в пропорциите, челото му се стори неестествено високо, а главата — прекалено голяма спрямо тялото. Даде си сметка, че това позволява на лицето да доминира и така вниманието на зрителя е привлечено от него. Художникът като че ли бе изолирал модела в илюзорно пространство, далеч от всяка светска суета. Той сякаш не бе изобразил жена си, а бе изразил отношението си към нея. Не беше скрил лекото ѝ кривогледство, характерно за северните народи през онази епоха, и така акцентираше върху нейното несъвършенство. В своята непосредственост тя изглеждаше спокойна, открита, обезоръжена и реална. Но нещо в нея бе го накарало да потърси онова, скритото в нас, което не показваме на другите и често самите ние не разбираме. Вероятно затова беше си позволил толкова свобода в перспективата. Нарушавайки пространството и неговите действителни измерения, прекрачваше в нещо, което е по-голямо от самите нас. То бе съсредоточено в погледа на Маргарета, който намекуваше за тази

енигматичност. Кой знае защо, Мишел съзря в портрета любов. Продължи да съзерцава, изненадан от находката си. После се упъти забързано към изхода.

Откакто беше в Де Хан, започна да се изтръгва от вътрешната си скованост, не възприемаше себе си като слаб човек, страхливец, отхвърлил своя дълг, не се обвиняваше заради бездействието си. Забрави какво е сънят да не идва, да се върти нощем в леглото и да не може да си намери място, да се чувства като уморен кон, който налагат с камшик. Той прие с благодарност тази отсрочка. Често отскачаше до Лисевега, бялото селце, чиято църква го привличаше повече от тази във Вендуин. Оставаше дълго в нея. Снопове светлина се процеждаха от високите прозорци на импозантната постройка и оживяваха цветните стъклописи в дъното на олтара, под готическите му арки висеше разпятието. Мишел седнаше на последния стол в края на редицата. Нямахше желание да се моли, но си почиваше с притворени очи и със съзнанието за обстановката наоколо: тухлените стени, тръбите на органа, картините, чудотворната статуя на Девата, камбанарията, върху чийто покрив някога бяха палили огньове, за да насочват мореплавателите. Спомняше си как много отдавна бе присъствал тук на един празник, когато електрическото осветление бе спряно и хората вървяха със свещи в ръце. Взрян в онова пламъче от детството, той търсеше в себе си фара, който да му покаже спасителната посока.

В Де Хан се катереше по пътеките на дюните, спираше се да си говори с хората от селището, където всички се познаваха, сприятели се с едно роднинско дете, Шарл, който му напомняше за него самия. Научи го как се прави хвърчило и двамата прекараха хубави мигове, докато го майсторяха заедно.

И после един ден се случи нещо на пръв поглед незначително, което беше като камъче, запратено към гладката повърхност на вира. Валеше и Рут му звънна да мине да я вземе. Разпозна продавачката зад щанда. Това стана за частица от секундата, някак интуитивно, просто усети, че е тя. Беше заета с посетители и той я разгледа крадешком, като се стараяше да остане незабелязан. Не беше със строгия си костюм, носеше джинси и сега косата ѝ беше спусната над раменете, обаче за него нямаше съмнение. Мишел Марсо не беше суеверен, но си помисли, че сенките от миналото неслучайно го преследват и срещите

с тях носят скрито послание. Той не влезе тогава в магазина, реши първо да поразпита. Майка му беше я наела наскоро. Въпреки че беше чужденка, Ема беше снаха на покойния рибар Нивел, изчезнал с лодката си в морето при последното наводнение, и тя беше направила този жест в негова памет. Рут му каза, че след ослепяването на съпруга, Никола Нивел, те живеят изолирано и не поддържат никакви социални контакти.

Мишел Марсо не сподели нищо с нея, не ѝ трябваше да знае, че тази жена беше някой, свързан със смъртта на дъщеря му. Само този факт му беше достатъчен, за да я ненавижда априори. Тя му напомни за неговото безсилие. Даде си сметка, че се е озовал в тресавище и колкото повече навлиза в него, толкова повече затъва. Той не можеше да си представи как би могъл да получи удовлетворение: мечът, шлемът, доспехите, цялото бойно снаряжение заедно с рицарска му чест изглеждаха неадекватно в подвижните пясъци. Здравият разум му казваше просто да се махне, да бяга надалеч и повече да не се обръща назад. Може би именно тази жена щеше сега да го отведе към някакъв изход.

Започна да следи преводачката отдалеч с велосипеда си по време на разходките ѝ по плажа. Неделните излети, на които тя и мъжът ѝ сядаха все на същото място, му дадоха идеята за писмото в бутилка. Смяташе да спечели доверието ѝ и да научи всичко, което тя знае. Оказа се по-лесно, отколкото бе предполагал. Тъй като му отговаряше винаги на неговия лист, писмата ѝ бяха у него, но той просто ги захвърляше в едно чекмедже. Първоначално го правеше с намерението да ги изгори, а по-късно — за да се освободи от думите и от всичко материално, което би нарушило величавото спокойствие на *полето през зимата*.

Мишел не се отдаде на увлечението си без съпротива. Чужденката бе присъствала на трагедията във вилата в Ница като участница в мрачната свита на домакина. Известно време той се укоряваше за своя интерес към тази особа, беше неприемливо да я допуска в мислите си и презираше сам себе си. Струваше му се, че предава паметта на Селестин. Беше смутен и в стремежа да гледа потрезво си намираще какви ли не извинения като това, че тя може да му бъде занапред източник на ценни сведения за неговия враг. Неприязънта му към преводачката беше много силна до момента, в

който започна да се превръща в любов. Това стана неусетно и независимо от намеренията му. Съзнанието му бе постепенно я отделило от групата на останалите гости. Миловидното ѝ лице се открои върху избледнелия фон от фигури и физиономии, които се смесваха в замъглени образи, и придоби самостоятелни очертания. Така Мишел забеляза и оцени прямотата на погледа ѝ и престана да вижда вина в тъмните ѝ зеници, които винаги бяха замрежени от тъга.

Има различни начини да заспиш. Понякога го правиш с отворени очи, мракът и светликът са в теб, а някъде съществува кътче, където да се приютиш и основание, за да бъдеш. Има и възможност да придадеш смисъл на своето съществуване. Чувствителността на Ема толкова приличаше на неговата, че чак се чудеше как е възможно. Все по-често той се улавяше да мисли за нея, да заспива с образа ѝ пред очите си, да се крие в онова, което се зараждаше в душата му и го успокояваше като гледката на водните кончета над вира.

Харесваше му устремът, с който стъпваше боса по пясъка, намираше я привлекателна и веднъж, като я наблюдаваше, скрит зад високите треви, се запита какво ли би било, ако започне живота си отново, с нея. Ема беше омъжена, при това за човек с недъг, и все пак той не можеше да си забрани да фантазира. Дълго време духът му бе се скитал бездомен, облечен в бойните рицарски доспехи, без да е спечелил нито една битка. Беше уморен да размахва меча си напразно, като го държи за острието, и само да наранява себе си. Ставаше смешен в собствените си очи поради начина, по който се перчеше на света и му хвърляше ръкавицата си. Доспехите вече му тежаха и назряваше моментът, когато трябваше да ги затвори в прашния сандък на тавана. Една светлинка беше се появила в живота му, искаше му се да забрави миналото и всичко грозно и страшно, което беше му се случило. Искаше му се да опознае Ема, да я държи за ръка и да я предпазва от опасности, да предусети стъпките ѝ, да продължи пътя си в сянката на нейните тайнства, да не се бои повече от нищо.

---

[2] Леополд II (Луи Филип Мари Виктор) е втори крал на белгийците, (1865–1909) ↑

[2] Концесията, фр. ↑

III

1

Мишел Марсо не беше се заблудил относно *оня тип*. Действително беше *той*. Такива неща се случват. Съдбата си прави с нас неочаквани шегги, експерименти, изпитва ни, праща ни знаци, дори ни дава това, което искаме, но ние сме твърде слепи, за да го забележим. Може би някой отгоре ни наблюдава с лупа, както ние изучаваме мравката, тръгнала нанякъде, поставяме тревичка на пътя ѝ, за да видим дали ще я заобиколи, или ще полази върху нея. Какво ли би станало, ако сломеният баща беше разпознал своевременно врага си? Дали би размислил хладнокръвно, или би се поддал на емоцията? Но това са въпроси, които не бива да се задават. Има значение само наистина станалото, другото е предположение.

Той се казваше Тихол Илиев. Намираще се в сауната за гейове погрешка и вследствие на поредица от случайности и избори, които беше направил. Същия ден бе участвал в Мюнхен в закрито заседание на управителния съвет на авиокомпанията „Europe sky air“, в която групировката му притежаваше контролния пакет акции. Тежките преговори бяха го изнервили, западняците си знаеха интереса и беше трудно да ги манипулираш. Ставайки от мястото си начело на масата, бе стъпил накриво и бе си сецнал кръста. Това го накара да се замисли. Годишките си казваха думата, беше се нагърбил с повече, отколкото можеше да носи, навикът му да бъде навсякъде, да контролира и да държи нещата изкъсо го изморяваше.

Тихол Илиев беше тръгнал от нулата и бе извървял дълъг път. Беше успял да си завоюва подобаваща позиция в недостъпните за обикновения човек среди, в които се осъществяваха дискретните контакти между видни политици и добре облечени бизнесмени. Въпреки че трупаше капитал, не можеше да бъде наречен буржоа. Насочваше своите предпочитания към материалните достижения, без да обръща внимание на абстрактни неща като ценности, идеали, скрупули и други отживелици. За него не съществуваха принципи, а само обстоятелства, от които бързаше да се възползва. Представляваше перфектен пример за предприемач със собствени разбирания за етика.

Зад успехите му очевидно стоеше нечия невидима ръка, но малцина вярваха, че това е невидимата ръка на пазара. Действията му непосредствено след падането на Берлинската стена бяха безупречни както в правенето на пари, така и в премахването на всякакъв вид пречки. Не се отказваше по никакъв начин от целта. Наричаха го Булдога. Веднага се набиваше на очи широката му челюст и увисналата долна устна, ниското чело и най-вече погледът под дебелия вежди — извънредно бдителен. Фигурата му бе мускулеста и набита, походката — енергична, жестовете — решителни. Изпитваше удоволствие да ръководи подчинените си със строги кратки заповеди, които мигновено биваха изпълнявани. Смяташе се за голям патриот, който дава хляб на хората, спасява банкрутирали предприятия, влияе върху икономически и политически процеси и едва ли не върти колелото на историята. С една дума, се вземаше твърде на сериозно.

На мюнхенското летище получи обаждане от жена си, Аглая. Тя му съобщи, че яхтата, която щяха да подарят на дъщеря си за сватбата ѝ, е хвърлила котва на пристанището в Ница. Имало формалности за оправяне. Помоли го да се заеме и той веднага се съгласи. Реши да използва възможността и да си даде кратък отдых. Щеше да отседне в някой хотел и да се изгуби в средиземноморския град, да си пробва шанса в някое казино, да се позабавлява. Беше по тънката част, а какво по-добро място от френската Ривиера за едно шармантно отклонение.

Щом се настани в лимузината, наета на летището, болката пропълзя надолу по крака и проклетият ишиас го скова. Опита се да не обръща внимание и нареди да карат към пристанището. Загледа се навън, но не видя нищо, което да му направи впечатление. Стараеше се да изключи от съзнанието си хората, дърветата и светофарите, чиито силуети се пречупваха като в криво огледало в затъмнените стъкла. Винаги бе се съобразявал с необходимостта витрината на имиджа му само да отразява, без да излъчва, точно като стъклата на лимузината.

Бодигардовете се разприказваха и той размърда във въздуха показалеца и средния си пръст, давайки им знак да го оставят на спокойствие. Следеше внимателно пресечките и сочеше на шофьора накъде да завие. Недалеч от пазара беше виждал да се издига стар хамам. Каменната сграда с купол на покрива се появи в края на улицата. Той отново размърда пръсти и даде знак да спрат. Цялото му същество жадуваше за една хубава баня.

Когато реши да отскочи до Лазурния бряг, Тихол Илиев напълно бе забравил за случилото се преди десет години и за смъртта на малкото френско момиченце. Деца умираха всеки ден, от бомби и войни, от епидемии и природни бедствия, от глад и мизерия. И той като другите следеше между печеното и десерта на вечеря поразяващи кадри на малки удавени бежанци, на недохранени негърчета в пустинята с дебнещи край тях лешояди. Не можеше да седне да плаче за всички. Вярно, в момента на трагедията беше потресен не по-малко от останалите, и той беше баща! Само че не смяташе, че има в дадения случай конкретна вина. А имаше. С фонтана на площадката на централното стълбище във вилата му, вече беше се случил един инцидент. За съжаление, там беше намерила гибелта си една прислужница, която бяха погребали тихомълком в градината. Тя беше българка и се водеше като безследно изчезнала. Поради нехайство, той не бе наредил да обезопасят фонтана-убиец, не го направи и от София преди излитането на самолета с неговите високопоставени гости. Само жена му бе предупредила гувернантката да държи дъщерите им далеч от зловещото място.

В басейна той бързо се ориентира в обстановката и разбра грешката си. При други обстоятелства би си тръгнал веднага, но сега не му се мърдаше никъде. Хората му го чакаха в кафенето отсреща, само един от тях пазеше под сводестия вход на помещението. Тихол не обръщаше внимание на неговите жестикулации. Водата беше толкова топла и приятна и така добре го отпускаше. Щом съзря Мишел Марсо, веднага го позна. Тихол беше добър физиономист и имаше навика да бъде винаги нащрек. Забеляза го още като влезе в хамама и инстинктивно се огледа за охраната. Видът на кукловода, който пристъпваше унило с приведени рамене, не го трогна, но се учуди, че го среща на това място. Щеше лесно да го надвие, ако се стигнеше до бой. Утежнените предишни (и настоящи) обстоятелства обаче изискваха да избегне риска. Нямаше време да реагира, прецени, че трябва да се опита да го заблуди. Запристъпва от крак на крак, облиза долната си устна с лепкав език и подобно на хамелеон промени изражението си. Мишел Марсо се упъти към басейна, слезе по стъпалата и свърна в неговата посока. Тихол се приготви вътрешно за отбрана, гърлото му пресъхна, усилието да си придаде вид на съблазнител му дойде в повече и лицето му застина в гротескна

гримаса. Секундите едва се точеха. Марионетистът го приближи и бегло го погледна, но изобщо не се усети кой стои срещу него. Тихол изпита облекчение, като го видя да се отдалечава, и го посочи на излизане с глава на бодигарда си, който го последва. После, най-неочаквано и за самия него, споменът за трагедията изплува в съзнанието му.

Беше мъчително като цяло с паниката, виковете, хаоса и най-вече с неудобството, причинено от неприятната случка. Увеселителното събитие по повод рождения му ден беше организирано с предизборна цел, а всички поканени се превърнаха в неволни свидетели на нелепата смърт на едно малко момиченце. Той бе представил пред гостите си нещастieto като удавяне и така смекчи опасността от злонамерени приказки и клюки. И все пак се беше почувствал неловко, като му се наложи да им съобщи, че е желателно да се евакуират незабавно и да напуснат страната. Те, естествено, проявиха разбиране, никой не искаше неприятности. През цялото време запази самообладание, съобрази сума ти неща, мобилизира се, действията му бяха бързи и ефикасни. Той нямаше право на чувства, високото му обществено положение не го позволяваше. За разлика от него, жена му се втурна да преживява и трябваше да я приспиват с инжекция. А тя беше тази, която беше му натресла кукловода след някаква изложба, която бе разгледала набързо, докато чакала да ѝ опаковат новите шапки.

Наложи се да уволни гувернантката. Не толкова за друго, а защото бе напълнила с розови мухи главите на дъщерите му. Обезщети я все пак, за да си държи езика зад зъбите. Въпреки че бе възпрепятствал разследването на френските власти, той беше провел свое собствено, за да е наясно с фактите и така да държи всичко под контрол. Оказа се, че двете близначки са *били там*. Разказите им в общи линии се покриваха с тези на останалите свидетели. Първоначално гувернантката ги завела да спят. Обаче майка им дошла, каза, че след малко долу, под белия шатър от опънато корабно платно ще има куклен театър, те само това и чакали, изхвърчали навън и скоро се настанили на белите градински столове пред сцената. Свирел джазов оркестър и като цяло било пълна скука. Близо до тях седяла Селестин. Едната сестричка направила няколко смешни муцунки, колкото да привлече вниманието ѝ, после другата показала коронния си номер — циркаджийско колело. Скоро трите момиченца започнали

да се гонят. След това затичали надолу по мраморното стълбище и се озовали край светещия фонтан. Загледали се във водните струи, които променяли цвета си като в приказката за златното момиче, били толкова феерични, че те затаили дъх. През това време гувернантката похапвала черен хайвер в кухнята и мислела, че са в леглата си. Съпругата му, Аглая, била тази, която настояла да присъстват на представлението. Тя позвънила на прислугата, никой не се отзовал, казала на дъщерите си да се приготвят и отишла да търси гувернантката.

После се случило нещастieto. Всичко станало за броени минути. Децата се любували на танца на водата. Селестин, която не умеела да прави колело, се завъртяла като балеринка в музикална кутия, те изръкопляскали. Поклонила им се, след това се изкатерила на каменното корито и щом се изправила горе, светлината я заляла. Цялата засияла, косата ѝ била светла и мека като пухче, очите големи и сини, устните — червени. Изглеждала много съсредоточена и сериозна. Разгърнала встрани полата си и тръгнала да ходи по тесния ръб като някакъв въжеиграч. Лекият бриз разрошил бретона ѝ, птичките се поклащали на раменете ѝ сякаш клъввали невидими зрънца, светлинките на фонтана се отразявали в роклята ѝ. А тя пристъпвала върху зеления влажен мъх с лачените си обувки.

Но изглежда се подхлъзнала. Опитала се да запази равновесие, помахала с ръце, не успяла да се задържи, залитнала встрани. Чул се силен плясък, разлетели се пръски. И станало тихо. Почакали я да се появи отново, започнали да я викат, погледнали във водата и я видели да лежи на повърхността. Те много се изплашили и изтичали да доведат помощ. После се прегърнали и се притиснали силно една към друга, а един от охраната донесъл отнякъде желязна кука с дървена дръжка, същата, с която изтеглили преди време прислужницата. Те познали куката, защото предишния път били видели всичко иззад спуснатите завеси на прозореца. Той закачил с нея края на рокличката и извлякъл Селестин от водата. В този момент фонтанът угаснал.

Било вече късно да ѝ прави изкуствено дишане, сърдечен масаж или каквото там се прави в подобни случаи. Положил я за малко на площадката, колкото да се обади по радиостанцията, изчакал допълнителни нареждания. Вдигнал я като парцалена кукла и я

понесъл нагоре по мраморното стълбище към вилата, като оставял зад себе си мокра следа.

Валентино, Диор или Ели Сааб — колебаеше се Аглия Илиева. Тя се поклащаше в люлеещ се стол и прелистваше модно списание от купа, струпан върху масата в градината на дома ѝ в Бояна. Тъй като беше на диета, бе наредила да ѝ сервират прясно изцеден сок от грейпфрут. Високата стъклена кана бе покрита с ветрилото ѝ заради пчелата, която кръжеше наоколо, привлечена от уханието на френски парфюм. В сребърната табличка имаше и чаша, наполовина пълна, както би казал оптимистът. Плажният чадър хвърляше издължена сянка чак до цветната леха с астилбе, която опасваше с полукръг, като вежда, синьото око на басейна. Аглия беше вдигнала дългата си коса в небрежен кок, а домашните ѝ чехли с високи токове бяха захвърлени недалеч от добре гледаните ѝ стъпала.

Юнските порои бяха минали встрани и тя се радваше, че природата е пощадила градината ѝ. Бе предпочела да поседне навън с последните броеве на Glamour, Cosmopolitan, Elle и компания. Искаше да потърси идеи за сватбената рокля на дъщеря си, като същевременно се възползва от възможността да се наслади на японския си кът. От време на време прекъсваше заниманието, което, ако се съди по сбърченото ѝ чело, изискваше интелектуално усилие, и посягаше към чашата с фреш. Докато отпиваше, поглеждаше ласкаво към блестящите листица на астилбето, увенчани с конусовидни метлици в розово, бяло и червено, следваше пътеката от речни камъни и обгръщаше с благосклонен поглед майсторската аранжировка на новата си придобивка.

Действително, градинката приличаше на миниатюра. Оригиналните хрумвания на декоратора, препоръчан ѝ от семейна приятелка, спътница на известен финансист, свидетелстваха за високата му класа. Умелото смесване на растения и преливането на тонове създаваше дълбочина на пространството и предлагаше възможности за съзерцание. Камъните, олицетворение на светлата сила ян, бяха изкусно подбрани по форма и цвят и се вписваха органично в ландшафта. Подредени така, че неравната им страна да е

зарита в земята, те подкрепяха илюзията, че повърхността, върху която са поставени, е само малка част от онова, което е скрито, невидимо за окото. Други служеха за украса на грижливо оформени участъци с пясък и бяха винаги в нечетен брой.

Аглая не беше от типа мечтателки, които биха се задълбочили в посланията за душевен мир на източната мъдрост или в мисли за някаква друга реалност. Будистката представа за рай ѝ беше чужда и непонятна. Композицията, чиято цел бе да пресъздаде символично вселената на ограничено пространство, извикваше в съзнанието ѝ недостъпни представи. Туфите от синя власатка край сухото поточе от чакъл ѝ напомняха перуки на танцьорки на канкан, окичени с високите щръкнали пера на папратите, пурпурните корони на младите кленове сякаш се разгръщаха като мантии на фокусници, изпод които изскачаха букети с рододендрони и азалии. Между стройните стволоче на магнолиите просветваха като аметистчета дребните виолетови цветове на калуната, а борът, изправен като диригент на вариететен оркестър до високия зид на имението, задаваше ритъма на пъстрия мюзикхол. Декорацията ѝ се стори съвършена. В малката японска градина на Аглая липсваше само някой салонен кавалер, който да я вдъхнови да раздвижи в палав танц полите си, и после да я отърве от скуката. Алтовият ѝ дрезгав смях прогони една сойка, кацнала върху каменния фенер.

Развеселена от щурите си хрумвания, тя кръстоса крака и цепката на пенъоара разкри понатежалите ѝ бедра. Фигурата ѝ вече не беше тази на някогашната мис от конкурсите за красота, които беше спечелила. Диетата, плуването и масажите само временно изтъняваха талията ѝ, но тя никога не съумяваше да запази добрия резултат, защото беше пощелива, а трапезите в дома на Тихол Илиев си бяха изкушение. Що се отнася до ястията, Аглая проявяваше голяма изобретателност и измъчваше готвачката със сложни рецепти за приготвянето им. Тя не можеше без трюфели, обожаваше пресните стриди и знаеше няколко магазина в София, които ги доставяха от странство, глезеше съпруга си с пастет от гъши дроб или с хайвер от белуга с добре изстудено шампанско. Нямаше афинитет към прости храни, тя познаваше оскъдицата и беше се научила да я презира.

Аглая вярваше, че живее в истинския свят на висшето общество. Новите архитектурни открития, които можеха да задоволят само

изтънчения вкус на българската аристокрация, притежаваха за нея автентичната стойност на красивото. Имаше собствена естетика, съдеше за стойността на нещата по тяхната цена. Скромните средства, които Тихол ѝ предоставяше, за нея бяха повече от значителни, рамките на въображението ѝ се оказваха по-тесни от тези на богатството. Беше се ограничила между модните списания, гастрономическите наслади и светските ангажименти. При пътуванията в чужбина и през ваканциите се поддаваше на страстта за пазаруване, а епикурейската страна от характера ѝ взимаше връх. Предпочиташе да се забавлява сред отбраната клиентела в изискани ресторанти, отколкото да сучае сред тълпата по душни галерии и музеи. Ориентираше се изцяло към материалните придобивки, защото те бяха нещо осезаемо, което можеше да бъде видно, докоснато и употребено. Сверяваше си часовника с други дами от елита, които се ръководеха от същите критерии.

Представителките на кастата не можеха да избягат от своя манталитет, те всички заничаха в двора на съседа, впускаха се в надпревара, доставяха си еднотипни марки часовници, дрехи, коли, джипове, яхти, без дори да се опитват да проявяват индивидуалност в предпочитанията си. Тъй като общо взето нямаха познания, придобити в библиотеки, нито имаха стил, изграждан в среда, различна от тяхната, видните дами разчитаха на архитекти, декоратори, дизайнери и стилисти, от които си купуваха липсващата им оригиналност. Външният блясък не можеше да прикрие тази обремененост, която личеше и в начина, по който съпрузите им добиваха и разпиляваха парите си, властваха на високите си постове и управляваха компаниите си, банките си, средствата си за масова информация, предприятията си и държавата си. Претенцията да бъдат елит и да държат в ръце съдбините на нацията не беше подплатена с традиционна база, на която да се опрат, нито с обществено значима идеология, съобразена с противоречивите изисквания на епохата. Концепцията за техните функции се ограничаваше до това как да нагодят властта си към геополитическите обстоятелства, а законите — към своите корпоративни интереси. В задоволяването на ламтежа си за материални блага, те проявяваха тотална липса на умереност и ги приемаха като нещо, което по право им се полага. Аглая кръжеше в това пространство като сврака, птицата която е привлечена от лъскави

предмети. Тя нямаше задръжки в придобиването и винаги намираще подход и убедителни аргументи пред съпруга си за поредния разход.

И когато забележеше на някое кръстовище окаян просяк през стъклото на своето „Порше“, тя трепкаше с клепачи като спяща красавица и чакаше светофарът да светне зелено. Не, Аглая не дължеше милостиня на просяка. Не можеше да изпитва вина заради нищетата му. Нещо повече: тя не дължеше нищо никому. И без това заплащаше с натрапчиви страхове цената на разкоша. Беше забравила какво е да се разходиш в парка без охрана, всъщност беше забравила какво е да се разходиш в парка, защото мразеше тежките стъпки на охраната зад гърба си. Въпреки протестите ѝ, Тихол оставаше непреклонен. След скандала, който тя му вдигна по този повод, се видя принуден да ѝ покаже анонимните писма със заплахи, които напоследък получаваше. Тя се престори на убедена, макар че също като него знаеше, че това са кърфишеци и истинската опасност е безшумна и дреме край пътя, без да изпраща предварителни предупреждения.

Аглая се плашеше от сложността на зависимостите, в които съпругът ѝ бе заплетен. Даже го виждаше понякога като оловен войник, изгубен в лабиринтите на интереси, много по-големи от стремителната му кариера, богатството и живота му. Над него тегнеше и сянката на недалечното му минало, което по същество си беше и настояще. Кръгът на познатите им бе се стеснявал постепенно, разкъсван периодично от показни убийства и погребения, и тя тръпнеше от ужас, че черната панделка може някой ден да цъфне и на тяхната порта. Молеше се този момент никога да не настъпва заради дъщерите ѝ, заради самата нея. Познаваше не една щедро осигурена вдовица, която бе преодоляла загубата, беше убедена, че и тя би се справила. Но знаеше също така, че нищо не би могло да ѝ замени усещането да носи нова диамантена огърлица и скъп вечерен тоалет, да пристъпва под ръка с Тихол на дипломатически прием или в правителствена резиденция, да чувства силата на съпруга си и своята собствена значимост.

Неговата власт я опияняваше повече от най-искрящото шампанско и бе склонна да му прости това, че тя не се проявява в плахите му мъжки пориви под завивката, които най-често завършваха с фиаско. Отворена за всякакви еротични новости, Аглая умело

компенсираше брачното неудовлетворение с палави играчки, които получаваше дискретно по пощата. Сбирката ѝ се отличаваше с впечатляващо разнообразие и тя ревниво я криеше в сейфа, където съхраняваше бижутата си. Имаше си любими експонати, които ѝ носеха самотни наслаждения и представляваха за нея ценност не помалка от тази, която имаха за съпруга ѝ предметите от неговата митична антична колекция.

Въпросът за сватбената рокля не ѝ даваше мира. Затруднението произтичаше от факта, че и двете близначки бяха наследили конструкцията на баща си. Телата им не притежаваха елегантните линии и женствената мекота на цигулка. Геометрично биха могли да бъдат оприличени по-скоро на обърнат надолу трапец. Ако обичаха спорта, девойките биха могли успешно да тренират борба, имаха широки рамене, яки прасци и набити дупета. Гъстите коси, свежите устни и самочувствието им на млади дами с възможности не тушираха тези особености на физиката им. Върху тях бе акцентирал един папарак, публикувайки техни снимки по бански костюми на плажа на тихоокеански остров. Аглая съзря поръчка в неговата злонамереност и бе толкова вбесена, че изхвърли флаконите на Ги Ларош, които носеха марката „Фиджи“. Тя се постара дъщерите ѝ да не разберат, че са станали прицел на злите езици, които използваха всеки повод, за да коментират Тихол Илиев, да изчисляват наслуки стойността на състоянието му, да намекват за връзките му с престъпния свят и да му вменият какви ли не прегрешения. Слава Богу, Нена и Гена учеха в Швейцария и оградата на средновековния замък, където се помещаваше техният пансион, ги пазеше на завет от човешката злоба и завист. В края на краищата, те нямаха никаква вина, че не изглеждат като Венера Милоска или поне като майка си. Въпреки тревогите ѝ, близначките заемаха челно място в листата на най-желаните партии и не се оплакваха от липса на ухажори. Оградата на швейцарския замък не бе им осигурила достатъчна закрила от набезите на упоритите кандидати и Гена бе надула корема, обстоятелство, което още повече утежняваше деликатната задача на Аглая да ѝ избере подходяща венчална премяна.

Напук на душмани, се очертаваше празничното събитие да бъде бляскаво. Предвиждаше се бракосъчетанието да бъде извършено от висш сановник на Българската православна църква и да се състои в

катедралния храм „Свети Александър Невски“. То щеше да бъде последвано от угощение в луксозната бална зала на хотел „Балкан“. Предвид заетостта на Тихол покрай изборите за европарламент, където беше водач на партийната листа, и другите му явни и тайни обязанности, цялата организация беше нейна грижа. Сватбеният подарък, нелеките преговори с църковното настоятелство на патриаршеската катедрала, затворена официално за венчавки, изключително отговорното съставяне на списъка на гостите — това бяха все задачи, които не бяха за подценяване.

Принцесата приемаше усилията ѝ като нещо естествено, капризничеше по най-дребния повод и си позволяваше непрекъснато да променя мнението си за едно или друго. Беше категорична само за три неща: за подарък искаше яхта „Ферети“, закотвена на пристанището в Ница, за букета — сини рози от Южна Африка, а за дизайнер на роклята — Ели Сааб. Аглая бе удовлетворила с благословията на Тихол първото ѝ желание, розите бяха лесни и можеха да се доставят в последния момент. Роклята обаче представляваше истинско предизвикателство, нужно бе да напрегне цялото си въображение, за да си я представи. Тя бе отхвърлила прилепналите по тялото модели, които даваха на булката вид на холивудска звезда, но не прощаваха никакви несъвършенства в силуета. Типът на класическите бални рокли с шлейфове, кринолини или обръчи не беше по-подходящ в случая, а богатите бухнали поли, гарнирани с волани и достойни за примабалерина, щяха само да подчертаят несъвместимостта си с манекенката и да ѝ стоят, меко казано, зле. Асиметричните кройки и бюстиетата също бяха отпаднали от класацията, заедно с ретро одеждите, напомнящи за финеса на младоженките от началото на миналия век. Аглая напразно разлистваше каталозите от модните дефилета на водещи дизайнери в Париж, Ню Йорк и Милано и колкото повече усърдие проявяваше, толкова се засилваше лошото ѝ настроение. Гениалността на Ели Сааб, чиито творения превръщаха сполучливо в богини създанията от нежния пол, ѝ се струваше недостатъчна, за да бъде пременена нейната щерка. Напразно се гневеше на тая несправедливост и се амбицираше още повече. Вече предчувстваше снизходителните погледи на присъстващите към булката, зложелателните коментари, пошепнати в

ухото на съседа или тиражирани в клюкарските издания, намеците за селския ѝ произход.

Жуженето на пчелата допълнително я изнервяше, тя изостави всичко, пресегна се към ветрилото и като махаше напосоки с него, се опита да я прогони. Накрая скочи, грабна чехъла си и я размаза върху захвърленото списание. Насекомото остана да лежи като златен накит върху гърдата на един бледосин тоалет в стил ампир. Той напомняше на антична дреха, имаше издължен изчистен силует и висока талия, която минава точно под бюста, бе украсен с въздушни драперии, долната част падаше изключително елегантно, но най-голямото му достойнство беше, че подхожда на всякакъв тип женски фигури.

Аглая въздъхна облекчено и, докато се захласваше колко моделът ще отива на малките гърди на дъщеря ѝ, някакъв заличен спомен за бледосиня рокличка от тафта с птичета на раменете просветна за миг... И угасна.

Теню Единака беше буден, но лежеше със затворени очи, за да отдалечи с няколко минути началото на деня. Суровата светлина на развиделяването, която се процеждаше през високия зарешетен прозорец, заплашваше да размие мрака, изпълнен с образите на отъмщението. Както всяка сутрин, тя щеше да го блъсне в лицето и да му напомни колко дебели са стените на затвора, които го отделяха от външния свят.

Килията беше пренаселена. Застоялият въздух вонеше на пот, мръсни крака, изпарения от проснатите дрехи, а над всичко доминираше смрадта от опиканите стени. Неговият нар беше най-отгоре, на педя от тавана. Откъм съседа му лъхаше на алкохол, лицето му беше брадясало, над белезникавата линия на потника му се изписваше тази на тенекиен ланец, на рамото му имаше татуировка на орел. Теню знаеше как изглежда орелът, какъв е надписът под него, какви думи ще измърмори съседът му, щом се събуди, и каква е формата на паяжината, която се полюшва над главата му.

По циментовия под отекваха неравни стъпки. Един нещастник с часове сновеше напред-назад и скимтеше, абстиненцията му разказваше играта. Нямаше нужда да гледа изпитите му скули, синините по врата му, ръцете, които бе издрал до кръв с почернелите си нокти, нямаше нужда да отваря очи, за да види всичко това и още много други неща, които му бяха ужасно омръзнали.

Дните се повтаряха винаги по един и същи начин и нищо не нарушаваше техния ритъм. Петната от изронената мазилка, изображенията на мадами и мъжки полови органи, издраскани около тях, потъмнелите крушки и цялото ограничено пространство, лишено от най-малкия полъх на вятър, бе до болка познат декор на живота му. След малко по коридора щяха да приближат надзирателите и закуската — неизменната бака с каша да бъде разсипана с черпака по канчетата. Лъжиците, полезен или опасен инструмент, в зависимост от гледната точка, се раздаваха на калпак и после зорко се преброяваха. Ритуалът не минаваше без блъсканица, знаеше кои ще скочат първи за

кльопачката и кои ще избутат другите. Знаеше житието-битието на всеки един, физиономиите, които прави, когато се оплаква, секне се или храни на пода. Знаеше кой кого дразни и кога ще се стигне до бой, кой с кого се е сдушил, кой на кого е протече и кой на кого е кака. Отдавна му беше втръснало. Навикът да вдишва спарения въздух не правеше смрадта по-малка. Още по-противна беше другата смрад, нагледал се беше на какво ли не.

Той самият ръмжеше срещу всеки, който се опита да го доближи. Беше му все едно че става свидетел на всякакви извращения, стига да не го закачат. Не се смееше заедно с останалите, когато някой тартор се гавреше с по-слабите, но никога не се намесваше в защита на потърпевшия. Не изпитваше и капка съжаление. Нямаше доверие на никого, нито дори на пазачите, които често бяха в комбина с по-заможните затворници. Тарифите за цигари, трева и долнокачествен хероин бяха известни на всички. Той също можеше да се включи в алъш-вериша, но гледаше да не се набива на очи.

От години изтърпяваше наказание за убийство, което не беше извършил. Правистчета с официални костюми, бели ризи и игли на вратовръзките бяха му намерили цаката, бяха използвали в негова вреда противоречивите факти и прекалено очевидните доказателства. А отпорът на неговите адвокати само бе забавял временно хода на съдебната система, като че ли тя беше парен локомотив, чиято функция беше да го прегази.

Теню нямаше никакво съмнение, че зад всичко това стои Булдога. Той беше очистил съдружника му и бе се погрижил уликите да сочат към него, а после бе отвялякъл приятелката му в тайна квартира в Солун. Теню Единака обичаше тази жена. Когато го вкараха в затвора, дълго време нямаше никаква вест от Камелия, беше я отписал и си мислеше, че тя го е изоставила. Лежеше неподвижно на нара като жив мъртвец. Нищо не го интересуваше. Беше се предал. Но един ден тя се яви на свиждане. Теню я наблюдаваше и не можеше да ѝ се зарадва. Хубавата ѝ кестенява коса беше ситно накъдрена и изрусена, стори му се, че очите ѝ имат някакъв непознат блясък зад стъклената преграда, която ги разделяше, беше направо неузнаваема. Както се беше нагласила, приличаше на Барби, имаше вид, но нея самата като че ли я нямаше. Със запъване и без да го поглежда, тя му

каза неща, от които кръвта му кипна. Името на Булдога се заби в главата му като куршум и повече не излезе оттам.

След време журналистическо разследване попадна на канала за проститутки в Гърция, някой се разприказва и Тихол Илиев попадна за кратко в същия затвор. В карето Единака изпита моментно злорадство, че вижда конкурента си да пристъпва в редицата, лишен от защитата на яките си охранители. И двамата бяха в една и съща ситуация и превъзходството се определяше единствено от грубата физическа сила. „Тук ти е мястото, копеле, нямаш страх от Бога“ — процеди предизвикателно той, когато го приближи. Мълчанието на Тихол го сепна, възмути се от наглостта му да демонстрира самочувствието си дори когато е поставен на колене, а презрителното му изражение го вбеси още повече. Пердето му падна и пазачите едва го удържаха. Искаше да го убие заради ужасната смърт на съдружника си, за стореното на Камелия в Солун, за всички отвратителни гадости, които му бе причинил на него самия, за всичките години от живота, които беше му съсипал.

Теню беше особняк. Имаше си собствени възгледи, беше убеден, че светът принадлежи на силните. Според него проблемът на давящите се си беше само техен. Той не вярваше на някакви си джувалета^[1] за добро и зло. За него не беше проблем да убие, да открадне или да престъпи закона по друг начин. Не че нямаше принципи, но те си бяха лично негови. Сам си беше закон. Системата не му даваше, той си вземаше, тя искаше да го смаже, той ѝ се изплъзваше. Тези, които мислеха, че е изгорял, бяха си направили сметката без кръчмаря. Теню не беше от хората, които лесно се пречупват, а и омразата го държеше. Беше грешка да го взимат за бита карта. Още беше жив и това бе достатъчно.

Най-много му тежеше липсата на пространство. Първичното в него доминираше и инстинктът му го подтикваше да си отвоюва територия. При нормални обстоятелства би убил, за да си осигури повече въздух. И без това човекът в затвора не представляваше никаква ценност. Не че точно той имаше право да съди за цената на човешкия живот, но тук животът не струваше пукната пара. Държавата плащаше само колкото да изолира неудобните за обществото. Стигаше ти да хвърлиш едно око на главния корпус, за да разбереш, че занданът

е последната ѝ грижа. Веднъж попаднал в него, ти губеше всякакъв шанс, превръщаше се в едно нищо.

Теню Единака имаше много грехове, но в случая беше невинен. Чувстваше се безпомощен срещу подлостта на Тихол, срещу влиянието му и намерението да го съсипе окончателно. Беше сам срещу държавата, системата, живота и смъртта, беше сам срещу себе си. Много пъти бе изпитвал желание да престане да се бори, да се остави на течението и просто да потъне в мътните му води.

Свободата е странно нещо, хем я искаш, хем те притеснява. С времето външният свят бе започнал да го плаши. С помощта на доверени хора той бе продължил криво-ляво бизнеса, но непрекъснато се явяваха непредвидени обстоятелства, партньорите се стремяха да го изиграят, продължителното му отсъствие беше силен коз за конкуренцията, изчезваха пратки, пропадаха сделки, губеше пари. Но по-страшното беше, че губеше надежда. Беше му отнело време да осъзнае, че е безсмислено да очаква справедливост в проточилия се процес. Окончателната присъда му припомни, че спасението няма да се състои и не може да се надява на никаква милост от никого. Занизаха се дълги мъчителни дни. Рутината го парализираше, а безизходицата го смазваше. Опасността да вдигне ръце и да се примири беше напълно реална. Неудобствата, трудностите, мръсотията, гладът, въздържанието го държаха относително буден.

Той можеше да облекчи страданията си, да си позволи по-човешки условия, други бяха го направили, трябваше само да се бръкне. Но съвсем съзнателно бе отхвърлил тази възможност и беше се подложил на най-тежкото. Решението му бе го поставило над принудата, бе го издигнало над обстоятелствата, наказанието го засягаше само физически, но духът му бе останал свободен. Така той беше успял да се изолира от изолатора. Задушаваше се в мръсната килия, ядеше гнусните помии, не пушеше и не пиеше, не се дрогираше, не пишеше и не получаваше писма, чакаше само свижданията и информацията, която му предаваше верният му куриер Камелия.

Готвеше се да извърши невъзможното — да избяга. Да го направи, беше равностойно да вечеря на луната. Но той вече претегляше за и против оставането си в страната след това, пресмяташе наум колко ще му струва всичко, на колко оценяват

съдействието, дискретността и мълчанието си онези, които бе принуден да замеси, какъв щеше да бъде целият масраф заедно с фалшивите документи за него и Камелия. Нямахше намерение да я оставя в София, когато се покрие при сръбските си авери.

Нощем лежеше буден на твърдия нар и обмисляше бягството. Съобщението, че в дома на Тихол Илиев предстои сватба през юли, го изпълни с още по-голяма решителност. Щеше му се лично да почете събитието.

---

[1] Въшки на цигански език, тук — празни приказки. ↑

IV

1

— Я виж кой се е отбил! — зарадва се Рут, като видя Мишел Марсо да влиза в магазина за антики. Тя остави за миг клиентите, на които показваше старинен стенен часовник, и се запъти към него. — Какво те води насам?

— Просто минавам — отговори той. Беше неуверен заради начина, по който се бе държал с Ема по време на тяхната среща.

Рут го спаси от неудобството:

— Синът ми, Мишел — представи го тя на помощницата си. Ема му подаде сухата си гореща ръка и продължи да разопакова нова лента за касовия апарат.

— Мога ли да помогна? — попита я той.

— Не, не! Почти привършвам — отказа тя. Наведе се някак отривисто, главата ѝ попадна в сноп слънчева светлина, косата ѝ се разпиля върху заруменелите страни и го лъхна ухание на свежест. Гласът на Рут го изтръгна от моментния унес:

— Мишел, ако ми дадеш минутка, ще излезем да обядваме заедно!

Тя увери клиентите си, че механизмът на часовника е в изправност, не пожела да ѝ оставят капаро, придружи ги до вратата. След това оправи малката си шапка и се обърна към Ема:

— Няма да се връщам днес. Утре е събота, ще ни бъде приятно, ако дойдете с Нивел младши на вечеря. Всъщност, аз ще мина да ви взема, към осем!

Тя хвана сина си под ръка и преди Ема да е успяла да отговори, двамата излязоха навън.

Противно на очакванията на Ема, Никола не се противопостави на поканата. Сега, когато не живееше само от помощите от социалната служба, бяха наели компаньонка, която идваше почасово да му чете или да се разхожда с него на близки разстояния; момичето се казваше Силви, беше жизнено и весело и това изглежда му се отразяваше добре. Ако не друго, поне не говореше вече, че не му се живее. Докато пътуваха с колата, в главата ѝ се блъскаха различни мисли и

предположения. Разстоянието не беше голямо, но Рут бе постъпила мило в желанието си да улесни максимално придвижването на незрящия Никола.

Домът на Рут Марсо беше заобиколен от зеленина. Отвън нямаше градинка с цветя, а само дървета и трева, подстригана ниско с електрическа косачка. Рут отвори с дистанционно решетката, подкара по алеята и паркира в двора до луксозно „Пежо“. Ема и Никола слязоха от колата и спряха да я изчакат. Къщата беше бяла, със сини капаци и синя врата, край която пълзеше розов храст. Два прозореца на горния етаж бяха отворени, там вероятно бяха спалните. На площадката отпред имаше градинска гарнитура, но гостите бяха се разположили вътре, откъдето долитаха гласовете им, а през витрината на открития френски прозорец се виждаха техните силуети. Някъде там, на няколко крачки, на няколко мига разстояние, беше човекът, към когото Ема изпитваше толкова противоречиви чувства. Питаше се защо Рут ги покани на вечеря, дали той не бе настоял. Присъствието на Никола с неговата засилена от слепотата интуиция усложняваше още повече положението. И все пак очакването я помилва с полъха на вечерния вятър откъм морето.

Рут ги настигна, прекосиха заедно пътеката до входа и влязоха в салона. Рут ги представи на останалите, като каза ласкава дума за всеки. Пиер Льоблан, сух нормандец с бяла брадичка, стана и церемониално се поклони. Лила и Патрис живееха от другата страна на оградата. Както се разбра по-късно, те бяха родителите на Шарл. Преди да се омъжи, Лила беше учила в консерваторията в Остенде. Мишел Марсо също беше там. Патрис скочи и издърпа празния стол до себе си, Никола почука с тояжката си по облегалката и се настани, за Ема остана мястото срещу марионетиста, Рут седна до колекционера на антики и го помоли да напълни чашите.

— *Кoùте tè va?*^[1] — обърна се тя закачливо към Пиер Льоблан и обясни, че му говори на патуанско наречие, характерно за родния му край. Носеше романтична рокля, която предизвика неговите комплименти. Рут като че ли бе оставила деловата си същност назад в отминалата седмица и беше настроена за празник, чувстваше се повече францужойка в дома, където заедно с предишното обзавеждане бе премахнала следите от английския конвенционален дух на своята майка. За разлика от претрупания с вещи магазин за антики, тук имаше

свободно пространство и въздух, Рут бе декорирала интериора семпло, но беше си позволила малка фриволност, беше окачила едно срещу друго две огледала, които взаимно се отразяваха.

Като потвърждение на впечатлението за някакво нарочно търсено лекомислие, в салона се разливаше мелодичният тембър на Колет Ръонар и се сипеха неприличните думички на нейна песничка.

— Значи сте син на моя връстник, рибаря Нивел — обърна се Пиер Льоблан към Никола, докато му наливаше бира. Имаше плътен басов глас. — Познавах го, изчезването му беше голям удар за семейството и приятелите.

— Най-вече за майка ми — потвърди Никола, като насочи угасналия си поглед някъде встрани от събеседника си. — Тя така и не можа да повярва, че го няма. До края все го чакаше да се появи. — Той посегна с несигурни пръсти към халбата. Ема проследи ръката му с поглед и разпозна покривката и салфетките. Рут беше се оказала права. Наистина, след прането и колосването с нишесте памучните тъкани бяха станали като нови.

— Това крайбрежие винаги е било уязвимо за природни бедствия — намеси се Лила. Около нея се излъчваше ведрина, като че ли се намираше в някаква прозрачна сфера, където нищо лошо не може да я сполети. — Ние още не сме били родени през петдесет и трета, но от очевидци знам, че тогава е било най-страшно.

— Станало е през уикенда — добави Патрис. — Бурята е връхлетяла посред нощ. Имало е гигантски вълни.

— Тогава бях хлапак като Шарл — уточни Льоблан. — Намирахме се в Париж за коледните празници. Запомнил съм кадри на хора по покривите на къщи, които се срутваха под напора на течението.

— Впрочем тук не е било нищо в сравнение с Холандия, там десетки диги са избили — вметна Никола. — Бедствието е ударило и Англия, Темза се е разляла.

Разговорът продължи за жертвите от наводненията, за потъналите кораби, за ферибота „Принцеса Виктория“, погълнат от морето, за предстоящите опасности, които щяха да настъпят с глобалното затопляне. Явно гостите се познаваха помежду си, бяха прекарвали и други вечери заедно. Да си припомнят природните катаклизми, сякаш им помагаше да изпитат по-пълно радостта от

спокойната вечер и уюта на този дом. Ема се чувстваше встрани от техния кръг, към който Никола така неусетно се бе приобщил, поради това че си беше между свои. Потомък на рибари, свикнали с морето, вълните и ветровете, той изглеждаше силен и мъжествен. Сравнението между него и Мишел Марсо не беше в полза на марионетиста, който беше по-възрастен и годините му личаха. От време на време тя усещаше погледа му върху себе си. Той упражняваше върху нея някакво неясно въздействие, което тя нито разбираше, нито можеше да обясни.

— Но къде изчезна моят приятел Шарл? — чу го да пита без никаква връзка с общия разговор.

— Ще се появи. Обожава да се провира през вратичката на оградата — отвърна Рут.

Тя прие репликата на сина си като знак да променят темата с нещо по-приятно и заговори за чудесните яребици, донесени от Пиер Льоблан след вчерашния лов. Те двамата не криеха близостта помежду си и последва разказ за скубането, пърленето и мариноването на пернатия дивеч, който прозвуча комично. Всички се смееха и похапваха от вкусните блюда. Рут глезеше Никола, слагаше му в чинията сочни парчета месо и той се хранеше с апетит, като често триеше устата си с колосаната салфетка. По време на основното ястие разговорът се завъртя около рецепти, сосове, гъби, трюфели и ловните приключения на Пиер. Той беше прекарал няколко години в Северна Африка, където бе работил като университетски преподавател след края на френската колонизация и имаше хубави спомени от онази далечна земя. Още пазеше двуцевката и високите гумени ботуши, с които бе ходил да стреля по глигани в Кабилия. Имаше и екстремни преживявания: беше наблюдавал как светкавица изпепелява дърво недалеч от него. Лила спомена за енергиите около нас и за тяхната неизследвана сила. Патрис, който се палеше по необичайни явления, заговори за експеримента Филадельфия; добави, че някои го свързват с името на Айнщайн. В Де Хан, където гениалният учен бе прекарал шестмесечно заточение след победата на нацистката партия в Германия, се интересуваха от всичко за него. Носеха се слухове, че е унищожил преди смъртта си свое откритие, защото човечеството още не било подготвено.

— Аз си спомням един друг експеримент — намеси се Пиер Льоблан, — с кораба на Гринпийс, който бе потопен край бреговете на Нова Зеландия. Беше по времето на Митеран. Екологите мирно си протестираха срещу френските ядрени опити. И бум! Стана голям скандал заради участието на тайните служби и на Елисейския дворец.

— Опитаха се да го отрекат, но то беше очевидно — потвърди Рут. — Фалшивите съпрузи Тюренж си бяха агенти на DGSE^[2] и май не им се размина. Доколкото знам имаше и жертва.

— Да, един фотограф.

Шарл се появи тъкмо за десерта. Той беше все така рошав, имаше усмивката на баща си и лунички на чипия нос. Всички му се зарадваха, разговорите бяха ги натоварили, а той внесе свежа нотка в поизчерпаната музика на гласовете, нещо от вечерта навън, където мракът беше паднал. Станал център на всеобщото внимание, Шарл посочи Ема с показалец и каза:

— Теб съм те виждал. На плажа.

Тя се смути, чудеше се какво да отговори, Никола се наведе напред, сякаш се опитваше да чуе някакъв звук. Мишел Марсо бързо ѝ се притече на помощ:

— Дамата сигурно е изглеждала страхотно по бански костюм?! — предположи той и с несериозния си тон привлече погледите върху себе си. Направи гримаса на възхищение, очерта с длани формата на пясъчен часовник, ококори очи, взе да клати одобрително глава, целуна събраните си пръсти и ги разпери широко във въздуха със светнало лице.

Лиля изръкопляска:

— Какъв талант! — похвали го тя.

Пиер Льоблан и Патрис се присъединиха към нея.

— Ти също беше там и си говорехте! — настоя Шарл.

— Скъпи, нещо грешиш — намеси се Рут. — Припознаваш се. Тази дама работи при мен, в магазина за антики. Няма как да си я видял на плажа. Хайде, подай си чинията да ти сложа ябълков пай!

Шарл послушно се подчини и скоро недоразумението, предизвикано от детската наивност, беше забравено. Рут запали свещите, помоли Мишел да сложи нов диск, затанцува с Пиер Льоблан, а останалите отпихаха от коняка или просто бяха потънали в спокойно блаженство. Ема погледна с благодарност към Мишел

Марсо. Той беше се върнал на мястото си и сега те седяха точно един срещу друг между двете огледала. Тя видя отражението на тъмния му гръб и осветеното си от пламъка на свещите лице да се умножават заедно със златистата рамка, да стават все по-малки и да се губят в безкрайната дълбочина на този магически образ. Ема си помисли, че и той я вижда по подобен начин, очите им се срещнаха.

По-късно Мишел Марсо изкара от гаража старото си „Рено“ и ги откара обратно до дома им. По пътя и тримата мълчаха. Черни сенки на дървета, покриви и електрически стълбове се появяваха и изчезваха. Уличните лампи се открояваха отчетливо на фона на небето. В морето бяха разпръснати светлинки, прилични на златни зрънца. Тъмнината беше станала по-плътна и нощни пеперуди, привлечени от фаровете, прелитаха край предното стъкло. Мишел предложи на Ема и Никола да продължат вечерта в някой бар. Те отказаха, той ги остави пред вратата на къщата и рязко потегли.

Под душа Никола се обърна към Ема, която му сапунисваше гърба, хвана я за раменете, започна да я целува. Тя се опита да се освободи, но той я обърна с гръб към себе си, притисна я до стената. Позакъснялото съпружеско внимание остави у нея смътното усещане, че е била насилена.

---

[1] Как си? фр. диал. ↑

[2] Генерална дирекция за външна сигурност. ↑

След неуспешния опит за самоубийство Никола бе осъзнал една истина, която му убягваше. Трябваше да се научи да се владее. Досега не бе постигнал успех. И тази нощ се провали. Ема напусна брачното легло и се премести да спи долу, на партера. Той остана сам, установи, че е отнесла със себе си завивките, вместо техните гънки и топлите извивки на тялото ѝ, напипа само един гол матрак. Не можа да го понесе, излезе от спалнята, прекоси коридора и спря на прага на стаята си. Постоя неподвижно, докато шумовете в къщата затихнаха. Чувстваше се неспокоен, беше склонен към самосъжаление. Думите на хлапето Шарл бяха останали болезнено в него и нагорещиха жичката в съзнанието му до червено. За разлика от Рут, Никола беше склонен да му вярва и се питаше защо Ема се е срещала със сина на антикварката на плажа. Измъчваше го ревност. Тя бе следствие не толкова от стремежа да притежава Ема и да не я дели с някой друг, колкото от вероятността да я загуби.

Обикновено Ема разтребваше неговата стая след пристъпите му на гняв, този път го остави да се оправя сам. Той прекрачи прага и пристъпи вътре. Блъсна се в прекатурена табуретка, опря се с длани на нея, застана на колене. Започна да опипва пода. След продължителна практика беше постепенно развил сетивността на допира и беше способен да си представи предметите само като ги докосва. Материята на килима беше приятна, мека под пръстите. Чирепчето от счупена ваза му се стори твърдо и опасно с острите си краища. В преобладаващата миризма на прах той различи нежното проникване на аромат на роза. Откри я, усети леко бодване и пое тънкото стъбълце. Розата беше започнала да увяхва, но бе запазила кадифената си мекота. Той я положи върху най-долната етажерка на библиотеката. Пролази до фотьойла, настани се в него, заслуша се в далечните удари на черковната камбана във Вендуин, беше три часът след полунощ.

В нещо като медитация започна да търси съзнанието за самия себе си, за главата си, леко наклонена встрани, за челото, покрито с капчици пот. Никола продължи да изследва с помощта на мисълта си

своето тяло, отпуснато на седалката, ръцете, скръстени на гърдите, босото стъпало. Лазейки по пода, беше изгубил единия си пантоф. Той нямаше визуален спомен за него, не знаеше как изглежда. Фокусирайки се върху този изгубен пантоф, Никола постепенно си го представи и получи усещането, че го вижда. Това беше една мисловна картина, в нея нямаше нито черно, нито бяло, нито някакъв междинен нюанс, нямаше детайли, цветът ѝ беше неясен, формите — неустановени, но все пак беше картина на предмет, който съществува някъде наоколо. Откритието, че може да си представя неща в пространството, му се стори важно. *Видя* последователно табуретката, която бе вдигнал и поставил на мястото ѝ, парченцата стъкло, които бе подредил върху нея, прозореца с вечно спуснати пердета, абажура на нощната лампа, библиотечката, книгите с брайлово писмо. Розата. Протегна ръка. Отблизо тя излъчваше наситеното ухание, което имат тъмночервените рози и то извика в съзнанието му илюзията за женски смях в лятна нощ. Събудиха се спомени и той направи неволен жест с ръка, за да ги прогони. Взе да търси всевъзможни причини, за да оправдае поведението си под душа, анализираше вечерта, измисляше и отхвърляше аргументи и в крайна сметка у него само се затвърди убедеността, че Ема му изневерява. Впрочем ревността беше се зародила много преди Никола да отиде с нея на вечерята у Рут Марсо, много преди да си позволи да люби жена си, без тя да го е поискала. Непоносимата ревност беше нараствала, подхранвана от подозрения, насърчавана от страхове. През цялото време след ослепяването му Ема беше неговата единствена връзка с останалия свят и, изгубвайки я, щеше да изгуби и малкото, което му бе останало от света. Как непохватно бе се опитал тази вечер да напомни на съпругата си, че има нужда от нея, да ѝ покаже колко се бои да не остане сам. Грубостта, която бе проявил спрямо нея в банята, грубостта, плод на неговото безсилие и слабост, бе посрещната мълчаливо и в това той откри още един признак на отчуждение.

Далечният звън на черковната камбана във Вендуин отбеляза часа, когато тръгваше за пекарната. Стори му се, че предишните времена са останали някъде назад, много, много далеч. Тогава беше щастлив. Ставаше рано и отиваше да меси тесто и да пече хляб. А сега... Сега седеше неподвижно на фотьойла и не знаеше как да се пребори със своите демони. Усещането за самия себе си отново се

върна и той си представи собственото си отражение в огледалото — тъмна сянка в сумрака, един мъж на границата между нощта и деня, един ненужен никому нещастник. Представи си изражението на Ема, докато я насилваше, неволното ѝ проскимтяване, широко отворените ѝ очи, стиснатите ѝ устни, чувствата, които тя едва ли бе се опитала да скрие, тъй като той не можеше да види нито нея, нито отвращението, нито презрението ѝ. Започна да диша дълбоко, за да предотврати късото съединение. Искаше да си остане в стаята, която реално съществуваше в три измерения, имаше си перспектива и в нея нищо не го заплашваше. Но празнотата го връхлетя, той отново попадна в онова, другото пространство, мекото, изкривеното, неясното, стените го приближаваха със заплашителен устрем, притискаха го отвсякъде, затваряха го и му ставаше все по-тясно и по-тясно. Паниката го душеше, напразно търсеше да намери изхода, вратата, която го отделяше от света, ключа, с който да отвори тази врата. Какъв беше проклетият ключ, стар и ръждясал като оградата на къщата или златен и инкрустиран като яйце на Фаберже? Страхът стана неконтролируем, заля го, както придошла река залива бреговете след пороен дъжд, отнесе го. Стана му непосилно да си представи магическия ключ за затворената врата, да го види в дланта си, където беше се настанила празнотата. Чувстваше как ужасът се надига в него. Неспособен да му се противопостави, той се хвърли на пода, чу собствените си глухи викове и стенания, усети конвулсиите. Нямахше повече спасителен ключ, нито врата, нямахше стая, нито предмети, нямахше пространство, нито свят, нямахше нищо, абсолютно нищо.

На сутринта се събуди на пода, с лице, заровено в килима, и с вкус на кръв в устата, заобиколен от прекатурени предмети, разпилени парчета стъкло и разпръснати цветчета от роза.

Моторната яхта си дремеше върху колесара, покрита с тента така, както дядо му беше я оставил преди години. Холандска, конструирана през 1920, с дизелов четирицилиндров мотор „Мерцедес“ и със стоманен корпус, тя беше от типа лодки, подходящи за речно и крайбрежно морско плаване.

Мишел Марсо дръпна покривалото, изчака облакът прах да се разсее. Яхтата имаше нужда от основно почистване и пребоядисване, но като цяло изглеждаше в добро състояние. Той завъртя дървеното кормило на руля, спомни си как дядо му бе го оставял да управлява, почти усети зад себе си мириса от тютюна на лулата му. Надникна в каютите. Бяха облицовани с дървена ламперия, в едната имаше маса с две пейки, в другата — легло. Отвън имаше малка палуба. Лодката притежаваше известно очарование и можеше да бъде използвана за любовна среща. Мишел искаше да бъде сигурен, че ако това стане, тя няма да го издъни заради някой разхлабен болт. Беше се уговорил с Патрис да мине да я види и евентуално да я изпробват през уикенда.

Бягството в Де Хан бе му позволило да поеме глътка въздух, но всичките нерешени проблеми оставаха. Не се чувстваше уверен в бъдещето, беше на кръстопът и не знаеше накъде да поеме. Животът му не беше уреден като този на повечето хора. Никой не го очакваше в неговото студио в Антиб. Всъщност, за да продължи напред, трябваше като начало да се помири с миналото си. Но той беше обладан от мисълта, че виновникът за случилото се преди години се е измъкнал безнаказано. Същевременно това, което дългът и честта изискваха от него, влизаше в противоречие с неговия капацитет, в края на краищата той беше само един обикновен човек. А и портфейлът му изтъняваше и вече бе прибягнал към неприкосновения запас, предназначен за черни дни.

Постоя в хангара, като наблюдаваше танца на прашинките в лъча, който се процеждаше от една пролука. Завладя го чувството, че е напуснал обичайния ход на времето и просто си стои, без да бърза никъде. Той не беше по равносметките, но знаеше, че бракът му с

Едит беше приключил още в онази нощ. Бе успял да приеме факта, че тя не е вече негова съпруга, и ако притежаваше талант на художник, едва ли би пожелал да я нарисува. Нямаше да понесе укора в големите ѝ очи, нито цялата хладина на вселената, която бе се събрала в погледа ѝ, там не бе останал и помен от обич.

Колко много му се искаше Ема да стане част живота му. Мислеше само за нея, виждаше я навсякъде, знаеше наизуст чертите на лицето ѝ. Рут се досещаше какво става с него и, щом той се появише в магазина за антики, го измерваше изпитателно. Любовта може да е сляпа, но не за тези, които са около нас, и те повишават своята бдителност, сякаш за да ни предпазят.

— Надявам се, че знаеш какво правиш, Мишел — каза му тя в деня след гостуването на Ема и Никола.

Той не се опита да увърта:

— Уморих се да бъда сам, мамо.

— Има толкова жени. Защо точно тази?

— И аз това се чудя.

— Скъпи, тя е омъжена. Би ли я уважавал, ако изостави горкия Никола?

— Искам нея.

Макар че беше събрала смелост да говори с него, Рут бе останала с впечатлението, че намесата ѝ е закъсняла. Не беше се излъгала. Той изпитваше необходимост да вижда Ема, имаше нужда от нейното присъствие, то го изпълваше с радост. И сега, като мислеше за нея, се чувстваше щастлив и оределите пращинки в слънчевия сноп му заприличаха на блестящи точици смях. Толкова им беше добре заедно нощем, по време на кратките срещи на пустия плаж. Той ѝ подаряваше цветя, които тя не отнасяше със себе си. Лежаха направо на пясъка, държаха се за ръка като деца, които се боят от нещо. Беше съвсем естествено да започнат да се любят. Но тогава Ема винаги ставаше и си тръгваше. Вървеше с наведена глава и със забързана походка. След малко се изгубваше в тъмната къща, запалваше лампата. А той оставаше отвън да гледа ивицата светлина в процепа под вратата.

Колко пъти Ема бе искала да го отведе със себе си. В мечтите ѝ къщата беше подредена с познати от техните разговори предмети: стрък мимоза в тънка сребърна ваза с високо гърло, ароматна свещ. Имаше и две чаши — неговата и нейната. Щяха да се престорят, че са

жадни, и да отпиват едва-едва от чашите, за да може всеки да свикне с присъствието на другия; щяха да разменят няколко думи, да танцуват до края на блуса. Тя щеше да чезне в ръцете му, да избяга от смъртта в момента, когато той започнеше да я люби. Да, мрачна беше старата къща, но ако той дойдеше, всичко щеше да е различно.

Имаше обаче малка пречка: в къщата беше Никола. Никола, на когото бе дала обет да го обича в богатство и бедност, в радост и мъка, в болест и здраве, чак до края на дните си. Затворен зад вратата на стаята си, той беше потънал в своя свят, където не оставяше никой друг да припари. Понякога вървеше напред-назад по коридорите, опираше се по стените и приличаше на привидение. Ако се случеше да срещне Ема, не даваше вид, че е усетил нейното присъствие. Никакъв приятелски знак не оживяваше намръщената му физиономия и от цялата му фигура се излъчваше униние. Ема често плачеше от безсилие. Една нощ сънува някакво бяло лице, което уж беше нейната посмъртна маска. Виждаше я отгоре. Носът хвърляше сянка върху заключените челюсти и издължената остра брадичка. Дупките на очите плашеха с объркващия си мрак. Маската сякаш беше отпечатък едновременно на човешката ѝ същност и на отвъдното. Събуди се и не можа повече да заспи.

На другия ден, когато Мишел Марсо мина през магазина за антики, Рут беше отишла да се фризира. Звукът на входния звънец още не беше откънтял, а Ема го държеше за ръката, притискаше се до него, галеше го с поглед:

— Отведи ме, Мишел, отведи ме някъде. Искам да бъда с теб.

Хотелчето се намирало в Лисевега — бялото селце, наречено така заради цвета на къщите му. Ема и Мишел не тръгнаха заедно от Де Хан, а се срещнаха по-късно на шосето към Брюж. И тъкмо навреме, защото заваля. Започна с няколко едри капки и после дъждът буквално се изля върху тях. Мишел караше съвсем бавно. Държеше волана с лявата ръка, с дясната беше я прегърнал. Разказваше за мястото, където отиваха, за спокойните улички, украсени със статуи, за канала, в който се отразяват къщите с бели стени и червени покриви, за църквата „Notre Dame de la Visitation“^[1], която се издига в центъра, несъразмерно голяма спрямо всичко останало. Ема беше се отпуснала доверчиво на рамото му и от време на време го прекъсваше:

— Но как е възможно? — питаше тя. — Селце с някакви си петстотин жители да издигне такава огромна църква?

Мишел се взираше в пътя, чиито контури бързо се замъгляваха, въпреки движението на чистачките:

— Станало е с помощта на даренията от християнските поклонници, които тръгвали към Светите места — обясни той. — Рицарите тамплиери трябвало да ги охраняват, а пътят към Компостела^[2] за северните хора започвал именно от Лисевега.

И, след известна пауза, добави:

— Чудя се дали и за нас оттам ще започне някакъв път?

— Знаеш ли, Мишел, докато те чаках, събирах от пясъка миди, намерих едно перо. Още не беше се заоблачило, върху гребените на вълните играеха отблясъчета, заприличаха ми на накити.

Беше се замислил, чертите на лицето му, което обикновено беше живо и изразително, бяха отпуснати. Не ѝ отговори, затова тя извади от джоба си перото и го погъделичка лекичко по носа. Мишел прихна:

— Престани, ще кихна! — запротестира той.

— Обичам, когато вали и съм в колата с теб! — каза възторжено Ема.

— Ела с мен в Антиб, ще живеем заедно. Толкова ми е трудно да не си до мен.

— Моля те, нека да не говорим за това.

— Добре, мое малко водно конче! — съгласи се той неохотно, пусна волана и изобрази с показалци две въображаеми сълзи. — Аз съм само един мълчалив клоун.

Ема се усмихна в отговор и се загледа в танца на водните струи по страничното стъкло. Едни се стичаха право надолу, други завиваха, чертаеха линии, в които се отразяваха цветовете на небето и крайпътните поля, дървета и храсти. Те се преливаха и се накъсваха на тънки ивички и миниатюрни парченца като от счупено огледало. Стъклото се превръщаше в една променлива картина, изпълнена с движение, с прозрачни форми и багри, върху която случайността рисуваше изображенията на нейната събудена меланхолия:

„А аз съм само една закарфичена пеперуда. Вижда ми се необичайно да ме наричат с нежни имена. Не съм свикнала така. Преди да дойдеш, чувствах любов, която вече нямаше на кого да дам и щеше да изчезне заедно с мен. И после ти се появи, а с теб и всички

тези усещания. Един ден след много години, когато... вълкът ме целуне, аз няма да съм повече тук. Затова сега имам нужда да бъда обичана. С теб духът ми се събужда и свободата не ме плаши. Днес, докато чаках да ме вземеш и събирах миди по плажа, си помислих, че любовта е чудо — все едно да вървиш по водата.“

Стаята в хотела беше мебелирана без излишества, но имаше всичко, което им беше нужно: легло, плътни завеси и врата, която се заключва отвътре. Те лежаха по гръб в леглото, държаха се за ръка. Беше толкова тихо, че се чуваше как пращи фитилчето на декоративната свещ. Никой не смееше да наруши тишината. И тогава той започна да я гали. Нежността му я караше да се стапя като зрънце лед, останало през нощта на тротоара, което той бе вдигнал и бе сложил в шепата си. После очерта с длани талията и хълбоците ѝ, като че ли тя беше пясъчен часовник, който той превърна в тяло на жена.

Любиха се дълго, не можеха да се откъснат един от друг. Всеки намери в другия това, което бе предусетил в думите. Откри го като зимен ден в полето, като откровение. Неусетно бяха станали много близки и си дадоха цялата любов, на която бяха способни, създадоха си илюзия и я превърнаха в убежище. Чувствата им ги доближиха до съвършенството, което реалният свят бе им отказал. И той, и тя забравиха всичко тъжно в живота си.

Този ден не беше празен като кръгла нула. Един мъж и една жена го изпълниха с цветове. Какво е жената — дантелена бродерия, паяче, което плете мрежата си, седефена плът с ухание на жасмин, щедра гръд, която се надига, влажна пръст, която те поглъща. А мъжът — сянка върху циферблата на слънчев часовник, груб пуловер на търговец на риба, примитивен напев, бунт, откровение, глас, който се извисява над останалите, дума, отправена към боговете. Може би словото, по-вечно от камъка, е причината за всичко, което се случва, може би то идва при нас и ни тласка да търсим да уловим светлината. И скъпоценните отблясъци, инкрустирани в думите, стават украшението на живота ни.

Времето в хотелската стая бе минало неусетно. На тръгване те се притиснаха един към друг. Телата им още пулсираха от съприкосновението. Не искаха да се разделят. Гледаха се в очите. И на двамата им се струваше, че ако трябва да умрат в този момент, ще им остане утехата, че са били заедно. Навън дъждът беше спрял. Бялото

селце с червените блеснали покриви напомняше на рицар тамплиер. Високо в небето няколко перести облачета приличаха на птици, поели по пътя към Компостела.

---

[1] Посещение на Блажена Дева Мария, фр. ↑

[2] Поклонничеството до гроба на апостол Яков в Компостела е едно от най-значимите за християнския свят през Средновековието, заедно с тези до Йерусалим и Рим. ↑

Никола ядеше мълчаливо супата си и се мъчеше да определи какво е настроението на Ема. В последно време тя му се струваше променена, смееше се по-често, гласът ѝ бе станал по-напевен. Но тази вечер беше някак прегракнала и тембърът ѝ беше приглушен. „Може би си въобразявам“ — каза си той и се остави на потока на своите мисли, които се въртяха около Силви. Никола все по-често се хващаше да си спомня какво му е казала Силви, как го е докоснала и как са звъннали гривните ѝ. Нейният парфюм, който му навяваше спомен за кедър и полски треви, го обгръщаше и дори след като тя си тръгнеше, той оставаше да се рее в него като канарче, напуснало за миг своята клетка. Тази своеобразна мечтателност беше нещо необичайно в затворения му свят и той я търсеше отново и отново. Сега обаче в аромата, още нашепващ за Силви, проникваше друга миризма. Макар и избледняла, тя затъмняваше прозрачните тонове като мастило от сепия, изпуснато в кристалните води на коралов залив. Напоследък Никола често различаваше дъха на просмукана от тютюнев дим изкуствена кожа, на изветрял бензин и хартиен ароматизатор за автомобили. Беше го доловил вечерта, когато бяха поканени у Рут Марсо. Но не на отиване с нейната кола, а на връщане. За него беше неоспоримо, че Ема пак се е срещала с Мишел Марсо и е пътувала в колата му. Този път той регистрира констатацията повече с разума си. Въпреки това, скръбната струна на виолата, скрита някъде в гърдите му, отново трепна.

Нощем Никола успокояваше с музика пристъпите си на ревност. Отегчен от поредното упражнение да си представя предмети, ставаше от фотьойла да се поразкърши. Познаваше добре стаята си, обаче продължаваше да предприема експедиции до някой позабравен кът, да се рови в гардероба, да премества една по една закачалките, да отгатва по материята коя е дрехата, увиснала в редицата. Забавляваше се да я глади по раменете, да следва ръбовете на реверите и да бърка по джобовете, където откриваше ту носна кърпа, ту билети за кино, ту хартийка, на която пишеше Бог знае какво. Това извикваше у него

поредица от усещания за дъждовни есени и снежни зими и го караше да се спира върху изникналите спомени за конкретни случки, празници или най-обикновени преживелици. Така бе открил по чекмеджетата неща, за чието пребиваване там не бе и подозирал, стъклени топчета, корда за въдица и дори първия си часовник, мили реликви, които отдавна трябваше да са останали в миналото. Колкото повече подреждаше педантично и можеше безотказно да намери всяка вещ, за която се сетеше, толкова повече влизаше във владение на своята стая и придобиваше увереност от порядъка в нея.

Никола много добре знаеше, че Ема е оставила грамофона и плочите върху нощното му шкафче, но предпочиташе рока и добрите стари шансони и, ако му се слушаше музика, просто си намираще някоя ретро станция по радиото. Веднъж почувства нужда от нещо, което да разсее натрапчивия му страх да не бъде изоставен. Избра наслуки една плоча и я пусна. Още с първите тонове музиката го прикова и той се предаде на нейната власт. Толкова отчетливо се отрониха звуците на пианото, като дъждовни капки, които трополят по грациозните стъбълца на тръстиките по пясъчните дюни, а цигулките изваяха по небето тревожния полет на гларуси. Обади се виолончело и на брега изцвили кон и изви встрани дългата си шия. И заприиждаха вълни, издигаха се високо и се разбиваха в бяла пяна, а наоколо хвърчаха звънтящи пръски и се смесваха с капките на дъжда. Пианото замлъкна, цигулките наподобиха вой на вятър, който гони тъмни облаци и сякаш в някаква борба за надмощие свисти и извисява глас над грохота на морето. Намесиха се тимпани и ритъмът им все повече се усилваше, светкавица раздра свода и гърмежът на гонга я последва мигновено. С няколко откъслечни акорда пианото отново се включи и се появи една рибарска лодка, мятана напосоки от бурята. Понесен от чувството, изразено в музиката, Никола неусетно се озова в лодката, с която беше потънал баща му, превъплъти се в него, изчезна в бездната и възкръсна отново от нищото, поразен от това, което беше изпитал. Дълго след това не посмя да посегне към грамофона, чието мълчание остана за него напълно осезаемо. После се реши и прекара много часове, слушайки непознати симфонии, чиито композитори му бяха неизвестни. Привикнал да си представя предметите в стаята, той оставяше въображението си да рисува образи. Те се движеха, направлявани ту от виртуозното изпълнение, ту от ревността и

отчаянието му. В този етап от живота му музиката се превърна за него в свят, който досущ като действителния го изправи пред неизвестни пространства и го остави точно толкова несигурен, колкото беше, когато пристъпваше в него.

Никола не желаше повече да се лута в тъмни небеса и да се дави в океански дълбочини. Той търсеше нещо определено, за което да се залови. Тъй като не бе поставен в положение много да придирия, грабна първото, което му попадна. Макар и твърде повърхностна, Силви беше достъпна и се превръщаше за него в живителна утринна роса, в балсам за неговите рани. Неспособен да осъществи промяната в самия себе си поради собствената си слабост, Никола беше оставил случайността да работи за него. Все пак съдбата беше се оказала благосклонна, вземаше, но и даваше.

„Хартиен ароматизатор... с дъх на ванилия?“ — запита се той. — „Да, да, определено е ванилия, но, честно казано, аз предпочитам кедър и полски треви.“

Вечерята продължаваше в пълна тишина. Ема, която обикновено разказваше за впечатленията си от деня, сега мълчеше. Тя вдигна празната чиния от супата и сервира на Никола мусака. Беше я сготвила предишната вечер и само я притопли. Никола обичаше българската кухня и яденето беше вкусно. Направи му впечатление обаче, че освен звука на неговите прибори, не се чува друго. Жена му не се хранеше.

Ема действително не беше на себе си, любовта ѝ към Мишел Марсо ѝ носеше усещане за безтегловност. Да се рее в облаците ѝ даваше сила да понася с усмивка ежедневието. Въпреки че и днес бяха се срещнали, денят не бе минал според очакванията ѝ.

Ема беше така устроена, че изпитваше болезнена необходимост да обича. Заради Никола бе направила толкова жертви. Нямахше основание да го кори за слепотата му, но беше факт, че той вече не ѝ дава нито предишната любов, нито предишната сигурност. Бракът ѝ в чужбина постепенно я обричаше на изолация и се превръщаше в изгнание. Все повече бе започнал да ѝ липсва въздухът, който ни изпълва с носталгия, когато сме далеч, мирисът на акация, мелодията от цигулката на уличния музикант, онова, което наричаме родина в най-съкровения смисъл. То е някъде в паметта ни и ни навестява в сънищата, привлича ни с неповторимото усещане, което не можем да изпитаме никъде другаде. У дома и стените помагат, затова така ни се

иска да се върнем. Страшно е да няма на какво да се опреш, да си сам, когато си с друг човек.

Ема бе съзряла в появата на Мишел Марсо начин да устои. Той беше за нея дар от небето, а чувството ѝ към него — проявление на необяснимото. Харесваше ѝ, че отхвърля всякакви зависимости, и намираше в това белег за силен характер. Тя не обръщаше внимание на намерението му да види за тях някакво конкретно бъдеще заедно, не се питаше какво ще стане утре, ако ѝ се наложи да избира между него и Никола. Повтаряше му със смях, че е дързък, повтаряше му го като заклинание, което да ѝ позволи да го обича, без да навлиза в слепи улички. Бяха се видели за първи път в най-ужасния ден от живота му и тя неизменно се опитваше да изкупи стореното с любовта си.

И днес бяха се любили, тя проследяваше с показалец линията на брадичката му, когато той най-неочаквано настоя да му разкаже за случилото се във вилата на Тихол Илиев в Ница. Ема опита да избегне това връщане назад, защото смяташе, че е безсмислено. Времето не бе излекувало болката му, той бе употребил години, за да преодолее удара. В него продължаваше да тлее желанието за мъст, но никой по-добре от нея не знаеше пред какво би се изправил. Мишел настоя и, когато тя приключи разказа си, така се разстрои, че рязко я помоли да го остави на мира. Не ѝ позволи да го докосне. Тя се върна в Де Хан с трамвая. Това, че беше се държал с нея като с чужд човек, беше я обидило, ала размисли върху неговите основания и я обзе съжаление.

Ема никога нямаше да забрави онзи далечен ден, подготовката на вечерното парти, тържественото включване на външното осветление, суетнята около посрещането на гостите. От огромните букети, които прислужниците подреждаха във вази, вилата миришеше на цветарница. Подаръците бяха опаковани, но по формата на пакетите можеше да се предположи дали съдържат икона, картина, скъп коняк, уиски, ценен албум или някаква ефектна джунджурия. Управителят отнасяше всичко в килера, там се изхвърляха ненужните хартии, а кутиите, панделките, целофаните, пликете, торбичките, които можеха отново да бъдат използвани, се прибираха. Докато се чудеше за кой ли път на тази пестеливост, Ема наблюдаваше поканените. Знаеше някои от телевизионния екран, други от офиса на Тихол Илиев, където поддържаше международните му контакти, срещи и кореспонденция. Знаеше също така, че нито един от скъпите подаръци нямаше да

впечатли разглезения от охолството домакин. Той се радваше единствено на митичната си колекция от археологически находки. Сред гостите нямаше чужденци и тя беше се надявала да си поеме дъх, но екстравагантното хрумване да бъде поканен артистът-марионетист Мишел Марсо бе ангажирало вечерта ѝ. Налагаше се да го придружи, да му покаже сцената и гримьорната и също така да прави компания на Едит Марсо, която не се оказа разговорлива, държеше се дистанцирано и отговаряше едносрично на репликите ѝ. В никакъв случай не я намираще високомерна като някои от другите гости, нито префърцунена, но Едит седеше като на тръни върху градинския стол и беше издигнала невидима стена, която я предпазваше от неприятните усещания. Правеше се, че слуша изпълнението на музикантите от джазовия оркестър. Солото на тромпетиста даде на Ема идеята да заговори за една музикална легенда, Дизи Гилеспи, но Едит Марсо не прояви интерес. Тя се оживи едва когато забеляза, че столът до нея е празен. Ема тогава беше много млада и ѝ направи впечатление, че гладкото чело на Едит се покри с дребни бръчици, устните ѝ се свиха и гримасата изведнъж я състари. Едит нищо не каза, но се чудеше къде може да е отишла Селестин. Ема ѝ предложи да потърсят момиченцето в градината, на децата лесно им доскучаваше и поемаха нанякъде. Едит отказа и тръгна сама в посока към игрището за голф. Надяваше се, че дъщеря ѝ не се е отдалечила много и сигурно е наоколо. Ема я проследи с поглед, забеляза походката ѝ. Макар че беше разтревожена и вървеше бързо, Едит пристъпваше по моравата с грация, която не се добива в рамките на едно поколение. За това си мислеше Ема, когато си даде сметка, че нещо не е наред. Видя, че Тихол Илиев стана от мястото си и тежко се отдалечи, говорейки по мобилния си телефон. От няколко страни започнаха да се стичат бодигардове. В първия момент ѝ се стори, че някой от враговете на Тихол е проникнал в имението. После вниманието ѝ бе привлечено от охранителя, който носеше Селестин. Той беше спрял пред централния вход, оглеждаше се и се чудеше накъде да поеме, а в краката му се стичаха струйки вода от рокличката на момиченцето и те като че ли бяха единственият признак за живот. Въпреки че беше неподвижен, в стойката му личеше огромно напрежение и тя си помисли, че ѝ напомня на един от олимпийските богове на фриза от фасадата: Хадес, владетелят на подземното царство. Горе той можеше да бъде разпознат по рога на изобилието,

символ на земните блага. Долу, неговото псевдоподобие напомняше за него по усещането за смърт. На нещастника като че ли му се искаше да потъне вдън земя, да стане невидим. И с право, вероятно бяха му наредили да се промъкне незабелязано, а много погледи бяха се втренчили в момиченцето, отпуснато безжизнено в ръцете му. Всички се питаха какво е станало. Объркан от ситуацията, той закрачи към импровизираната сцена, където музикантите вече не свиреха, сякаш за да потърси някаква помощ и подкрепа у множеството. Гостите бяха наскачали от столовете си, Ема беше малко встрани и това ѝ позволи да види Мишел Марсо, който се появи на входа на вилата. Той беше се приготвил за спектакъла, беше гримиран като клоун и носеше тъмно трико и широк панталон от брилянт. Колкото повече приближаваше, толкова повече забързваше ход. И той беше разбрал, че нещо се случва. Един от охранителите го спъна, когато се изравни със сцената, и, възползвайки се от нейното прикритие, го удари силно с палката си отзад по главата. В този момент от диаметрално противоположната посока се появи Едит. Като съзря дъщеря си в ръцете на охранителя, тя се втурна към него, хвана го за дрехата и го разтърси, питайки го да ѝ обясни какво се е случило на детето ѝ. Той я гледаше сепнато, само повдигаше рамене и не отговаряше. Тя хвана с длани личицето на Селестин, говореше ѝ нещо, много тихо, после се отдръпна, повдигна във въздуха ръката ѝ, която падна обратно надолу. Едит започна да вика за помощ, грабна Селестин от ръцете на бодигарда и я понесе нанякъде, сякаш искаше да я махне от това място, сякаш в момента, когато излезеше навън, всичко щеше да се оправи с магическа пръчка. Пред нея изникна съпругата на Тихол, над блестящата от бродерии рокля лицето ѝ изглеждаше сиво, толкова мисията, с която беше натоварена, ѝ беше непосилна. Въпреки това, тя видимо се стараше да изглежда спокойна, покани Едит Марсо да влезе вътре. Ема беше се приближила и преведе думите ѝ, но Едит не искаше да слуша, понечи да тръгне към мраморните стълби, като притискаше мокрото телце на Селестин до гърдите си. С нечовешка воля Аглая Илиева успя да надделее, каза ѝ със студен тон да се овладее, ако иска да помогне на детето си. Едит я погледна объркано, поколеба се, после я последва в просторния салон, където имаше декор, заимстван от мизансцена на някакво модно ревю. Влязоха вътре, Едит положи Селестин върху едно кресло в стил Наполеон III, зави я внимателно с един испански шал,

помоли да затворят вратата, за да не става течение и поиска телефон. Нейният беше останал в чантичката ѝ, която беше се изгубила някъде. Аглая я увери, че вече е телефонирала на SOS medecins — град Ница и линейката вероятно е на път, опита се да я убеди да ѝ сложат нещо успокоително. Едит категорично се противопостави, настоя тя самата да набере номера на бърза помощ и то веднага, явно ѝ нямаше доверие. И с основание, защото точно тогава иглата на инжекцията се заби в гладката кожа над лакътя ѝ, а два чифта здрави ръце зад нея я държаха, за да не се съпротивлява. Дозата беше достатъчна и веднага я приспа. Сложиха я в съседното кресло, един пискюл от декорацията се залюля над главата ѝ. Оставиха я там, никой нямаше време да се занимава. Паниката от трагедията с френското момиченце беше заменена от суетнята на незабавната евакуация към летището. Лимузини, микробуси и коли полетяха натам, следвани от таксито, които взимаха гостите в движение, чаткаха токчета, товареха се багажи, дамите в зряла възраст и кавалерите им проявяваха изненадваща пъргавина, всички бързаха. Ема стоеше неподвижно и гледаше Едит Марсо, отпусната на креслото, със семплата ѝ вечерна рокля и обувки с плоски подметки. Струйка кръв се стичаше към лакътя ѝ от зачервеното място, където бяха ѝ били инжекцията, без да натиснат после с памук. Едно щраусово перо, боядисано в преливащи се тонове, стърчеше над главата ѝ, като че ли тя позираше за картина на почиваща си Венера или одалиска. На другото кресло до нея Селестин напомняше на модел от фотографиите от края на викторианската епоха, които хората имаха обичай да правят на току-що починалите си и непогребани още деца. Само че Селестин не беше заобиколена от своите опечалени близки, не бе положена в леглото с любимата си кукла, за да се простят с нея и да ѝ отдадат последна почит. Баща ѝ беше в безсъзнание след удар с палка по главата и упоен за по-сигурно с хлороформ. Лежеше някъде край сцената, където беше дошъл да изнесе своя спектакъл с марионетки. Беше ефикасно обезвреден за времето, което бе нужно на Тихол Илиев да си спаси задника и да запази неопетнено името си. Майка ѝ беше наблизко, но и на нея ѝ беше отнето правото да бди над чедото си. Никой не закриляше малкото момиче. Наоколо върху големи сребърни подноси стояха недокоснати пирамиди от плодове, купища най-отбрани блюда, блестяха пълни с шампанско кристални чаши. Уж имаше всичко, а все пак нещо

липсваше, но Ема беше толкова потресена, че не знаеше какво е то. В просторния обезлюден салон фигурката на Селестин изглеждаше много мъничка и изоставена. Червеният испански шал с мотиви на стилизирани танцьорки на фламенко се беше свлякъл надолу и се виждаха презрамките на рокличката ѝ с двете птичета на раменете. Главицата ѝ с мокри, полепнали по челото коси, беше клюмнала неестествено встрани.

По вътрешното стълбище откъм спалните се появи гувернантката, която водеше за ръце двете близначки, облечени спортно. Почти ги влачеше напред и им повтаряше да не гледат, но те гледаха. Гледаха чак докато стигнаха до изхода, бяха извърнали назад уплашените си личица. Двама бодигардове носеха багажа им, чу единият да докладва полугласно, че отпечатъците са максимално изтрити, а записите от охранителните камери — заличени. Те също се отдалечиха, като тракаха по стъпалата с тежките си обувки.

Една прислужница, която припикаше към изхода с пакети под мишниците, подвикна пътъом на Ема да побърза, защото микробусът с подаръците бил вече натоварен, след малко потеглял, всички се били изнесли и те двете били последни. Ема не отговори. Телефонът ѝ звънеше непрекъснато в джоба на костюма, но тя нямаше желание да го извади. Когато се посъвзе, набра 112, отсреща заговори мъжки глас със спокойна, уравновесена интонация, тя нищо не каза и затвори. Постоя още малко, загледана в сюрреалистичната картина на големия празен салон, където сякаш беше се изсипал рогът на изобилието на Хадес, забеляза на пода разтворено ветрило, а до него необичайната панделка на Селестин — копринената папионка, която някой от нейните предци бе носил някъде преди век. Наведе се, вдигна я със страхопочитание, сякаш докосваше костица на светец, прибра я в чантата си. Изпитваше нужда да се моли.

От известно време Мишел Марсо избягваше Ема. Разказът ѝ пробуди неговата враждебност. Той сам бе пожелал да чуе нейната версия за случилото се, но разкритията ѝ го потресоха. Освен това си вътъпи, че ако Ема беше свидетелствала тогава пред френската полиция, нещата щяха да имат различен развой, ако не доказателства, то поне щеше да има налице извършител. Твърдението ѝ, че Тихол Илиев е изключително опасен, не я оневиняваше. Навремето тя бе застанала откъм тъмната страна. Предателството ѝ не беше конкретно към него, а към други неща.

Мишел не минаваше вече през магазина за антики и Ема напразно се обръщаше при всеки сигнал на звънеца над входната врата. Гордостта ѝ я караше да се бунтува. Не разбираше защо я избягва. Ако не можеше да ѝ прости, защо тогава изобщо бе започнал тази история. Бяха изживели нещо заедно. Трябваше ли и то като всичко останало да започне да се руши? Но той бе станал предпазлив. На неговата възраст трябваше да помисли за бъдещето. Нуждаеше се от жена, която да му сервира вечерята и сутрин да се събужда до нея. А какво му даваше тя, откраднати мигове. Той не проявяваше огорчението си, но беше ясно, че дискретните срещи вече не са му достатъчни. Искаше да притежава нещо сигурно и Ема да е изцяло негова. Не му стигаше само да бъде грижливо скривана част от живота ѝ.

Колко още щеше да продължава това? Ема усещаше по кожата си хладните тръпки на отрезвяването. Тя беше склонна да съзира в начина, по който я докосваше и любеше, някаква принуденост, чийто произход не бе успяла да определи. Мишел ставаше все по-малко склонен да ѝ прощава, че е обвързана. По неизвестна за нея причина, той не проявяваше предишната преданост, мъжкото, агресивното в него като че ли бе отстъпило място на поведението на някой, който вместо да дава сила, сам се нуждае от нея. Учуденото дете на природата губеше своя магнетизъм, превръщаше се в най-обикновено.

Същевременно Никола ѝ изглеждаше обнадяден. Забеляваше по устните му да се мярва усмивка. Чуваше го да си свирука. Ема все още го обичаше и влечението, което я теглеше към Мишел Марсо, не беше изтрило чувствата към съпруга ѝ. Навикът да живее в тесните граници на това, което все още ги свързваше, ѝ даваше увереност. Тя дори се улавяше да го ревнува. Все по-често вечер го заварваше обръснат, нахранен или с изрязани нокти. Това, че Силви бе я отменила в ежедневните ѝ задължения, не я караше да изпитва признателност.

Доскоро бе гледала на Никола като на даденост. Вече не беше толкова убедена, че той е за нея заслон, където винаги може да се скрие. Съмняваше се в неговата вяроност, която впрочем нямаше право да изисква. Но в края на краищата, където и да търсеше щастието си Никола, съпруга му беше тя и нейният дълг към него си оставаше неизменен.

Сутрин слънцето издължаваше сянката ѝ върху пясъка, където личаха следите на нощни птици. Странните им викове бяха я държали будна и тя едва дочакваше да съмне, за да излезе навън. Ходеше пеш до църквата във Вендуин. С пясъчния си цвят, с високата осмоъгълна кула на камбанарията и с петлето на ветропоказателя на върха, тя ѝ напомняше за замъка от фантазиите ѝ и я изпълваше усещане за рушимост. Ако беше отворено, Ема влизаше вътре и се молеше за Мишел, когото не искаше да изгуби, за Никола, когото не можеше да изостави, и за собствената си грешна душа.

Мишел беше изчистил и пребоядисал яхтата и пореше вълните с нея, но предпочиташе да взема със себе си Шарл, който изпадаше във възторг от кратките им морски пътешествия. Като го гледаше, Мишел се чудеше защо никога не му бе хрумвало да доведе в Де Хан семейството си. Това вече не можеше да стане и той си даваше сметка колко възможности бяха пропуснати и колко неща си бяха отишли безвъзвратно.

Понякога излизаше сам с яхтата, навлизаше в морето, хвърляше котва и седеше дълго на палубата. Гледаше как водата се плиска в борда, оставяше се на усещането за безкрая и му се искаше да се разтопи във въздуха. В тези моменти съжаляваше за всичко, което животът му бе отнел.

Идеята, че любовта на Ема може да го спаси, да прочисти съзнанието му като вятър, нахлул през капандурата на тавана, започна

да му изглежда неуместна. Той продължаваше да я обича, но осъзнаваше, че не може да очаква нищо от тази жена, тя само го караше още повече да губи почвата под краката си. Разочарованието бе го отвело отново в бара, където веднъж бе намерил разтуха вечерта, когато закара Ема и Никола до дома им. Сексът със случаен партньор даваше израз на необходимостта му да отхвърля всякакви забрани, ставаше за малко пристан на отчаянието му.

Все повече му липсваше Лазурният бряг, липсваха му палмите и онова южно море, което беше толкова различно от тукашното и никога не създаваше грижи с приливи и отливи. Но най-много му липсваше Ерик. И ако синът му беше с него на яхтата, поне щеше да има с кого да си поговори.

Хармонията, която го заобикаляше, му напомняше за изчезването на онази другата хармония, в душата му. Нямахме го покоят, който ни води към нещо съзидателно. Той отново беше станал заложник на болката. Тя не му даваше мира и той започна да вижда в отмъщението единственият начин да се освободи от нея.

Доскоро Мишел Марсо наистина искаше отмъщение, но не каквото и да е и не на всяка цена. Представяше си го като честен дуел. В действителността то не приемаше подобни очертания. Времената на печалните рицари отдавна бяха отминали. Подлостта бе заменила благородството, а компромисът беше се настанил като начин на съществуване. Отделни личности, а и цели народи се примиряваха с това да ги спъват, докато ги лъжат, да ги приспиват с обещания, докато грабят и провалят живота им. Те ставаха лесна плячка на покварените си управници, мълчаливи заложници и жертвени агнета, заточеници в собствената си родина. Изпитвайки към тях снизходително съжаление, Мишел не разбираше колко много неговата съдба прилича на тяхната и колко е коварно злото, с което те бяха се видели принудени да се примирят и срещу което той се чувстваше длъжен да се изправи.

— Това не е така просто — каза Рут, докато гребваше с лъжичката от шоколадовия мус. Слънчевите очила бяха вдигнати на челото ѝ, носеше копринено фишу. Беше оставила в магазина за антики деловата си същност и бе се приготвила за срещата с Пиер Льоблан в ранния следобед. Мишел почти не беше хапнал, гледаше унило и тъпчеше с върха на обувката си окосената трева.

Двамата обядваха в тихо заведение край Де Хан, бивша ферма за овце, преустроена в ресторант. Мястото беше уединено, с много зеленина наоколо. Рут бе изяла салатата си с морски дарове и сега се наслаждаваше на десерта. Разговорът придаваше известен авантюристичен привкус на късното пладне.

— Съгласи се, че мина време — отбеляза Рут. — Ако ти можеше да убиеш, щеше досега да си го направил.

— Тази мисъл ми е като трън в петата — въздъхна той.

Рут се разтревожи. Бе забелязала, че той не се отбива напоследък в магазина за антики. Тя беше загърбила лоялността си към Никола и тайничко бе се надявала, заради сина си, романът му с чужденката да продължи. Любопитна беше да узнае повече, искаше да го попита направо какво го е обезкуражило и го е върнало към препъникамъка на миналото. Но преглътна думите, които ѝ бяха на върха на езика, и каза:

— Мишел, ти си артист, омесен си от друго тесто, подобна стъпка *не е в твоя стил*.

— А в чий?

— Знам ли, на някой килър.

Той проследи с поглед как една лястовица се стрелна към гнездото под стряхата на плевнята. В очите му блесна остро пламъче:

— Не мога да се примиря.

— Разбирам, струва ти се, че го дължиш на Селестин. Но трябва, това е разумното решение.

— Къде виждаш разум в цялата работа? — възнегодува Мишел.
— Самият комисар Бертолди ми призна, че е изправен пред нещо

нечувано, едва ли не свръхестествено, все едно че срещу него стои призрак.

— Ами, призрак — сви рамене Рут, — хората си намират какви ли не извинения за своята некадърност. Впрочем, как ще успееш там, където дори властите не са?

— Няма гаранция — призна Мишел и прокара пръсти по челото си, за да отпъди някаква натрапчива мисъл. — Знам само, че трябва да го убия.

— Просто така?! — Рут поклати глава. — Виж се, та ти дори не ходиш на лов с Пиер, стряскаш се от хрътката му. За подобно начинание са нужни съответните качества. Да не говорим за специалната подготовка, за разните там черни куфарчета с експлозиви, косата ми настръхва само като си помисля. — Тя присви очи, сякаш преценяваше отдалеч въображаемо платно: — Не, решително не те виждам като килър.

— Престани с тоя килър! — сръза я Мишел.

Беше го изнервила с ироничните си подмятания. Все пак трябваше да признае, че е загрижена, и посмекчи тона:

— Не мога да продължавам така. Това също не е в моя стил.

— Значи си решил. — Рут замислено облиза крема от обратната страна на лъжичката. Той забеляза колко е сбръчкана и изтъняла кожата на ръката ѝ. — И как смяташ да убиеш призрака?

— Като начало, би трябвало да отида в София, предполагам...

— Да отидеш там?! — Рут не можа да сдържи смеха си. — Извинявай, представих си нещо.

— Нямах ми доверие — обиди се Мишел.

— Скъпи, разбери — поде Рут отново, — настоявам на своето, за да не се надяваш на някакъв кой знае колко блестящ резултат. — Тя замълча, стана някак тъжна и добави: — Освен ако някой друг не го направи вместо теб!

Погледна си часовника, даде знак на сервитьора и, докато той приближаваше, се обърна пак към сина си:

— Всъщност, защо не дойдеш с мен у Пиер?

— С удоволствие — съгласи се той от учтивост. Беше му дотегнало от разговора, който само подсили неговите съмнения.

Рут плати, после извади от портфейла си плик и му го подаде:

— Щях да забравя. Вземи, беше на баща ти. Не съм теглила нищо от сметката.

— Какво е това? — учуди се той.

— Кредитна карта.

— Но защо?

— И без това смятах да ти я дам.

Мишел ѝ благодари и попита:

— Хей, сигурна ли си, че не влагаш някакъв намек?

— Скъпи, какво говориш?!

Пиер Льоблан си сипа един пръст коняк и се облакът на бюрото в кабинета си. Носеше старомоден копринен халат с двуредно закопчаване, гарниран с велур на яката и маншетите. Прозорецът, който гледаше към пристанището в Остенде, беше открянат, но в помещението се усещаше миризмата на прах, която лъхаше от завесите и от натъпканите с книги рафтове на библиотеката. Рут беше се отпуснала на софата, от време на време се протягаше и галеше по главата черната английска хрътка, сгушила издължената си муцунка върху стъпалото ѝ. В креслото срещу нея, Мишел отпиваше от чашата си и я оставяше на ниската махагонова масичка, така че да не закрива седефената инкрустация. Масичката, както и картините, настолната лампа, абажурът и мастилницата говореха за слабост към ар деко. Мишел със съжаление си помисли, че единственото нещо, което самият той притежава като блед намек за изкуство, е евтината репродукция на Лотрек.

— Пръстените с отрова са бижута, около които можеш да разгърнеш и най-мрачните си фантазии — говореше Пиер Льоблан, като хапваше от дребните сладки със зелени смокини на Рут. — Те са позволявали достойна смърт на велики мъже, заплашени от плен и унижения. Но също така са правели възможна и проявата на коварството на слабите.

— Изразяваш се като древен оратор, Пиер! — възхити се Рут. — Истинско удоволствие е да те слуша човек. Сякаш всички шумове на съвременността изчезват и ти стоиш, загърнат с хитон, на брега на Егейско море. С тази твоя артистична брадичка...

— Аз съм само един грубоват нормандец, потомък на баяти селяни — засмя се басово Пиер. — Но съм поласкан, че ме виждаш така, скъпа Рут! Какво бих представлявал без теб?!

Рут се изчерви. Пиер беше първата ѝ любов, бе станал и последната и в негово присъствие тя лесно се превръщаше в девойката, която бе познавал.

— Несъмнено, пръстените-убийци са изобретение, от което те побиват тръпки — забеляза Мишел. Беше му дошло до гуша от тяхното красноречие, чувстваше се излишен и се питаше защо майка му бе настояла да дойде. Но Рут не бързаше, тя беше усвоила изкуството да изживява всеки миг, да поема всяка глътка въздух като че ли е мида, която крие скъпоценен дар. Пиер също се питаше накъде бие Рут и се чудеше защо е домъкнала Мишел, това проваляше очакванията му за спокоен следобед с нея. Забавляваше го начинът, по който тя кръжи около темата, изрежда имена и факти, прехвърча от Демостен, през Мата Хари до руските тайни служби и описва компетентно известни екземпляри от опасното бижу.

— Показваш впечатляваща ерудиция! — похвали я той и изтръска от ревера си една троха. — Само не си мислете, приятели, че всичко това е останало в миналото. Вярно е, че сега хората не държат в тези пръстени арсеник, а парфюми, помади, снимки или малки амулети. Но светът едва ли се е променил чак толкова.

— Доколкото знам, пръстените са търсени от колекционерите, защото са рядкост — поде Рут.

— Така е — потвърди Пиер. — Сравнително по-лесно може да бъдат намерени в разновидността, която има само миниатюрен тайник, с кухина, където се е слагала отровата — поясни той. — По-интересни обаче са другите, от типа на този, който е бил притежание на самия Цезар Боржия: с тайник и с игла, която се забива в дланта на противника при ръкостискане.

— Именно! — оживи се Рут. — С тайник за отрова и с игла. Ти можеш ли да ми намериш такъв пръстен, Пиер?

И двамата мъже я изгледаха учудено.

— Но за какво ти е, по дяволите, подобна вещ? — попита Пиер и, тъй като Рут се колебаеше, предположи: — Да не е за някой загадъчен клиент? Ако той може, разбира се, да си позволи цената!

— Моят клиент — натърти Рут, — в никакъв случай не претендира за изработката, напротив, колкото по-ненатрапчив е пръстенът, толкова по-добре.

Рут престана да милва хрътката, която се изправи, помахаша с опашка, покатери се с предните си лапи в скута на Мишел и го близна. Той я перна по муцуната и тя се отдалечи. Мишел започваше да подозира на какво се дължи внезапният интерес на майка му. Дали, в желанието си да го предпази, не бе открила някакво разковниче?

— Пиер, имам основания да смятам, че скъпата Рут търси този пръстен за мен — каза неочаквано той.

— За теб? Ти пък каква работа имаш в бизнеса с антики?

— Не го разпитвай, Пиер — помоли Рут. Беше си наумила нещо и държеше да запази контрол върху ситуацията. Мишел не виждаше очевидното. Исправен пред възможността за конкретни действия, може би щеше да го съзре. Затова тя блъфираше с пръстена-убиец.

— Как можа да ти хрумне?! Живеем в реален свят — настоя Мишел.

— Радвам се, че го забеляза, моето момче.

— Всъщност, като се замисля, идеята си я бива! — взе да разсъждава Мишел. — Коварството на слабите, как не съм се сетил! Позволява на смотаняци като мен да блеснат. Ами да, защо не. И после следва бонус: достойна смърт. Гениално!

— Слез на земята — повиши тон Рут и по скулите ѝ изби червенина. — Като си тръгнал да убиваш, поне го направи като хората!

— Нищо не разбирам — призна Пиер.

— Дълга история — рече тя и сведе тъжно глава, — дълга история.

И Рут Марсо започна да разказва. Лицето ѝ просветна, когато говореше за раждането на Селестин, за първия път, когато бе я видяла в бебешката люлка. Тя толкова много бе се гордяла със своята внучка. Не можеше да приеме, че Селестин няма да получи своето първо причастие, че баща ѝ няма да я отведе до олтара, че всичко, което напомня за нея, е мраморният ангел, разперил криле над гроба ѝ. Скръбта, която криеше в себе си и сега неволно остави да се прояви, промени лицето ѝ и то изведнъж се състари. Мишел почувства угризение за това, че бе я смятал за егоистична. Тя просто беше майка, която обичаше децата си и не можеше да си обясни как една нелепа

трагедия е разрушила живота, който по право им се полага. Разчувстван от разказа на Рут, Пиер Льоблан стана от мястото си, протегна ѝ носната си кърпа. От деликатност никога не бе разпитвал за случилото се.

— Колко жалко! Селестин можеше да бъде и моя внучка! — отрони той и я потупа по ръката.

— Времето не лекува подобни рани — забеляза Рут със задавен глас, поизбърса се с кърпата, като внимаваше да не си размаже грима, и вдигна очи към него, сякаш очакваше да каже още нещо.

— Не разбирам как подобна престъпна небрежност е останала ненаказана — учуди се Пиер.

— Нито пък аз — въздъхна Мишел.

Пиер скръсти ръце и остана да стърчи с вирната брадичка на сред стаята, висок, сух, с изправена стойка в старомодния си копринен халат. Представата му за безметежен следобед със слънчеви лъчи в прозореца и звуци, които долитат откъм пристанището, беше съвсем се разпаднала.

— Имам нужда от една глътка — рече той. Черната хрътка тръгна редом с него, той я поглади разсеяно по гърба.

Мишел го проследи с поглед, запали цигара и запуши мълчаливо. Рут също мълчеше. Пиер допи полека коняка си, после предложи:

— Дайте ми ден-два, приятели, бих искал да проуча какви са възможностите за подновяване на разследването.

— Подновяване? — обнадежди се Рут.

Мишел присви скептично устни, загаси цигарата си и се заразхожда из стаята. Един конец висеше от сакото му:

— Няма такъв филм. На тази дяволска рулетка не ние, а въпросният играч е заложил на печелившите числа. Явява се нещо като фантом, привидение, дух, вампир, джин, кошмар! — Докато изреждаше, разтвори ръце и ги размаха, все едно че дирижира невидим сатанински оркестър. Къдриците му заподскачаха и по слепоочията просветнаха бели коси.

— Хм, интересно — поусмихна се Пиер. — А свидетели?

Мишел предпочете да не замесва Ема.

— Там присъстваха само чужденци — подчерта той, бръкна в джобовете на панталона си и добави: — Хайде, не си ли чел

статистики за неразкрити престъпления?

— Не може да няма начин! — настоя Пиер.

— Що се отнася до начина, знам един — заяви Мишел и погледна към Рут, която следеше внимателно разговора. — Нали затова сме тук?!

Рут се сви на мястото си:

— Друго имах предвид.

— Така ли, и какво?

— Ясно е като бял ден. Да се откажеш.

— Да се откажа?! Будалкаш ли ме? А твоето гениално хрумване?

Тя пооправи без нужда косата си:

— Само те провокирах. Та това е напълно откачено!

— Не казвам, че не е — съгласи се Мишел. — Убийство с пръстен, в наши дни! Направо си е откачено.

— Тогава?!

— Тогава кама. Арбалет, снайпер? Ти предложи, варианти — бол! Чадър?! Посочи ми разумен начин за убиване.

— Не мога — отстъпи Рут.

— А и пръстенът си има своите преимущества — продължи Мишел с известен сарказъм. — Предполага някаква естетика, приляга на обстоятелствата и тяхната призрачност, подхожда идеално на целия абсурд. С една дума — внася *стил*!

— Няма ли да пораснеш? — изгледа го Рут. — Защо си го причиняваш? Мишел заприлича на човек, на чиито плещи лежи планина. Рут се възползва от моментното си преимущество:

— Щом толкова настояваш, наеми някого. Ще платим.

— Не става. На мен се пада честта — отвърна твърдо той.

Пиер се намеси:

— Ако схващам правилно, говорите за отмъщение.

Мишел кимна в знак на съгласие.

— Изглежда сериозно — забеляза Пиер, респектиран от решителния му вид. — Да не забравяме все пак, че живеем в цивилизовано общество — додаде той. — Наказанието е в правомощията единствено на институциите.

— Напълно съм съгласна.

— Забрави!

— В противен случай, при положение че законната справедливост не се е състояла...

— Не го насърчавай, Пиер, не искам да загубя и него! — извика Рут. Нещата ѝ се изплъзваха.

— Какво говориш, мамо — избухна Мишел. — Ти на чия страна си в крайна сметка?!

— Казано е: „Не убивай“ — не се предаваше Рут.

— Затова ли ме извика, да слушам проповеди? А онова, което ни сториха? За него какво е казано?!

— Прав е — подкрепи го Пиер. — Аз не бих се отказал. Да подадеш и другата буза е равнозначно на поражение. Не можем да приемаме безропотно произвола.

— И какво? Да отвърнем с произвол?! — настръхна тя.

— Моите нормандски деди не биха се колебали — заяви Пиер. — С бездействието си даже ставаме неволни съучастници.

— А с действието? — опонира му тя.

— Подведе ме, искала си да ме манипулираш, не трябваше да ти се връзвам! — Мишел едва прикриваше яда си.

— Просто умувам — защити се Рут, но той ѝ обърна гръб, засили се към прозореца и се загледа навън. — Нали това правим — поясни примирително тя, — философстваме.

Пиер се приближи към нея, приседна на страничната облегалка и я хвана за ръката.

— Чуй ме, Рут, аз съм човек в напреднала възраст, битието ми е устроено, проблемите са последното, към което се стремя. Ала вие дойдохте тук днес и след всичко, което научих, твоите изкусителни сладки ми загорчаха. Има неща, които никой, никога, за нищо на света не трябва да прощава. Виновният да си плати. Това е! Така мисля аз. Колкото до решението на Мишел, не можем да го наречем импулсивно.

Рут го изслуша с широко отворени очи.

— Истината е, че сме съсипани. Какво още трябва да пожертвам?!

— Боя се, че въпросът е принципен.

Пиер прояви готовност да придружи Мишел при евентуално пътуване до София, обеща да впрегне брюкселските и парижките си връзки, за да направи възможен достъп им до културни и научни кръгове в българската столица. Когато се увери, че Рут се е успокоила,

донесе миниатюрно ковчеже за бижута. Тя го отвори и не можа да сдържи възклицанието си. Вътре имаше рядък екземпляр на средновековен рицарски пръстен-убиец.

Както се очакваше, Пиер Лъоблан не успя да поднови разследването, но удържа на обещанието си и направи проучвания. Неговите източници бяха потвърдили, че Тихол Илиев притежава богата антична сбирка. Въпреки че беше официално регистрирана и легитимна според българското законодателство и даже бе издаден каталог, колекцията не бе показвана и малцина бяха получили привилегията да я видят. Така археологическите свидетелства за своеобразието на едно историческо наследство не бяха станали достояние на широката публика.

Упоритият нормандец беше успял да се добере до каталога и изпита благородна завист при вида на безценните предмети; ако се съдеше по това до какви тавани скачаха сумите в наддаванията за подобни екземпляри на аукционите по света, стойността им сигурно стигаше до небето. Разлистваше луксозното издание в едно кафене недалеч от Кралския институт по история, изкуство и археология, където седяха заедно с неговия стар познат професор Жорж Делажу, който впрочем му го беше предоставил. Пиер се питаше защо съставителите не бяха упоменали научните факти за археологическите находки.

Делажу, който познаваше колекционерската му страст, отпиваше търпеливо от чая си с канела и само вметваше тук-таме по някоя забележка. Пиер не криеше възхищението си от изящно изработените образци на изкуството от Древна Тракия. Те несъмнено бяха важен източник на сведения за мирния ѝ бит, битките на войнствените племена, обредите, вярванията, митологията и въобще за нейната цивилизация. Тъй като в собствената му колекция накитите бяха на почит, отдели повече внимание на гривните и пръстените с гема, емайлираните брошки с перли, диадемите, украшенията за коса от масивно злато с гранули и топчета, медальоните с инкрустирани полускъпоценни камъни. Често се връщаше назад, привлечен отново от някой фрагмент, геометрична апликация, висулка или филигранна дантела.

— Те са принадлежали на представителки на знатната аристокрация или жрици и са открити заедно с пепелта им и тяхната монета, предназначена за лодкаря Харон — разясни професор Делажу. — А до тях са били положени глинени питоси с дарове, арибали за благовонни масла и помади, стъклени балсамарии или бронзови хидрии за вода и вино.

— Забележително! Но защо все си мисля, че Харон очаква да получи от нас една-единствена монета, нашето ненакърнено достойнство.

— Ние сме от старата генерация, вид на изчезване. Уви, в модерните хора няма нищо възвишено. Те игнорират всичко свято, търсят моментните наслади и удоволствията на настоящия миг, заменят с най-цинична меркантилност обичта към ближния.

— Цивилизацията буквално се разпуква като нар и става все по-трудно да го скрием. Добре уредена е, несъмнено, но и толкова неустойчива!

Пиер поглади брадичката си и премина към съдовете от царските трапези. Задържа се върху златните фиали и ритоните с гравирани митологични сцени и с глави на животни. Професорът също беше впечатлен от произведенията на древната торевтика, от киликсите и кантаросите с изящни дръжки, от червенофигурните хидрии, кратери и амфори — истински шедьоври на античната вазопис. Двамата оцениха необичайните им форми, стилизираните мотиви по бордюрите, изразителните образи и фигури. Но и там нямаше указания на чии пиршества и угощения са били поднасяни скъпоценните съдове с неразредено вино, на чии раждания и сватби са били правени обредни възлияния, кои смели войни са отпивали от тях в чест на победите си, на кой славен тракийски владетел са принадлежали и къде са били намерени.

Делажу се изказа със суперлативи за цялата колекция, която бе имал възможност да види по време на международен симпозиум в българската столица. Тази завидна привилегия му бе издействана от именития траколог Нецо Маков, с когото имали съвпадения в научните възгледи и от дълго време застъпвали хипотезата за близостта между тракийското и ахеменидското изкуство. Конкретният повод за поканата били ритоните, които съчетавали старогръцки мотиви с тракийски и ахеменидски стилови техники и действително си заслужавало да се

видят в оригинал. Делажу посочи на Пиер един от тях, който завършваше с протоме на сфинкс. Професорът наблегна на стилизацията на формите, която ги превръща в орнамент, и на изграждането на фигурите — в случая тези на Дионис, Зевс и титанидата Темида — с помощта на готови изобразителни модули. Споменатите художествени похвати бяха дошли от изтока в тракийската торевтика, в глиптиката и в сеченето на монети.

Пиер го слушаше разсеяно и продължаваше да се чуди защо, въпреки датировката, никъде не бе указано край кое селище и в коя от хилядите разкопани тракийски гробници и могили археолозите са открили редките артефакти. Този пропуск събуди у него подозрения доколко придобиването им е било законно. Делажу се съгласи, че да се притежават в частни колекции такива ценности, лишава нацията от нейното наследство, което по право ѝ принадлежи. Той се въздържа от други коментари, но призна, че в случая действително има нещо нередно. Не беше изненадан, тъй като бе имал възможност лично да си създаде представа, която не беше твърде ласкателна за притежателя на колекцията. На Пиер му направи впечатление иронията, която добрият му познат влагаше в тона си, говорейки за Тихол Илиев, като че ли се стремеше по този начин да се дистанцира. Той дебело подчерта, че дължи срещата си с него на своя колега, професор Маков. Именно въпросният учен-траколог бе довел Тихол Илиев на официалната вечеря след симпозиума, където последният изглеждал не на място сред представителите на академичните среди. Нещо се потял, дланта му била лепкава и след като се ръкували, по дланта на Делажу останал мирисът на неговия афършейв. Въпреки очебийната си самонадеяност, колекционерът на древни реликви и изящни произведения на изкуството се затруднявал с фактологията, проявявал неадекватност, ако го заговорят на френски, английски или някакъв друг език и дори при превод се налагало професор Маков да му се притича на помощ. Делажу останал с впечатление, че съществуват основни празноти в познанията му за Античността. На масата видимо се затруднил с избора на подходящите прибори, но това изглежда било най-малкият кусур. За всички поканени станало ясно, че сучае, тъй като никой не успял да открие в него интересен събеседник, и дори най-големите сноби се отказали от опитите си да завържат смислен разговор. Изолиран по този начин, той отегчено се прозявал и щом му

сервирали, се въоръжил с нож и вилица и се отдал на ефективна дегустация на един кралски омар, с която привлякъл всеобщото внимание. После доволно запалил пура и поставил съседа си в неловкото положение да го помоли да я загаси. След няколко халби бира, посетил тоалетната и се върнал с разкопчан дюкян, а Маков, който се червял от срам, се принудил да се превърне в бавачка и да замаскира, доколкото може, неговите гафове.

Тихол Илиев и Делажу бяха си разменили визитни картички като израз на обичайна проява на вежливост — нещо, на което ученият специално наблегна, видимо притеснен да не бъде заподозрян в някаква симпатия. Той пазеше картичката и драговошно се раздели с нея, тъй като нямаше намерение да поддържа този контакт. Той обаче изрази готовност да пише на българския си колега, който според него имал достатъчно влияние да осигури достъп на Пиер Льоблан до колекцията, в случай че интересът му към нея се запази.

Колкото повече Пиер навлизаше в тематиката, толкова повече изпитваше желание да надникне в залите, където Тихол Илиев съхраняваше притежанието си. Първоначалната му мотивация да придружи Мишел Марсо в София бе придобила нови нюанси и той търсеше вариант да запази и вълка сит, и агнето цяло. Рут гледаше на сина си като на душевно болен човек и Пиер беше я уверил, че ако Мишел упорства да замине, ще бъде неотлъчно до него и няма да му позволи рискове. Измислиха му роля и подготвиха за нея съответната дегизировка. Разиграваха различни ситуации и отработваха реакции и действия, които да позволят преминаването зад кулисите след кулминационната сцена. Двамата дискутираха насаме и при пълна дискретност опасната мисия и приличаха на мрачни съзаклятници, чийто шепот потъва в мебелите и дебелия килим на неговия кабинет. Тези усилия покачваха адреналина им и често завършваха направо на килима, където те се отдаваха на други, по-приятни занимания пред погледа на полегналата край тях черна хрътка.

V

Нена махна назад за довиждане към двамата старци пред портата и подкара колата край дуvara. В огледалото за обратно виждане проблесна за последно облицованият с медна ламарина покрив на новата къща и се скри зад дърветата. Тихол беше построил тоя дом за родителите си, но те не искаха да се местят, бяха си добре в своя. Майка Генка, като влизаше там да почисти, се събуваше и се кръстеше; не разбираше защо е трябвало да се хвърля на вятъра толкова грешна пара. Предпочиташе пред тая разсипия да може по-често да вижда внучките си. Тя не искаше да се преиначава, приемаше с недоумение подаръците, които Аглая ѝ пращаше, все неща, с които нямаше пред кого да се похвали. Копаеше си лехите с мотиката, постеше и палеше кандилото с лика на Света Богородица, както винаги беше правила и тя, и нейната майка, и баба ѝ.

Нена включи климатика, наду любимата си поп фолк балада и заприглася на певицата. Насочи се по безлюдните улички към селския площад. Освен една забрадена в черно женица, която размахваше вилата си край купа сено, други хора не се мяркаха и планинското селце дремеше в някакво безвремие. След очуканата табела зад хълма Нена сви край обраслите стърнища и запустелите ниви към асфалтирания път. Шосето беше оградено от двете страни с редици от богато разклонени дъбове и орехи, движението беше замряло и тя задминаваше отделни автомобили и каруци, натоварени със слама. Отдясно се очертаваха заоблените линии на ниски зелени възвишения, зад тях се възправяше Балканът, отляво се простираха обширни жълти ожънати полета и други с лавандула, оцветени в лилаво, а в далечината се открояваха в различни оттенъци на синята гама планински върхове. От време на време се появяваше самотен силует на дърво, високо в небето се стрелкаха лястовици.

Нена не обръщаше внимание на гледката, беше ѝ криво. Чувстваше жажда и си представи една голяма чаша със сок от ананас с много лед. Два дни от лятната ѝ почивка на Черноморието бяха изгубени. Приятелят ѝ бе заминал сам и тя се косеше, че не е с него.

Майка Генка беше получила коремни болки и трябваше някой да се погрижи. Нена се видя в чудо с нея. За прегледа в Правителствена болница беше се издокарала с някаква допотопна басма. Вместо да си донесе свестни дрехи, беше сложила в куфарчето грубите си терлици от домашна вълна. Като че ли изпитваше удоволствие да я разиграва, влачеше се като костенурка и щяха за една бройка да си изпуснат часа, разля урината за изследване и не можа да даде друга, а по време на клизмата нещо се затутка и изпоцапа пода. Изследванията ѝ не показаха нищо сериозно, болките се дължаха на газове, бяха утихнали след прочистването на червата и на връщане поне не охкаше. За сметка на това, през цялото време ѝ бъркаше името, наричаше я Гена и тя трябваше да я поправя.

Беше се справила криво-ляво, но още я беше яд, че Аглая натресе тоя ангажимент на нея и трябваше да се занимава с простотии, докато приятелят ѝ купонясва, а Гена се вози на гондола по Канале гранде. Тя и годеникът ѝ бяха я поканили с половин уста, но Нена бе им отказала. Имаше си свой живот, а и между тях двете съществуваше скрита вражда, която това, че толкова си приличат, само подсилваше. Разбира се, можеха да бъдат лесно разпознати по бенката на бузата или лизнатото на челото. Но те непрекъснато си сменяха прическите, правеха си малки татуировки или си поставяха пиърсинги, като всяка се стремеше да подчертае своеобразието си. Обикновено между близнаците съществува силна връзка, но те някак си я пренебрегваха, избягваха се взаимно. В пансиона спяха в отделни стаи, в клас тя седеше на първия чин, сестра ѝ — на последния и в дните за свободно излизане всяка се забавляваше със своите приятели, без да се интересува какво прави другата. Като изключим седмиците на остров Фиджи, подарък по случай седемнайсетия им рожден ден, те предпочитаха да прекарват ваканциите си на различни места и изтъкваха пред родителите си, че са вече твърде пораснали, за да носят еднакви дрехи и да ходят навсякъде като залепени.

Нена спря пред един неохраняем прелез, огледа се в двете посоки, проследи линиите на релсите, които се губеха сред прорасли треви, и продължи да кара по разбития път редом с разпенена рекичка, която по-надолу образуваше в ниското дълбок вир. В него бяха се потопили няколко бивола. Слънцето вече клонеше към залез, сенките на дърветата и електричните стълбове се удължаваха. Сети се, че в

последното село преди главния път към София беше забелязала каменна чешма. Зави, прекоси тясно мостче, като внимаваше да избягва дупките, и първите къщи на селото скоро се появиха. Повечето бяха окичени с асми и с цветя, край оградите имаше цели туфи от хортензии. После следваше запуснат буренясал имот с кирпичена постройка в дъното и китните дворчета пак изникваха.

Стадо биволи бе се струпало на шосето и тя се принуди да спре. Виждаха се острият им рога, яките им хълбоци, тежките им вимета, които се полюляваха, докато местеха копита в прахта. Чуваха се мучене и дрънкане на звънци и хлопки, което се сливаше с ударите на камбаната за вечерня. Вниманието ѝ бе привлечено от селско хлапе, то се провираше между тях и дърпаше за юлара едно магаре. Беше нещо си наумило, търсеше къде да се качи, за да може от високото по-лесно да го яхне. Стадото не помръдваше и тя настойчиво натисна клаксона. Пастирът я изгледа начумерено, размаха гегата и ѝ освободи място да мине.

Тя потърси къде да паркира, остави колата на самия тротоар, където някакъв човек товареше в ръчна количка дърва за огрев от голям куп. Заобиколи нетърпеливо биволите, стигна до чешмата, наплиска си лицето, наведе се към чучура, подложи шепата си под силната струя и пи. Като вдигаше глава, видя на очукания ръб на каменното корито две стъпала в подпетени гуменки, тънки пищяли, охлузено коляно, къси панталонки, избеляла тениска. Хлапето беше стигнало до целта, дърпаше с всичка сила въжето на юлара, опитваше се да докопа гривата, обаче магарето се инатеше, подскачаше и хвърляше къчове. В един момент повлече хлапето, то размаха ръце, направи няколко стъпки против волята си по ръба и изгуби равновесие.

Нена не дочака края на сцената, нещо ѝ мина през ума, някаква асоциация, тъмна сянка, стана ѝ гадно, искаше час по-скоро да се махне и забърза обратно. Биволите бяха приближили и тя попадна наскреда стадото. Тръгна да си проправя път между тях, но те ѝ се пречкаха, заставаха точно пред нея, гонеха мухите с опашки, виждаше отблизо едрите им глави, извивките на рогата, кървясалите очи. Тя се ожесточи още повече, забута ги с ръце, завика им да се махат и ги заудря с юмруци по хълбоците, по извитите гърбове, по изпъкналите под дебелината кожа ребра и където свари.

Близначките бяха пристигнали с майка си във вилата им в Ница около месец преди злополучното парти. Предстоеше им едно безметежно лято с морски вълни, палми и залези, които можеха да наблюдават през отворения прозорец на стаята си. Те бяха самотно израснали деца, свикнали да се задоволяват с компанията на гувернантката, не бяха посещавали детска градина и не бяха завързали приятелства в училище. Не бяха участвали в игри на гоненица и криеница и, ако се случеше да се крият, то беше, за да избягнат наказанието след някоя беля или за да шпионират възрастните през дупката на ключалката. Аглая беше амбициозна майка и ги караше да свирят на пиано, даже беше им намерила и учител, мосю Давидоф, плешиво конте с дълги бакенбарди, мустачки и кръгли очилца. Докато се упражняваха с гамите, тя се присъединяваше весело към тях и сядаше пред клавишите. На Нена ѝ се струваше, че мосю Давидоф задържа дланта си върху ръката на майка ѝ по-дълго от необходимото, за да поправи постановката на пръстите ѝ. После двамата се затваряха зад тапицираната врата на будоара ѝ и Аглая се показваше още веднъж само за да нареди никой да не ги безпокои, докато трае разговорът им.

През онова лято Аглая ги водеше на един плаж, където все още можеха да слушат щурците и да вдишват уханието на смола от боровите горички, далеч от шумотевницата, шарените чадъри и тълпите, които заливаха крайбрежието. Потегляха в посока към Кап д'Антиб, преминаваха край замъка, за който им беше казала, че принадлежал на графиня дьо Бомонт, и попадаха в райско местенце с много зеленина, надвиснала над скалите, и кристалночиста вода, в която можеха да се видят рибки. Там се спускаха по тясна пътека до брега и разпъваха шезлонгите на неголяма плажна ивица. Пясъкът беше толкова мек и приятно топъл, че Нена предпочиташе да легне направо върху него, както си е намазана с маслото против изгаряне, и да гледа небето през дупчиците на сламената си капела. Към обед, но не прекалено късно, за да не си развалят апетита, майка им изваждаше от хладилната чанта сладолед с аромат на цитруси и напитки, които те пресушаваха направо от шишето.

Близначките спокойно можеха да се печат без горнище, защото гърдичките им още бяха плоски. Те бяха започнали да се разглеждат по-често в огледалото и въпреки уверенията на Аглая, че през

пубертета ще започнат да се издължават и променят, бяха получили комплекси. Аглая ги насърчаваше да си намират по-женствени занимания, но свиренето на пиано ги отегчаваше и те предпочитаха да карат велосипед, да вземат часове по езда, да плуват или да пробват различни акробатични номера. Жонглираха отлично с топчета за тенис на маса, а след толкова опити в правенето на циркаджийско колело върху пясъка, бяха го усвоили до съвършенство.

Застанеше ли слънцето в зенита си, отиваха в някой ресторант и там те си поръчваха вкусни равиоли, а майка им — плодове. Понякога на плажа ги изненадваше мосю Давидоф, обут с бял панталон, облечен с разкопчана риза на палмички и с капитански каскет на главата. Носеше захарни пръчки за тях и голям пощенски плик за Аглая, който тя старателно скатаваше на дъното на плажната си торба. Беше получила загар, носеше цял бански костюм и шапка с извита периферия. Нена следеше под око стройната ѝ фигура, просветлелите от слънцето кичури, които се спускаха към раменете, а зад тях прозираха сребърните ѝ обеци. Беше открила, че само те двете със сестра ѝ биват изненадани от появата на мосю Давидоф, защото винаги, когато той дойде, в хладилната чанта го чакаше бутилка шампанско. Аглая му я подаваше, той я отпушваше с галантен жест, разсипваше пенливото вино в две чаши с високи столчета, а тя звънливо се смееше.

Изпълнила майчинските си задължения, Аглая поверяваше близначките на грижите на гувернантката и по средиземноморски маниер се отдаваше на следобедна сиеста. По-късно се приготвяше и хукваше по бутици и галерии, където избираше модни парцалки за себе си и картини за стените. Тя не одобряваше модернизма и предпочиташе да поръчва копия от творби на стари майстори. Наблягаше на портретите, въобразявайки си едва ли не, че е богатата наследница на благородните дами и господа, изобразени върху тях. Нещо като издънка от рода на графиня дьо Бомонт.

За близначките това бяха последните безгрижни дни от детството. Надничането през ключалките беше им разкрило неща, които смътно усещаха, знаеха любопитни подробности за гувернантката и когато тя проявяваше строгост или започнеше да си кълчи езика да им говори на френски, те се кискаха в шепите. А когато я одумваха насаме, смехът им все по-често звучеше някак смутено.

Преди не бяха се вглеждали в другите и в себе си, но южното слънце и морският бриз събуждаха в тях неясни копнежи и скоро щяха да започнат да зреят като малките твърди плодове на смокините в задния двор. Природата вече беше им изпратила някои ранни знаци за властта си върху телата им, те чувстваха, че това ще продължи и изпитваха известно недоверие в нейната добронамереност. Проявяваха изострено внимание към всеки белег на женственост у дамите, които ги заобикаляха, едрия бюст на мадмоазел и фрагментите от голотата ѝ, зърнати през ключалката, игривите пламъчета в погледа на майка им в присъствието на мосю Давидоф. Гувернантката не се лишаваше нито от храна, нито от любов и познанията за секса, получени пред вратата на стаята ѝ в късните нощни часове, съперничеха с тънкостите на френската граматика, които денем им преподаваше. За разлика от нея, Аглая не си позволяваше да прекрачва границата и дори и да флиртуваше със своето конте, не стигаше до крайности. А и съпругът ѝ бе намерил време да прескочи до Ница. В негова чест бяха излъскали подовете, парпетите, сервизите и свещниците до блясък, бяха направили специални приготовления в кухнята и бяха запалили външното осветление. Същата вечер домашното оживление бе помрачено от случката с прислужницата. Скрити зад крайчеца на завесата, те наблюдаваха любовната ѝ игра с градинаря, дългата им целувка, начина, по който той прокарваше ръце по ханша ѝ и я гледаше, защото беше хубава, по-млада и по-хубава от майка им и от гувернантката. Тя се отскубна игриво от прегръдката му, плесна го по бузата и тъй като той отново я обгърна с ръце, направо му удари един шамар, за да не я вземе за лекомислена. Той се разсърди и се втурна нагоре по мраморните стълби, а тя само се изсмя, повдигна рамене, сякаш казваше, че няма да тръгне да го гони, събра краищата на полата си, седна на ръба на фонтана и прехвърли вътре нозете си. В този момент цялата се затресе, ръцете ѝ затрепкаха, опитваше се да се хване за нещо във въздуха, но не можеше да контролира движенията си, последваха няколко силни конвулсии, главата ѝ се сведе напред и тялото ѝ полека се свлече надолу към водата. Близначките бяха се хванали за ръка и всяка стискаше силно дланта на другата. Не разбраха какво точно се е случило. Отгоре фонтанът се виждаше като един светъл кръг, в който прислужницата се вписваше като тъмна черта. Тя лежеше по гръб на повърхността и отдалеч изглеждаше мраморна като

амурчетата, надвесени над нея. В съзнанието им постепенно се пропи и остана усещането за мъртва красота, което ги изпълваше със злорадство.

Нищо не убягваше от погледа на двете момиченца и колкото и видът им да беше все още детски, те растяха. Разочарованието, че няма да станат хубавици, се засилваше и между тях се появи лека неприязън. Това ги притесняваше, защото всяка беше свикнала с другата като със себе си, но беше ѝ станало неприятно да се вижда в нея. В главиците им, които Аглая разрошваше в порив на нежност по време на уроците по пиано с мосю Давидоф, се складираха една след друга поуците от уроците на живота и бяха понякога толкова сложни, че ги объркваха съвсем. Майка им бе разпространила версията, че прислужницата си е намерила любовник и е напуснала, те знаеха, че не е вярно и не можеха да си обяснят защо вместо истината, тя изрича лъжа. Не смееха да я попитат и си казваха, че може би така трябва. Светът на възрастните им изпращаше противоречиви сигнали и те трудно се ориентираха кога се касае за любов, кога за страст, кога за омраза или за безразличие и разбираха единствено коравосърдечието, което пасваше толкова добре със собствената им детска жестокост.

С приближаването на партито за рождения ден на баща им, Аглая все по-често ги оставяше сами, не излизаха никъде, гувернантката ги дразнеше и те се плезеха зад гърба ѝ, даже капакът на пианото беше спуснат. Ако времето беше лошо, скучаеха, липсваха им развлечения и вече не можеха да се понасят. Караха се по най-дребни поводи и разправиите прерастаха в бой. Те се вкопчваха една в друга и се бореха дълго и яростно върху някое легло, докато не се намереха на земята заедно с кувертюрата и бродираните ръчно декоративни възглавници. След дъжда ровеха в градината да търсят червеи, накъсваха ги на парченца и ги слагаха в тенджерката от кукления си сервиз, заедно със стъпкиания нарочно за целта охлюв и листенца от чемшир. Природата беше ги лишила от красота и те изпитваха мрачно наслаждение да я откриват навсякъде около себе си и да я унищожават. Не се опитваха да разбират или да си обясняват злобата си, живееха като две опитомени зверчета и през по-голямата част от времето бяха все още безгрижни, та те бяха просто деца.

Появата на малката гостенка на партито прикова незабавно вниманието им. Най-сетне във вилата идваше някой на тяхната възраст

и това знаменателно събитие придаде съвсем различен смисъл на нещата. Те проточиха вратлета, за да я разгледат по-добре, като се бутаха една друга и се опитваха да заемат по-удобно място за наблюдение. Тя се изкачваше заедно с родителите си по парадното стълбище, което отново беше цялото осветено и мраморните стъпала, площадките, фонтанът и листенцата на бръшляна по балюстрадите — всичко празнично блестеше и примамаваше. Сега повече отвсякога им се прииска да слязат долу, гувернантката беше ги сложила да спят, но шумът от музиката и гласовете им пречеше, приповдигнатото настроение и цялата тържествена атмосфера възбуждаше любопитството им и те се чувстваха в стаята си като наказани. Стъпките на майка им по коридора ги сепнаха, те изтичаха да се мушнат под завивките, но тя не им се скара, само им съобщи, че навън ще има куклен театър и могат да слязат.

При други обстоятелства щяха да се промъкват между гостите, да подслушват разговорите и да коментират полугласно прическите и тоалетите им, но сега те не обърнаха внимание дори на отсъствието на мосю Давидоф и никой не ги интересуваеше с изключение на тяхната връстница. Скоро я откриха пред сцената, където кукленият театър още не беше започнал, постараха се да ги забележи, повикаха я и тя изтича при тях.

После всичко стана както бяха разказали на баща си, но не съвсем. Бяха премълчали една малка подробност, за която никой освен тях не знаеше и те самите никога не бяха говорили за нея. Всяка бе приела за себе си, че онази вечер не се е състояла и е била просто един лош сън. Ако можеха да върнат времето назад, вероятно биха постъпили другояче. Но тогава бяха реагирали напълно инстинктивно, бяха се поддали импулсивно на някаква тъмна сила, която беше замъглила съзнанието им. Тъй като си забраняваха да си спомнят, те не бяха се опитвали да си я обяснят.

Малката им приятелка доверчиво бе се включила в играта. От препускането по стълбите бузките ѝ бяха порозовели, големите ѝ сини очи блестяха, а ирисите им имаха златничко около зениците и теменужено по края. От цялото ѝ същество бликаше жизнерадост, детският ѝ смях звънтеше и сякаш се въртеше около нея и я обгръщаше. Те двете също се забавляваха и тя, окуражена от одобрението им, се удари по челото, като че ли беше забравила нещо и

непременно трябваше да им го покаже. Обърна се и се запъти към фонтана, птичките на раменете ѝ закълваха невидими зрънца, бяха направо като истински, със сини перца на крилата и опашките, оранжеви човчици и миниатюрни черни перли вместо очи. Роклята ѝ се разтвори, широкият колан на талията беше завързан отзад на джувка, която затрепка като пеперуда, кацнала върху цвете. Зад гърба ѝ те се спогледаха.

И тогава всяка видя другата. В суматохата бяха се облекли набързо с рокли, чиято прекалено дамска кройка вместо да им придаде женственост, подчертаваше липсата ѝ, не бяха се сресали, лицата им бяха почернели от слънцето, веждите им бяха гъсти и тъмни, а под тях острите им погледи се срещнаха и се пронизаха. Всяка видя в другата себе си, като в огледало, и пак погледна към Селестин. Тя беше успяла да се изкатери и направи няколко стъпки по ръба на фонтана. Фигурката ѝ се откри на фона на водните струи с цялото си неосъзнато изящество, а косите ѝ станаха прозрачни и невинната линия на овала на лицето ѝ се очерта върху тях като нарисувана. Тя искаше да им достави радост и от нея се излъчваше нетърпение.

Като по даден знак двете близначки поеха дълбоко дъх, направиха циганско колело, после още едно, още едно. Виртуозната акробатика носеше устрема, с който ястребът се спуска от небето и тигърът прави великолепия си скок към плячката. Дишаха тежко, гърдичките им хриптяха, целият свят се завъртя пред очите им, виждаха ту небето, ту земята и там някъде между небето и земята беше тя...

Блъснаха я едновременно. Не успя дори да извика, не се уплаши, само личицето ѝ изрази учудване. Беше малка като тях, но красива, толкова красива, че те не можеха да го понесат.

Тихол изтри устата си с опакото на ръката, размърда палец и показалец във въздуха, прислужничките се втурнаха от две страни. Отнесоха на подноси чиниите, чашите, недокоснатите прибори, оглозгания кокал от голямото парче млечно телешко на фурна. Аглая беше на благотворителен бал на своята фондация. Нена беше уморена от пътуването, целуна го за лека нощ и се прибра в стаята си. За свое най-голямо удоволствие вечеря сам и както беше изгладнял, разбута с пръст украсата от кръгчета моркови и стръкове магданоз, грабна бутчето, стисна го в шепи и заръфа. Месото беше шпиковано със скилидки чесън, имаше златиста коричка, под нея зъбите му попадаха на различни участъци, които се топяха в устата, ту по-нежни и мазнички, ту по-плътни и ароматни от подправките. Устните му изсмукваха сокове, фибри на мускулчета и лигави жилчици, сосът течеше по брадата му, масивната му челюст не спираше да дъвче, едва преглътнал хапката, зяпваше за друга и езикът му, небцето му, стомахът му, цялото му същество тънеше в наслаждение и блаженство. Подобно богохулство щеше да бъде невъзможно в присъствието на Аглая. Тя щеше незабавно да го смрази с поглед, метален като ножа и вилицата, които имаше навика да държи с ръце, пречупени в китките, с неестествено изправен гръб и напрегнато изражение, сякаш беше злояда и храненето представляваше за нея особено мъчително задължение.

Тихол се изми в специално поднесен съд с ароматизирана вода и доволно ухапа пурата си. Животът му трайно бе навлязъл в нова стабилна фаза, която можеше да се нарече възходяща. Късметът го съпътстваше. За него казаха, че вече не си знае парите. И бяха прави. Имаше, имаше и за себе си, и за децата си, и за техните деца. Бизнесът му процъфтяваше, а политическата кариера разкриваше пред погледа му нови хоризонти. Нямаше никакво съмнение, че скоро ще се изкачи по стъпалата към пленарната зала на Европейския парламент под звуците на тържествения химн. В късния следобед бе споделил радостта с любовницата си, но у него бе останало известно

неудовлетворение и все още изпитваше нужда да празнува. Той погледна към бутилката червено вино на масата и му хрумна идея. Изгаси пурата си, стана, протегна се, разкърши врат, взе бутилката и се запъти към своя кабинет.

В къщата беше тихо, някак безлюдно, навсякъде бе оставено светнато. Стилни полилеи и дискретни лампиони придаваха на обстановката уют, в който нямаше топлота, а по-скоро известна помпозност. В коридора тя се подсилваше от портретите, докарани и окачени тук след продажбата на вилата в Ница. От стените изобразените на тях благородници го следяха отвисоко с аристократичните си погледи. Той дори не ги забеляза и по стар навик посегна към електрическия ключ, за да загаси. Зимната градина също бе обляна в светлина, която се пречупваше във външните ѝ стъкла и струеше от абажур във форма на причудливо растение с извити вейки, който трябваше да хармонира с цикламите, лимоните, фикусите, филодендроните и аспарагусите. Тихол кипна, разточителството в тоя дом беше прекалено. Всички се надпреварваха да го изгупват като брашнян чувал. Само искаха, искаха, а когато той изпиташе нужда да бъдат до него, го даряваха с мигрената си или с височайшето си вечно отсъствие. Положението с любовницата му не беше по-различно, и тя само гледаше да го дои. Виеше се около него, говореше му едно, вършеше друго, винаги му бягаше и му се изплъзваше, привидно страстна и отдадена, а вътрешно студена и хлъзгава като змиорка, същинско копие на Аглая, само че по-млада. Единствено неговата антична колекция му принадлежеше изцяло, неизменно ярна и неподвижна като кораб със спуснати платна, заседнал на пясъчен бряг.

Би предпочел да я пази само за себе си, но тя придобиваше все по-голяма популярност, фондацията на Аглая преговаряше с „Пти пале“ да бъде изложена в Париж. И въпреки че западните колекционери рядко наддаваха на аукционите за древнотракийско изкуство, вече беше получил обаждания, които свидетелстваха за засилен интерес. Той нямаше намерение да я продава, нито да я дари някога на държавата, за нищо на света, по-скоро би си представил да се раздели с жена си, отколкото с нея. Ако зависеше от него, би я държал далеч от любопитните и му се зловидеше, когато Нецо Маков тръгнаше да ходатайства за достъпа до съкровището му на някой чуждоземен ценител. Колекцията беше му влязла под кожата,

упражняваше над него силно влияние, беше станала част от неговата същност.

Твърденията, че е обсебил нещо, което принадлежи на нацията, винаги го ядосваха. Той, а не нацията, бе събирал находките с години, заплащайки суми, които музеите не можеха да си позволят, той, а не нацията, ги спасяваше от лапите на каналджиите и ги запазваше в страната. Той, а не нацията, бе стоял неведнъж в тъмното край разкопаната от иманярите почва, нетърпелив като баща, който чака да се роди детето му. И всеки път, когато бе ставало чудото и от утробата на плячкосаната могила бе се подавала сред буците пръст меката заобленост на древен съд или глава на статуя, всеки път, когато на светлината на фенерите бе проблясвал златен ръб на фиала, монета или накит, той бе изпитвал чувството, че земята го дарява с благоволенieto си. Него, а не нацията. Усещането беше неповторимо и той държеше да бъде незабавно уведомяван, за да може при възможност лично да присъства на разкопките. Ако ли беше възпрепятстван, не можеше да се успокои, докато не получеше артефактите и не останеше насаме с тях. Триеше с ръкав недоизчистеното от четчиците на реставраторите, чоплеше с нокът заседналата пръст в някоя гънка и дъхаше върху прашните петънца, за да излъска повърхността. И когато предметът придобиеше музейен вид, той не виждаше формата му, материала, уменията на древния майстор или посланието на миналото, което носеше, а това, че съдбата бе избрала него да го притежава. Него, а не нацията.

В кабинета му беше тъмно, но той уверено се упъти към библиотеката, която служеше за камуфлаж, сполучлива имитация на гръбчета на книги създаваше впечатление, че те са истински. Имаше цели поредици от дебели томове и всеки непредубеден зрител би се заблудил, стига да не му скимнеше да тръгне да ги разлиства. Тихол натисна с рамо средната секция, тя потъна и разкри широко преддверие, в чието дъно зад портал от блиндирано стъкло се намираще павилионът с колекцията му. Набра кода, освободи алармата и прозрачната преграда се плъзна встрани.

Вътре се спря, кръстоса ръце, разкрачи се и обгърна със собственически поглед експозицията. Колекцията му съдържаше стотици експонати, той познаваше отлично по-значимите от тях и помнеше за колко ги е купил. Да пресмята до каква степен заплатеното

на иманярите и посредниците е незначително в сравнение с реалната им стойност, бе допълнителен източник на удовлетворение. Той пристъпи към залите, които се разгръщаха пред него, погледна бегло към делвите от печена глина, изработени на грънчарско колело, сивата тракийска керамика бе представена и от по-груби съдове, моделирани на ръка. В обособен за тях участък в центъра на помещението солидни чернофигурни амфори се открояваха сред кратери и балсамарии. Човек можеше да прекара часове, съзерцавайки украсите им, фигурите на хора, герои и причудливи митологични същества, които съществуваха в някакъв свой мир от цветове, линии и застинало движение.

Тихол си имаше любими екземпляри. В зависимост от настроението си отиваше да им се любува, гледаше и тълкуваше посвоему изобразените по тях сцени, бродеше край скулптурите и малките пластики, цъкаше с език пред бронзовите хидрии, статуетките на древногръцки богове, мраморните статуи, глави и бюстове. Застояваше се пред една маска от масивно злато, която му напомняше за него самия с широката челюст и дебелията долна устна на гравюрата. А в случай на някакъв успех, идваше тук, за да изживее своята победа.

Сега се запъти към просторната ниша, където грееха сребърни и златни съдове от царските трапези на тракийските владетели, и застана пред редицата с ритоните. Подредени върху високите си поставки, те наподобяваха ловни рогове, а животните, с които повечето от тях завършваха, изглеждаха така, като че ли се надбягват, кентаври и стройни елени размахваха копита, козли и овни устремяваха муцуни напред и сфинкове политаха във въздуха.

Тихол бе респектиран от тяхното съвършенство и това ги отдалечи от него. Съзнанието, че всеки един би струвал на аукцион поне дузина милиона, го накара да се запита дали идеята му действително е добра. Но в следващия миг се почувства така, все едно че някой го гъделичка. Поколеба се кой ритон да избере и после посегна към един, който имаше протоме на овен. Жестът му беше съвсем привичен, не за пръв път прекрачваше някаква граница.

Ръбът на устието бе гладък и извит навън. Под него бе разположена декоративна лента с фриз от преплетени лозови клонки. Загледа се в украсата, гравираното изображение бе рамкирано от двете страни с изправени на задните си крака коне. Бяха представени много типично с приведени към шията глави, а гривите им напомняха на

стилизирани слънчеви лъчи. Светлината блещукаше по изпъкналите линии. Самата сцена представляваше коленичил бик, нападнат от лъв. Консултантът му професор Нецо Маков би казал, че е изградена в духа на изкуството на ахеменидска Персия. В нея имаше изключителен усет за ритъм, а крайниците, бедрата, главите и разклоненията на рогата на бика бяха прецизно моделирани.

На Тихол не му дремеше, че тази знакова животинска битка бе олицетворявала в тракийската традиция присъщото на идеологията на орфизма тържество над смъртта на творението и на безсмъртието. Той не се интересуваше от подбора на символите и декоративните елементи по златната чаша. За него беше важно, че тя си е лично негова и може да прави с нея каквото си иска. Не разреши виното с вода като елините, а постъпи като същински дъвен трак. Предпочете го чисто. Вдигна наздравица и започна да пие на дълги бавни глътки.

Отсреща залата на павилиона, където бяха статуите, не беше осветена, стори му се, че от мрака изплуват живи фигури и го поздравяват като победител. Ако беше по-наблюдателен и по-малко суетен, щеше да забележи несъответствие между собствените си усещания и действителността. Скулптурите, попаднали в компанията му по чиста случайност, бяха напълно индиферентни към неговите амбиции. Един римски сановник гледаше строго от мраморния си бюст, очите на жена, загърната с диплите на воал, бяха безизразни, а античният философ бе застинал в скептична поза на смирение пред вечността. Но за него те не бяха произведения на изкуството, които нещо изразяват, нито скулптурни портрети на живели някога хора, нито дори незаконно придобити, плячкосани и ограбени от нацията археологически артефакти, а бяха свидетели, неми свидетели на неговия триумф. Сенките играеха по лицата им и му се струваше, че вижда в тях удивление и възхита, които не бяха нищо друго освен отражения на неговата себичност. Той ги оживяваше със силата на собственото си самомнение, с жаждата си за власт и богатство, със суетата си, която не се насищаше от реалните му завоевания в неговата пошла съвременност и търсеше да се разпростре извън времето като някаква непреходна и нетленна слава.

Навикът му да подчинява хора и обстоятелства на волята си бе прераснал в желание да ѝ подчини и онези трудно уловими закономерности на света, които не му бяха подвластни. Той не

съзнаваше, че се намира на прага на пространства, където нямаше как да проникне. Тези пространства бяха за него недостижими като етера и всички първични субстанции, като Бога, в когото не вярваше и когото само привидно зачиташе. Можеше да се удря в гърдите пред алчната си съпруга, порочните си дъщери, лицемерната си любовница и потъналите си в подлост подчинени, можеше да се надценява, можеше да престъпва човешките правила и закони, но не можеше да надскочи ръста си. Усетил почти физически недостига на нещо съществено, което му убягваше, той се опита да запълни нарастващата празнина с още вино. Буквално започна да се налива и когато дъното на ритона зейна и в него не остана нито капка, той захапа в яда си златния му ръб. После го захвърли на пода и закрачи покрай експонатите от колекцията си, като че ли очакваше да почерпи от тях духовната същина, която не притежаваше.

Виното го удари в главата, беше замаян, започна да се олюлява, подпря се на висока каменна скулптура, опипа богатите дипли на дрехата ѝ. Беше статуя на тракийска богиня, която бе поддържала свода на гробница заедно с други кариатиди. Носът и дясната ѝ ръка бяха отчупени. Лицето ѝ, обградено с къдрици, които се спускаха до раменете, бе запазило овала си, но изражението се губеше поради повредите, нанесени от времето. На мястото на очите материята беше нацърбена и вместо поглед се виждаше нещо неясно и неопределено. Той я погали плахо по брадичката, обгърна я с ръце и притисна горещата си буза до студения камък. Беше толкова пиан и самотен, че изпита желание да плаче.

Но Тихол Илиев бързо се съвзе, неслучайно носеше прякор Булдога, разтърси глава, остави богинята на нейното усамотение и се заклатушка към най-прекрасния експонат от колекцията си, златния венец на незнаен тракийски цар. Той беше изложен на самостоятелна поставка върху гладко черно кадифе, където изпъкваше по-добре. Тихол се втренчи във венеца. Стилизираните дъбови листа бяха изключително фини, с остри върхове и изглеждаха леко нагърчени, както се нагърчват листата през късната есен. Осветлението и начинът, по който бяха разположени върху тънкия обръч, им придаваше тоналности от бледожълто до тъмнокафяво, които се преливаха едни в други. Между тях стърчаха на дръжчиците си топчести жълъди. Отраженията на светлината придаваха допълнителен блясък на

древния символ на властта и силата. Заслепен, Тихол Илиев Булдога пое златния венец с двете си ръце, вдигна го тържествено над главата си и короняса с него олисялото си теме.

3

— Хей, баровец, имаш ли един фас за Тарантулата?! — извиси наперено глас Ицо Хермеса. Левият сегмент на мустачките му беше обръснат от шегаджии — невинна закачка в сравнение с другите им обичайни изстъпления.

— Не пуша — отрязва го Теню Единака.

— Здраве да е! — рече Ицо и тръгна примирено да пита следващия. Правеше се, че хич не го е еня за мустачките, обаче те бяха неговата запазена марка още от времето, когато беше се подвизавал като главен счетоводител. Сега неговата ученост с нищо не го предпазваше от обноските в затвора и за да се докара пред по-силните, той търчеше да изпълнява дребни поръчки. Не пропускаше да извади дивиденди от положението си на вестител и да блесне за кратко с отразената светлина от авторитета на някой друг.

Теню се изплю през зъби на земята и погледна изпод вежди към Тарантулата, чиято фигура с бръснат череп се извисяваше над останалите. Той беше тартор, ползваше се с привилегии, нищо, забранено от строгия затворнически правилник, не му беше чуждо. Беше гъст с надзирателите, в неговото море редовно акостираха кораби с пълни трюмове, ядеше питателна храна, беше щедър в почерпките и около него винаги се събираха използвачи. И сега беше заобиколен от цяла тайфа. На някои махмурлукът яко им личеше, лицата им бяха брадясали, а в очите им се четеше злонамереност. Онези, които им служеха за забавление, се въртяха угоднически около тях и си изкарваха в отплата по някой фас или по някой ритник отзад. Иначе всичко си беше постарому, затворниците използваха разходката в карето за далавери, виждаше се как току се озърнат и мушнат нещо скришом в джоба си. Който нямаше пари, плащаше с цигари, който нямаше цигари, можеше да вземе на кредит. Лихварите даваха, но после педантично си събираха вересиите, а платците гледаха да се издължат, защото иначе им се пишеше лошо.

Дворът беше в сянка, но времето беше ясно, Теню вдишваше чистия въздух и по навик се оглеждаше наоколо. Дежурният старшина

стърчеше пред входа и си играеше с връзката ключове, увиснала до белезниците на колана му. Теню случайно срещна погледа му и си придаде разсеян вид. Въпреки че се намираше зад решетките, той внушаваше респект на началниците, слуховете за принадлежността му към мафията ги караха да се страхуват от него. Но той не умееше да се възползва от своите козове. В сравнение с такива като Тарантулата, Единака си беше темерут, чист анахронизъм, изкопаемо. Бе се капсулирал в себе си, нямаше си даже мобилен телефон и странеше от всички, най-вече от надзирателите. Не се числеше към доверениците им, нямаше си приказката с тях, не поемаше задължения за поддържане на реда и чистотата, а още по-малко можеше да се разчита на него да донася. Единственото му участие в колективния живот беше се ограничило в това да маже с кафяво сукманите на момите върху едно пано в салона, където се провеждаха самодейни мероприятия. Паното лъхаше на соц наивизъм и засилваше впечатлението, че времето тук е закъсало с някое и друго десетилетие. От прозореца на салона обаче се виждаше отлично местоположението на вишката, смяната на караула и външната ограда. И той внимателно запомняше всичко, което можеше да му бъде полезно.

По време на разходките в карето не зяпаше в краката си, а гледаше нагоре, където в квадрата, очертан от сградите, се виждаше късче небе. Понякога то беше синьо, друг път — покрито с облачета или дъждовно. Но независимо от времето, небето винаги се открояваше над неговия свят и го караше да жадува за другия отвън. Тогава му се щеше просто да стане гарван и да литне, преди надзирателите да са посегнали към кобурите.

Единака закрачи енергично из двора и се замисли за своите кроежи. От момента, в който бе разбрал, че за него няма да има законна справедливост и бе взел решението да избяга, бариерата беше изчезнала от съзнанието му и нямаше какво повече да го спре. Свободата беше от другата страна на оградата. Щеше да отиде да си я вземе. Докато съкилийниците му ходеха да плетат кошници, да трупат умения за ресоциализация и да се променят към добро с помощта на различни ефикасни програми, той се възползваше от тяхното отсъствие и копаеше в стената. Свираше се под най-долния нар, опираше брадичка върху ръкава и, примижавайки срещу прахоляка и дребните частички, изкъртваше с лъжица мазилката около тухлите.

Събираше хоросана в ъгъла, а като го водеха до умивалнята, го изнасяше на малки шепи в джобовете си и там го хвърляше в казанчето. Успя да свие и парче тел, която служеше за пускане на водата. Извади от пантата вратичката на отдушника, разглоби металната рамка и измайстори от нея две скоби. Колетът от Камелия с кат нови дрехи и хавлия му даде допълнителен материал за въжета.

Теню би предпочел да избяга нощем, защитен от мрака, но на моменти издайническият светлик му се струваше по-малко опасен от другарите му по килия. От известно време гледаше на тях отвисоко и със съжаление: той щеше да се измъкне, бе с единия крак отвън, а те бяха обречени да останат. В затвора, мрачен като първобитна пещера, те щяха да живеят някакво подобие на живот и да приличат на жалки сенки и праисторически рисунки по стените. Той не беше като тях, не можеше да се примири с тая участ и всяка сутрин усещаше дивия зов на слънчевата светлина във високия прозорец. Теню Единака тръгна към другия край на двора, където се сля с навалищата и погледна крадешком нагоре. Висок бор закриваше отчасти изгледа на задната фасада, която приличаше на географска карта с всякакви причудливи континенти. Той се вторачи изпитателно по посока на дупката и установи, че тухлите изглеждат нормално и следите от вмешателство не личат.

Старшината продължаваше да го дебне, беше заядлив, можеше да те провокира и да ти изнамери всякакви прегрешения. Карцер беше любимата му дума и я произнасяше със садистично наслаждение. Въпреки че бе поел сутрешната смяна, не беше си дал труда да се избръсне и четинестата му брада бе набола. За него се говореше, че отглежда свине, затворници с по-леки присъди негодуваха, че му бачкат без мангизи, а печените прасенца ги яде друг. Той самият бе заприличал на нерез и около него витаеше усещане за грухтене и кал. Единака изглеждаше външно спокоен, но почувства неясна заплаха и по гърба му полазиха тръпки. Беше станал мнителен и очакваше всеки миг опасността да изникне отнякъде. По пътя към умивалнята и в карето се озърташе назад, като че ли се боеше от нападение. При всяка възможност надничаше под нара, а посред нощ се сепваше в съня си и се вслушваше в шумовете. Все по-често се улавяше да вижда Камелия, да усеща прегръдката и допира на ноктите ѝ. Вече не знаеше как да удържа инстинктите си. Сутрин правеше лицеви опори, за да потуши

енергията, която напираше да изригне от недрата му. Перспективата за промяна бе отворила една вратичка в съзнанието му и всичко таено, мачкано и потъпквано така дълго бе се отприщило като бент и бе го заляло. От водите на бента бе се пръкнала една нова инкарнация на предишната му същност, едно неуправляемо получудовище, което обичаше и жадуваше за отмъщение точно както преди, но със стократно по-голяма сила.

Всеки следващ ден му натежаваше като багаж, който носиш по пътя към гарата. Забелязваше неща, които по-рано не бяха му правили впечатление. Търпението му изневеряваше. Дразнеше се от шума и безпорядъка, от проснатите дрехи, от капките, които се събираха в долната им част, отронваха се и правеха вадички по пода. Особено тягостно му ставаше, когато тъмничарите щракнеха вечер ключа и се отпочнеше събуването на чорапи, обръщането на джобове, бъркането в дюшеци, шумоленето и скърцането. Никой не се съобразяваше с останалите, всеки се превръщаше в център на света, бързаше да остане насаме със себе си, да си достави някакво удоволствие, да проведе телефонен разговор, да запали цигара марихуана, да се стопи в неясния унес на забравата. В спрялата въртележка на дните всички те бяха заприличали на заковани за пода дървени кончета. Единствено в тези моменти рутината се отдръпваше като море при отлив. Някой сякаш натискаше копчето, манежът се завърташе, те започваха да се движат и ги обливаше светлината на химерите. Колкото и мизерно да беше тяхното малко имагинерно бягство в големия затвор, те му се наслаждаваха. А на него килията му ставаше още по-противна.

Тази вечер не беше като другите и с напредването на времето го изпълваше възбуда. Крачеше напред-назад, пръхтеше като жребец, който жадува да препусне далеч от всякакви прегради и тясното затворено пространство го влудява. Ноздрите му бяха разширени, очите му шареха, вената на челото му бе изпъкнала и пулсираше. Вратите на килиите зееха, тъмничарите не бяха щракнали ключа и всички затворници бяха се изнесли в коридора. Като в театър на абсурда ядяха, пиеха и разсейваха скуката със зрелища, които коренно се различаваха от самодейните спектакли в салона, но очевидно им бяха по вкуса. Черпеше Тарантулата, който беше станал баща.

Управата беше му отказала по този повод да се отслужи литургия в затворническия параклис и той отбелязваше случая със запой. Теню съзря сред пируващите бледото лице на човека, изографисал една икона на Богородица на олтара в параклиса, спомни си ясно чертите ѝ и му се стори нелепо толкова съкровеният акт на едно раждане да се празнува по този начин и при подобни обстоятелства. Другите явно не се терзаеха от такива дилеми, високият им говор кънтеше, градусът на въодушевлението нарастваше. Няколко души се наредиха в кръг, сложиха шише в центъра му и го завъртяха. Един каяк, когото наричаха Ръждивия, защото беше риж, се затресе от смях, съблече фланелката си и я запрати във въздуха. На него се падна да си избере кой да утоли половия му нагон и победният му вик не остави съмнение, че е избрал. Съседът по нар на Теню, онзи с тенекиения ланец, се шумгна към най-отдалечения ъгъл, изкатери се като маймуна по отвесната към по-широката хоризонтална тръба на парното и се залепи отгоре върху нея. Ръждивия, който няколко пъти беше се гаврил с него, обиколи церемониално кръга, като се перчеше с татуираните си бицепси, посочи го с пръст и му даде знак да слезе. След кратка пантомима, в която двамата си размениха само жестове и кукиши, последваха по-решителни действия. Ръждивия докопа беглеца за крачола и го задърпа, онзи се вкопчи в тръбата, а един затворник с вид на морски пират взе да го бучка с патерицата си. Скоро схватката приключи и той се свлече като парцал на пода. Никой не обърна внимание на стоновеите му и стриптийзът продължи сред всеобщите подвиквания и смехове.

Теню не се присъедини към компанията, стомахът му беше свит на топка, не беше нито гладен, нито жаден и не му беше до развлечения. Крачеше напред-назад в килията сякаш тя беше гаров перон, където след малко щеше да се установи бързият влак. Чудеше се как е могъл да чака толкова дълго, на кого и на какво се е надявал и защо не се е опитал да избяга по — рано. Неговата чаша беше преляла. Не можеше да остане повече тук нито ден, нито час. Решителният момент бе настъпил. Прерови скривалищата, където беше виждал някои затворници да държат телефоните си, намери един, обади се на Камелия да тръгне веднага и да го чака на източната страна на оградата. След това изтри повикването. В коридора Тарантулата и Ръждивия бяха се разгорещили и се гавреха с двама нещастници. Бяха

ги накарали да се съблекат както майка ги е родила, сложиха им нашийници и ги поведоха на каишка, като ги принуждаваха да лазят и да ядат от една паница, поставена на пода. Самите жертви не смееха да се опъват, оставяха се да ги дресират като кучета и изпълняваха командите. Навеждаха глави, поемаха с уста храната, дъвчеха и преглъщаха, после източваха вратове и гледаха да докопат във въздуха мръвките, които им подхвърляха. Даже се вживяваха в ролите си, джафкаха се взаимно и се ръфаха помежду си с беззъби усти.

Защитниците на човешки права имаше за какво да гракнат. Охранителните камери имаха обхват върху тези сцени, образът се предаваше на монитор на долния етаж в кабината на дежурния, но той не се вестяваше, никой не идваше да прекрати издевателството. Затулен зад решетката, Единака наблюдаваше оргията и изчакваше да види какво ще стане. Беше се нагледал на какво ли не и беше обръгнал, извращенията и побоищата бяха част от ежедневието. Побеззащитните си го отнасяха и от надзирателите, но когато попаднаха в ръцете на самите пандизчии, играта загрубяваше, превръщаше се в играчка-плачка. Жестокостта на пияните мъчителите му се струваше сега еднакво противна с угодничеството на техните жертви. Единият от тях, наречен Шматката, особено се стараеше да се докара пред публиката. Той пролази към кокала, изкриви глава, ухапа го като псе и го донесе обратно. Ухили се раболепно, понечи да оближе с език ръката на господаря си, но онзи го смуща в хълбока и го поведе към стартовата линия, където другият вече чакаше да се надбягват. Започнаха залагания, всеки си избираше фаворит в гонката. След дадения сигнал голите мъже се запрепъваха на четири крака, Шматката едва се държеше на тънките си пиццали, по дръгливите му бутове, които непрекъснато се местеха, личаха синини, между тях подскачаха гениталиите му, коремът му висеше и му се брояха ребрата. Не беше в първа младост, усилието му дойде в повече и на финала очите му щяха да изхвъркнат. С гладкия си череп, със сивото си изпосталяло лице и с широко отворената си уста с окапали предни зъби можеше да послужи за типаж, приличен на съществата, които населяват кръговете на ада. Но и другият не падаше по-долу с гердана си от шарени мъниста, с увисналата си кожа и белези от предишни дресировки и побоища. Като че ли пошлостта на случващото се им доставяше наслада, както и това да са част от порока, да бъдат третирани като отрепки, да се поддават

на натиска без съпротива, от страх или поради низостта на собствената си природа. И когато им забиха за награда по един кокал в задника сред бурните смехове и подигравките на присъстващите, те продължиха да се кривят по най-шутовски начин. Ако някъде имаше ад, той сигурно бе населен именно с такива персонажи, бе оживен от подобни сцени и носеше същото усещане за падение, безизходица и провал на човешкото.

Единака хвърли още един поглед към кръга, който беше се стеснил. Мъжете бяха изцяло погълнати от шоуто и тъй като познаваше тяхната перверзна изобретателност, той прецени, че ще има достатъчно време. Огледа се още веднъж, не видя нищо подозрително, потъна обратно в килията и с пъшкане се навря под нара. Зазиданата дупка в стената се червенееше пред очите му. Тъй като винаги бе копал денем, мястото сега му се виждаше различно. Сенките падаха под друг ъгъл, бяха по-плътни и можеше да вземе фъндъците по пода за вторачени в него мишки и малки пакостливи духове. Долу имаше достатъчно осветление, но той би се справил и с вързани очи, толкова беше свикнал с формите на тухлите, шуплите и грапавините по тях, разстоянията помежду им и участъците, където можеше да пъхне пръсти и като натиска с длани, по-лесно да разхлаби градежа. Колкото повече напредваше, толкова повече губеше обичайната си предпазливост, разрани си ръцете, имаше чувството, че ако не успее да избяга, ще умре. Постепенно свали вътрешния слой, избута с лакът парчетата до стената и се зае с външния. Тухлите в него бяха по-топли, слънцето бе ги огрявало до късно. Задържа една в ръцете си и се загледа през отвора в нощното небе.

Новата луна висеше в пространството край силуета на бора, над нея плуваха облаци с позлатени краища. Светлата ѝ завита линия почти докосваше с долния си край тъмния кръст, който се открояваше върху покрива на параклиса, и заедно изписваха знак, чието значение той не можеше да разгадае. Гледката го накара да затаи дъх.

След малко извади въжетата от дюшека, намота едното около лакътя и сгъвката на палеца си като прежда на мотовилка; коленичи до нара, пристегна с възел другото и го прехвърли навън. Прекръсти се, пролази заднешком към дупката, хвана се здраво, оттласна се и увисна в празното пространство. Долу се сниши в сянката и остана дълго да

се ослушва. Един котарак, който лочеше от локвичка във водосточната тръба, се шмугна край него.

От момента, в който бе пристъпил към действие, страхът му изчезна. Действаше като автомат. Усещаше себе си като добре смазан механизъм, чиято функция е предварително програмирана и той се явява само като изпълнител на нечия чужда воля. Не се налагаше да мисли къде да стъпи и къде да се хване, крайниците му сами намираха точното място и извършваха точното движение. Откри улука, спусна се до покрива на параклиса, приведе се. Само хвърлей го делеше от уличната лампа. Тя се издигаше от другата страна точно над завитата бодлива тел, която отгук му изглеждаше като паяжина с накачени по нишките ѝ черни паяци. Теню се отправи натам. Короната на бора се разгръщаше на няколко пръстена, прекъснати от оголени участъци със засъхнала смола и чуканчета от клони. Той ги използва вместо стъпала, като предварително изпробваше дали няма да поддадат. В един момент наоколо закръжиха папатаци и той попадна в светлия сноп на лампата. И тогава отекнаха изстрелите. Стъклото се пръсна, множество дребни парченца се разхвърчаха на всички страни. Единака инстинктивно извърна лице. После се отърси от вцепенението, изръмжа, добра се до по-горен клон и като пружинираше върху него, освободи част от въжето, засили се, праметна го и закачи скобата за лампата. Изкачи се още малко, напрегна мишци, прехвърли се върху нея и без да обръща внимание на нагорещената ламарина и бодлите на оградата, се запуска от външната страна точно когато следващият залп изтрещя над главата му. По-нататък някои неща му се губеха. Въжето не стигна, другото все още висеше на рамото му, но нямаше време за губене, скочи от високо, преряза го болка в глезена. Камелия беше вече там, даде му знак с фаровете и потегли към него. Той заподскача на един крак, стовари се в движение на седалката, извика: „Карай!“ и дръпна вратата.

Воят на полицейски сирени, съпроводен с лай на кучета, още не беше пронизал нощта. Наоколо цареше измамно спокойствие. Теню лежеше на задната седалка, покрит с якето на Камелия, която зъзнеше. Тя не се сещаше да вдигне стъклото, само следеше зорко пътя, спазваше стриктно правилата, спираше на светофарите, не превишаваше скоростта и гледаше да избягва основните артерии. Когато стигнаха до скривалището в полите на планината, дрезгавото

небе започваше да изсветлява. Тревата пред склада за наркотици беше висока, ключът на порутената пристройка — на обичайното място. По лицето на Единака се стичаше кръв, имаше цицина на челото, целият беше избоден, изподран и охлузен, глезенът му беше посинял. Камелия почисти раните, пристегна навехнатото с кърпа, извади с пинсетата си за вежди няколко стъкълца от поразените места и му направи чалма. Спа в прегръдката ѝ.

На другия ден, като се събуди, той примижа срещу слънцето. По тялото му се разля топлина. Боса и със запретнати ръкави, любимата му миеше прозореца, нанасяше с гъба сапунена вода, търкаше с вестник и си тананикаше. Един кичур от бретона ѝ пречеше и тя току издуваше устни и духваше нагоре, за да го отмести. „Какъв прекрасен сън“ — каза си Теню Единака и остана така да я съзерцава. Опита се да задържи мига колкото е възможно по-дълго.

VI

1

Сезонът беше в разгара си и Рут и Ема имаха доста работа. Звънецът на вратата дрънкаше час по час. Повечето туристи влизаха само да разгледат, но Рут проявяваше любезност към всички. Изпълняваше представителните функции и оставяше помощницата си да върти магазина. Ема вече не я възприемаше безрезервно, както преди, откриваше неточности в преценката си. Вярно, беше я наела и Ема ѝ беше благодарна, но се държеше с нея като благодетелка, използваше я максимално, оставяше ѝ неприятните задължения, беше я превърнала в чистачка и момче за всичко и често се разполагаше със свободното ѝ време така, като че ли то ѝ принадлежи. Рут Марсо си беше същата, жизнена, приятна, с добре поддържан външен вид, но сега Ема я познаваше добре, съзираше истинските подбуди зад думите ѝ и това до известна степен я отблъскваше. Прямотата на Рут нещо куцаше, увереността ѝ издаваше съзнание за непогрешимост, което е характерно за ограничените хора. Култът към самата нея беше неизменен, тя винаги беше права, знаеше и разбираше всичко. Никой не можеше да я убеди, че бърка, а когато нещата опираха до нейния интерес, по принцип не подлежаха на дискутиране. Ема не се заблуждаваше от привидното ѝ приятелско отношение, а начинът, по който се изказваше за редовните клиенти, когато коментираше покупките им, вкуса им или извънбрачните им връзки, ставаше противен. Вярно, имаше чувство за хумор и я разсмиваше с находчивите забележки, които правеше зад гърба им, но двуличието ѝ караше Ема да мисли, че говори по същия начин и по неин адрес, особено сега, когато добрите времена на връзката ѝ с Мишел бяха отминали. Антикварката беше престанала да подпитва и да сводничи, както умело го правеше, с намеци и уж случайно, без да влага умисъл. Същевременно, тъй като вече не очакваше от нея да запази позицията си на фаворитка, не се стараяше да любезничи, държеше се по-хладно и я караше да се чувства на моменти като натрапница.

Оживлението в магазина и интересът към антиките нарастваше, както всяка година с приближаването на Trammelant^[1]. Тогава

наставаше пикът на туристическия сезон, хиляди посетители заливаха курортното селище. В деня на празника живописната гара на трамвая се превръщаше в център на атракцията. Сградата ѝ съчетаваше елементи от нормандски стил, ар нуво и ар деко, край нея се събираха пътници, които сякаш идваха от 1902 — годината, когато тя беше построена. Жените оправяха литналите панделки на широкополите си шапки, придържаха ги, за да не ги отвее вятърът, а мъжете повдигаха сламени капели за поздрав и се взираха наоколо през лорнетите си. Някои се качваха в специалния трамвай от предвоенните години, който беше същински музееен експонат, и заставаха по платформите на откритите му вагони, където всички можеха да ги видят. Файтони с впрягове от накичени коне и ретро автомобили със свалени гюруци посрещаха елегантните гости и ги откарваха в квартал „La concession“. Там силуетите им се открояваха сред множеството и придаваха автентичност на сградите, чиито старинни фасади в пастелни тонове украсяваха крайбрежното авеню. Господа в рединготи и с официални цилиндри съпровождаха дами със слънчобрани, настаняваха ги край масичките по тротоарите или подаваха пътьом дребни пари на човека с латерната, спрял на някой ъгъл. По търговските улици продавачи на открито нареждаха сувенири, плодове и цветя по сергиите, носеше се мирис на палачинки, на печени наденички и скариди, които се приготвяха в големи черни тави и се предлагаха на място под разпънатите шатри.

Въздухът се изпълваше със звуците на джаз, пътуващи улични музиканти надуваха тромпетите и се надсвирваха с местния духов оркестър, покрай възрастните се промъкваша малчугани, носеха балони и захарен памук и спираха пред естрадите, където илюзионисти и акробати показваха номерата си. По-нататък танцьори отдаваха дължимото на фламандския фолклор. Кавалери с накривени такета потропваха в такт с ритъма на музиката и водеха под ръка девойки с бели престилки и платнени шапчици, завързани под брадичката, после заставаха неподвижно и гледаха отстрани как партньорките им се въртят шеметно в кръг, недалеч от въртележките и виенското колело, което се извисяваше над пъстрата шумотевица.

Всички говореха за Trammelant. Патрис шиеше жилетка за Шарл, специална, с джобче, от което да виси ланец на часовник. Лила щеше да участва в концерта на артистите в църквата на Вендуин и откъм

прозорците на дома им долитаха тоновете на често прекъсван цигулков каприз или на капричио, чиито вариации се повтаряха до втръсване. Мишел Марсо също беше получил покана от някой си отец Обер, а Лила беше изразила готовност да му акомпанира и очакваше той да се спре на подходящ музикален фон за неговия куклен етюд.

Мишел беше закопнял да застане отново пред публика. На тръгване от Антиб той беше взел със себе си Черния ангел, който беше ценен за него по сантиментални съображения. Засега не бе показал марионетката на никого и я държеше в голямата картонена кутия, заедно с трикото и панталоните си от брилянт. Той съзнателно бавеше момента, оставяше Черния ангел, където си е, запълваше времето си с други занимания и чакаше.

Не разбираше как може хората да се ангажират с празника до такава степен и да се подготвят отрано с толкова нетърпение. За него Trammelant беше просто ден, недостижим като пристан в буря, струваше му се създаден за другите, за онези, които следват с платната си попътния вятър. Той беше изпаднал зад борда, беше стигнал до положение да не може да се зарадва на най-обикновени неща.

Ерик беше му изпратил съобщение, че възнамерява да дойде за Trammelant. Смяташе да пътува с мотоциклет. Молеше за джобни и добавяше, че ще бъде *придружен*.

— Къде е тръгнал! Това са повече от хиляда километра! — възпротиви се Мишел пред Рут.

— Ти самият ги измина неотдавна — забеляза тя. — Ерик е голямо момче.

— Е, да! Но да идва точно *сега*!

— Ще приготвя стаята за гости! — обяви Рут без повече приказки.

Мишел нямаше нищо против идеята по принцип. Дълбоко в себе си той също одобряваше решението на Ерик да дойде чак дотук да ги види. Нямаше търпение да го прегърне, беше му домилял. Ако можеше дните и нощите, които го деляха от празника, да са вече зад гърба му, да се озове край сина си, да потънат заедно в безгрижието на Бел епок! Моментът обаче не беше подходящ. Пиер Льоблан беше уредил чрез посредничеството на професор Делажу достъп до античната колекция на Тихол Илиев в София и очакваха потвърждение. Междувременно резервациите за хотел и самолетни билети бяха направени, а Мишел

полека-лека свикваше с ролята си. С присъщото си съвместно отношение към работата, той старателно изграждаше образа, усвояваше походката, стойката, гласовия тембър, правеше каквото зависи от него. Ролята се опираше изцяло на импровизацията, щеше да го отведе извън пространството на сцената и далеч от неговите марионетки, в непознатото. Той беше се вживял до такава степен, че спеше със старинния пръстен-убиец на показалеца си и често се сепваше нощем от усещането за фаталното ръкостискане. Толкова беше съсредоточен и напрегнат, че приличаше на изопнат лък.

Рут не съзря никакво неудобство в пристигането на внука си, изобщо не отчете как се чувства Мишел, как се е затворил в себе си и се отнася с подозрение към всичко.

— Пълна глупост! Да се изтърси точно сега! — не мирясваше той. — И при това *придружен!*

— Скъпи, те няма да пристигнат утре — успокои го Рут. — Преходът ще им отнеме няколко дни, ще спират да разглеждат забележителности. Представи си само живописните пътища, панорамите, острия връх на катедрала зад завоя, замъкът, който полека се разкрива сред дърветата! Ами китните хотелчета, чашата рубинено кампари по залез, нежните пръстчета, които ще го държат през кръста, докато кара...

— Предавам се! — вдигна ръце Мишел и отиде да изпрати парите.

Пред една цветарница се поспря край керамичните вази, саксиите и малките кошнички, подредени отпред, вдъхна ароматите, които се излъчваха от букетите, възхити се на розите, на девствените извивки на калиите, чиито огромни жълти тичинки изглеждаха — напротив — еротично, спомни си как бе избирал цветя за Ема преди нощните им срещи на плажа. Напоследък съзнателно я избягваше. Предпазливостта му го възпираше да мине да я поздрави. Боеше се да не се размекне и да ѝ довери плановете си, а тя да го разколебае или, не дай си Боже, да го предаде. Не би споделил с нея и за ролята, в която смяташе да се превъплъти. Въпреки перуката, грима и купения за целта тоалет, тя го караше да се чувства напълно оголен.

Като цяло, Мишел Марсо бе нещастен в любовта си. Това, че тя не може да се осъществи, не беше повод да изчезне. Наближаването на предстоящите опасности даже я правеше по-силна. Запита се защо се

появява там, където изобщо не ѝ е мястото, израства като фиданка на ръба на някоя висока скала и въпреки всички пречки се разлиства и се бори за живот. Как да постъпиш с нея, ако те докосне, какво можеш да сториш, освен да я наблюдаваш отдалеч. Да стоиш където си, да не се приближаваш, просто да си казваш: „Колко е красиво това, то беше мое.“

Мишел не устоя. Желанието да види Ема надделя над разумните съображения. Влезе в цветарницата и се зае да избере нещо подходящо за случая. Божурите му се сториха прекалено ярки, лалетата — безлични, отхвърли и лилиумите заради тяхното ухание. Накрая купи стрък бяла орхидея, опакована в стъклена кутийка, която прибра в джоба на сакото си.

Ема прие да я изпрати след работа и тръгнаха пеш по брега. По плажа все още имаше отделни летовници: едни прибираха чадърите и сгъваха шезлонгите, други, загърнати в хавлии, се отправяха към кабините, деца довършваха своите замъци, някаква жена на средна възраст беше легнала направо върху хладния пясък, като че ли искаше чрез неговия допир да изживее негата на отиващия си ден. По небето се събираха облаци, слънцето още не беше залязло и прозираше през изтънелите им участъци, те изсветляваха по краищата, разкъсваха се на пухести късчета, отпред бяха калносиви, в дълбочина — бели и на места блестящи, а над самия хоризонт беше се очертала бледопурпурна ивица. Морският бриз издуваше ветропоказателите — разноцветни раирани маншони, които увенчаваха върховете на високи мачти и приличаха на смешници на кокили.

Мишел беше си свалил сакото и го носеше метнато през рамо, Ема вървеше боса редом с него и държеше чехлите си в ръка. Не съжеляваше, че се е съгласила да се разходят, беше ѝ хубаво да са заедно. Всичко в него ѝ действаше като милувка. Вятърът си играеше с къдриците му и лицето му ѝ изглеждаше някак свое. Като се обърна да я погледне с тези негови пронизателни сини очи, много ѝ се прииска да го целуне.

Говореха за обикновени неща, но гласът му ѝ казваше повече и тя усещаше да я залива безпричинна веселост. Приповдигнатото ѝ настроение обхващаше и него. Мишел малко се ядосваше в началото,

че се оставя смехът ѝ да го увлича, но си каза, че това е вече без значение. Стремежът му към нея, този напълно изчистен стремеж, беше изначално обречен и сега напираше да се изяви с цялата си сила в настоящия миг. Бликаше отвътре, насищаше въздуха с онова безгрижие, което се явява без особена причина, изпълва ни с очакване и прави живота да изглежда безкраен. Ема изпитваше радост от присъствието му, то я обгръщаше с мекота и тя се затрудняваше да определи какво я кара да се чувства така, каква е тая неясна субстанция, която се излъчва от него. Колко глупаво беше от нейна страна да си помисли, че всичко е свършило, че изворът в гърдите ѝ е пресъхнал. Появата му бе променила света, обонянието ѝ се изостри и заедно с дъха на морето в ноздрите ѝ проникна мирис на волност. Идеше ѝ да се смее и да плаче едновременно и изпитваше благодарност за това, което ѝ се случва. То нямаше връзка с дълга и отговорностите на ежедневието ѝ, беше извън обстоятелствата на живота ѝ, моментна илюзия, изначална същност и небесен дар.

Закапа дъжд.

— По дяволите! Пак ли? — Мишел разтвори ръце по познатия ѝ вече начин. — Всеки път, когато съм с теб, небето започва да хленчи.

— Направо ридае! — засмя се Ема, като гледаше през прозрачната завеса как морето променя цвета си и гларусите кръжат тревожно над вълните. Мишел вдигна сакото си и направи заслон над главите им, дъждът се засили.

— Да се скрием! — предложи той и двамата затичаха към белите кабинни.

Един закъснял летовник тъкмо излизаше и, като ги видя да се приближават, остави откреното, посочи нагоре, усмихна им се и се отдалечи с широки крачки под разтворения си плажен чадър. Влязоха на сушина.

— Вир-вода си.

Мишел прокара пръсти през косата ѝ. Неговата също беше мокра и бе полепнала по челото и страните му на прави заострени кичури. Ема трепереше, въодушевлението отпреди малко я напускаше. Да флиртува на плажа по пътя към дома си беше едно, но да остане насаме с Мишел, с всичките спомени и с желанието да я люби — друго. Дъждът трополеше по покрива на бунгалото, което изглеждаше неуютно със закачалките по стените и дървената скамейка, занитена за

пода. Той усети отчуждението ѝ, бръкна в джоба на самото за орхидеята:

— Виж какво ти нося, заприлича ми на теб с това бяло, като сняг в полето.

На Ема ѝ стана приятно, че спомена полето, но същевременно в тона му ѝ прозвуча лек упрек. Не беше справедливо да намеква за някаква нейна студенина, не беше тя го изоставила в крайна сметка. Той долови, че се затваря в себе си, и се разприказва:

— Днес ходих да надничам под полите на цветята. Някои направо бъкат от еротика. Но орхидеята ме заплени. Тръгнах към нея, нагазих в преспите...

Той примига, нахлупи въображаема шапка над ушите, праметна шал на врата, протегна ръце и изобрази някой, който върви срещу виелицата. Тялото му се изви под напора на вятър, краката му затъваха, направи две крачки и се сведе към нещо, попаднало в зимната буря по някаква случайност. Ако се съдеше по пластиката на жестовете и по израза на лицето му, то беше ценно за него. Само скептичните трапчинки, които се появиха по страните му, напомниха, че играе и като че ли се извинява за този момчешки порив. Ема се прехласна и когато той пое цветето и се изправи до нея, му позволи да я закичи.

— Миришеш на сцена — каза тя.

Мишел се поусмихна едва-едва, съзнаваше таланта си, но беше лишен от суетност. Той положи ръце на раменете ѝ, тя се смути, докато я галеше и разкопчаваше несръчно мократа ѝ блуза. Едва наболата му брада леко я боцна, когато се наведе към гърдите ѝ. Дланта му се плъзна към извивката на корема и ханша. Тя се залюля като тръстика под порива на вятъра, смъкна надолу полата си, прекрачи я. Мишел проследи с показалец линията, по която току-що бе се плъзнала, стигна до глезена, върна се обратно. Не бързаше, наслаждаваше се на нейната голота, на формите на тялото ѝ. Напомняше му на онези кобилки на хиподрума, които потропват с копито и целите трептят от нетърпение. Ако можеше да се скрие в нея и тя да не вижда грозотата му, белезите от безпътствата и нощите, прекарани в размисли и безпокойства. Ема беше притворила очи и седефената орхидея проблясваше в косите ѝ. Устните ѝ предизвикваха неговите, докосваха ги и после, когато той се опита да я целуне, му бягаха. Дишаше учестено като някакво животинче в клетка, което търси да изскочи на открито. Изпитваше

боязън, че той ще изчезне някъде, ще го изгуби, а с него и себе си, и света. Той вече не играеше, целият беше се устремил към нея. Моментната ѝ безутешност се стопи, когато го усети в себе си. Вече не беше сама и той не беше сам, всеки съществуваше чрез другия и заедно, като едно цяло, те зазвучаха с хармонията на тоя необясним свят. И той, и тя чувстваха, че това няма да се повтори. Мигът приличаше на огън в странноприемницата, изгубена във вилицата на зимното поле. Беше съсредоточил в себе си тайнството на зачатieto и самият живот напираше да се изрази чрез него и да се осъществи.

Преди да се разделят, Ема погледна Мишел в очите; стори ѝ се, че синьото на ирисите леко потъмня и промени цвета си, както преди малко морето:

— Жалко, че няма да дойдеш с мен в Антиб, там не вали толкова — каза той, обърна се, без да се сбогува, и пое по пътеката сред дюните. Ема остана да гледа след него, сякаш искаше да запомни силуета му и следите, които той оставяше със стъпките си върху мокрия пясък, докато се отдалечаваше.

---

[1] Традиционен градински празник, б.а. ↑

Ема стоеше пред прозореца, откъдето понякога наблюдаваше морето, и следеше разсеяно нощната пеперуда, която се блъскаше в стъклото. В последно време предпочиташе да спи тук, в стаята на партера. Никола и без това не я чакаше, когато тя си лягаше след него. Той никога не слизаше, това място си беше само нейно. В горното чекмедже на скрина беше пренесла някои необходими вещи, нощница и бельо, в долното държеше дневника си и пожълтелите снимки.

Ема не усещаше уханието на орловия нокът, което беше привлякло пеперудата, защото бе затворила, за да не чува мяукането на една улична котка. Напоследък животинката обикаляше около къщата, дремеше на площадката пред задната врата, която водеше към градината. Когато тя се прибираше, изскачаше отнякъде, шмугваше се в краката ѝ и гледаше да се отърка в глезените ѝ. Ако Ема се опиташе да я прогони, тя се отдалечаваше на безопасно разстояние и оттам се втрещваше нахално в господарката на дома, без да помръдва от мястото си. Ема се ядосваше на постоянството, с което котката печелеше територия и ѝ налагаше волята си, веднъж, когато я завари вътре, настанена царствено на дивана в салона, тя я прогони и се оплака на Никола.

— А, това сигурно е писанката на Силви — предположи той. — Става ѝ жал, като я слуша, има милостиво сърце.

Ема с усилие се въздържа да не каже нещо.

Започна да се озърта на всяка крачка, затваряше внимателно вратите и хвърляше дребни градински камъчета по посока на бурените, избуяли край оградата. Но каква полза, котката продължаваше да броди наоколо.

Един следобед Ема се прибра рано. Мореше я летен грип, тресеше я и Рут я изпрати да си ходи. Завари писанката да се разхожда по кухненската маса, която беше неразтребена и около чиниите се въргаляха рибешки глави и кости. Картичката ѝ дойде в повече, остави всичко, както си е, и затътри крака надолу по вътрешната стълба. Легна си веднага и заспа. Като се събуди, пое към кухнята да си

направи чай. Разбра, че Никола и Силви са се върнали от разходката. От оживения им разговор бликаше веселие. Още преди да стигне до площадката, спря и неволно се заслуша.

— Много те обичкам, миличко — казваше Силви на съпруга ѝ.

— Не колкото аз теб! — закачи я той.

— Аз те обичам повече! Не ме гъделичкай! Милост! — заливаше се от смях Силви.

— Не мога да се спра, толкова си мекичка!

Краткият шум от боричкане бе последван от звучни целувки.

— Трябва да тръгвам, съкровище.

— Недей! Вече ми липсваш!

— И утре е ден! А ти си помисли какво ще правим с бебето.

В последвалата тишина Ема се улови машинално за парапета. Наблюдаваше се отстрани, като че ли не беше тя, а друг човек. Нямахше представа как трябва да реагира. В известен смисъл бе предполагала какво се случва в нейно отсъствие, но потвърждението я завари неподготвена. Без дори да го иска, тя си припомни колко много бяха се обичали с Никола, как бяха мечтали да имат деца, припомни си грижите, с които бе го обградила, всичко, което бе се опитала да му даде и той бе отхвърлил. Толкова я заболя, че в един момент претръпна. Събра цялата си смелост, прекоси площадката и влезе в кухнята. Като се има предвид деликатността на ситуацията, двамата не изглеждаха много смутени.

— Ема! Ама ти тук ли си?! — попита изненадано Никола и извърна лице към вратата.

— Да, Никола, нещо се разболявам — отвърна тя, като се стараеше гласът ѝ да не я издаде. Иначе Никола нямаше как да забележи колко е разстроена.

— Има много гаден грип — намеси се Силви, която си връзваше косата на конска опашка. По лицето ѝ, озарено още от смеха, нямаше и следа от несигурност. Беше толкова обикновена и точно заради това — привлекателна. Ема усети почти осезаемо нейната естественост. Като гледаше поруменелите ѝ бузи и белите равни зъби, без да иска ѝ завидя за способността да отхапва своето от живота, без много да му мисли. Колкото и да я ненавиждаше в този момент, Ема не можа да не забележи колко жизнерадостна е съперницата ѝ, как успокоително действа на

околните нейното присъствие. Трябваше да признае, че самочувствието ѝ е напълно оправдано.

— Хайде, аз ви оставям — рече засмяно Силви и помахна. — Приятна вечер!

— Приятна вечер! — пожела ѝ Никола, като вдигна глава в посоката, откъдето издрънчаха гривните ѝ.

Ема си отдъхна. Явно не разбраха, че неволно е станала свидетел на тяхната интимност. Като цяло, всички се справиха много добре. Тя също бе запазила самообладание. Какво пък?! В цялата работа имаше и нещо хубаво. Старата къща беше се сдобила с нов темел. Вече не беше изцяло грижа на стопанката ѝ да я предпазва да не грохне съвсем. Силви без никакво усилие беше успяла там, където тя, Ема, се беше провалила. Състоянието на Никола чудодейно се подобряваше. Имаше и страхотна новина, той очакваше наследник! Определено всичко мина чудесно. И котката не беше там.

Не беше ли?!

Писанката бе навлязла крадешком в територията ѝ и не беше ѝ оставила нито време за отбрана, нито посока за отстъпление. Най-безцеремонно бе ѝ отнела малката сигурност, която имаше, беше поставила на карта цялото ѝ бъдеще. И сега мяукането ѝ проникваше през затворения прозорец, жално, измамно, като повик на улична жена.

Тя си представяше гъвкавото тяло на Силви да се приплъзва под голото тяло на Никола, разтворените ѝ бедра да потръпват, когато тя го поема в себе си. Беше ѝ непоносимо да надниква в градината на страстта им, която беше дала плод. Сляпата чувственост на Силви приемаше спонтанно Никола и не се интересуваше от нищо друго. Ема беше тази, която наистина бе страдала заради него, бе понасяла безропотно неговите настроения, депресиите, нервните изблици. Беше се борила и беше се уморила до крайност. Силви беше изгряла на тоя тъжен фон с прелестната си посредственост, беше се появила, за да внесе оптимизъм.

Ема не можеше да размишлява трезво. Гордостта ѝ отказваше да приеме измяната, да се примири с това, че не е желана и даже се е превърнала в пречка. Никола и Силви не знаеха, че тайната им е разкрита, но тя знаеше. Колкото и да си повтаряше, че тя е съпругата, не можеше да отрече, че не тя, а Силви носеше новия живот в утробата си. Тя, Ема, ставаше излишна.

Напразно търсеше опора в чувството си към Мишел Марсо. Блъскаше се в стената, която той отново бе издигнал. Не можеше да приеме, че в празните ѝ джобове няма и трошица от доскорошните чудеса. Пред нея се възправяше самата порта на ада и тя трябваше да остави там всяка надежда. Да остави всичко, както затворник оставя ценните си вещи, преди да влезе в килията.

Ема сама си беше виновна, беше седнала на два стола едновременно и бе паднала по средата. Ничия обич не се оказа безусловна като нейната, не надхвърли обикновения егоизъм на онзи, от когото бе очаквала да я получи. В един момент и Никола, и Мишел Марсо ѝ се сториха чужди, непоправимо чужди. С мириса си на старо дърво тъмната къща ѝ напомни порутена черква, където няма вече нищо свято.

Болеше я толкова силно, че ѝ се искаше да я няма. Струваше ѝ се, че душата ѝ напуска убежището си, за да търси утеха в някоя невидима душа, зареяна случайно наблизко. Но нали така се умира! Тя запристъпя из стаята. Взря се в прозореца, откъдето толкова пъти бе съзерцавала гледката на нощните светлини в морето. Хаотичните черти, които рисуваше с полета си пеперудата по стъклото, ѝ се сториха безцелни, а животът — безсмислен. Запъти се към скрина, извади пожълтелите снимки. Задържа тази на Ангел. Видя го да крачи приведен срещу вятъра, да стъпва несигурно по заскрежените камъни на калдъръма с лъскавите си черни обувки с окаляни бомбета...

Параментите на панталона му също бяха опръскани с петънца засъхнала кал, които се изкачваха отзад по ръбовете като керван от мравки. Краката му бяха изтръпнали от умората на този ден, различен от другите дни, с които бе привикнал. Яката на пардесюто му бе вдигната нехайно нагоре, но отпред бе разтворена и вятърът блъскаше реверите към гърдите и шията му, където сутрешният възел на вратовръзката бе все още безупречен. Притиснат внезапно от сенките на високите сгради, чиито еркери почти се докосваха, той вдигна машинално ръка, разхлаби възела така припряно, че горното копче на ризата отхвърча настрана и падна на бордюра, последвано от няколко немирни снежинки.

Сутринта над града бе минала топла вълна, колкото да излъже дряноревите по левия бряг на реката, да разкаля улиците в долните махали и алеите на гробището. Привечер студът отново бе сковал

земята, под напорите на вятъра неприбраните чаршафи от прането плющяха като знамена на скупчени в тъмното войници, които се предават. Присвил очи срещу засилващия се сняг, той премина под арката на Хисар Капия, заклатушка се нагоре и зави по „Съборна“ към върха на хълма. Виждаше размазано светлините на къщите и начупените им силуети, които изпъкваха върху все още бледото небе. Снежинките го боцкаха по лицето, завираха се в миглите му, кацаха по черните му мустачки. Събираха се по периферията на филцовата му шапка, като че ли и тя беше стряха — малка черна стряха на къща, чиито прозорци тъмнееха: къща-черупка с разтворени капаци на прозорците, където вятърът си играеше и нямаше кой да му попречи да препуска из пустите стаи. Вцепенението бе го обхващало постепенно, прониквало го бе с нарастващия студ и с тежестта в гърдите. Спираше и се опираше в зидовете с длани, чиято кожа беше разранена. Не знаеше къде отива, но знаеше, че не иска да се върне вкъщи, беше пил, но не беше пиян. Беше в края на силите си, но бе престанал да обръща внимание на тези неща. Когато се подхлъзна, той се олюля и се строполи до един уличен фенер. Шапката му се търкулна встрани и поръси снежен прахец в трепкащата светлина. Той полази след нея, без да мисли за коленете си, нито за която и да било част от тялото или облеклото си. Остана така, без да има желание да помръдне. Приличаше на голямо куче, приютило се на завет до зида. Погледът му падна в основата на фенера, покрита с чугунен фриз от стилизирани форми. В оскъдната светлина, идваща от запотените му стъкла, се зае да чертае с показалец върху тънкия слой сняг. Изписа име, което изговори с дрезгав глас. Анет. То излезе от устата му заедно със струйката на дъха. Взря се в начертаните криволици, доколкото му позволяваше мигането на газовия фитил. Ямките на буквите поляка се изпълваха със снежинки. Във времето неговият творчески акт беше незначителен, но той беше вложил в него такава духовна енергия, че по челото му изби пот. Нов порив на вятъра завихри снежинките и пред възпалените му очи се оформи ефирна фигурка, която затанцува надолу по средата на улицата, като се въртеше и отдалечаваше толкова бързо, че той не можеше да я догони. Посегна към нея, сякаш искаше да я докосне, но в същия миг тя се разпадна и във въздуха останаха да летят само белите пера на ветрилото ѝ, а по дланта му полепна мъртвина.

Ема сви пръсти, като че ли искаше да задържи снежната балеринка в шепата си. Бе доизмислила и преживяла последния ден от живота на Ангел като свой. Това ѝ донесе известна утеха.

Досега не съумяваше да реши какво да предприеме. Беше наранена, но в случая чувствата ѝ нямаха значение. Не възнамеряваше да говори с Никола, нито да се намесва в отношенията му със Силви, те трябваше сами да поемат отговорност. Съзнаваше, че и тя носи вина за станалото, и нямаше намерение да се бори за онова, което по право ѝ принадлежи. Не ѝ беше ясно обаче как ще се преструва на наивна, ще лицемерничи и ще чака мътилката да се избистря. Просто трябваше да замине за известно време, какво друго ѝ оставаше.

На следващата сутрин съобщи на Никола, че ѝ се налага да пътува до София. Видимо изненадан, той не направи никакво възражение. Ема не се сдържа и му намекна, че е спокойна за него, защото го оставя в добри ръце. Като причина за внезапното заминаване тя изтъкна влошеното здраве на баба си Анет. Същото извинение използва и пред Рут, обеща и на двамата да не се бави. Не се видя с Мишел Марсо преди да тръгне. Остави за него малък пакет, който Рут се нае да му предаде.

Как да живее човекът, загубил илюзиите си? Защо винаги се връща отново към тях като насекомо, привлечено от пламъка, въпреки че вече се е опарил? Светлината продължава да го влече, да трепка и да изпраца измамливи сигнали, че вярата му е още жива, че има всемирна любов и на света съществува надежда, която някога е съумял да намери в молитва, в заклинание или в нечии обятия. Иска му се отново да се приюти в нея, защото зад гърба му, в ъглите на стаята, по стените, в прозореца и навън, докдето ти стигат очите, се простира нощта. Той стои на ръба ѝ, тя е бездънна и пространствата ѝ са населени с враждебни сенки.

Мишел се мятеше в леглото, едва бе успял да се унесе и някакъв сън бе го събудил. Той се обръщаше ту на лявата, ту на дясната си страна, придърпваше всеки път завивката на раменете си, търсеше позата, която да му позволи да се отпусне, прегръщаше възглавницата, чакаше да дойде Търговеца на пясък^[1], броеше овце. Тъй като това не помагаше, извикваше в съзнанието си изумрудени заливи и слънчеви острови. Накрая се отказа да се бори с безсънието, легна по гръб с ръце, сключени на тила, и се загледа примирено в силуетите на мебелите.

Обзавеждайки спалните, Рут бе заложила на по-съвременни решения с лек футуристичен уклон, тя прекарваше дните си сред антики и искаше поне като си почива, да се възползва от лаптопа си и от преимуществата на своя модерен век. Мишел харесваше дизайна на леглото, люлеещия се стол, който се открояваше върху тъмносинята стена, и вазата от ръчно изписано цветно стъкло. Асиметричната ѝ форма му допаднаше, изображенията изглеждаха така, сякаш се носят из въздуха. Имаше дървета, къщи, слънца и човечета, които се държат за ръце. Но ако нещо в стаята му доставяше най-голямо удоволствие, това бяха завесите на прозореца. Всеотдайната Рут беше ги изнамерила отнякъде, когато той ѝ разказа за незначителната случка с водните кончета. Те бяха в преобладаващо синьо, по-плътните бяха вдигнати и завързани встрани, а пред тях беше спуснато прозрачно перде с

щамповани стилизирани водни кончета в същия тон. Играта на светлините оживяваше техния танц, който беше изкуствен и не приличаше на онзи, който Мишел беше наблюдавал край вира.

От време на време по улицата минаваше автомобил и по стените се втурваха сенки, подгонени от фаровете, удължаваха се, изкачваха се към тавана и изчезваха, за да оставят стаята отново да потъне в среднощната си дрямка. Ококорен в тъмното, Мишел се опитваше всеки път да проследи техните очертания, но всичко ставаше толкова бързо, че не успяваше, чувстваше се някак излъган и се налагаше да чака нова възможност. Това му напомни за безразборните му връзки, за случайния секс с непознати и за празнотата, която бе оставала у него след това. Струваше му се невероятно, че колкото и силно да го бяха привличали, той не беше изпитал нищо повече от пьянска нежност.

През целия си живот бе обичал истински само Едит. Единствено тя можеше да разбере неговата болка. Беше доволен заради нея, когато след развода им отново се омъжи и роди момиченце. Едит притежаваше една своеобразна мъдрост, приемаше света такъв, какъвто е. Не търсеше щастieto в прекомерен романтизъм, не се нуждаеше от допълнителни стимули, от екстаз или опиянение, радваше се на малките неща и сполучливо се абстрахираше от останалото. Тя беше го накарала да разбере какво е да имаш до себе си човек, за когото нещо значиш. Мишел я уважаваше заради нейните възгледи и широтата на духа ѝ. Добронаменият начин, по който бе започнал да я възприема, потвърждаваше, че любовта му към нея си е отишла. Това бе станало постепенно, отношението му бе се прояснило с времето.

Не така обаче стояха нещата с Ема. Колкото и да си внушаваше, че му е вече безразлична, сега, когато бе заминала неочаквано, той не знаеше дали ще я види отново и страдаше. Тя бе събудила въображението му и чувствата към нея не бяха към тленната жена, а към небесното същество, което носи в себе си частица безсмъртие. Присъствието ѝ бе запълнило огромната пустош, появила се в съзнанието му, след като бе изгубил Бога. И сега тя му липсваше.

Пакетчето, което Рут му предаде, беше грижливо опаковано с цветна хартия, той го отвори и изненадата му беше голяма, когато намери вътре копирената панделка на Селестин. В първия момент не посмя да я докосне и само усети как очите му се навлажняват. Ема

беше му върнала нещо, което не беше нейно, но същевременно беше му направила подарък. Папионката от миналия век, принадлежала на някой от предците ѝ, с която Едит бе украсила косите на дъщеря си, бе променила още един път своето първоначално предназначение. Тъй като Ема не беше му оставила друго писмо, а само малкото пакетче, тази толкова скъпа за него вещ беше се превърнала в послание. Но Мишел беше твърде развълнуван от жеста, за да търси неговата символика. Бе прекарал вечерта, втренчен в панделката-папионка, бе изучил простата ѝ форма, симетрията на двете крилца, възела, мекотата на пастелния ѝ цвят, всяка грапавинка и всеки нюанс по гладката ѝ повърхност. Спомените, с които тя бе пропита, угаснаха, значенията, с които бе натоварена, отпаднаха едно след друго и накрая у него остана само усещане за небитие. То бе се промъкнало по-късно в съня му и бе го събудило някак смазан от безкрая на времето преди и след него, преди и след хората, които обичаше, преди и след Селестин. Нейният кратък живот бе се появил като светулка от тъмнината и бе потънал отново там, откъдето беше дошъл. Усещането не го напускаше, то го върна назад, в нощта, когато дойде в съзнание на носилката, положена върху моравата. Над него светеше звездното небе, а той наивно се надяваше, че следващият момент няма да настъпи, и се молеше времето да спре. Тогава бе видял отблизо грозното лице на смъртта, бе достигнал до края на отчаянието и бе разбрал, че Бог е напълно безучастен към неговата съдба. И сега си представи себе си като една фигурка с щръкнали коси, която уж приличаше на тези от детските рисунки върху вазата, но бе заобиколена от мрак. Преди да си легне, Мишел бе поставил панделката на Селестин на масата, където сребърният пръстен-убиец вече чакаше да изпълни предназначението си. Мишел не гледаше нататък, но знаеше, че те са там, и цялото му внимание беше съсредоточено върху тях. Сега му се стори, че те олицетворяват жестоки и страшни неща. Панделката и пръстенът съжителстваха в сумрака и връзката между тях беше като тази между престъплението и възмездието.

Колкото и да беше тихо, на Мишел му се струваше, че отнякъде се излъчват и откънтят в главата му звуци на орган. Те сякаш го издигаха високо в небето и още по-нагоре в пространството и той увисваше в пълна безтегловност на пъпната си връв над бездната. Тежкият избор, който беше длъжен да направи, го караше да губи

ориентация и, търсейки на нещо да се опре, той осъзна, че представите му за света са претърпели съществена промяна. В онази нощ, когато лежеше на носилката на моравата под звездите, той бе изгубил своята вяра. През дългите години оттогава бе изживял разпадането на собствената си митология. Мишел бе страдал от срутването на сакралния свят, с който бе свързан посредством нишките на духовната традиция още с майчиното си мляко. Катедралите и храмовете, където бе прониквал, за да търси покой и упование, бяха се превръщали заедно с предметите на християнската символика в безлични декори. Службите, на които бе присъствал, му се струваха лишени от съдържание и нито веднъж през цялото време не беше се изповядал. Постепенно принадлежността му към лоното на католическата църква бе заприличала на нафора, която бе приел и след това бе се видял принуден да изплюе. Колкото и да беше тъжно всичко това, колкото и той да се чувстваше осиротял, Мишел не можеше повече да се крие в заблудата, че друго по-голямо същество го закриля, води го за ръка и определя съдбата му. Вече беше се простил с упованието си в безучастното лице на Бога, беше дошъл моментът да погледне отблизо грозното лице на живота. Решението му да убие Тихол Илиев трябваше да постави заключителния акорд от фантастичната fuga за орган, която бе го съпътствала от раждането му и бе започнала да заглъхва в нощта, когато звездният свод бе заменил в представите му черковния. Някъде дълбоко в него самия, в кръвта му и с ударите на сърцето му туптеше пулсът на вселената, тя го приобщаваше към тайнствата на живота и смъртта и чрез нея той ставаше съучастник в загадката на съществуването. Съзнанието за силата на безкрая, стаена в дълбините на човешката му същност, го възраждаше, даваше му правото да бъде господар на собствената си участ и тая свобода му причиняваше световъртеж и го плашеше.

---

[1] Приказен персонаж, който посипва пясък по клепачите на хората, за да заспят. ↑

VII

Когато самолетът се отдели от пистата и Ема усети как земното притегляне се противопоставя на плавното му издигане, тя се отпусна на мястото си. Притвори очи и се опита да не мисли за нищо.

Ема бе пожелала да се върне у дома, при своите, и когато това бе станало възможно, постепенно губеше ентусиазма си. Светлините на Брюксел едва бяха изчезнали в илюминатора, а в съзнанието ѝ започнаха да изникват познати сценки. Представи си митничаря от „Граничен контрол“, който преглежда с чиновническа педантичност паспорта ѝ, редицата жълти таксита, които чакат да ти одерат кожата, автобуса с изтърбушена седалка. Майка ѝ щеше да откаже да вземат такси и двете щяха да седнат в автобуса. Щеше да гледа профила ѝ, изрязан върху стъклото с непрекъснато променящия се пейзаж, откритото чело, блясъчетата в ъгълчето на окото, възрастта, която си личи, примирението.

Мъчно ѝ беше за нея. Майка ѝ беше талантлив човек. Рисуваше, както диша, но ѝ липсваше характер. Вероятно щеше да успее, ако бе намерила смелост да се отдаде изцяло на творчество. Тя обаче не бе посмяла да поеме риска. С времето бе се оставила на течението. Нямахше амбиции, не търсеше признание, не участваше в общи изложби, не приемаше работите ѝ да се журират от хора, които не уважава. Смяташе, че изкуството се дирижира от несменяеми избраници и отдавна беше се отказала да служи за фон. Беше склонна да обвинява мъжа си, че е пропилял възможността за добър старт, като не е успял да реализира наследството на Емануела: „У него няма капчица практицизъм. Кой продава недвижим имот в смутни времена?! Изгубихме всичко! Едно копче за кожено палто не ми купи с парите, та камо ли — мезонет с ателие!“ — казваше тя. Със заплатата си на обоист в оркестъра на Музикалния театър той не бе ѝ предложил никакви екстри, мечтата ѝ за по-сносен живот бе се стопила с хиперинфлацията. Бяха делили едно жилище с родителите ѝ, а той отдавна бе приел като даденост факта, че името му пожизнено ще се крие зад надписа „хор, балет и оркестър“.

Като се преместиха в София, Ема още не знаеше много неща и съдеше за другите според отношението им към самата нея. Родителите ѝ не се сещаха, че имат дете, изживяваха се като хипари и бохеми. В кръга им имаше интересни хора, все недоволници, които искаха да служат на ценности като свобода и истина. Те отхвърляха идеологическите пранги и отказваха да кастрират мисленето си. Правеха си купони в избата, където ухаеше на маслени бои от някое платно, редяха празните бутилки направо на пода, слушаха Led Zeppelin и Deep Purple и намираха опора в затвореното си общество, в различието си от стадото. Протестът им се осъществяваше вътре в самите тях и се изразяваше единствено в разговорите им. Те нямаха за цел да противодействат на системата чрез някакъв конкретен акт и използваха цялата си енергия само за да отстояват себе си и своите възгледи. Нито един от тях не стана фактор в публичното пространство, не откри път за компромис и реализация в обществото, такова, каквото беше, нито преди, нито след промените.

Всички те изживяха краха на излъганите си очаквания. След първоначалния ентузиазъм по площадите постепенно се отдръпнаха, държах се встрани от събитията и по силата на придобития навик изразяваха гражданската си позиция с мълчание. Да съществуват обаче като тиха опозиция на случващото се едва ли беше от полза за някого, освен за тяхното собствено морално оцеляване. Не търсеха обществено признание, не желаеха да се смесват с пошлостта на онова, което най-често минаваше за елит и за култура. Като мнозина бяха неудобни, самите те — премълчавани, някои бяха емигрирали и тя не знаеше подробности за съдбата им. Други бяха останали и бяха намерили посвоему изражението на своите ценности, истината и свободата, по начин, подобен на този на нейните родители или подобър, кой знае...

Твърде заети със себе си, родителите на Ема я оставяха някак встрани от живота си и лъжицата със сироп, която ѝ даваха, когато кашляше, изчерпваше тяхната загриженост. Ако не играеше във с децата, тя се мотаеше в кухнята или обикаляше около дървената стълба на дядо си. Ема го помнеше как вечно майстори, премахва с един замах на валяка петната по стените, облицова с ламперия цокъла, прогонва мишките и хлебарките, превръща преходния вестибюл в самостоятелен хол, а избеното помещение в ателие за дъщеря си,

художничката. По-късно си обясни необщителността му и не се дразнеше от тази негова прекомерна отдаденост на апартамента и липсата на интерес към останалото. Тя харесваше повече баба си Анет, която я пое след маминка Емануела. Нейната открита усмивка контрастираше с неговия затворен характер.

Апартаментът беше за дядо ѝ постоянен източник на гордост, обект на творческо съзидание и поле за изява. Беше го купил от преселници през петдесетте години, сделката беше кажи-речи единственото значимо нещо, което бе успял да постигне в живота си. Навремето под този покрив се бе приютило семейството, което дотогава бе живяло под наем в жилище със завеси вместо врати и със спалня, отделена от кухнята на хазяите с остъклен портал. Дядо ѝ бе вложил цялата си енергия в този апартамент. Той правеше подобрения, търсеше по-функционално разпределение, опитваше се да го превърне в уютен дом, моделираше го като буца глина, но материалът, с който разполагаше, беше неблагодарен, квадратурата беше малка. Той не се обезкуражаваше и пробваше нов вариант, без да се замисля, че превръща жилището в строителна площадка. Тази му мания продължи с години, наложи се Анет да тропне с крак, да му каже направо, че колкото и да се старее, няма да направи от тая дупка палат и оттогава той се принуди да се задоволява с по-дребни ремонти.

Дядо ѝ, като мнозина от неговото поколение и средата му, беше неудачник поради неблагоприятното стечение на историческите обстоятелства. Младостта му бе протекла в годините след Втората световна война в страна от Съветския блок с работническо-селска власт, Народен съд, колективизация, текезесета, лозунги, манифестации, трактори, танкове, победил социализъм и всички последици, които произтичаха от това. С неговата биография, обременена с буржоазен произход, брат в Белене и майка, интернирана на преклонна възраст в някакво село, не бе имал особени перспективи за каквото и да било. Бе изключен без причина от университета и така бе приключил с мечтата си да стане лекар. Бе принуден да укрива майка си от властите, в продължение на цяла година тя не бе припарвала навън и при всяко позвъняване на входа бе куцукала с бастунчето си към килера. Брат му бе изведен от къщи посред нощ от униформени мъже със сталинистки мустаци и подковани ботуши и бе заточен като престъпник в лагера на злокобния дунавски остров заради

една лекомислена реплика. Нещастният младеж бе си позволил да заяви на всеослушание, че ще черпи по повод кончината на съветския комунистически вожд. Писмата му до семейството бяха лаконични и еднообразни до дебилност, но по натрапчивото повторение на молбата да му бъдат изпратени вълнени чорапи, сухари, мас и сулфатиацол, на тях им ставаше ясно, че той студува, гладува, боледува и не получава колетите им. За смъртта му бяха научили от кратко съобщение, където дори не бе сметнено за нужно да бъдат изказани съболезнования. Един очевиден им бе разкрил по-късно, че бил заловен една нощ да копае и да рови в земята зад кухнята на надзирателите и постовите. Непоносимият глад бе го накарал да търси там изхвърлените от готвача остатъци от пилета и домашни животни. За наказание бе прекарал следващия януарски ден в дупка с ледена вода.

Дядо ѝ бе се отказал да търси костите му. Той бе преживял всичко мълчаливо вътре в себе си и бе продължил нататък. Всяка сутрин бе ставал рано и бе отивал на работното си място в котелния завод, всеки обед бе изваждал от джоба си двете филии с шарена сол, увити във вестник, всяка вечер на връщане към къщи бе обръщал една ракия. Тя го смяташе за суров човек и колко бе се учудила, когато на големия протестен митинг срещу комунистическия тоталитаризъм на Орлов мост, видя сълзи по сбръчканите му бузи.

Ема не искаше животът ѝ да протече като този на родителите ѝ, да се стреми като тях, да страда като тях и да стане някой ден като тях. Бе напуснала страната, изпълнена с очаквания, уверена, че ще избегне съдбата, която по рождение ѝ бе отредена. Сега бе принудена да се върне, тъй като не бе ѝ провървяло. Стюардесата ѝ поднесе вечерята, тя почти не я докосна, едва преглъщаше и не усещаше вкуса на храната. Зави приборите и опаковките с червената салфетка и, докато съзерцаваше своята импровизирана инсталация, отново изпита боязън от завръщането си, от въпросите, които си задаваше, и от отговорите.

Някъде в края на полета тъмнината криеше релефните очертания на родната ѝ земя, лъкатушните извивки на реките, меките кадифени гънки на планините. За Ема родина беше едно абстрактно понятие, тя мислеше за реалността, която заплашваше да се превърне в нейна реалност. Даде си сметка, че за нея няма място нито назад, в къщата на ъгъла на нищото, нито напред, накъдето отива, че на нея никой нищо не ѝ дължи. Там, долу, всеки живееше своя собствен живот, който

единствено имаше значение. Някои дори не знаеха, че тя съществува, мигащите лампички на самолета в нощното небе не значеха нищо за тях. Къде беше нейният дом, имаше ли го някъде, имаше ли го изобщо?! Ако можеше самолетът да не се приземява и тя да си остане в него, толкова сама, колкото си беше, и никой повече да не я види, нито да я чуе.

Апартаментът си беше същият, даже изглеждаше още по-зле, беше запуснато, дядото го нямаше. Анет страдаше от тежка деменция, нуждаеше се от постоянни грижи, художничката се разкъсваше на хиляда. Вътре нямаше коридори, двете стаички бяха свързани с малката дневна, която трябваше да наподобява нещо като хол. В кухнята едва се побираха печката и масата, старият хладилник бе изместен в тясна ниша и запречваше пътя към тоалетната, която не бе ремонтирана отдавна и само лекото откряване на вратата ѝ караше тези, които се хранеха, да си запушват носа. Проядената от дървояди кухненска маса бе покрита с избеляла от търкане мушама, по която бяха се образували джазги от рязането на хляб без дъска. Наредените на лавицата над мивката чашки бяха с различна форма и големина. Едни от тях бяха с изпочупени дръжки, други — прекалено малки за поставената отдолу чинийка, трети бяха захвърлени и катурнати. В страничната стая бяха наблъскани гардероб, телевизор, компютър, книгите бяха натрупани, както дойде, по етажерките, някои от тях бяха с изпокъсани обложки, а други се въргаляха по земята. Поради липсата на място нямаше шкаф за обувки, те бяха разхвърляни навсякъде. Дори сакът на Ема, в който бе донесла само най-необходимото и някои дребни подаръци, идваше в повече на безпорядъка и тя го ската в един ъгъл да не пречи.

Единствено стаичката на Анет беше по-приветлива, като влезеше в нея, човек се чудеше дали е в същия апартамент. Вътре нямаше нищо излишно и беше чисто. Мебелите, наследство на Анет от свекърва ѝ, бяха доста износени. Дамаската на столовете беше поизтрита и на места мотивите не личаха. Върху раклата на леглото бе поставена нощна лампа, която вечер майка ѝ затулваше с тънък шал, за да не дразни очите. През деня меката светлина на северния прозорец проникваше през пердето, отразяваше се в огледалото с дървена рамка, оживяваше строгите черти на дядото, изобразен на маслен портрет, и носеше усещане за покой. Покой се излъчваше и от лицето на Анет, чието съзнание постепенно гаснеше и тя съществуваше без спомени,

без подробности. Безпощадното време не бе я пожалило и нея. Както беше останала кожа и кости, главата ѝ с бели оредели коси, прибрани на тила, наподобяваше нещо средно между човешка и птича и тя приличаше на идол или на светица в своя параклис. Макар че беше заобиколена от мебели и вещи, сред които бе преминал животът ѝ, в ума ѝ не бе останало нищо от този живот и, колкото и да хитруваше, преструвайки се, че познава тези, които я навестяваха, тя вече не им принадлежеше.

Ема прекара дните след пристигането си в опити да сложи някакъв ред, накупи препарати за почистване. След първоначалната радост от посрещането родителите ѝ бяха потънали в своите грижи и тя запълваше времето си с миене и търкане, сякаш се чувстваше виновна заради неуместното си присъствие и търсеше начин да го оправдае. Те дори не я попитаха защо е дошла и се задоволиха с нейното обяснение: „Да ви видя!“, което всъщност отговаряше донякъде на намерението ѝ. Въпреки че усещаше известно притеснение, тя изпитваше умиление, че е сред своите. Взираше се в лицата им, откриваше познати изражения, жестове, мимики, които ѝ навяваха спомени. Тя попиваше думите им, усмивките им, гласовете им, оплакванията им. В един момент ѝ се стори, че са си разменили местата и тя е майката, а те — нейните деца, че не тя, а те имат нужда от подкрепа. Колкото и всичко да бе запуснато и потънало в немара, обстановката ѝ действаше успокоително и тя се зае да ѝ придаде уютен вид. Освен че изми прозорците, изпра и пердетата, изчисти и подреди, накупи нови хавлиени кърпи за банята и за кухнята, смени мушамата, изхвърли ненужните натурии. Почти не си подаде носа навън през цялото време, ако не се смята една непредвидена разходка с Анет.

Баба ѝ изобщо не я позна, макар че твърдеше обратното и настояваше, че знае коя е. Съзнанието ѝ гаснеше, но тя бе запазила рефлексите си в общуването, вежливия поглед, малките лъжи и лицемерното приличие, което ни помага да осъществяваме социалните си контакти и да виреем в обществото. Същата сутрин, като влезе в стаята ѝ със закуската, Ема я завари облечена, обува и готова за излизане. Анет почти не говореше, само ако нещо я попитат, и при въпроса на Ема накъде се е запътила, тя си прочисти гърлото от някакъв хрип, промърмори нещо, хвана я с костеливата си ръка и я

поведе навън. Беше лекичка като перце, но придвижването ѝ костваше усилие. Стъпваше с левия си крак на долното стъпало и след това внимателно полагаше до него десния, оставаше така и за един миг сандалите ѝ изглеждаха съвсем новички и неподвижни, като изложени на витрина. Ема я изчака търпеливо да слезе по стълбите и на улицата я последва. Държеше я под ръка и гледаше оределия пух на темето ѝ и извивката на носа, който ѝ заприлича на клюна на някакво екзотично пиле. Анет очевидно знаеше накъде отива, продължи надолу по тротоара и след малко се спря пред къщата на една съседка. Почука на партерния прозорец, почака, опита се да надзърне вътре. Пак почука. Нищо. „Няма я, бабо — досети се Ема. — Тя почина.“ Анет не изрази никакво учудване, птичето ѝ лице остана непроницаемо и само в очите, които изглеждаха по-приближени отпреди в дълбоките орбити, проблесна някакво подобие на разум.

Вероятно този случай накара Ема, свита през нощта на две кресла, събрани едно срещу друго като легло, да си помисли, че лежи в ковчег, положен за поклонение във вестибюла. Тя се постара да изтрие моментното възприятие, вслушвайки се в равномерно хъркане на баща си иззад портала. За разлика от дните, в които си намираще занимания, няколкото нощи тук ѝ се виждаха нескончаеми. Някаква тел от креслото ѝ убиваше, беше ѝ тясно, неудобно, а и настроението ѝ не беше от най-ведрите.

Не бе очаквала прекалено гостоприемство от страна на родителите си, получаваше каквото ѝ беше нужно от самото им присъствие, но пътуването до този момент не бе ѝ помогнало да види бъдещето си по-ясно. Беше се озовала извън руслото на собствения си живот. Краткото позвъняване на Никола не ѝ даде особени надежди. Гласът му беше приглушен и, макар че бе проявил внимание, тя ясно си представи смръщеното му лице.

Никола прекара няколко мъчителни дни. От момента, в който бе заявил на Силви, че не може да поеме отговорност за бащинството, напразно се заслушваше и я чакаше да се появи. Повтаряше си последния им разговор. Силви беше се разплакала и бе казала: „Не се тревожи, бебето си има баща, друг, но аз обичам теб“. Той, естествено, се тревожеше, беше я наранил и вероятно бе съчинила всичко, което му наприказва за другия. Тя беше твърде неопитна и известно време той беше като на тръни и изпитваше чувство за вина. После тревогата му дойде в повече и изпадна в предишната си депресия. Седеше с часове на дивана в дневната, без да помръдне. Беше изгубил представа за времето. Мисълта му беше забавена. Единственото, което чувстваше, беше глад.

По едно време се размърда, прерови шкафовете в кухнята. Намери сол, но не и хляб. Никола бе отвикнал да се грижи за себе си. Ема бе се нагърбила изцяло с това задължение. Тя беше създавала свой ред и Никола не откриваше нещата там, където бе ги държал преди. Никой не беше напазарувал и в хладилника, освен една изсъхнала маруля, имаше само три яйца. Той ги извади и ги остави върху масата, тръгна за тиган, но чу как едното се търкулна, падна и се счупи на пода. Не му се занимаваше, обаче трябваше да почисти, за да не се подхлъзне. Напипа някакъв пешкир, който висеше на стената до лъжицата за супа. Покри с него яйцето, стисна по-силно, черупката изхрущя, лигавата субстанция потече по ръкава му и той с погнуса запрати всичко в мивката. На печката беше оставена малка тенджерка, провери дъното ѝ, завъртя копчето и протегна пръсти, за да разбере кой котлон ще се нагрее. Чукна яйцата, омлетът загоря, имаше отвратителен вкус и го изхвърли. Толкова беше гладен, че не можеше да заспи.

И тогава се запита: „Ами ако Ема не се върне?“ Седеше на креслото в стаята си и нямаше желание да помръдне. Нощта беше много тиха. Не си спомняше някога тишината да е била толкова пълна, че чак да ти натежи от нея. Никола се облегна назад и се замисли за

нощите, когато беше се упражнявал да си представя предмети, сети се за розата и за онези другите нощи, когато бе слушал плочи на грамофона. Стори му се, че това е било отдавна, много отдавна. Той така и не бе успял да намери спасителния ключ и продължаваше да страда от клаустрофобия. Мъчителното стесняване на пространството около него още го докарваше до кризи, но, за щастие, те му се случваха рядко. И в този момент не откриваше обезпокоителни признаци, по-скоро се усещаше олекнал, като че ли висеше във въздуха. Опита се да намери символ, който да изрази сегашното му състояние, и му се привидя клетка, в която имаше облак. Тишината беше толкова непоносима, че за да я прогони, започна да търси и други образи. Тръгна от едва доловимия шум на яйцето, което се търкулва по масата, прескочи към зародиша, затворен в черупката му, към бебето на Силви в утробата ѝ. Постепенно взе да мисли за връзките между тези неща, за невидимите сили, които водят до сътворението и до безброя от вариации в проявленията на живота. Музиката сама се зароди някъде дълбоко в него, в гладния му стомах, в равномерните удари на сърцето му, в усмивката, която разтегна ъгълчетата на устните му. Първоначалните образи довяха други, изникваха от нищото, разстилаха се като утринна мъгла, издигаха се нагоре и нагоре. Той видя майка си, баща си, собственото си зачатие и Твореца, който протяга ръка, за да създаде човека. Конкретните картини губеха очертанията си, превръщаха се в далечни галактики, разширяваха се, изчезваха и пак се появяваха като нещо невидимо и микроскопично, което можеше да се оприличи на сперматозоид или на прашинка от звезден прах. Никола за пръв път изживяваше нещо толкова невероятно, музиката го носеше в безкрая, той виждаше, да, *виждаше* светлина, която прогони самотата му и го изпълни с блаженство. После беше заспал и, като се събуди, от музиката нямаше и помен. Беше останал само гладът му и той се повлече надолу по стълбите.

Ема излезе от дома си в стария еврейски квартал, недалеч от катедралния храм „Света Параскева“. Тя обичаше кооперацията с тясното стълбище, познатия лъх на изба и мухъл, прозорците с излющени черचेвета, гълъбите по первазите, малкото дворче, където едва се разминаваха хората и уличните кучета. До зелената желязна врата имаше претъпкани кофи за боклук, те посрещаха обитателите с рояци мухи и смрад. Прекършен от скорошна буря клон бе се надвесил над разкъртения паваж пред входа и поради неразбирателство между съседите кой да го отреже, заплашваше всеки момент да се стовари върху нечия глава. Ема хвърли поглед към църквата и продължи по тротоара. След изолирания живот, който бе водила в Де Хан, се чувстваше неадекватна и заплашена от големия град, гледаше да не се спъне в някоя крива плочка и се пазеше от калните пръски на автомобилите.

А и въздухът беше тежък, по небето се кълбяха облаци, внезапни пориви на вятъра завихряха прахоляк и боклуци, някаква враждебност витаеше наоколо и струеше от сградите и от лицата на минувачите. Въпреки лъскавите витрини и изобилието от стоки в магазините, правеше впечатление, че много от къщите са все така запуснати. Някои от тях с нищо не отстъпваха като архитектура на вилите в Де Хан, но напомняха на красиви коне под скъсан чул, мазилката им беше изпопадала, а дограмата на прозорците — изгнила. Все още можеше да се види наоколо кооперация, поразена от бомба през войната и оставена в този вид поради бедността на обитателите ѝ.

На пресечката с булевард „Княгиня Мария Луиза“ Ема зави наляво, в просторната панорама пред очите ѝ се очертаха съвременни постройки, някои от които бяха увенчани с рекламни надписи. Линията на покривите им — равен, островърх, равен — ѝ заприлича на диаграма на сърдечен ритъм. Недалеч от мястото на някогашния дъсчен цирк „България“, се открояваше синагогата с малкия черен купол на върха, кацнал върху големия като шапчица на равин; пред нея се виждаше часовниковата кула на халите. Заедно с банята с

многоцветната ѝ украса от майолика и джамията, в чиято конструкция личеше майсторството на Синан, те очовечаваха с присъствието си показната тежест на Ларгото. Разкопките на Древна Сердика в подстъпите към метрото бяха обезобразени от някакъв недомислен опит да бъдат консервирани. Просторен навес закриваше част от гледката, като че ли тя е гръд на хетера и в нея има нещо едва ли не непристойно.

Отсреща планината бе станала морава, бе притъмняло, катедралата „Света Неделя“ изпъкваше на площада с каменното си безмълвие. Вятърът развяваше клоните на плачещата върба край апсидата ѝ. Покривът бе реконструиран след атентата от 1925. Покушението срещу мирните богомолци, събрани на опелото на убит депутат, бе предизвестило по своеобразен начин безбожните тоталитарни времена; посегателството срещу елита бе продължено след две десетилетия от най-масовото изстребление на държавници в Европа. Регенти, министри, депутати, царски съветници, генерали и висши офицери бяха осъдени в името на народа и избити на гробищата, край изровени от бомбардировките ями. Святото място с нищо не напомняше за пролятата кръв. Следите от варварските разрушения бяха заличени. По плавните извивки на кубетата сега бяха накацали гугутки.

Възрастен мъж я приближи и тя го чу да казва:

— Подарете ми някоя стотинка, моля.

Носеше протрит шлифер, който се издуваше при всеки повей. Направи ѝ впечатление колко интелигентен изглежда и се зачуди как така е изпаднал до това положение. Ема бръкна в чантичката си и му подаде метален лев.

— Дай и на мен, лельо — рече мърляво гаврошче, което сякаш беше изникнало изпод земята. Лицето му беше безочливо, ноктите — черни, беше кожа и кости. Кой знае откога не беше яло, къде беше спало, грижеше ли се някой за него. Криеше ръка зад гърба си, сигурно се друсаше с лепило.

Говореше се, че редом с останките от античната римска цивилизация, под земята съществува и друга — съвременна и не така славна. Несретници, обеднели до крайност, клошари от тези, които ровеха по кофите за боклук, пропаднали алкохолици, престъпници, избягали от закона, малки крадци и просяци, организирани в банди,

бездомници и всякакви изпаднали до дъното на живота същества съставляваха обществото, което населяваше софийските подземия. Денем тоя народ изскачаше на повърхността, припечелваше на своята запазена територия, предизвикваше човешкото милосърдие. Вечер се прибираше с доходите от просия, кражби и продажба на отпадъци, приютяваше се в подземните бункери, имаше за покъщнина само най-необходимото, отопляваше се даром покрай тръбите на парното, светеше си с газени лампи и с откраднат ток от жиците, хранеше се, както свари, и водеше ежедневна борба за оцеляване. Мизерията на тези хора не беше неизвестна на жителите на столицата, всеки беше се сблъсквал с нея.

Ема даде пари и на циганчето и то изчезна, както се беше появило. Не беше го виждала друг път. Тя познаваше просяците в тази част на града, слепия певец на стълбите до продавачките на цветя, сакатия ром с патериците, който с учудваща бързина те следваше и сипеше благословии за здраве и благоденствие, наркоманчето с неговата история как му откраднали портмонето. Имаше и бездомници, които в най-върлата зима спяха на самия тротоар, завити през глава, и сутрин хората, които отиваха на работа, ги заобикаляха. Най-много беше я поразила една женица с нейното жилище от кашон недалеч от бутика на „Картие“. Беше я виждала да премиа снега, но не и да проси. Даже веднъж беше предложила на баща си да я поканят да прекара с тях коледните празници. Той бе й отговорил: „А какво ще й кажеш на следващия ден, когато ще трябва да се върне в кашона?!“

Сега никой от тези окаяници не се виждаше наоколо. Бе притъмняло съвсем и започна да духа така, че направо те отвяваше. Тя забързано прекоси подлеза, затича, потърси къде да се скрие от дъжда и се насочи към ротондата „Свети Георги“. Едва успя да се шмугне вътре, когато бурята връхлетя. Пороят се стовари от небето със страшна сила, мътните струи, примесени с град, падаха стремително надолу. Безбройни топчета лед се блъскаха безразборно в плочника, подскачаха сред фонтани от пръски и калните вади ги отнасяха. Сякаш стотици обезумели хлапета запращаха надолу с прашките си бели камъчета, към тях се присъединяваха други и малката им армия се увеличаваше все повече, а играта им прерастваше в лудешка надпревара. Настана същински хаос, въздухът вибрираше, прорязваха го светкавици и оглушителни гръмотевици отекваха над воя на вятъра,

стенанието на капчуците и адското трополене, което идваше отвсякъде. Ема се принуди да притвори и остана за малко в преддверието, чиито благочестив покой бе нарушен от яростните набези на градушката върху покрива на древния римски храм. Тя се загледа в свещта, забодена в основата на някогашен декоративен пиластър, после проникна в централното куполно помещение. Сводестите прозорци бяха изпълнени с апокалиптичната картина на падащия град. Върху разкъртените червени тухли на римския градеж бяха се запазили живописни слоеве и можеха да се различат фрагменти от стенописи — фигури на пророци, ореоли, растителни мотиви и една добре запазена одухотворена глава на ангел, а отгоре над тях доминираше централният образ на Христос. Ако не беше шумът, Ема щеше да успее да се порадва на усамотението. Може би точно от това се нуждаеше, да постои в това средище на няколко епохи, да потъне в съзерцание, да остане в усещането за безвремие, да се вгледа в себе си, да разбере коя е и какво всъщност иска. Но бурята навън не спираше и сякаш хлапетата бяха изчезнали, всичко беше излязло извън контрол и небето хвърляше с пълни шепи своето проклятие.

По-късно Ема напусна скривалището си, прекоси разстоянието до арките, които водеха нагоре към булеварда. Пред стъпалата бяха се образували разлети локви, покрити с няколко пръста лед. Беше обута с летни чехли и студът на мразовитата вода я преряза. Стори ѝ се, че прониква до вътрешностите ѝ. Почувства се не само бездомна, но и обречена. Тръгна без посока. Наоколо почти не се мяркаха пешеходци, по улицата течаха реки, движението, обикновено натоварено, бе замряло. По тротоара бяха се образували бели купчинки, валяха се клечки, листа и малки клонки, довяни незнайно откъде.

Статуята на „Света София“ привлече погледа ѝ като магнит. Геобразната форма на една улична лампа се издигна за миг над нея и наподобя греда на бесилка, след това гледката се изчисти и закрилницата на града се открие върху просветналото небе с цялата си езическа хубост. Тя определено не излъчваше посланията на християнската символика, вместо богородичен воал носеше корона, вместо свят гълъб на ръката ѝ бе кацнала мъдра сова и вместо броеница държеше лавров венец. Широките ръкави на дрехата ѝ не напомняха свещеническо расо, техните дипли хармонираха с извивките на развятата пола, дълбокото деколте, изпъкналите зърна на

гърдите и стройната талия. Цялата ѝ фигура беше раздвижена от вътрешна динамика и, както беше кацнала на високия си пиедестал, тя сякаш щеше всеки миг да полети. В тази жизненост нямаше и следа от смирение, а по-скоро царствено спокойствие, присъщо не толкова на владетелите, колкото на победителите. Лицето ѝ, както дланите и босите ѝ стъпала, беше позлатено и слънчевата светлина, която прозираше иззад изтънелите облаци, му придаваше мистичен блясък. Ако беше богиня, тя не идваше от тъмни догматични векове на гонения и клади, а от бялата пяна на ширнало се до хоризонта древно море. Никаква приповдигнатост не личеше в израза ѝ, никакъв знак на суета, лекомислие или тленност не нарушаваше усещането, което невидимо я обгръщаше и струеше от тъмните ѝ очи. Тя радваше и същевременно респектираще и плашеше, защото от нея бликаше загадъчност, но и свобода.

Ема не бе се помолила пред иконите в ротондата, докато чакаше бурята да спре, само бе задържала вниманието си върху ангела, и сега, като гледаше статуята, в съзнанието ѝ изникваха еретични мисли. Тяхното естество не беше в духа на тоталитарния атеизъм, той ѝ беше съвършено противен и чужд. Ема видя в статуята на „Света София“ просто свобода, vyplътена в произведение на изкуството. На нея не ѝ пречеше, че скулпторът не е изваял светицата според каноните на православната църква. Тя не изпитваше необходимост да търси божественото в рамките на някаква религия. Дори ѝ се струваше, че християнската митология, по силата на своето дълговечие и отдалеченост във времето, вече не отговаря на собствените ѝ представи за света и космоса.

В обширното пространство пред очите ѝ ортодоксалните църкви и католическата, синагогата и джамията щедро предлагаха духовно общение с Всевишния. В храмовете, които се възвисяваха наоколо, и в тези по света, някой, някога беше намерил път към своя Бог, бе го досъздал с помощта на своята фантазия, бе му приписал това, което той самият не притежаваше: безкрайност и безсмъртие. В негово име бе се пречиствал и възвисявал, в него бе намирал оправдания за доброто или злото в себе си и бе битувал слаб в неговото могъщество, несъвършен в неговото съвършенство.

Възпитана от родители, които не бяха кръстени, и в стила на разбунената си хипарска младост бяха успели да ѝ внушат, че „Бог е

любов“, Ема беше склонна да смята, че е така. Тя не знаеше къде е домът ѝ, нито мястото ѝ под слънцето, не беше от победителите с позлатени лица и длани, а стъпалата ѝ още бяха замръзнали от ледената локва. Знаеше само колко много любовта ѝ липсва, колко ѝ липсват сега простичките конкретни неща, радостта, светлината, смехът, чашата споделено кафе, милувката и желанието за живот. Ликът на ангела от ротондата подхождаше на чувствата ѝ и с неговото замислено човешко изражение ѝ беше по-близък от величествената статуя на покровителката на града, която блестеше на своя пиедестал.

Престоят на Ема в София приключи неочаквано. Получи обаждане от Де Хан. Беше Силви. Никола не се чувствал добре. Не, нищо сериозно, не искала да изпада в подробности по телефона, но, за голямо съжаление, на нея ѝ се налагало да си потърси по-стабилна работа. Почасовото заплащане вече не я устройвало. Разбира се, щяла да изчака връщането на Ема. Нямало да го остави така.

Когато Ема се прибра по най-бързия възможен начин, Никола дремеше на дивана в дневната и изглеждаше така, сякаш всичките му гемии са потънали. Беше брадясал, страните му бяха хлътнали, дълбока бръчка между веждите нарушаваше гладката повърхност на челото му.

Като го гледаше, Ема изпита жал, можеше само да предполага какво е преживял след заминаването ѝ и по косвени белези да съди за развоя на отношенията му със Силви. Нея я нямаше и очевидно не беше се престарала в грижите за къщата и за стопанина ѝ. Въздухът в непроветрената стая беше застоял, бюфетът беше побелял от прахоляк и човек можеше да си напише името край дантеленото мильо в средата на масивната маса. В чашата с вода върху масата плуваше удавена муха.

Шумът от стъпките ѝ пробуди Никола, той се заслуша в тях. Размърда се, пое си дъх, разшири ноздри, премлясна леко сякаш беше дегустатор, който опитва вино, и лицето му се разведри:

— Ема?! Ти ли си?

— Аз съм, Никола, върнах се — отвърна тя и остави сака си на пода.

Той се надигна от мястото си, но преди да се е запътил да я посрещне, Ема се озова до него и се спря нерешително.

— Знаех си! — Той протегна ръце, намери я, притисна я до себе си и я целуна по бузите. За няколко дни бе заприличал на аскет. Уединението бе оставило белези по лицето му и тя откри някаква промяна в изражението, която не можа точно да определи.

— Добре ли си?

— Гладен съм!

— Нося ти кроасани! — досети се тя.

— Ти си съкровище! — оживи се Никола, разтвори хартиената кесия, извади нетърпеливо един кроасан, отхапа голямо парче. Ема го наблюдаваше с умиление.

— Как е милата Анет? — поинтересува се той след малко с пълна уста. — А семейството?

— Ще ти разказвам после. — Ема метна хавлиена кърпа на рамото си. — Смятам първо да си хвърля един душ. Ти... сам ли си?

— Сам. Силви напуска. Ще дойде утре да ѝ платим. Мести се в Остенде.

— В Остенде?

— Да, при приятеля си. Чака дете.

— А, ясно. Към колко часа ще мине?

Под душа Ема прогони една далечна, почти недоловима нотка, която прозвънна в съзнанието ѝ. Сякаш някакво птиче изпърха с крила в зимното поле. От заледеното клонче се поръси снежец. И толкова.

Беше сигурна, че връщането ѝ при Никола не е компромис, а убеждение. Той имаше нужда от нея — една напълно реална жизнена необходимост — и мястото ѝ беше тук, при него. Колко просто беше всичко. Не беше нужно да задълбава. Бе напълно достатъчно да живее естествено, като дете, като риба или птица, да живее така, както диша.

Пътуването до София бе я подтикнало да види живота си отстрани. Сега гледаше с други очи на морето и високите дюни, на орловия нокът, който беше прецъфтял върху ръждивата ограда. Като човек, който се надига от леглото след дълга болест, тя възприемаше света по нов начин, оценяваше прозрачността на въздуха, съзираше дори в грозното някаква естетика и в тъжното — оптимизъм. Своеобразното препятствие, през което бе преминала, бе я научило, че не е нужно да прекосява огромни пространства, за да търси истината, защото тя е в нея самата.

Просветлението ѝ помогна да разбере, че Никола е онова, което никой не може да ѝ отнеме. Той беше труден партньор, не беше лъжица за всяка уста. Неговото благословено присъствие на сляп човек бе съпроводено с тежест и, за да я изтърпява ежедневно, беше нужна цялата ѝ преданост. Тя осъзна, че винаги е била готова заради него да пожертва нещо от себе си. Това всъщност я отличаваше от Силви,

чиято връзка с Никола бе се оказала възможна единствено в рамките на любовния триъгълник. Затова и заминаването на Ема бе нарушило това деликатно равновесие. Силви участваше в авантюрата, само при условие че съпругата е насреща, тегли каиша, напъва се да бие млякото, а за нея остава да подрънква с гривни и да облизва каймака с езиче.

Ема бе изненадана от лекотата, с която Никола се отрече от Силви. Тя бе любопитна да узнае какво точно се е случило, но предпочете да не рови. Намираще, че е по-достойно да използва енергията си за нещо градивно и свое. Тя се замисли за тайнствата на майчинството, погали плоския си корем и се усмихна сама на себе си. Водата се стичаше върху нея, обливаше я, отмиваше умората, ваеше тялото ѝ и я пречистваше.

VIII

Мишел Марсо и Пиер Льоблан кацнаха в София със сутрешен полет на Brussels Airlines в последната неделя на юли. Посещението на частната антична колекция на Тихол Илиев в дома му в Бояна беше предвидено за понеделник вечерта, но Мишел предпочете да дойде по-рано, за да се поогледа и да посвикне с обстановката.

Предварителната му представа за българската столица беше твърде опростена. Състоеше се от площад и три сгради, в средата на площада се намираше административната, с кремълска звезда на покрива, от едната ѝ страна имаше ниска жилищна кооперация с избелели раирани сенници на терасите, домът на Ема, а от другата беше имението на Тихол Илиев, което приличаше на богаташката му вила в Ница. Постройките бяха с умалени размери. Именно сред този декор той, предрешен като дама, правеше решителните крачки към врага си, за да жигоса потната му длан с иглата на пръстена-убиец. С изключение на дамата, в която Мишел бе се преобразил на летището, докато Пиер го чакаше търпеливо пред чаша чай, всичко друго беше различно.

Двамата попаднаха в един пренаселен град с панелени квартали в покрайнините, а на булеварда започнаха да изникват модерни бизнес постройки и други — с архитектура от сталинистки тип. Имаше потоци от автомобили и досадни задръствания на светофарите. Забързани нанякъде, шофьорите правеха опасни маневри, задминаваха отдясно тяхното такси, което на няколко пъти зави рязко, избягвайки да се натресе в някой калник, и пропадна в дупки по асфалта. На много места мантизелата под редицата от високи улични лампи беше деформирана, а в буренаците в основата ѝ се вееха найлонови торбички. Листата на крайпътните дървета бяха излинали от лятната жега и смога.

През прозореца на таксито Мишел Марсо видя голямо пано с лика на Тихол Илиев, разкрасен с Photoshop и придружен с неразбираеми надписи на кирилица. Зад него се виждаше синият европейски флаг с дванайсетте звезди. Това го изненада и го накара да

осъзнае, че представата му за неговия противник също е опростена и до голяма степен белязана с известен наивизъм. Мишел се замисли за човека, когото бе дошъл да убие.

Тихол Илиев беше на своя територия. Силата и влиянието му в България очевидно бяха значително по-големи, отколкото марионетистът изобщо бе предполагал. Тъй като смяташе сам себе си за неудачник, Мишел бе на път да се впечатли от видяното. Нямаше шанс неговата собствена снимка да цъфне някога на крайбрежния булевард в Антиб, а посланията му да се домогват до доверието на френските избиратели. Той държеше прекалено много на свободата си. Властта го отблъскваше. Винаги бе се учудвал как може някой, претендирайки, че го прави за другите, да се втурне към нея, да се нагърби с нейните отговорности и да я примири със своята съвест. Така или иначе, властта и социалният му статус придаваха на тъмния бизнесмен визията на уважаван парламентарист от европейски мащаб, а статуквото я легализираше.

Навлизайки в действителността, която се разкриваше пред него, Мишел Марсо установяваше, че нейните стойности не съвпадат с неговите, губеше моралните устои на своите аргументи, а с тях и мотива си за действие. Той се заплиташе в паяжината на някаква демагогия, която утвърждаваше един модел с тотално преобърнати ценности. Тук неговият бунт срещу причинената на семейството му несправедливост ставаше неуместен, нашествието му го превръщаше от жертва в палач, отчаяният му акт на лично отмъщение придобиваше измерения на посегателство не само срещу Тихол Илиев, но и срещу съответните институции, които той представляваше.

Впрочем, марионетистът съзря на фона на тези реалности едно голямо несъответствие между привидност и същност, беше също така поразен от откритието, че освен неговата изстрадана истина има и друга и тя е обществено валидна, институционално призната и юридически защитена от държавата. Да търси справедливост в подобна цитадела беше равнозначно на лудост, безразсъдната му акция щеше да остави в нея следа, прилична на драскотина от котешки нокът. Тихол Илиев обаче напълно се вписваше в очертаванията ѝ, тя като че ли беше изградена в негово име и той цинично се открояваше върху плакатите. Като гледаше огромната му глава, Мишел го сравни с филистимския великан Голиат, припомни си истинските му човешки

измерения, които бе имал нещастieto лично да опознае, и се ужаси от перспективата да се изправи срещу създаение с подобна осанка.

Видя се отстрани, внезапно смален на седалката на таксито, жалък узурпатор на права, каквито нямаше де юре и де факто нито тук, нито където и да било. В пространството тук и сега неговите основания губеха своята валидност, ролята, за която така усърдно беше се готвил, му се стори нелепа и гротескна, подходяща повече за водевил или бурлеска и несъизмерима с параметрите на тази реалност. Той се опитваше да си даде кураж, да не се поддава на гигантската манипулация, която го караше да се възприема по този начин. Повтаряше си, че не трябва да забравя кой е, какво е изгубил и защо е дошъл.

За разлика от него, Пиер Льоблан беше напълно спокоен и овладян и само колониалната каска липсваше на вида му, който излъчваше превъзходството на оксиденталния човек и цялата гама от предразсъдъци, които могат да му хрумнат при посещение в страна от бившия Съветски блок. Едва като стигнаха до центъра на София, се отърси от своята прекомерна мнителност, изказа се положително за архитектурата на ортодоксалните храмове и хареса отделни постройки в стил сецесион. Одобри и избора на хотела, който носеше името на българската столица и отразяваше в огледалната си облицовка околните дървета и сгради.

На рецепцията ги чакаше писмо от професор Нецо Маков. Служителката им го предаде и, тъй като бяха резервирали двойна стая, ги регистрира безпроблемно с паспорта на Пиер. Пиколото отнесе пътните чанти в асансьора. Горещите двамата авантюристи си отдъгнаха. Пиер хвърли поглед през прозореца, откъдето се откриваше изглед към градината на Народния театър. Фасадата на театъра грееше, обляна от слънце. Елегантната колонада, която крепеше триъгълен фронтон с позлатен на места релеф, хвърляше сенки върху централното стълбище. Кулите от двете страни на входа бяха увенчани със скулптури на богинята на победата Нике в колесница, теглена от лъвовете.

— Не разбирам, как може да имат *това* в миналото и да се примиряват с подобно настояще — обърна се той към спътника си, който бе се вторачил в общата спалня.

— А аз се чудя как ще спим. Надявам се, че не хъркаш! — заяде се Мишел.

— Нямам представа дали хъркам, *скъпа*, ти би трябвало да го знаеш по-добре от мен — отвърна невъзмутимо Пиер, откъсна се със съжаление от гледката, приседна делово край работната маса и се зае с плика.

Нецо Маков пишеше на английски, поздравяваше ги с пристигането, пожелаваше им ползотворно прекарване и уточняваше окончателния час на срещата в понеделник. В обширен постскриптум добавяше, че в неделя *мосю* Илиев ще даде по повод на сватбата на дъщеря си и други радостни събития коктейл за кръг от познати, сътрудници и партийни съратници. Прилагаше покана на името на г-н Пиер Льоблан и съпругата му. В заключение споменаваеше уважението си към професор Делажу и заявяваше, че приятелите на белгийския му колега са и негови приятели.

— Какъв педантичен почерк! — забеляза Мишел, като надзърна зад рамото на Пиер. — А какво мисли по въпроса за съпругата самият Делажу?

— Обясних му, че ще пътувам с близка приятелка — намигна Пиер.

— Е, в такъв случай не ни остава друго, налага се да почетем големия ден.

Горчивината в думите му не убягна на Пиер.

— Дотук добре — окуражи го той. — А и този коктейл си е една възможност.

— Да-а-а, колкото повече навалица, толкова по-добре. И никой няма да се усъмни във *фалшивите съпрузи Тюренж*!

— Нас ли имаш предвид?! Oh là là!^[1] — затюхка се Пиер. — Та ние не сме агенти на тайните служби, не ползваме подправени документи, пътуваме със собствените си паспорти!

— И нямаме какво да крием! — засмя се нервно Мишел. — Стига на някой да не му хрумне да ми вдига полата!

— Е, и?! Ти си артист.

— Това не обяснява защо съм тръгнал да се размотавам в подобен вид на подобно място!

— Въпрос на интерпретация! Да *играеш* не е престъпление.

— Не е толкова просто.

Мишел не се самозалъгваше. Вярно, при други обстоятелства би му допаднало да импровизира. Но сега беше потиснат. Актът на убийството щеше да промени правилата, да унищожи невинния елемент на сътворяването, присъщ и на най-беглото изкуство, с една дума — щеше да отбележи края на играта. Чрез него той щеше да направи крачка от абстрактното, символичното и безобидното към действителния свят. Щеше да пристъпи в цивилизацията, където духът отстъпваше на материята, свободата губеше чара си, а колкото до хуманността — тя беше в криза. Там никой не мереше делата на ближния с аршина на театралните представи и драматичното чувство за справедливост.

Пиер го потупа по гърба:

— Всичко е наред, момчето ми! Ти само следвай плана.

— ОК! Колко пъти ще повтаряме едно и също!

— Само напомням — вдигна рамене Пиер.

— Едно поне е сигурно, няма шанс да бъда разпознат. — Мишел издаде иронично напред начервените си устни.

— Виж се само! За нищо на света няма да пропусна следващото ти представление.

— То предстои. След малко и само за ценители: артистът и неговия последен спектакъл!

— Следвай плана — повтори твърдо Пиер.

Мишел се умълча и после попита:

— Става напечено, нали?

Пиер видя как късогледите му очи с почернени мигли се присвиват, веждите му се вдигнаха въпросително нагоре, а в разтегната кожа под тях се очертаха ясно трите слоя на грима: син на клепачите, кафяв в сгъвката и най-отгоре — бял. Беше попрекалил с ружа, напудреният му нос стърчеше напред и беше трудно да се определи дали неговата белезникавост или руменината на скулите изглежда по-неестествено.

— Честно казано, нямам представа — призна Пиер.

Той съзря известно притворство в начина, по който Мишел се усмихна, за да прикрие своята неувереност, гримът и перуката само я подсилваха и тя изпъкваше още повече като някаква недоловима женственост. Нормандецът не се остави да го заблуди, даваше си сметка за емоционалния натиск, на който е подложен. Беше обещал на

Рут да се грижи за него и, като гледаше издълженото му от безпокойството лице и трептенето на един мимически мускул на бузата, си спомни за нейните тревоги и разбра какво е имала предвид. Мишел беше твърде мек, чувствителен, допускаше съмнението и това го правеше неустойчив.

Пиер стана да потърси нещо подкрепително в барчето, сипа уиски в две чаши и подаде едната на Мишел:

— Наздраве, маестро!

— За коварството на слабите!

Гласът на Мишел трепна и Пиер си каза, че неговият отчаян акт на възмездие не е продиктуван от слепия подтик на омразата, нито от някаква разбунена човечност, която се стреми да възстанови накърненото си самоуважение, а чисто и просто — от болка. Целта на пътуването им, подготовката, съмненията, опасността, която ставаше все по-осезаема, — всичко остана на заден план. Сега той не възприемаше повече Мишел като сина на Рут, нито като съзаклятника, който прокарваше по чашата показалеца си, украсен с пръстена-убиец, нито като някакъв печален рицар, изпаднал от прашасал роман. В този момент той усети остро неговата болка и му се стори, че вижда истинското му лице: пред него стоеше един сломен човек, който не беше се предал, един човек с достойнство, един много тъжен човек — таткото на Селестин.

— Пиер — каза Мишел неочаквано, — с шегата — дотук, рискът е голям, нека да не си затваряме очите. Аз те въвлякох. Искам да знаеш, че при неблагоприятен обрат ще поема цялата отговорност.

— Спокойно, момчето ми — отвърна му нормандецът с басовия си глас. — Аз съм твой съучастник и за мен ще бъде чест да остана такъв до края!

Уморен от пътуването, Пиер Льоблан полегна на спалнята, както си беше с обувките, и посъветва Мишел също да си почине. Мишел го послуша и, успокоен от равномерното му дишане зад гърба си, задряма.

Присъни му се стълбище като това на театъра отсреща, само че с повече стъпала. Като се изкачваше по тях, той видя горе Тихол Илиев. Противникът му представляваше небивало същество без тяло и крайници; състоеше се само от една глава, подобна на скулптурен портрет, но жива. Вратът ѝ опираше в постаментата на площадката.

Мишел нямаше как да се ръкува. Забавената му мисъл отчете това като даденост. Картината беше необикновено ясна, ситуацията притежаваше сюрреалистична логика. В съня си той се подчиняваше на тази логика. Оказваше се обезоръжен, неспособен на преценка и собствено действие. Приемаше като нещо нормално *тази глава*, безсилието си, особената светлина, прекалено ниското небе, внезапното си смаяване и всичко, което се случваше. С натезали нозе и без глас, ухилен глуповато и подобен на мек разтопен часовник, Мишел Марсо също ставаше част от абсурдното. И ако сънят не носеше със себе си някакво неясно прозрение, след него щеше да му остане само пресъхналата уста и горчивият вкус в нея.

---

[1] Олеле, фр. ↑

Хотел „Балкан“ принадлежеше към най-представителната част на столицата. Сталинистките барокови сгради на Ларгото, построени преди шест десетилетия, изглеждаха здраво стъпили в своето време. Колоните на ЦУМ напомняха на каменни крака и редицата от фенери край тях звучеше като плах опит за компенсирание на тяхната масивност. Недалеч бившият Партиен дом бе разперил встрани тремавите си крила на два булеварда и приличаше на трътлеста пуйка, която никога няма да литне. Хотелът не им отстъпваше по показна тежест, макар че тя се омекотяваше до известна степен от пестеливите декорации по фасадата, балкончетата и сводестите ниши, където по Коледа поставяха светещи елхи. Входът беше покрит с козирка от хромиран никел и стъкло, която не се връзваше с останалите архитектурни особености, точно както и изнесените напред метални конструкции на бутиците на известни модни марки, разположени от двете му страни. Еклектичният ансамбъл се допълваше от знамена, които висяха морно в безветрието на горещия летен ден.

Ограничителни ленти и кордон от охранители спираха временно движението на пешеходци по плаца пред хотела. Сватбеният кортеж приближи, бариерата се вдигна и луксозните автомобили завиха един след друг към паркинга, който скоро заприлича на салон за разпродажба на фордове, нисани и всякакви арогантни лъскави играчки. Три черни джипа „Мерцедес“ с еднакви номера заеха предните позиции и бодигардовете моментално ги заобиколиха. Белият „Ролс Ройс“ начело продължи да се плъзга тържествено към входа като белуга в аквариум и гумите с позлатени джанти заковаха точно до червения килим, постлан отпред. Гостите вече се стичаха и образуваха шпалир от двете му страни. Униформеният шофьор на лимузината слезе пръв и отвори вратата. Отвътре се показа дамско краче в лачена обувка и всички погледи се отправиха към булката. Гена пое подадената ѝ ръка и изскочи навън. Тя отметна високомерно глава и на шията ѝ блеснаха скъпоценни камъни. Отдалеч си личеше, че тържеството е тузарско, и редките минувачи, непривикнали да срещат

всеки ден лукса по пътя си, се обръщаха с нескрито любопитство. Някои се възмущаваха от загражденията и коментираха на висок глас, че времето на Тато не е свършило. Те изглежда се надяваха, че метаморфозите, които са се извършили пред очите им, не са окончателни и промяната тепърва предстои. Изобщо не им минаваше през ума, че статуквото е трайно установено, те са сред загубилите от прехода, а богатството и властта на елита и занаятчиите ще бъдат пропорционални на тяхната бедност и безправие.

Процесията още се точеше навътре към балната зала „Роял“, когато откъм светофара пред „Света Неделя“ се появи Нена. Косите ѝ бяха прибрани в асиметрична прическа, лицето ѝ беше зачервено. Тя чаткаше енергично с токчета и размахваше сватбена кошница в ръка. Днес не ѝ беше ден. Във всеки случай нямаше нищо общо с предварителните ѝ очаквания за приятно прекарване. Приятелят ѝ бе пожелал да направят така, че денят да се запомни, да измислят нещо щуро, например да се появят с ретро кола на тържеството, а после да отпрашат с нея към къщата му в Панчерево и да вдигнат голям купон. Тя бе приела идеята с ентузиазъм и бе наела страхотен „Бофорд“ от трийсетте години на миналия век, с четири врати и мек гюрук. Беше млечножълт, като сладоледа, който Аглая им поднасяше някога на плажа в Ница, а дамската му беше от истинска кожа, пурпурна като кралска мантия. Багажникът представляваше обемист кожен куфар, който можеше да побере цял куп модни парцалки. Вече си мечтаеше как ще улови във въздуха букета на булката, а след това ще натисне педала на газта и ще поеме право към щастията. Само че предишната вечер с приятеля ѝ бяха се скарали, а късно през нощта бе получила от него кратко съобщение за сбогом. Не му отговори, очакваше, че той ще промени решението си и ще се появи. Затова сутринта бе оставила колата си в гаража и бе тръгнала с „Бофорда“, който се оказа пълен боклук и непрекъснато давеше. Нея също нещо я давеше в гърлото, докато стърчеше между шаферките наред с забранения за венчавки катедрален храм, а сестра ѝ пристъпваше към олтара. Накрая всичко се размаза пред очите ѝ: просторният сумрачен интериор, великолепните полилеи, иконите, украсата от италиански мрамори, оникс и алабастр и молитвата „Отче наш“, изписана около кръга на купола със златни букви.

Нена продължаваше да подсмърча, когато кабриолетът съвсем се скапа и бе принудена да го изостави на кръстовището пред Съдебната палата. Денят можеше да протече по съвсем друг начин, но не стана така. „Защо ми го причинява, защо ми го причинява?!“ — повтаряше си тя и мислеше със съжаление за красивото лице на приятеля си. Като стигна до плаца пред хотела, хвърли пътьом ключовете на един от охранителите, каза му да се оправя с трошката и побърза да настигне останалите.

По-късно, като възпроизвеждаше мислено събитията, човекът си спомни, че като отиваше да прибере автомобила, който жълтееше малко след завоя, бе видял някакъв мъж да се отдалечава, накуцвайки по пешеходната пътека в посока към „Алабин“. Бе го мярнал за секунди, тъй като трамваят бе го скрил от погледа му. Тогава нямаше как да се досети, че това е Теню Единака.

Единака действително бродеше наоколо. Драстичните мерки за сигурност през последните дни не бяха му позволили да припари до джипа на Булдога и той продължаваше да търси начин да постави заряда с пластичен експлозив. Беше твърдо решен да спретне на бившия си конкурент едно хубавичко празнично зрелище с фойерверки. Колкото повече препятствия възникваха, толкова повече се настървяваше, скърцаше със зъби и суровото му лице изглеждаше все по-мрачно. Час по час опипваше машинално заредения пистолет, който беше втъкнал в колана на панталона си под лятното яке. Задачата му се усложняваше от факта, че е издирван от органите на реда.

Откакто беше на свобода, Теню Единака избягваше да ходи по улиците, излизаше рядко и винаги носеше тъмни очила, не толкова, за да не бъде разпознат, колкото заради яркостта на светлината. Градът уж си беше същият, но цветовете бяха станали други, провокираха го агресивно отвсякъде и само собственото му отражение във витрините контрастираше с техните ослепителни нюанси. Силуетите на останалите минувачи също се различаваха от неговия, те бяха в крак с времето, незначителните корекции в градската среда не ги стряскаха, защото бяха свиквали с тях постепенно. За него беше шок да не намери будката за вестници на мястото ѝ, хлебарницата на ъгъла да е изчезнала, а тополата да е отсечена. Това го дезориентираше, понякога се чудеше къде е попаднал, не знаеше той ли е, или не е. Престоят в килията бе оставил отпечатък върху него, тялото му бе се пропило с

нейната смрад, чувстваше я в ноздрите си, стойката му беше изгърбена, тенът — землист. Колкото и да търкаше със сапун лицето си, то приличаше на моделирано от глина, дългият нос, кокалестият контур на брадичката и хлътнолите страни сякаш принадлежаха на мумия. Впрочем цялата му фигура беше скована, някак обездвижена, като че ли някога бе застинала в крачка на прага на помещението за предварителен арест в полицейския участък. Левият крак напред, десният — зад него, така бе преминал неподвижно през годините, подобен на глинена статуя, без да може да продължи напред. Хората навън бяха си живели живота, бяха пътували с метрото, ходили на работа, получавали заплати, пазарували в големите хипермаркети, говорили за пари, пили бира, гледали рекламите по телевизията, следили потока от информация. Той беше гнил. В затвора не бе си давал сметка какво губи, но сега ярката слънчева светлина безжалостно разголваше пораженията, достатъчно бе да погледне другите и отражението си във витрините, за да разбере как е бил ограбен. Онази действителност до такава степен бе се просмукала в него, че той бе я приел като нещо свое, присъщо, нещо, което единствено му се полага. Силата на навика бе му вменила убедеността, че няма право на друго, другото не е за него. Въпреки че бе възроптал срещу подобна съдба, той беше дамгосан от преживяното. Заблудата, че е в реда на нещата да е обречен по този начин, продължаваше да трови съзнанието му, да променя стойката, походката и изражението му и той наместваше тъмните си очила и гледаше към пъстрите изкушения на столичния град като крадец.

Теню Единака проследи тържественото шествие на сватбения кортеж и суетнята пред хотела, видя просперитета на съперника си в целия му блясък. Запита се защо Булдога можеше да си позволи всичко това, какво имаше повече от него, ум, късмет? Защо при равен старт единият беше стигнал до върха на обществото, а другият — до дъното и неговата утайка. Може би Тихол Илиев Булдога бе сключил сделка с дявола и дяволът бе приел да купи душата му, а неговата собствена бе отхвърлил.

Единака забеляза, че на кръстовището плавният ход на сватбения кортеж се нарушава, от редицата се отделя старовремско кабрио с открит покрив, а младата жена зад волана прави опити да запали угасналия мотор. Скрит зад една телефонна кабина, Теню следеше

внимателно действията ѝ. Тя не успя, слезе, избута колата до бордюра, след това вдигна гюрука. Теню се поколеба. Идеалният вариант с джипа на Тихол му се изплъзваше и той съзря в непредвидената ситуация някакъв шанс. Можеше да използва колата на Нена Илиева като троянски кон. В крайна сметка командата на взрива беше в неговите ръце, щеше да задейства експлозива дистанционно в подходящия момент, когато той реши. Прецени, че няма какво повече да чака, гавазите на Булдога щяха да цъфнат всеки момент. Напусна прикритието си и пое нататък по отсрещния тротоар. Стараеше се да не бърза, пресече платното, стигна до „Бофорда“ и спря до него. За всеки случай се наведе, затегна връзката на обувката си и крадешком се огледа. В близък план видя три бездомни кучета. Зад тях фигурата на младата жена постепенно се отдалечаваше.

В жегата на пладнето улицата приличаше на изтъняла река, автомобилите и хората минаваха и заминаваха. Само току-що изоставената кола продължаваше да стои на мястото си, без никакъв надзор. Теню се изправи, изплю се през зъби, престори се, че проверява резервната гума, тупна я с юмрук да изпробва дали е добре напомена. След това насили с обигран жест ключалката на багажника и плъзна в него торбата с експлозива. Никой не му обърна внимание, не се чуха полицейски свирки и викове „Дръжте крадеца“. Само една съсухрена старица го подмина и продължи по пътя си към площад „Света Неделя“, а той се озърна още веднъж и закуцука в обратната посока.

По-късно, като лежеше в спешното отделение и съзерцаваше топуза и системата от макари, която държеше на високо гипсирания му крак, човекът от охраната се питаше как се стигна дотук. Всички от екипа бяха професионалисти, имаха съвременни средства за комуникация и си отваряха очите на четири. Пробойната дойде от капризите на близначката, която приемаше мерките за безопасност като опека. Предпочиташе да се справя сама, беше своенравна, често се изплъзваше на бодигардовете, вършеше си каквото ѝ скимне. Гледаше да не е като останалите и най-вече да не прилича на сестра си.

Казваха, че след тържеството двете са се сдърпали заради някакъв плик с пари. Той бил получен по време на поздравленията, когато булката минавала с чаша шампанско сред гостите. До нея близначката ѝ събирала даровете им в сватбената кошница. Гена

установила веднага липсата на плика, защото бил от кума и носел в левия горен край логото на банката му. Тя започнала да рови в кошницата, която била оставена най-безотговорно на плота на мивките в тоалетната и се отразявала в матовите огледала. До нея течала незатворена чешма и пръските вода долитали до бялата дантела. Нападнала сестра си, твърдяла, че тя е виновна, а Нена се кълняла във всички светии, че не е. „Нямам ли право поне да си измия ръцете на спокойствие?!“ — попитала предизвикателно тя. „Толкова ли си гламава! — развикала ѝ се Гена. — Това са пари! Имаш ли представа колко хилядарки имаше вътре!“ И двете се хванали за косите. Така се говореше, но човекът от охраната не знаеше дали точно така се е случило.

Коктейлът беше започнал и Тихол Илиев, в особено приповдигнато настроение, държеше реч. Бащата на булката беше изтупан чак до копчетата на ръкавелите. На Тихол обаче не му идеше отвътре да бъде изискан, самото му бе закопчано накриво, възелът на вратовръзката — килнат. Той не беше типичният манекен, не беше и типичният оратор. Личеше си, че се е почерпил, опитваше се да бъде духовит, а когато зачекна патриотичната тема, взе да се горещи. Аглая Илиева стоеше до него със светска усмивка на лицето.

Мишел Марсо и Пиер Льоблан слушаха речта на бъдещия евродепутат в компанията на професор Маков, суховат човечец, чиито рамене бяха наметнати с черната пелерина на Малтийския орден. Облеклото му беше живописно, носеше широк червен пояс, а под адамовата му ябълка, върху ивица кадифе в същия цвят, се открояваше изящният кръст на Свети Йоан. Маков обясни, че той символизира душевната чистота и други неща, потънали в мрака на средновековната мистика. Впрочем кръстът, който носеше в момента, се оказа копие. Оригиналният се съхраняваше на сигурно място в сейф, по обясними причини. Пиер се съгласи, че това е уникална вещ, малцина бяха избраните да я притежават.

— Колко жалко, мосю Льоблан — въздъхна професорът, — че в днешно време някои се присъединяват към различни рицарски ложи, водени единствено от користни съображения.

— Е, днешните рицари поне не ги горят на клада! — стрелна го шеговито Пиер.

Той предпочиташе да се изразява на френски, ученият-траколог караше на английски. И двамата смятаха, че така допринасят за повече яснота в общуването. Нецо Маков се възхити от английския на *мадам*, а Льоблан му обясни, че това е матерният *й* език. Добави, че в родословното *й* дърво има строителен предприемач, направил състояние от изграждането на фамилни къщи в предградията на Ливърпул. Ученият зацъка с език:

— Невероятно е как хората успяват да натрупат пари! Аз самият съм автор на цял куп трудове и монографии и съм беден като църковна мишка.

— Човек трябва да следва пътя си — забеляза Пиер.

Консултантът на Тихол Илиев имаше какво още да каже, но преглътна и премина към по-актуалната тема на деня. Започна да хвали одевешната церемония по бракосъчетанието в храм-паметника „Свети Александър Невски“. Нарече я грандиозна, изглеждаше горд, че е имал привилегията да присъства.

Мишел Марсо престана да следи разговора. Беше напрегнат, натрапчив страх пълзеше по цялото му тяло и го сковаваше. Вместо да играе ролята си, той беше се превърнал в мълчалив зрител, коктейлът нагнетяваше у него тягостни усещания. Мисълта, че някои от присъстващите са били преди десет години във вилата в Ница, го караше да се вглежда подозрително във всички. Мишел беше свикнал да наблюдава хората и да си вади за тях заключения по детайлите. Направи му впечатление, че в тази среда посрещат по дрехите и по дрехите изпращат. Беше удивително как, вместо с начетеност или почтеност, гостите се перчат с маркови костюми и часовници и се държат така, сякаш са родени със златна лъжица в устата. Изглежда уловката се състоеше единствено в това чия лъжица е с повече карати; всички те участваха в надбягване и състезанието печелеше онзи, който си е позволил да плати най-високата цена. В интерес на истината, класата на лукса рязко бе скочила и пред целия шик наоколо неговият тоалет, съобразен от Рут с изискването да бъде непретенциозен, беднееше.

Мишел не разбираше речта на Тихол Илиев, но забеляза как въздейства на публиката и допусна известно лицемерие в реакциите ѝ на адмирация. Него ораторът не можеше да го убеди. Някак си по интуиция не му вярваше. Съзираше разминаване между претенцията на предполагаемото му послание и гротескните му движения, гримасите, фалшивите интонации. Марионетистът го прецени като слаб актьор, избутал с лакти от сцената някой по-способен, видя в него самозванец и шут.

Щом утихнаха и последните ръкопляскания, професор Нецо Маков поведе през салона двамата чужденци, за да ги запознае с притежателя на митичната колекция. Загатна им, че според слуховете

Тихол Илиев също принадлежи към рицарски орден, но той не желае да се ангажира с тази непотвърдена информация. Смесиха се с другите гости на коктейла. Мишел Марсо се изгуби сред останалите блондинки, прическата му беше досущ като техните: средно дълга коса, подстригана на черта, и бретон до веждите, под който стърчи голям напудрен нос. Все едно че и той бе посетил елитния им моден стилист, разликата беше само в нюансите на русото. „Ето нещо, по което си приличаме“ — каза си той с насмешка, опитвайки се сам себе си да ободри. Въпреки че бе обул удобни обувки, за да е лесно подвижен, коленете му се подгъваха и се налагаше да търси опора в спътника си. „Стегни се, започва се!“ — прошепна му Пиер в ухото и му даде знак да задейства тайния механизъм на пръстена-убиец. Мишел се възхити от неговото самообладание. Нормандецът се държеше като дипломат от кариерата. Носеше тъмносиния си блейзър с небрежен маниер, на който много от господата тук биха завидели. Личеше си, че се чувства добре в кожата си, и само съсредоточеното му изражение показваше, че не се е разколебал. Застанаха пред Тихол Илиев. Захапал важно пурата си, високопоставеният мъж излъчваше самодоволство, а очите му не спираха да дебнат изпод дебелиите вежди. Нисичкият на ръст Нецо Маков отметна церемониално края на черната си пелерина и тропна чинно с токове по паркета. Това развесели Тихол, който извади пурата от устата си и направи някаква иронична забележка. Избухна смях, професорът леко се сконфузи, но бързо излезе от неловкото положение и посочи белгийския колекционер. Пиер Льоблан се здрависа, изрази благодарност за поканата и за възможността да види в понеделник една действително забележителна антична сбирка. Нецо Маков преведе и добави полугласно няколко думи, за да напомни за какво се касае на големеца, който кимна. Тъй като не последва размяна на обичайните любезности, Пиер отстъпи встрани. Дойде ред на Мишел.

Тихол Илиев вторачи в него дебнещия си поглед. Дебелата му долна устна увисна. Някъде в дъното на зениците му премина сянка. Като че ли за да се предпази от нещо, Мишел се загърна в муселиновия шал на Рут. Както тогава, преди десет години, когато се изкачваше с Едит и Селестин по парадното стълбище на вилата в Ница, марионетистът се запита какво прави тук. Гледайки в непосредствена близост противника си — от плът и кръв, дебелашките

му обноси, ниското му набръчкано чело, широката му челюст, якия му врат, наглите му очи, дебелиите му пръсти с черни завити косъмчета, които държаха пурата, той си припомни *призрака* от своите тревожни дни и безсънни нощи. Видя врага си от друг ъгъл и изпита своеобразно разочарование. Беше очевидно, че към каквито и рицарски ордени да принадлежи, Тихол Илиев не е никакъв рицар и никога не е бил. Представляваше фалшификат, който няма нищо общо с оригинала, останал с доспехите, меча и честта си някъде в гънките на времето. Нещо повече, този Голиат не му стигаше до глезена. Колкото и моментът да не беше подходящ за равносметки, Мишел осъзна, че той не заслужава нито един безценен миг от живота му, нищо от онова, което му беше дал. Позволявайки да бъде обсебен от него, Мишел бе станал подвластен на закономерностите на неговия свят, бе приел неговата игра и бе попаднал в неговия порочен кръг. Идвайки тук да го убие, беше заложил сам себе си на дяволската рулетка. „Толкова ползле! — каза си той. — *Les jeux sont faits, rien ne va plus!*“^[1]“

Напълно освободен от страховете и задръжките, предрешеният като дама марионетист погледна от упор своя противник и в ушите му зазвуча фантастичната fuga за орган. Тя се разгръщаше, извисяваше се като зов за правда, като еманация на справедливостта, увеличаше го по пътя към целта и тържествено следваше ритъма, който я водеше към нейния заключителен акорд.

Тихол Илиев се почеса замислено зад ухото, заби погледа си на познавач в пръстена на показалеца му, поръси пепел, озърна се за пепелник. Мишел се престори, че оправя ресните на шала си. Приветливото изражение на лицето му постепенно застина и заприлича на театрална маска. Най-сетне домакинят приключи с пурата си, обърна се пак към него, измери го свойски от глава до пети, като че ли щеше да го купува, позасмя се, все едно че казваше: „Не на мен тия!“. След това се пресегна, хвана ръката му за крайчеца на пръстите и някак надменно и дежурно, сякаш изпълняваше досадно задължение, набързо я целуна.

---

[1] Край на залаганията, фр. ↑

Сестрата на булката профуча покрай униформения портиер на парадния вход на хотел „Балкан“ и зачатка с токчета по плаца. Щом стигна до паркинга, Нена съзря кабриолета, който блестеше под следобедните лъчи, и се запъти натам. Човекът от охраната се отдели от групичката на високите снажни мъжаги, които кибичеха на сянка, и тръгна към нея. Даде ѝ отдалеч знак с палец, че всичко е наред. Нена се направи, че не го вижда. Нищо не беше наред. Гена я обвини в кражба, намекна едва ли не, че тя е отмъкнала плика с хилядарките, тя, която даваше всичко от себе си в сватбения ден, че и повече! Следваше я чинно с кошницата, ръкопляскаше на тостовете, целуваше се с роднините, хващаше се на хорото до майка Генка и дядото, уреди им шофьор. Преструваше се на въодушевена, макар че ѝ се гадеше, търпеше угоднически усмивки, завистливи погледи. Плуваше в облаци от фалш, танцуваше с излъскани кариеристчета и с противни старци, приемаше комплиментите им. Пазеше Гена от подмятанията на жените им, старееше се върху нея да не падне и прашинка! Черната неблагоприятност на близначката ѝ нямаше равна. В тоалетната Гена буквално трепереше от злоба, жилите на шията ѝ бяха изпъкнали, очите ѝ блестяха от алчност, нахвърли се, раздърпа ѝ бюстието, а перлите на колието ѝ се затъркаляха по пода. Агресивността, с която я нападна, събуди у нея позабравени рефлексии, но тя не си върна, както подобава. Не, нищо не беше наред!

Нена отвори припряно вратата на кабриото, метна се на седалката. Ключът беше на таблото. Тя запали мотора, форсира двигателя, вслуша се за миг в равномерното бръмчене. Бодигардът беше свършил добра работа. Видя го да приближава с доволно изражение. В желанието си да му избяга, даде рязко на заден ход, не прецени разстоянието и, преди да е успяла да натисне спирачката, се заби в първия черен джип от редицата. Ударът задейства бомбата на Теню Единака в багажника, тя избухна. Взривната вълна помете задницата, нагъна купето на хармоника, деформира шасито, изкриви вратите, изби седалките, направи огромна дупка в гюрука, запрати

високо модните парцалки от елегантния куфар. Някои от тях лумнаха в пламъци и се запускаха като фенери, окачени на парашути, за да осветяват целите по време на бомбардировка. Стихията помля и други автомобили, събори човека от охраната, който, преди да падне, подскочи във въздуха, кръстоса ръце с издадени напред лакти, прикри главата си и се изви като каскадьор. Стволът на липата, която беше в близост до инцидента, се прекърши и се стовари върху него.

Нямаше други пострадали. Нена беше ранена тежко, с пречупен гръбнак, изгаряния и множество разкъсвания, губеше кръв. Главата ѝ беше отметната назад, хубавата ѝ гъста коса беше опърлена, имаше травма на черепа, но лицето ѝ беше пощадено и широко отворените ѝ очи, които не мигаха, продължаваха да виждат.

Горе нямаше птици. Светът бе застинал неподвижно. Черни вълма се издигаха към небето, пълзяха и образуваха призрачни форми, които след това се разсейваха и зад тях прозираше късното слънце. Моментът на вцепенение, когато цялата природа е замряла, а стрелката на часовника е спряла своя ход, полака отминаваше. Нена обаче продължаваше да съществува единствено чрез него, гласовете на притеклите се охранители долитаха до слуха ѝ така, сякаш идваха изпод земята. Случайни минувачи, стреснати по време на неделната си разходка от бомбения атентат в центъра на София, криеха очите на децата си и бързаха да се отдалечат. Очевидци бяха се скупчили от всички страни, коментираха, снимаха с мобилни телефони или стърчаха безизразно с ръце в джобовете и си гледаха сеира. Зад изпочупените витрини манекените от модните бутици на Perina, Galliani, Armani и Valentino също присъстваха. Белите им лица бяха напълно равнодушни и не изразяваха отношение.

На площадката пред входа на хотел „Балкан“ бе настанала бъркотия. Аглая Илиева, която бе чула да информират Тихол, че колата на Нена се е взривила, бе се втурнала панически навън. Няколко бодигардове, раздвоени между респекта, който ѝ дължаха, и нареждането да я върнат обратно, едва я удържаха, отстъпваха назад, увещаваха я да се успокои, повтаряха ѝ, че Нена е жива. Тя не ги слушаше, не им вярваше, крещеше им да я пуснат да види дъщеря си. Лицето ѝ беше разкривено, тя напираше да си пробие път, блъскаше се в тях, взе да ги драска с нокти и да ги ритва по пищялите. Видната дама беше обезумяла, жестокият удар, неочакван като гръм от ясно небе, бе

овъглил светската ѝ обвивка и бе оголил болезнено майчиния ѝ инстинкт. Той я тласкаше към паркинга, където малката ѝ принцеса лежеше сред купчината почернели жезла и отломки. Тя никога не бе допускала, че подобно нападение може да засегне някой друг от семейството освен самия Тихол и мисълта, че Нена плаща за неговите грехове, я убиваше.

Групата на охранителите беше в намален състав, част от тях бяха поели по следите на Теню Единака. Останалите трябваше да дадат първа помощ на жертвите и да въведат ред след първоначалната паника. Всички бяха максимално мобилизирани като по време на военно положение и истеричната криза на Аглая само им пречеше да действат. Участието на Единака автоматично вкарваше трагичния инцидент в дългия списък на покушенията от гангстерската война на мафиотските групировки. Макар и със закъснение от цяло десетилетие, потулената истина за тъмното минало на Булдога заплашваше да лъсне. Единака трябваше да бъде елиминиран тихомълком, преди името му да бъде свързано с атентата. Тихол Илиев незабавно беше се изолирал само с най-доверените си хора. От щаб квартирата си той издаде няколко кратки заповеди и проведе телефонни разговори, после внезапно му прилоша. Това стана, докато му докладваха подробностите за Нена, без нищо да му бъде спестено.

Във фоайето на хотела угрижените гости бяха се оклюмали, избягваха да изказват мнение, питаха се защо се бавят линейките, вдигаха безпомощно ръце и веднага проявяваха разбиране, когато охранителите ги приканеха да се разотидат. Тези, които станаха свидетели на скандалната сцена на площадката отпред, отклоняваха тактично очи. После се изнизваха, мятаха пътьом поглед към пораженията на паркинга и към собствения си автомобил и се отправяха към булеварда. Тъй като нямаше с кого да се сбогуват, те се ръкуваха с шофьора, после с мъничката майка Генка и с дядото, които стояха като сащисани до него. Майка Генка току се кръстеше и тихичко нареждаше: „Защо ти трябваше, синко, да се сдружаваш с айдуците? Гладен ли беше останал, жаден ли, покрив ли нямаше над главата? Виж сега какво стана...“

Силният взрив отвън завари Гена да се целува в опразнения салон на балната зала „Роял“. В щастието си тя бе забравила за спречкването и даже не подозираше, че сестра ѝ си е тръгнала. Още

повече че намери плика с пари в чантичката си, където тя самата предвидливо бе го скрила. Какво пък, беше ѝ простено да е разсеяна след толкова вълнения! Когато гърмежът изтрещя и сградата се разтресе, Гена подскочи от уплаха. Тя изостави жениха, хукна да се спасява, но усети остро пробождане и се преви на две. Наложиха се да поседне, докато болките преминат. Във фоайето разтревожените младоженци засякоха кумата. Навалицата беше намаляла, кристалният полилей осветяваше плавно движещи се силуети с наведени глави, които се отправяха навън. Спътницата на известния финансист следеше с помръкнал поглед тая оредяла процесия, стискаше устни и потропваше нервно на място край маса, украсена с огромна ваза цветя. Лицето ѝ беше угрижено. Като съзря Гена, която пристъпваше тромаво, както понякога ходят бременните, тя тръгна към нея. Внимателно ѝ съобщи, че сестра ѝ е пострадала, успокои я, че своевременно е направено всичко възможно и лекарски екип вече е на път. Убеди я, че нейната работа сега е да мисли за бебето и да не се притеснява излишно. Булката покорно се остави да я отведат в апартамента, ангажиран в хотела за първата брачна нощ. По-късно упоената с успокоителни Аглая щеше да се присъедини към нея.

Горещината беше непосилна, но Нена не я усещаше. Беше в шок. Не знаеше къде е. Нищо не я болеше и нищо не помнеше. Не можеше да се помръдне. Тялото ѝ бе изгубило чувствителността си, през ума ѝ преминаваха забавени импулси. Едно бяло пухче, от онези, които децата наричат щастийца, се завъртя във въздуха. Наоколо се суетяха охранители, опитаха се да изкъртят вратата, донесоха отнякъде лост. Гласовете им бяха глухи, под стъпките им хрущяха натрошени стъкла. Това продължи цяла вечност. След това долетя далечен вой на линейка, сля се със сирените на пожарната и на полицейските коли, които паркираха напъряко на уличното платно. Воят се засили, стана непоносим, започна да пулсира в слепоочията ѝ. Когато вече не издържаше на пронизителния звук, взе да го чува на пресекулки, появяваше се и изчезваше, ставаше все по-слаб, докато накрая съвсем се изгуби.

Димът полека се разсейваше и слънцето, което вече не грееше така ярко, приличаше на прожектор, скрит зад прозирна завеса. Контурите му бяха ясно очертани и от този кръг, увиснал в безкрайната синева, се излъчваше една постоянна наситена светлина. Нена не

можеше да затвори очите си, нито да отмести поглед, гледаше право в нея. Тя не ѝ пречеше както преди малко шумовете и звуците, не я плашеше с нищо, не я кореше, не я осъждаше. Не я изоставяше и не ѝ изменяше. Само преминаваше зад преградите, навлизаше в най-тъмните ъгли на миналото и нейните спомени, изкарваше всичко скрито там наяве. Тази всепроникваща светлина сякаш беше последното нещо, останало на света, извираше от високото, изпълваше цялото ѝ същество, пареше и я изпепеляваше.

После отнякъде се появи дрезгава ивица и точици мрак обсипаха целия свод, слънцето се наклони, кръгът му се смали, то подскочи, прозвънтя едва доловимо и се превърна в малка златна пара. Нейната монета за лодкаря Харон.

За софийските подземия се носеха легенди, те представляваха един свят, обгърнат със загадъчност, като че ли беше непознат архипелаг, лунна повърхност. Единичните му изследователи, проникнали в тунелите, твърдяха, че на места са открили следи от живот и са намерили обзаведени с вехтории укрития и складирана по ъглите плячка. Сведенията, понякога доста подробни в детайлите, бяха откъслечни, касаеха определени участъци и не можеха да послужат за съставяне на пълна картина. Знаеше се например за съществуването на тунела „Бронкс“ — свърталище на наркомани; не беше тайна, че под водещите държавни учреждения има комплекс от свързани помежду си бомбоубежища, построен по времето на соца и наречен тунел на властта. Едва ли обаче имаше някой, който да е в състояние да нарисова карта на въпросния свят в неговата цялост, да обясни къде са границите на отделните му сектори, има ли изкопани проходи между тях. Трасетата кръстосваха цялата столица: магистралният тръбопровод на парното, кабелната мрежа, множество бункери, предназначени за скривалища, стари римски катакомби и какви ли не още потайности се криеха под представителните постройки в центъра и се разклоняваха чак до покрайнините. Не всички подстъпи към тунелите бяха недостъпни, на много места имаше шахти. През тях се промъкваха клошари и бездомници, говореше се, че живеят на групи. Иначе звучеше немислимо някой самотник да търси убежище в мръсните клоаки, където не стъпва човешки крак.

Теню Единака обмисляше как да проникне в подземията. Хората на Тихол Илиев бяха по петите му. Следваха го отдалеч и не го изпускаха от поглед. Носеха черни костюми. Бяха петима, колкото пръстите на едната ръка, дългата ръка на Булдога. Напразно бе смятал, че държи всички козове. Нещата бяха се развили стремглаво, бяха станали непредвидими, той бе изгубил всякакъв контрол върху заложения от самия него експлозив, не можа да предотврати взрива и когато огненият ад настъпи, само стоеше отстрани и гледаше. Бе се оказал неспособен да промени каквото и да било. А от главата на

бившия му конкурент не падна и косъм. Веднага след това преследвачите го погнаха, бяха устроили хайка и нямаха намерение да го оставят да изчезне безнаказано. Само неделното оживление по улиците ги възпираше да действат брутално. Това, че не стреляха, означаваше само едно: готвеха се да го ликвидират по-късно, без много шум. Той нямаше намерение да им се дава, щеше да стане невидим, да потъне вдън земя.

Единака закуцука към пешеходната зона, за да се скрие в навалищата. Широкият булевард се губеше в далечината, в дъното му се извисяваше синята заоблена линия на Витоша, под високите дървета от двете му страни се открояваха разноцветните тенти и чадъри на бистрата, които бяха пълни с народ. Кой знае защо, му хрумна колко хубаво щеше да бъде, ако можеше да почерпи тук Камелия едно кафе. Сутринта се държа зле с нея, даже я зашлеви, като настоя да дойде с него и му препречи пътя. Камелия прие примирено неговата грубост, беше свикнала, че те двамата не са като другите хора.

Преследвачите му се промъкваха сред минувачите и го следваха неотклонно, без да скъсяват разстоянието. Стига да пожелаеха, щяха лесно да го настигнат, бяха добре обучени и тренирани, а болката в глезена му пречеше да напредва по-бързо. Докато вървеше по многолюдните отсечки, беше в относителна безопасност. Това обаче не можеше да продължава безкрайно. Явно бяха инструктирани да го заловят, преди да са го открили полицейските патрули. Рано или късно щяха да атакуват. Единака беше наясно, че този път ситуацията няма нищо общо с кокошкарското му бягство от затвора.

Запита се къде е най-близкото място, където може да намери път към подземните лабиринти. На площад „Гарибалди“ се намираще сградата на бивше министерство, под нея трябваше да има бункери и скривалища, нямаше начин да не е свързана с тунелите. Пое по „Денкоглу“, в края на улицата спря под фронтоната с дългобрадата статуя на Гутенберг, увери се, че напред е чисто, с крайчеца на окото видя в далечината черните гавази; бяха завили след него, даваха крачка и пътьом се прегрупираха. Беше им писнало да си играят на котка и мишка.

Единака не обърна внимание на музиканта, който разгъваше акордеона и огласяше площада с елегичен романс, озърна се още веднъж във всички посоки, измери с тежък поглед сградата от горе до

долу. Налагаше се да действа вабанк. Мина покрай масичките от двете страни на входа ѝ и решително влезе вътре. Портиерът тръгна срещу него, но преди да успее да реагира, той го приклеци в ъгъла до дървения парапет и опря пистолета си в гърба му. Онзи пребледня, беше видимо изненадан, че екшънът, който се разиграва, е действителен. Разбра веднага какво се иска от него и оказа съдействие. Макар че видимо не се противеше, си личеше колко му е противно. Като че ли нарочно се бавеше, не криеше пренебрежението си и правеше всичко с подчертана мудност, сякаш му беше безразлично. Жестовете му бяха флегматични и се мръщеше така, като че ли някаква конска муха му бръмчи в лицето. На Теню не му беше до неговите фасони, притисна дулото под мишницата му и го повлече със себе си. Накара го да отключи, избута го през вратата, чиито долен ръб опираше в белия квадрат на мозайката. От другата страна спря за миг да си поеме дъх и се огледа. Стълбището, което водеше към тунела, беше цялото почерняло от дребни мушици и завиваше край ниши и отворени помещения. В едното бяха складирани изпочупени мебели, кашони с пожълтели вестници и непотребни вещи, портрети на бивши управници, извехтели пана, демодирана озвучителна техника и всякакви боклуци. Запъти се нататък, като блъскаше зложника пред себе си. Избра един по-читав стол и му даде знак с глава да седне. Държеше го на мушка. Изръмжа му през зъби да не гъква, наведе се и вдигна някакви парцали от пода. Бяха стари пердета за прозорци, раздра ги, изви ръцете му назад и го завърза. Пребърка му джобовете, изхвърли пакета с цигарите, прибра запалката. Запуши му устата с мръсна дрипа и, без да обръща внимание на погнусата, изписана по лицето му, вдигна насмешливо два пръста за поздрав и му обърна гръб. Зад вратата се чуха гласове. Той грабна един избелял флаг, изхлузи плата от дръжката, въоръжи се с нея като с тояга, стъпи в нещо меко, пътьом запали лампата на площадката и заслиза по стръмните стълби. В основата им се плискаше вода. Нагази до колене в нея. Беше ръждива, застояла и лъхаше на отходна канализация и гнилоч. По повърхността ѝ и във въздуха също гъмжеше от дребни мушици, цяла напаст. Таванът над него беше висок и той вървеше изправен, като ги отпъждаше от лицето си. Както бе предположил, тук действително имаше скривалища, в оскъдната светлина, която все още се прокрадваше край него, различи вратите им, изронените им стени,

оголените тухли, петната от мухъл. Навсякъде висяха огромни паяжини. Някои му препречваха пътя. Той ги разчисти с дулото, изплю се през зъби и продължи нататък. Скоро водата заприлича на гъста каша, намаля, а мракът се засили. Започна да се спъва в грапавини и неравности, подхлъзна се, обувките му джвакаха, придвижваше се опипом и ту размахваше тоягата пред себе си и разгонваше гадини, ту се опираше на нея да си почине. Дишаше тежко и се ослушваше за гласовете горе. Слухът му беше се изострил до крайност. Чу да капе вода. Звукът откънтяваше, като че ли идваше от някакъв кладенец. Усети с кожата на лицето си влага и по-топъл въздух. Захапа пистолета и светна за кратко със запалката да се ориентира. Основният тунел продължаваше право напред, вдясно имаше друго по-тясно разклонение, където различни тръби с диаметър колкото човешки бой. Шансът да го отведат до някоя по-отдалечена шахта беше голям. Тръгна натам без колебание и се запромъкна между тях. Температурата рязко се повиши, от течовете се вдигаше пара, стана му трудно да диша, в продължение на стотина метра изолацията беше се разпаднала и около него се разхвърча стъклена вата. Тръбите нямаха свършване, а той напредваше трудно, като се стараеше да се придържа към средата на пътеката. По едно време го сепна силен грохот, върху него се посипа мазилка и пръст. Прегърби се и стисна очи. Някъде горе минаваше трамвай. Той го изчака, изтръска се колкото може, удари лакътя си в нещо, разтърка костта. Светна пак за кратко. Под тръбите стърчеше крайт на железен парапет, който по-нататък обточваше ъгъла на малка ниша в стената и стръмно завиваше надолу. Единака се приведе, промуши се в нишата, залови се за него и се запуска към следващото ниво, изкопано още по-дълбоко в земята. Краката му неуверено търсеха къде да стъпят. Имаше чувството, че пропада в бездна. След експлозията нещо беше се пречупило в него. Ако още упорстваше, го правеше по инерция.

Едва доловимо скърцане го накара да застине неподвижно, стори му се, че пак чува гласовете и постоя така заслушан. Този път ги различи по-ясно. Висеше в нищото, чудеше се докъде се е докарал. В затвора поне беше на сигурно място. Тук хората на Булдога щяха да го очистят хладнокръвно на мига. Нямаше лесно да им се даде, беше въоръжен, но се виждаше вече труп. В ниското долови шум на течаща вода, остави се да го води, като движеше пред себе тоягата като слепец.

Стигна до подземна река, стъпи в нея и я прецапа. Плиткото корито бе застлано с тиня и хлъзгави камъни и той едва се добра до брега. Понататък тунелът се разклоняваше като чатал на прашка в две посоки. Очите му бяха привикнали с мрака, но в левия ръкав беше тъмно като в рог. Вдясно съзря в дъното бледо сияние и се упъти натам. Оказа се по-далече, отколкото изглеждаше. Не беше достатъчно силно, за да му освети пътя. Беше жълтеникаво петънце с трепкащи лъчи и той вървеше като омагьосан към него, следеше как се уголемява и се превръща постепенно в ясно открит отвор. Щом приближи достатъчно, Теню Единака съобрази, че източникът на светлината няма как да е естествен, забави още повече крачка, сдържа дъха си и надникна. Помещението започваше със скална маса и напомняше на пещера, нататък бе достроено с тухли и беше просторно. В основата му бяха струпани строителни отпадъци, покрити с големи парчета мокет, които бяха затиснати с камъни. В горната му част, от стената излизаше дебел сплитък от кабели и завиваше към отсрещната страна. Теню задържа погледа си върху иззидания изход. Оттам щеше лесно да намери достъп до външния свят.

В центъра беше обособено нещо като стая. Мебелировката ѝ се състоеше от предмети, които се въргалят край кофите за боклук. Пластмасова каса, обърната обратно и покрита с вестник, служеше за маса. Върху нея бяха наредени няколко буркана с обичайни кухненски продукти: брашно, сол, червен пипер; купичка с чесън и лук, бутилка олио. От кабелите се спускаше жица, на която висеше електрическа крушка и осветяваше жена. Тя кърмеше дете. Беше седнала по турски върху продупчен дюшек. Сплъстената ѝ коса беше сплетена на плитка, пребрадката беше се смъкнала на раменете. Лицето ѝ беше безизразно, леко улаво. Устата ѝ беше зяпнала, очите — притворени. Изглеждаше като задрямала. Детето беше завито с лека препаска, махаше с босите си крачета и докосваше с малката си ръчица голата ѝ гръд.

Теню Единака съзерцаваше сцената така, като че ли е недействителна. Беше преживял какво ли не, ала видението го зачуди. Какво правеше беззащитната майка с невръстното си чедо на това опасно място? Тук ли беше домът ѝ; защо бе жива заровена под земята? В строежа на кой прочут майстор-зидар беше вградена и чия слава изкупуваше с подобна участ?! Както беше слаба и изпита, жената му заприлича на някоя страдална Богородица. Поиска да я отведе, да ѝ

даде малко пари, някак да ѝ помогне. Почувства се виновен пред нея заради света.

Добрите му намерения се изпариха веднага щом до слуха му отново достигнаха гласовете на неговите преследвачи. Ако останеше тук, само щеше да ѝ навреди. Копоите на Булдога нямаше да ѝ простят. Трябваше да се махне на часа. Той погледна още веднъж към изхода отсреща, където преди малко му се беше сторило, че се крие неговото спасение. Без да губи повече време, се обърна и закуцука обратно. Един плъх се шумгна в краката му, като влачеше зад себе си дългата си опашка, тъмнината наоколо пак започна да се сгъстява. Докато напредваше, си даде сметка, че е станало тихо, гласовете бяха изчезнали, чуваше само топуркането на стъпките си и собственото си дишане. Дали гонителите му бяха изгубили следите на разклона, или го чакаха в засада? Той извади пистолета си от колана, където беше го мушнал, за да не уплаши жената, свали предпазителя и продължи.

В края на тунела внезапно го ослепи ярък лъч, прокълтяха изстрели. Теню Единака отскочи машинално встрани, изпразни пълнителя си в прожектора и се свлече на земята. В първия момент не усети никаква болка. Даже успя да зареди, пролази няколко метра в настъпилия мрак, без да обръща внимание на куршумите, които свистяха край ушите му. Зае позиция, приготви се за отбрана. Чу ги да шепнат, появи се пламъче и той се прицели право в него, някой изохка. Нападателят му продължиха да стрелят напосоки и спряха. Известно време се съвещаваха полугласно. Той се притаи, стисна зъби и се провлачи, колкото можа, на лакти навътре в тъмния проход. Бяха го уцелили в бедрото, само драскотина, но от раната в гърдите му струеше кръв, попиваше в ризата, наква сваше я, намокри дланта му. Повикаха го по име, изчакаха, после се разшаваха, защракаха със запалки, заговориха на глас. Видя движението на огънчетата, долови откъслечни думи, чу стъпките им, които се отдалечаваха в посока към подземната река.

За миг му се прииска да им се обади, да се издаде, да ги задържи, да не остава така, смъртно ранен и съвсем сам. Но се отказа. Помисли си за Камелия, за това как на сутринта след бягството му от затвора тя миеше прозореца, подухваше нагоре, за да отмести падналия кичур на челото ѝ, а слънчевите лъчи я огряваха. Запита се какво беше спечелил, като избяга. Толкова беше искал свободата, бе си я

представял като някаква обетована земя, ала сега тя му се стори недостижима. Тя, свободата, беше рай, а той бе попаднал право в пъкъла. Устата му се напълни с кръв, усети плъховете. Полазиха го, излизаха от тъмното, от дъното на мрака, прииждаха, бяха много, цели пълчища.

Когато бомбата на Теню Единака избухна на паркинга пред хотел „Балкан“, Мишел Марсо и Пиер Льоблан тъкмо влизаха във фойето. Там трябваше да изчакаат *няколко секундички* професор Маков, който щеше да ги изпрати пеш да отдъхнат, докато навън се разхлади. Ученият-траколог предвиждаше за следващите дни посещения на музеи, галерии, археологически разкопки и монументи; имаше какво да им покаже и беше се постарал с програмата. Като капак на всичко, беше ги поканил към осем на вечеря в типично българска механа с автентична атмосфера, отлежали вина, вкусни гозби и народна музика.

Те не бяха в настроение за подобен ангажимент, Пиер обмисляше как да го отклони, без да обиди гостоприемния професор. Събитията не бяха се развили според очакванията, мисията им беше в риск и ситуацията се нуждаеше от трезва преценка. Впечатленията му от Тихол Илиев напълно отговаряха на казаното от неговия познат Жорж Делажу в брюкселското кафене, недалеч от Кралския институт по история, изкуство и археология. Пиер сам бе забелязал, че основанията за резервираност на Делажу не са преувеличени. Наблюдавайки със собствените си очи бъдещия депутат, призван да приема регламенти в Европейския парламент, Пиер Льоблан се питаше как е възможно подобно недоразумение, смееше се вътрешно и дори съжали, че не е проявил и той амбиция за политическа кариера. Колкото до Мишел, той не беше в състояние да види комичната страна и се намираше на прага на емоционален срив. Марионетистът проявяваше признаци на крайна непоносимост към въпросния субект и бе приел неуспеха на опита си да сложи точка като окончателен. Пиер напразно се опитваше да го убеди, че нищо не е изгубено и остава още една възможност в понеделник. Лично той бе приел жеста с целуването на ръка като кавалерски напън на едно парвеню и не бе открил в него никакъв умисъл. Кореше се единствено заради това че с Рут не бяха предвидили нещо толкова близко до ума. За него проблемът с понататъшния ход на операцията произтичаше по-скоро от самия Мишел и не на шега се тревожеше дали той ще издържи до края.

Мишел се влачеше така, като че ли небето бе се срутило, и ако от разрушения храм на вярата в сърцето му доскоро все още бяха стърчали развалини, провалът бе ги попилял и тях. Дори не си даваше труд да се преструва, стъпките му бяха неуверени, ръцете — увиснали, лицето — посърнало. Пудрата по носа му спешно се нуждаеше от освежаване, червилото — също. Тъй като вече не се стараеше да играе ролята си, видът му бе лишен от озарението на таланта и от илюзията, която се създава от превъплъщението на актьора в някакъв образ. Така както тялото изгубва излъчването си, когато душата го напусне, възшебството беше изчезнало и марионетистът не приличаше вече на дама, а на сърдит мъж, преоблечен като жена. Пиер Льоблан се опитваше да го успокои, но Мишел оставаше с погрешното впечатление, че защитава неговия враг; веднага се наежваше, прекъсваше го, колчем отвори уста, влизаше в словесен двубой с неизречените му аргументи, разпалено следваше логиката на някакъв свой вътрешен конфликт:

— Да ми целува ръка! Хитрецът му с хитрец! Мерзавец! Долно изчадие! — сипеше той огън и жупел. — Направо ме смаза само с един жест! Бях си въобразил, че мога да се изправя срещу него, да го победя! Какъв наивник се оказах, жалък глупак!

— Нямам такова у...

— Напротив! Не знаеш какъв подлец е! Позна ме!

— Гре...

— Ти не разбираш, той се изгаври с мен! Няма да има понеделник! Това беше то, великото отмъщение!!! Свърши се, свърши се!

Експлозията отвън като че ли потвърди последните му думи, отекна като ехо на гнева му и възвести края на света. В хотелското фойе, където пред рецепцията имаше група японци, а от масите в нишата наскачаха други чужденци, се изсипаха още хора. Спускаха се по стълбата с мраморен парапет и с асансьорите: гости на хотела, наметнали в бързината домашен халат, кухненски работници, персонал, камериерки, които сякаш току-що бяха захвърлили пръчиците с пера за бърсане на прах. Приглушеният говор на различни езици създаваше усещане, че е рухнала Вавилонската кула. Никой нямаше представа какво се случва, рехавата тълпа, подгонена от неизвестността, гледаше с очите на страха, а той беше по-голям от

самата опасност. Двамата едва успяха да се долепят до стената, за да не бъдат блъснати от Аглая Илиева, която профуча покрай тях в посока към изхода.

Тревожната вълна донесе на гребена си разстроено лице на професор Нецо Маков. Контрастът с пелерината го правеше още по-бледо. Консултантът на Тихол Илиев се опасяваше, че е лош вестоносец. Запозна ги с фактите, които му бяха известни до този момент. Жестокостта на атентата, неговата осезаема и непосредствена реалност бе го разтърсила. Страхуваше се от най-лошото. Погледът му се плъзна към кръглата гипсова розетка с античен мотив над главите им и се задържа върху тъмночервения шнур на декоративната бариера от месинг. Добави, че при тези трагични обстоятелства предвиденото за понеделник посещение на колекцията няма как да се състои: мосю Илиев буквално е съсипан.

— Горкият! — промълви Мишел.

Пиер, който се готвеше да изкаже съжаление и търсеше подходящите думи, го изгледа смаяно. От чие име говореше, от това на мадам Льоблан или от свое? Последната му реплика се различаваше от неговия предишен монолог като бялото от черното. В чертите му още се четеше вътрешно напрежение, продължаваха да изпъкват мъжкото и женското, оголеното и прикритото, но яростта му беше се стопила. От нея нямаше и следа. На мястото ѝ бе просветнало нещо напълно различно. Пиер го определи най-общо като съпричастие. Мишел изглеждаше напълно искрен. Той изпитваше милост и жал към човека, чиято гибел бе желал повече от всичко.

Максимализмът на реакциите му, тяхната крайност, накара Пиер да се задълбае в причината. Той беше далеч от мисълта, че внезапната промяна се дължи на някакво извънмерно благородство. Интелигентността на Мишел несъмнено бе взела връх над предишните му разрушителни чувства и бе извикала на бял свят неговата доброта. Нещастieto на врага му, подобно на неговото собствено, бе ги поставило в сходна позиция на човешки същества, подложени на ударите на съдбата, и той нямаше как да не изпита състрадание. Но Пиер беше по-скоро склонен да смята, че Мишел, който допреди малко се гърчеше в безсилието на сложната си артистична природа, беше получил даром удовлетворение. Възмездието не се явяваше плод на собствените му усилия; някой друг бе свършил мръсната работа, някой

по-ефикасен в делата си, по-решителен, груб и суров, някой, който притежаваше нужната бруталност. Докато Мишел беше мъдрувал, този някой не бе губил време в колебания и размисли, не бе боравил с романтични понятия, не бе търсил оправдания, не бе пипал с меки ръкавици. И независимо от подбудите или от не дотам прецизния резултат, беше действал.

Пиер отдавна бе се отказал да приписва меродавна роля на случайността и бе склонен да съзира в нещата и явленията намесата на по-висша сила. Пред нея човекът, свободата му на избор, целта на земния му път, неговата правда, законите му, всичко губеше общоприетия си смисъл. Единствено валиден оставаше неговият грях. Небесните съдии измерваха греха на везните с помощта на най-обикновен ръждясал топуз и никакви човешки съображения не можеха да им влияят. Имаше ли я тази по-висша сила, тя ли изпълняваше главната роля, нейно ли беше правото на последната дума?! Пиер Льоблан не знаеше. Той бе чел много по въпроса и беше склонен по принцип да се съмнява, но съмненията му идваха по-скоро от разума.

В съзнанието му изникна една картина на Леонардо Да Винчи, последната, портрета на Свети Йоан Кръстител. Толкова бе я съзерцавал в Лувъра, че можеше да повтори във въздуха контурите на изображението върху тъмния фон: наклонената глава, голото рамо, характерната извивка на ръката, показалеца, вдигнат нагоре. Художникът бе изразил себе си преди края. Със загадъчната си усмивка светецът приличаше като брат-близък на Джокондата, но погледът му беше открит до възможния предел, където смъртта се явяваше като последна пречка пред пълното познание. У него нямаше страх, а предусещане за сливане с отвъдното. Беше толкова истински, неслучайно беше изобразен млад, представляваше най-чиста духовна субстанция в човешки образ. Изглеждаше така, като че ли целият е изпълнен с мисълта за Бога. Това, че сочи нагоре към него, не беше израз на съмнение, а на упование.

Колкото и разумът му да се противеше, Пиер прие случилото се като проява на висшия промисъл, съзря в развързката на драмата пръста на провидението. Звукът на гласовете в луксозното фоайе на хотел „Балкан“ му заприлича на жужене на пчели в заплашен кошер, а людете — на неволни участници в спектакъл, чийто замисъл му беше неизвестен. Той се прокашля и изрази съчувствието си пред професор

Нецо Маков, който попипа изящния кръст на врата си, сбогува се и побърза да се върне обратно, за да види с какво може да бъде полезен.

IX

Беше събота на Trammelant. Утрото завари Мишел Марсо в леглото. Той наблюдаваше слънчевите зайчета на стената и си представяше една голяма чаша с димящо кафе. Откакто беше се прибрал, предпочиташе да си лежи, а съзнанието му се рееше като хвъркато, което не намира къде да кацне.

Екстремните събития в българската столица бяха го изцедили като лимон. Веднага след бомбения атентат бе прекарал цял час в хотелската баня в опит да измие от себе си грима, червилото, потта и всичко, което напомня за неговата роля. След това бе напуснал хотела, града и страната със собствените си дрехи, лице и паспорт и с намерението никога повече да не се връща. Постъпвайки така в желанието да остави този мъчителен епизод зад гърба си, той бе избягнал, като по чудо, неприятностите. Двама цивилни, легитимирали се като полицейски служители, бяха почукали късно същия ден на вратата на хотелската стая за рутинна проверка. Разговорът с тях бе навел Пиер на мисълта, че действат по сигнал. Нормандецът беше запазил хладнокръвие и бе задоволил любопитството им: „Казах им истината. Но колкото и да им повтарях, че не съм семеен, те държаха да разберат къде е мадам Льоблан. Обясних, че нямам ни най-малка представа, аз самият съм се запознал с дамата на летището, взели сме заедно такси и съм я поканил да ми прави компания. Тя е приела, а после си е тръгнала. Не ми повярваха, но нямаха нищо конкретно и ме оставиха на мира.“

Мишел беше си отдъхнал, че опасното пътуване е минало без други усложнения. Не би си простил, ако Пиер пострада заради него. Сега, когато всичко бе приключило, той се питаше с кой акъл се е решил на подобна стъпка. Не проумяваше как се е оставил да бъде обсебен от желанието за отмъщение до такава степен. Даваше си сметка, че е бил луд за връзване, болен от омраза така, както някои боледуват от любов. Все още носеше пръстена-убиец, но в него нямаше отрова, тя беше изтекла с водната струя в канала на хотелската мивка. Сега пръстенът беше просто вещ, антикварна рядкост, и

смяташе да го върне на истинския му притежател, за да заеме отново мястото си в неговата колекция.

Тази сутрин на Trammelant слънчевите лъчи грееха някак по-различно, правеха синкави петна по стените, проникваха в гънките на прозрачната завеса, изсветляваха стъклото на вазата върху масата и оживяваха човечетата, които се държаха за ръце. Заедно с паметта за Бел епок във фамилията дом на брега на Северно море се събуждаха спомените за предишни празници, за младостта на други поколения, за малчугани, които са станали възрастни, и за хора, които са си отишли. Състоянието на far niente му позволяваше да се докосва безметежно до тях, да съществува в някаква смесица от минало и настояще. Усещаше осезаемо дима от лулата на дядо си, ароматът на мед и канела проникваше в ноздрите му така, като че ли старецът седи в отсрещното кресло. Обстановката упражняваше върху него благотворно въздействие, напомняше му, че не е самотник, затворен в непристъпна кула. Караше го да се чувства като някогашното малко момче, което е получило в семейството си обич, и сега, когато стрелката на циферблата се е завъртяла достатъчно, е дошъл моментът да я даде на свой ред. Изпълваше го радост, знаеше, че ако дръпне завесата и надзърне през прозореца, ще види долу на алеята мотоциклета на Ерик.

Синът му бе пристигнал навреме и *придружен*. Тя се казваше Лизет и двамата донесоха настроение и нахален полъх на младост. На вечеря хапнаха здраво от рагуто на Рут, която се чудеше как да им угоди. Лизет й допадна от пръв поглед, а когато й помогна с чиниите, буквално я разтопи. Ерик беше възмъжал, преливаше от енергия, смееше се с цяло гърло, шегуваше се, разказваше впечатления. Идваше в Де Хан за първи път. Проявяваше специален интерес към старовремските постройки, наречени „maisons a colombages“^[1]. С Лизет бяха видели подобна архитектура на площада в Руан и беше очарован да я срещне и тук: „Нямат нищо общо с никакви гълъби. Названието идва от „colonne“^[2], не от „colombe“^[3], а аз, с цялата си тъпотия, си помислих точно обратното!“

Имаше очите на Едит и ги приковаваше за миг върху събеседника си, но някак меко, без настойчивост, колкото да се увери, че е бил разбран, и после отново придобиваше разсеяния си вид. Държеше се много свободно, беше расъл на воля, имаше куп приятели.

Лизет му пригласяше, когато се отплесваше с някоя случка за спускане със ски или за среднощна лудория на плажа. Косата му беше подстригана късо, ушите му стърчаха, беше тънковрат и слаб, но от него се излъчваше някаква щедрост, която го правеше да изглежда по-едър. Докато унищожаваше месото, гарнирано богато със салата и картофено пюре, изстреля цяла тирада:

„Има такива дни, когато животът ти прави завой. Дори не се сещаш да погледнеш назад, защото си живял в продължение на седмица с двеста километра в час. Споко! Говоря метафорично! Та какво казвах, а, да! Доскоро бях свикнал да спазвам ограниченията на скоростта. А сега карах, без ни най-малко да се съмнявам, не се страхувах от нищо. Чувствах се способен да извърша неща, каквито не бях и подозирал. Подай ми солта, Лизет, ако обичаш... Мерси! Мисълта ми е, че никога не си сигурен за утрешния ден, затова просто живей! Подари си я, твоята мечта!“

Мишел не можеше да му се нагледа. Ерик беше във възрастта, когато всичко ти е ясно, животът е пред теб, а морето е до колене. И в това му беше чарът. След десерта пожела да заведе Лизет на танци и, тъй като Де Хан не предлагаше големи възможности, решиха да отскочат до Остенде. Мишел ги чу да се прибират късно с кискане и шъткане по коридора. Той нахлузи набързо един панталон, открехна да им пожелае „лека нощ“. Ерик, който беше обърнал една-две чашки, го прегърна през рамо и го повлече навън. Твърдеше, че не е виждал такава нощ. Държеше да му покаже луната. Тя беше в последната си четвърт и изглеждаше необикновено ярка. Ерик се спря встрани от редицата улични фенери, така, че светлината на глобусите да не му блести в очите.

„Помисли си само! — каза той и пропъди с ръка една мушица. — Красотата е най-изчистената проява на природата, единствената, която няма причина. Тя е послание към моя разум, чрез който вселената търси да намери израз. И ако аз го осъзная, бих могъл да разбера собствения си смисъл. Звучи крейзи, знам...“

„Не, не, продължавай!“

„В този момент, когато стоя тук с теб и краката ми са в центъра на ей тоя квадрат от плочки, имам уникален шанс. Бих могъл, стига да поискам, да приема посланието. И тогава ще се слея с безкрая, ще

стана за миг безсмъртен. Ти — също. Не е ли невероятно! Погледни и се опитай да ме убедиш, че греша!“

„Боя се, че няма да мога“ — забеляза простичко Мишел. Ерик беше склонен към излияния, главата му сигурно беше пълна с примамливи блянове, които той не искаше да помрачава. В негово присъствие се чувстваше стар — като своя дядо с неговата лула, даже още по-стар, като някакъв библейски старец. Колелото толкова бързо беше се превъртало. Затворен в болката си за Селестин, Мишел не бе забелязал, че момчето му е пораснало, през всичките тези години беше лишил сина си от онова, което му дължи. Колкото и да си повтаряше, че няма по-страшен затвор от смъртта на едно дете, Мишел нямаше оправдание. Сега Ерик се държеше с него като с равен. Бързаше да сподели своите открития, да го направи съпричастен, да му подари един миг безсмъртие. Какво повече можеше да иска от сина си!

Двамата обикаляха дълго, избродиха уличките с имена на художници, прекосиха парка, където игрищата за тенис, детските площадки и пътеките бяха безлюдни. Мишел разпитваше за Едит и малката ѝ дъщеря, искаше да научи повече, опитваше се да бъде забавен. Тръгнаха по „Авеню Нормандия“, спряха се на номер четири пред къщата „Рабле“, оприличиха извивките на фасадата ѝ на декорации, направени със сладкарски шприц, а спираловидните колони отпред — на захарни пръчки. По-нататък съзерцаваха силуетите на вилите от двете страни, дантелените мотиви на една веранда, меката оранжева светлина на някакъв забравен да свети прозорец. Стигнаха до градинката, където беше пейката с бронзовата статуя на Алберт Айнщайн. Приблжиха се и Мишел се поклони:

„Чест и почитания!“

Айнщайн беше изваян в естествен ръст, с костюма си от трийсетте години, стойката му беше непретенциозна, приликата на лицето — удивителна. Над челото му стърчаха бухнали метални кичури, отблясъците на една улична лампа в бръчките край очите придаваха на изражението нещо шеговито. Настаниха се до него. Ерик, който беше по средата, прегърна статуята през рамо.

„Надявам се, че няма нищо против!“ — каза той.

„Едва ли има избор! — забеляза Мишел. — Някога се е разхождал покрай брега с ръце в джобовете на черното си пардесю,

съставял е наум уравнения, връщал се е във вила «Савоярд» да обядва. А сега скучае на пейката“

„Не скучае, времето минава толкова бързо!“

„Но понякога и отегчително бавно.“

„Така е, разтяга се, не се вижда, *относително* е. Всъщност, дори ми се струва, че времето е това, което всеки от нас прави от него.“

Двамата проследиха с поглед една падаща звезда, която се отрони като капка и остави за миг светла диря.

„Бях лош баща“ — призна Мишел след кратка пауза, в която всеки бе потънал в мислите си.

„Какво?! Не е вярно! — възпротиви се Ерик. — Никой не приготвя макароните като теб!“

„Не преувеличавай!“

„Истина е.“

„Длъжник съм ти.“

„Как можа да го кажеш! Та ти си страхотен, разбираш ме, направо ми четеш мислите. Колко пъти си идвал в дъжда със старото «Рено» да ме прибираш, учил си ме на сантасе, разсмивал си ме. Обожавах, като ми скицираше марионетки на гърба на някой лист от неплатени сметки.“

„Нима помниш?“

„Разбира се!.. И е много жалко.“

„Кое?“

„Знаеш.“

„Не знам.“

„Трябваше да продължиш.“

„А, това ли?“

„Не казвам, че е лесно.“

„Постъпих като пълен глупак.“

„Така е.“

„Опитай се да ме убедиш, че греша.“

„Боя се, че няма да мога“.

Сега синът му сигурно още спеше. Вдъхна с наслада свежестта, която проникваше през открития прозорец. Заслуша се в собственото си равномерно дишане. Имаше нещо ново във въздуха, някакво неуловимо сияние, той самият беше обновен. Сякаш от раменете му бе паднал огромен товар. Стихията, която бе го влачила

като сламка, беше най-сетне се укротила и върху морската повърхност бе настанал покой. От много време не бе усещал подобна лекота. „Ние сме само вода, в която светлината си играе — помисли си той, — отразява се в нас, провокира чувствата ни, предизвиква нашите движения. Ту ни блъсва в очите и ни ослепява, ту става необикновено ясна, ласкава и ни позволява да си отдъхнем. Тогава имаме възможност да бъдем, каквито сме всъщност. И така — до следващия прилив, до следващия отлив...“ Той провря ръка под главата си, премести възглавницата до таблата на леглото, настани се удобно и взе да крои планове за деня: яхта, плаж, Брюж. Или нещо още по-вълнуващо? Лов на скариди с коне? Защо не! С Ерик имаха да навакват толкова пропуснати неща. Трябваше да си остави и пролука за репетицията с Лила и нейната цигулка. Беше приел поканата на отец Обер да участва вечерта в представлението на артистите в църквата на Вендуин.

В тъгла до прозореца, върху тъмносинята мазилка се открояваше с височина на човешки ръст силуетът на Черния ангел. Воалът на марионетката бе отметнат назад и Мишел виждаше от мястото си бялото чело, венчето от стилизирани рози, нежните линии, които очертаваха контура на големите сини очи, и дупчиците на чипия вирнат нос. Все още не беше показал марионетката на момчето, искаше да го изненада. Предпочиташе репетицията с Лила да протече при закрити врати. Не бе успял да опази тайната само от любопитния Шарл, който мина да се похвали с новата си жилетка, захласна се в куклата и забрави моментално и за жилетката, и за часовника с ланец в джобчето.

---

[3] Къщи с греди, фр. ↑

[3] Колона, фр. ↑

[3] Гълъб, фр. ↑

Сутринта на Trammelant Ема отвори магазина за антики. Денят обещавахе да е хубав. Слънцето оживяваше островърхата фасада на отсрещната сграда, блестеше в кръглото прозорче под покрива, придаваше релеф на извитите като охлюви декорации от двете ѝ страни. Долу цветарката изнасяше отпред кошници с пъстри букети. В бистрото на ъгъла момчето вдигаше столове от купа и ги подреждаше около масите. Отвън минаваха две жени с фламандски носии. Едната беше гологлава, другата имаше боне, което не пасваше с роговите рамки на очилата ѝ. Чу се тропот от конски копита, появи се празен файтон, напредваше с бавен ход, спиците на колелата му бяха боядисани в червено, отстрани на каляската висеше фенер, кочияшът седеше изправен на капрата. Той вдигна ръка и поздрави жените, файтонът спря до тях, те пъргаво се качиха, като повдигнаха полите си и под тях се показаха едри прасци. Улицата полека се оживяваше. Можеше да позяпа на спокойствие минувачите. Рут беше оставила бележка, че ще дойде по-късно.

През последната седмица Ема бе забелязала у Рут промяна, тя ходеше замислена, нещо я мъчеше. Твърдеше, че просто е уморена, но Ема прекарваше с нея по цял ден и беше достатъчно я опознала. Тъй като нямаше какво да делят, ѝ беше все едно дали антикварката е изтъкана от несъвършенства. Обичайната Рут в никакъв случай не ѝ липсваше, обаче промяната я озадачаваше. Стегната, динамична и хаплива, такава беше онази Рут, която Ема се мъчеше да разпознае в затворената в себе си апатична старица. Нейната жизненост беше се изпарила, ъгълчетата на устата ѝ се спускаха надолу и продължаваха в две дълбоки бръчки към брадичката, тя току се втренчваше в една точка, а в корените на косата ѝ прозираха бели ивици. Не ѝ беше присъщо да не обърне внимание на клиентите, да не продума цял час, да забрави някой въпрос да виси във въздуха, а още по-малко да пропусне да се боядиса. Това, че криеше от Ема и не искаше да сподели какво я тревожи, беше обяснимо. Рут само претендираше, че ѝ има доверие, не успя да се отърси от предразсъдъците си, за нея тя си

остана момичето от Изток, чужденката, дошла тук от някакви периферни краища на континента, които тя не можеше да посочи на картата. Ема бе убедена, че ако не беше снаха на рибаря Нивел, дори не би я наела. А и не беше длъжна. Така или иначе, Рут си възвърна настроението неочаквано, както го беше изгубила, посети фризьорката, взе си час за пилинг при дерматолога, прибра се оттам червена като рак и всичко си тръгна по реда. Но Ема не престана да се чуди какво е станало. Не ѝ беше безразлично дали причината не е свързана с Мишел. След последната им среща той беше изчезнал.

Чувството ѝ към него беше още живо. То приличаше на дърво, чиито листа не са имали време да пожълтеят и да се отронят. Лишено от плавното развитие на естествения кръговрат, който дава възможност на човека да приеме зараждането и изчезването на нещата, то продължаваше да съществува, да извиква тъгата ѝ като някой откършен клон. Тя си представяше отново Мишел като детето-маг, което се опитва да мине край зимата и смъртта, предизвиква времето и изпълва въздуха с рояк от снежинки и пеперуди. Надяваше се учуденото дете на природата да извърши своето вълшебство. Колкото до нея, тя не очакваше нищо от тази любов, която все повече придобиваше багрите на неуловимото.

Ема вече идваше на работа с трамвая и гледаше да прекарва повече време с Никола. На пръв поглед животът им протичаше по обичайния си начин. Само че Никола беше станал по-общителен и макар че не приказваше много-много, намираше начин да ѝ покаже своята привързаност. Ема съзнаваше, че той никога няма да бъде отново такъв, какъвто беше в началото, но сегашният Никола я вълнуваше. Тя го наблюдаваше, опитваше се да отгатне мислите, скрити зад гладкото му чело, и често беше заинтригувана от начина, по който повдига веждата си или се усмихва. Питаше се защо понякога стиска дланите си една в друга толкова силно, че кокалчетата на пръстите му побеляват. Веднъж ѝ се струваше, че открива у него признаци на вътрешна борба, друг път — на умиротворение. Разчиташе богата гама от усещания и се чудеше дали са съществували и преди и той не ги е показвал. Но за нея беше важно друго: Никола приемаше подкрепата ѝ и това ги сближаваше. Не изпаднаше в предишните кризи на ярост и полека-лека излизаше от продължителната депресия. Ема съзнаваше колко е важно да бъде до

него. Закусваха заедно, кухнята ухаеше на печени филийки и кафе, вечер идваше да я чака на спирката и отиваха до брега, а нощем се преоткриваха. Никола не можеше да ѝ се насити. Отново беше желана, ала имаше и нещо, за което не говореха, но се появяваше и тогава да се любят се превръщаше в ритуал. Като че ли и двамата бяха застрашени от някаква непосредствена заплаха и танцът на телата им беше предназначен да я пропъди. Пространството около тях се стесняваше, тя се вкопчваше в Никола и се озоваваше с него в непрогледно ядро. То заплашваше да ги погълне, но те се държаха здраво един за друг, сливаха се като два атома, противопоставяха му своята взаимност. Мракът от зениците му преминаваше върху нейните; долавяше страданието му, следваше го по непознати пътища, луташе се в тях; обезумяваше от натиска на изкривеното пространство, където беше непосилно да съществуваш. И тогава ядрото се взривяваше, разпадаше се на хиляди светли частици, освобождаваше ги и в тях се надигаше тържество. Удовлетворението беше пропорционално на ужаса, през който бяха преминали, и затова ги разтърсваше със силата си и ги оставяше да лежат така, неволно усмихнати и без дъх.

Не, не говореха за това, но Никола ѝ беше благодарен, че отново е с него, взаимността от техните нощи преминаваше в утрините и в дните им, превръщаше се в мълчаливо съучастие. Съпругът ѝ я изненадваше с прояви, които преди ѝ се струваха немислими. Бръснеше се сам, шеташе из кухнята, докато тя още спеше, заварваше го да слуша музика от плочите, които беше му подарила. Тя истински се трогваше и я изпълваше увереност. Да прекара живота си с Никола сега ѝ изглеждаше напълно осъществимо.

Може би не отговаряше изцяло на мечтите ѝ, но какво е една захаросана мечта в сравнение с възможностите, които животът ни предлага, и във всяка от тях се съдържа зрънце от неговото покъртително въображение. По-нататък зависи само от нас какво ще направим с това, което ни е дал, дали ще го оценим и ще успеем сами да го досътворим. Човек може да вземе парче дърво, да напаля с него огън, да изостри края му като връх на копие, да си издялка амулет или просто да го захвърли. Важното е какво иска. А Ема искаше да прекара живота си с Никола. Този избор ѝ допаднаше повече от бъдеще в родината ѝ, там не бе открила нито място, нито път за себе си.

Ако Никола пожелаеше, щеше да му роди деца. Нейната българска кръв във вените на наследниците ѝ щеше да намалява с всяко следващо поколение до момента, в който от нея нямаше да остане и капка. Нямаше да остане нищо от Емануела, Стефан и починалите им рожби; от Мария, със сватбената ѝ рокля от батиста, от Ангел, с неговата филцова шапка и обувки с окаляни бомбета, поел по заснежения калдъръм на улица „Съборна“. Нямаше да остане нищичко от милата Анет и дядо ѝ, от майка ѝ, художничката, и баща ѝ, с тяхната привързаност към истината и свободата. Всички те, целият ѝ род, който търсеше по-нататъшното си проявление чрез нея, щеше да изчезне без следа, без бъднини. В деня на Trammelant, когато в Де Хан честваха живота и потъваха в жизнерадостната атмосфера на Бел епок, Ема си мислеше за епохите, които бяха прошумели край нейните предци и бяха ги опарили. Мислеше си със съжаление за съвременниците си, за тяхното омерзение и примирение; за ламтежа и безхаберието на онези, които се бяха вторачили във властта и богатството и не виждаха нищо друго. Мислеше си и за хората като нея, които бяха тръгнали да си търсят късмета по широкия свят с надеждата, че там е различно. Колко български родове, чиято кръв щеше да намалява във вените на потомците и накрая да изчезне! Колко чест и доблест, колко достойнство, колко бъдеще и колко живот... по-малко.

Църквата във Вендуин беше автентичен декор за концерта на артистите в съботната вечер на Trammelant. Изчистените линии на тухления градеж се отличаваха със строгост на формите, които, макар и да бяха присъщи на готиката, не притежаваха богатството на пищните ѝ образци. Масивни колони с украсени капители отделяха централния кораб от страничните, между тях се очертаваха плавни извивки, в сумрака се извисяваха островърхите арки на сводовете, можеше да се различи дъбовият амвон в стил рококо и срещу него чудотворният кръст с разпнатия Христос. Прожектори изпращаха два лъча към централния хор, където се виждаха духовници, облечени в бяло и насядали встрани от осветеното пространство. Въпреки че не се отслужваше меса и събитието беше по-скоро светско, акустиката и огънчетата на свещите придаваха на атмосферата съкровено звучене.

Мишел Марсо стоеше зад една колона и слушаше изпълнението на талантливо малко момче. Чистият детски глас можеше при други обстоятелства да извика сълзи в очите му, но сега той се опитваше да се съсредоточи върху своя етюд. Смяташе да представи танц между Арлекин и Коломбина и за целта беше направил някои корекции в костюма си. Носеше шапчица, посипана с лъскави конфети, и наметка с големи бели кръгове-копчета отпред, върху която падаше яка от набрана около врата дантела. Лицето му бе покрито с фон дьо тен. След приключението в българската столица избягваше друг грим.

Марионетката си беше същата. В момента се намираще под прозрачно покривало, недалеч от олтара и масата за богослужение. Според мизансцена, трябваше да я вземе оттам и да танцува с нея. Тя не представляваше нищо друго освен купчина от тюл и парцали и само от него зависеше каква функция ще ѝ придаде. Мишел се изкушаваше да промени замисъла на постановката изцяло. Черният ангел можеше да символизира толкова много неща, включително и порасналата му дъщеря. Каквато и да беше привидността на неговото изпълнение, той можеше да го насити със скрити послания и неясното съзнание за това го правеше нетърпелив.

Лиля беше го убедила да се спрат на „Аве Мария“ за музикален фон на етюда му. Тя му показа партитура с версията за цигулка, реализирана от Цимерман, чиято първооснова била, както му обясни, клавирна импровизация на Гуно върху прелюд на Бах. Имаше и текст, латинските думи бяха до голяма степен разбираеми, той запомни молитвата и даже я изпя в инструментален съпровод, докато репетираха. Сега в ума му изникваха откъслечни фрагменти от нея и той механично си ги повтаряше. Чувстваше се особено. Вече не мислеше за това, че ще излезе отново пред публика след толкова време, не мислеше за публиката, за Рут и Пиер, за Ерик и Лизет, за Патрис и Шарл, които бяха там някъде сред останалите зрители, не мислеше дали Ема е дошла. Съзнаваше, че тази вечер е много специална, усещаше как болката отново се появява и назрява в гърдите му, расте и го изпълва. Испита потребност да отдаде последна почит на Селестин.

Лиля се появи зад него, усмихна му се насърчително. Даде му знак, че ще свири оттук и е време. Сложи цигулката под брадичката си, вдигна лъка. Мишел Марсо кимна, пристъпи, озова се в светлината на прожекторите, спря и примигна учудено. Както беше привел раменете си, приличаше на неподвижна птица. Звучите на мелодията се разляха под високите сводове на черквата, откънтяха в кръщелната купел от син полиран камък и достигнаха до дъното на централния кораб, където оскъдните остатъци от залеза просветваха във витража на прозореца. Мишел се отправи към олтара, повдигна прозрачната завеса. Видя отблизо лицето на Черния ангел, изглеждаше необикновено бледо, от венчето на челото сякаш се излъчваше невинно ухание. Той хвана пръчиците, изнесе марионетката навън. Стори му се, че тя току-що се е родила за живот. Задвижи дясната ръка с конците, обърна главата към себе си, нежният профил се открие върху тъмния фон на църковната стена с чипото носле, малката розова уста и страните, обагрени от зората. Изящните пръсти го погалиха. Мишел върна милувката, разгърна ръцете си като крила за полет, издигна куклата над главата си и я задържа полегло в хоризонтално положение във въздуха. Черният воал се разстла върху нея като покров. В прозирната материя заиграха отражения, тя изсветляваше на места, а гънките ѝ хвърляха тъмни отънъци върху неговото съсредоточено лице. Спусна я внимателно, завъртя я около себе си, направи пълен

кръг; воалът се плъзна встрани, блузата в светъл прасковен цвят изгря под леката пелеринка, разноцветните панделки се разхвърчаха на всички страни, полите се разтвориха и леките ефирни материи затанцуваха във вихър от форми и отблясъци. Чрез пластиката на своето тяло той изразяваше вълненията на душата си. Водеше Черния ангел, направляваше движенията му, които постепенно придобиваха неочаквана свобода и в един момент усети, че танцът вече не му се подчинява изцяло и притежава самостоятелност. Това не беше просто игра, а живот, един напълно действителен живот. Богатите дипли го обгръщаха, лицето на ангела ту го гледаше в упор, ту се закротяваше за миг на рамото му, ту се извисяваше над него и сияеше като пълна луна. Големите сини очи бяха широко отворени, сякаш търсеха миг безсмъртие.

В притихналата зала се чуваше само цигулката. Мелодията се извиси, той замърда беззвучно устни и я придружи с нестроен речитатив: „Ave Maria, gratia plena. Dominus tecum... Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis...“^[1]. Накъсаните слова се изливаха едно след друго, объркваха местата си, губеха формата си и оставаше само смисълът: „Аве, Мария, пълна с благодат. Моли се за нас, грешните, сега и в часа на нашата смърт.“

Мишел притисна марионетката до себе си, коленичи, сведе глава и затаи дъх. С крайчеца на окото си виждаше сребристите нишки на черния воал, които трепкаха като далечни звезди. Цялото му същество беше съсредоточено в мига. Остави красотата да го води отвъд готическите сводове на храма, отвъд словата и музиката, нагоре, към безкрая. Там някъде беше небесната същност на Селестин. Той се докосна до нея, измоли прошка и чрез този сакрален акт се освободи от миналото.

---

[1] Аве Мария, пълна с благодат. Бог е с теб... Света Мария, Божия майко, моли се за нас..., лат. ↑

Издание:

Автор: Тоня Трайкова

Заглавие: Тихата светлина в процепа под вратата

Издание: първо

Издател: Издателска къща „Реклама Пони“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2018

Тип: роман

Националност: българска

Художник: Борислав Ждребев

ISBN: 978-954-9467-49-9

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/17553>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.